

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Liber IV. Prima Philosophia, seu Metaphysicæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

PHILOSOPHIÆ PERIPATETICÆ
LIBER QVARTVS:
PRIMA PHILOSOPHIA,
SEV METAPHYSICA.

Ad libros Aristotelis Metaphysicos.

P R O L O G V S.

Hæc est, ut præmissi, scientiarum omnium naturalium princeps, Philosophiæ totius animæ & coronæ, humanæ mentis pabulum longè incondissimum, quæ cum Dialecticis, Physiologicis, Ethicisque contemplationibus læta sibi possit videri: in Metaphysicis sanè cognitionibus tanquam in felicitate vltima naturali, beata omnino & quæta est. Ideò Philosophus quatuordecim Metaphysicæ suæ libros his verbis exorsus est: *Omnis homo naturaliter scire desiderat.* Tanquam explicare aggrediatur ea, in quorum inquisitione laborare non natura voluit, in possessione autem suauissimè conquirere.

Illam ergo scientiam tam remotam à sensibus, tam necessariam, tam obscuram ut explanem clarissimè, quatuor disputationibus omnia complector, quæ desiderari possunt in ea. Prima erit veluti procemialis, de proprio charactere tum scientiæ in genere, tum huius scientiæ. Secunda de quidditate ac proprio conceptu entis & essentiæ realis. Tertia de proprietatibus vniuersalissimis ac transcendentalibus ipsius entis realis, vnitatis, veritatis, bonitatis. Quarta de variis entis diuisionibus, præsertim verò de celeberrima diuisione in decem categorias. Quæ omnia, ut patet, ut sunt abstractissima, & à commercio sensuum seiuncta, sic difficillima sunt, & homine Philosopho dignissima.

DISPUTATIO I.

Procemialis.

*Character proprius scientiæ
Metaphysicæ.*

Nomina
Metaphysicæ.

VATVOR apud Philosophum inuenio scientiæ istius nomina. Primò enim appellat eam sapientiam, 1. *Metaphysica*, cap. 2. eo quod de primis rerum causis, & de supremis, nobilissimis, difficillimisque rebus disputat. Secundò vocat eam absolutè Philosophiam, 4. *Metaphysica*, textu 5. & primam Philosophiam, 6. *Metaphysica*, textu 3. quia excellentissima est pars Philosophiæ, & ad alias omnes partes adèd necessaria, ut tota quodammodo videri possit Philosophia. Tertiò *eodem lib. 6.* vocatur Theologia naturalis, eo quod agat de Deo. Quartò denique Metaphysicam nuncupat, libros quatuordecim inscribens de iis quæ sunt post, vel potiùs ultra & supra Physicam; quia posterius inuenta est quàm Physica, & longè illam superat, transcenditque, altius assurgens, dum abstractas ab omni materia rerum cognoscit proprietates.

A Eius ergo proprium ut exhibeam characterem, primùm explico naturam & proprietates scientiæ generatim; secundò naturam & proprietates scientiæ Metaphysicæ.

QVÆSTIO I.

*De natura & proprietatibus scientiæ
in genere.*

NON possum commodius vestibulum statuere, per quod in Philosophiam introducere liceat amatorem eius, quàm scientiam ipsam generatim sumptam delineando, & iustissimis proponendo descriptam proprietatibus: quod ut exequar, primò dicendum est de obiecto scientiæ in genere: secundò de proprio actu scientiæ: tertio de illius habitu, tum absolutè, ut est in se; tum respectiue, prout comparatur cum aliis habitibus intellectus.

SECTIO I.

De obiecto scientiæ generatim.

EX obiecto potissimum statui debet de quidditate cuiuslibet habitus. De hoc ergo crita scitu digna

Quæst. I. Sect. I. de Obiecto scientiæ. 607

digna sunt, ut cognosci possit quidditas scientiæ. Primò quid, ex quoduplex sit obiectum cuiuslibet scientiæ: secundò quale illud sit, & unde dignosci possit: tertio an & quomodo per illud specificetur qualibet scientia.

S. I.

Quid & quoduplex sit obiectum scientiæ.

Obiectum
quid sit.

Quoduplex
obiectum.

Certum est primò, obiectum scientiæ cuiuslibet appellari id circa quod occupatur scientia per suos actus. Ratio est, quia obiectum scientiæ idem appellatur, quia obicitur scientiæ: sed id circa quod scientia occupatur per suos actus, obicitur scientiæ, ut se in illo exerceat; est enim id quod scitur: ergo illud dicitur obiectum scientiæ circa quod occupatur scientia per suos actus; id est id quod per illam scitur. Obiectum scientiæ Physicæ v. g. corpus est naturale, quia per Physicam scitur: actus videlicet omnes elicitur à Physica occupantur circa corpus naturale, sicut actus omnes Medicinæ occupantur circa corpus sanabile.

Certum est secundò, duplex esse obiectum cuiuslibet scientiæ, aliud materiale, aliud formale. Materiale res ipsa est, quæ consideratur per aliquam scientiam: formale est ratio secundum quam consideratur. Vel etiam materiale illud est, quod attingitur propter aliud, non propter se primò: formale quod attingitur propter seipsum, & alia propter ipsum, sicut in oculo corpus est obiectum materiale, color obiectum formale, quia corpus videtur propter colorem, qui propterea est obiectum formale. Ratio est, quia sicut in corpore, quod constat materiâ & formâ, illa est pars materialis, quæ communis potest esse pluribus, & est indifferens ad corpora specie diversa; pars formalis illa, quæ ipsam determinat ad certam speciem corporis: ita in obiecto illa est pars materialis, quæ indifferens est ad diversas scientias, ad quas potest pertinere; pars autem formalis ea est, quæ illam determinat ad unam certam scientiam. Unde argumentor. Pars determinabilis obiecti est pars materialis; determinatio est pars formalis: sed id quod cognoscitur propter aliud, est pars determinabilis; quod autem cognoscitur propter se primò, est pars determinatio: ergo quod cognoscitur propter aliud est pars materialis, quod cognoscitur propter se, est pars formalis. Cognoscibilitas obiecti est verum obiectum formale, quia licet non cognoscatur ut quod, cognoscitur tamen ut quo, cum sit ratio ipsa cognoscendi.

Rursus autem obiectum formale triplex in scientia qualibet distingui solet; ratio formalis quæ, ratio formalis quæ, & ratio formalis sub qua. Ratio formalis quæ, vocatur ratio cognita, & obiectum terminatum, estque id ex obiecto materiali, quod cognoscitur, seu prædicatum conclusionis demonstratiæ. Ratio formalis quæ, vel ut loquuntur alij, propter quam, vocatur ratio motiva, estque motuum potentiam determinans ad talem speciem assensus, seu cognoscibilitas obiecti, vel medius terminus. Ratio formalis sub qua, est conditio aliqua requisita ex parte obiecti, sine qua non potest terminare actum potentie vel habitus; & illa est in scientiis triplex abstractio, ut constabit ex sequentibus.

Certum est tertio, obiectum scientiæ aliud esse adequatum, aliud inadequatum. Adequatum illud est, quod continet omnia, quæ in tali scien-

tia tractantur. Id est illud, quod in tota scientia sic consideratur, ut quæcunque in ea per se tractantur, sint vel partes, vel causæ, vel attributa illius, vel certe dicant ad illud habitudinem. Unde illud etiam vocatur obiectum attributionis, ad quod scilicet ita renocantur omnia, quæ in aliqua scientia traduntur, ut non considerentur, nisi quia ad illud renocantur. Unde ad huiusmodi obiectum duo requiruntur: primò ut eius cognitio primò & per se intendatur, & non ad manifestationem alterius obiecti: secundò ut quæcunque tractantur in tali habitu, dicant habitudinem aliquam ad tale obiectum: eo modo Deus est obiectum attributionis Theologiæ, & obiectum eius adequatum; non enim differunt duo hæc obiecta, quidquid in oppositum dicant quidam Recentiores: obiectum videlicet adequatum est illud, quod totam scientiam adequat, seu quod non exceditur à scientia: sed illud obiectum in ordine ad quod omnia sic tractantur, ut non tractentur nisi per ordinem quem ad illud dicunt, adequat scientiam, & est obiectum attributionis: ergo illud est obiectum adequatum. Aliquando tamen obiectum attributionis vocatur illud, quod est præstantius, & cuius cognitio præcipue intenditur; soletque vocari obiectum primarium, seu principalitatis; quia est nobilissima pars obiecti adequati, à quo etiam differt; sic enim Deus est obiectum attributionis Metaphysicæ, & homo est obiectum Physicæ. Differt igitur obiectum adequatum ab obiecto primario, quod omnia quæ tractantur in scientia, dicunt ordinem ad obiectum adequatum, neque tractentur nisi quatenus dicunt talem ordinem. Ad obiectum autem primarium, quamvis aliquem dicant ordinem, considerentur tamen sine ordine ad illud. Physica tractat de privatione, quæ nec est pars, nec causa, nec proprietas corporis naturalis: & Metaphysica tractat de ente rationis, quod etiam non est pars aut proprietas entis realis, quod est obiectum adequatum Metaphysicæ: sed ea quæ tractantur per se, dicunt talem ordinem ad obiectum adequatum; quæ verò tractantur solum per accidens, non dicunt talem ordinem, ita ut sint partes, aut causæ, aut proprietates obiecti adequati; sed aliquam solum dicunt habitudinem. Privatio v. g. principium est generationis substantialis, & ens rationis oppositionem habet cum ente reali.

Instantia.

S. II.

Quale sit obiectum adequatum scientiæ, & quomodo illud dignoscatur.

Dixi uniuersim, quid & quoduplex sit obiectum cuiuslibet scientiæ, nunc quæti pressius debet, quid esse debeat in obiecto, seu quales condiciones habere debeat obiectum, ut de illo habeatur scientia, quæ definitur, *Cognitio certa & euidens rei alienius per medium necessario connexum.* Quæritur, inquam, cuiusmodi esse illa res debebat, ut haberi de illa possit cognitio illa certa & euidens: dicitur enim communiter, illam esse debere realem, per se, uniuersalem, æternam & incorruptibilem.

Ratio tamen dubitandi esse primò potest, quia de non ente certò & euidenter multa cognosci possunt, v. g. quod non sit causa entis positivi, quod proprietates non habet reales, quod non sit cognoscibile nisi secundariò, quod non sit existens: imò in Logica & Metaphysica multa disputantur

Quoduplex
dubitatio.

putantur de ente rationis: ergo obiectum scientiæ non est necessariò ens reale.

Secundò de ente quoque per accidens datur scientia; nam politica scientia est, eius obiectum est Respublica, quæ verum est ens per accidens: similiter numerus est ens per accidens, de quo datur scientia Arithmetica. Denique ens per accidens habet veras proprietates, ut quod constet ex multis essentiis: ergo illud sciri potest.

Tertiò de singularibus multa possunt demonstrari; nam de Petro demonstrari potest rationalitas, quia est rationalis, & contrà. Deinde singularitas non minùs habet proprietates reales quàm natura specifica; est enim incommunicabilis v. g. ergo non est minùs scibilis quàm natura specifica. Denique cognitio intuitiva est vera scientia, & tamen illa est de singularibus.

Quartò de rebus corruptibilibus datur scientia; physica enim tota est de corporibus corruptibilibus.

Quintò illud obiectum debet esse aliquo modo vnum: sed nulla scientia est quæ non habeat plura obiecta, etiam formalia; physica enim versatur circa plura corpora, & plures naturas; logica circa plures operationes mentis, & plures earum rectitudines: ergo frustra cuilibet scientiæ vnum assignatur obiectum adequatum.

Conclusio
quinque-
partita.

Est reale.

Dico primò, cuiuslibet scientiæ perfectæ obiectum adequatum esse necessariò reale, ens per se, vniuersale, incorruptibile, ac æternum, & aliquo modo vnum. Primò enim quod nulla dari possit perfecta scientia de non ente rationis, ostenditur 4. & 11. *Metaphys. cap. 1.* Ratio est, quia perfectæ scientiæ obiectum habere debet causas & proprietates reales; perfecta enim scientia rem cognoscit per causam; non ens, & ens rationis nullas habent causas necessarias aut proprietates reales: ergo de illis perfecta non habetur scientia. Deinde sicut intelligibilitas est proprietas entis realis; ita & scibilitas. Ad summum ergo de ente rationis datur scientia quædam imperfecta, & secundaria per reductionem ad ens reale; quæ scientia significat cognitionem euidentem discursiuam; sic enim de ente rationis multa considerantur in *Metaphysica*; scitur etiam quod non sit existens à parte rei, quod non habeat reales proprietates.

Est ens per
se.

Secundò quod huiusmodi obiectum sit ens per se, ita ut de ente per accidens propriè dicto, seu quod nullam habet vnitatem ordinis, sed partes tantum fortuitò aggregatas, non detur vlla scientia, Philosophi omnes asserunt, quia ens huiusmodi non habet vllas reales proprietates necessarias; cum enim ens per accidens illud sit, quod plures habet essentias completas, tripliciter potest considerari. Primò reduplicatiuè prout est ens per accidens: secundò prout habet plures essentias cum quadam vnitatem ordinis, ut Respublica, quæ dirigitur ad commodum humanæ societatis: tertiò prout habet plures essentias fortuitò aggregatas. De ente per accidens in prima & secunda acceptione dari sine dubio potest scientia; nam Politica & Arithmetica scientiæ sunt: illa de Respublica, ista de numeris. In tertia verò acceptione patet quod nihil certò sciri possit de illo, cum certum in eo & necessarium nihil omnino sit.

Vniuersale.

Tertiò de singulari purè creato scientia etiam dari nequit, ut asserit Philosophus, quia ens planè contingens, quod non habet proprietates vllas necessarias, non potest sciri: singulare ut sic, huiusmodi est; habet enim tantum proprietates

A communes & específicas: ergo non potest sciri nisi secundum proprietates illas communes.

Quartò, quod obiectum scientiæ sit æternum & incorruptibile, id est inuariabile secundum prædicata essentialia, non quoad existentiam actualem, traditur *lib. 1. posteriorum, cap. 7. & lib. 6. Ethic. cap. 3.* quia si obiectum scientiæ non sit inuariabile, scientia non erit certa & infallibilis, unde dicitur scientiam esse de obiecto quod non potest aliter se habere.

Quintò denique obiectum illud, tametsi materialiter sit multiplex, vnum tamen quodammodo est per ordinem ad vnum obiectum formale. Cognoscitur autem vnicum illud obiectum formale, si consideratur id in quo conueniunt omnes conclusiones illius scientiæ; obiectum enim v. g. formale Physicæ, illa est ratio, in qua conueniunt conclusiones physicæ; est autem naturalitas: quemadmodum obiectum potentie visuæ illud est, in quo conueniunt omnes visiones; & est visibile. Ratio est, quia illud est obiectum formale scientiæ, propter quod omnes conclusiones pertinent ad talem scientiam; sed in quo conueniunt omnes conclusiones, & in quo connectuntur, est id propter quod illæ pertinent ad talem scientiam: ergo illud est obiectum formale scientiæ.

C Neque alia est mens eorum qui dicunt, obiectum formale adequatum certissimè cognosci, si versetur circa illud actus immediatus illius scientiæ. Vocant autem actum immediatum cuiuslibet potentie vel habitus, eum qui primò & per se elicitur à tali potentia, vel habitu: ut visio est actus immediatus potentie visuæ, quia primò & per se elicitur à tali potentia, non autem propter aliud; visio autem albi non est actus immediatus, quia illam non eliceret nisi esset visio. Verum si queratur quodnam sit obiectum actus immediati, dicitur esse id in quo conueniunt omnes actus illius potentie vel scientiæ, & quo velut vinculo connectuntur. Rectè igitur dictum est illud esse obiectum scientiæ, in quo conueniunt omnes conclusiones illius scientiæ.

D Ad primam respondeo, non ostendi eo argumento quod de non ente habeatur scientia nisi admodum imperfecta; perfectam autem scientiam dici, quæ cognitio est rei per causam necessariam, & necessariò coniunctam; aliam non probari.

Ad secundam respondeo satis dictum esse quod de ente per accidens sumpto formaliter, & de illo quod vnitatem habet ordinis, datur scientia; hoc enim duntaxat probatur in argumento proposito. De illo autem ente per accidens, quod aggregatum est fortuitò, certum est non dari scientiam.

E Ad tertiam dictum est, quod de singulari ut sic non datur scientia, sed tantum secundum rationes communes: rationalitas & singularitas sunt rationes communes, ut pater. Cum autem dixi scientiam de singularibus non dari, loquutus sum de scientia discursiua, in qua vnum cognoscitur per aliud; non sum loquutus de scientia intuitiua, quæ cognoscitur aliquid in seipso; illa enim dari hand dubiè potest de singularibus.

Ad quartam respondeo, scientiam esse posse de obiectis variabilibus secundum actualem existentiam, modò illa sint inuariabiles & necessarie secundum prædicata essentialia; quia propositiones de illis semper sunt veræ. Corpora quæ sunt obiectum Physicæ, sunt variabilia hoc posteriori modo.

Quaest. I. Sect. I. de Obiecto scientiae. 609

Ad quintam constat ex ultima parte conclusio-
nis, quomodo quodlibet obiectum scientiae sit
vnum unitate saltem aliqua ordinis; nam licet il-
la obiecta sint varia, conveniunt tamen omnia in
aliqua ratione formali sub qua, & propter quam
terminant omnes actus proprios illius scientiae.

§. III.

An, & quomodo scientia specificetur à
suis obiectis.

Specificari dicitur potentia vel scientia, quan-
do eius essentia & propria ratio specifica sumi-
tur per ordinem ad illud à quo dicitur specificari:
v. g. potentia visiva dicitur specificari ab eo per
quod constituitur in tali specie, & per quod dis-
tinguitur ab omni alia potentia. Item queritur
etiam de scientiis, quid sit illud per quod consti-
tuuntur, & per quod inuicem distinguuntur; nam
constituere alicuius rei essentiam, & distinguere
illam ab omni alio, est illam specificare.

Ratio ergo dubitandi est primò, quia illud quod
specificat aliud, debet esse illi maximè intrinse-
cum; nihil enim est magis intrinsecum rei, quàm
eius essentia: sed obiecta sunt extrinseca scientiis:
ergo non specificant scientias.

Secundò id quod specificat vnam scientiam, &
illam distinguit ab alia scientia, non debet attingi
per aliam scientiam: sed diuersae scientiae saepe at-
tingunt eadem obiecta, & materialia, & forma-
lia; nam Metaphysica v. g. attingit obiecta om-
nium aliarum scientiarum, cum attingat omnem
rationem entis. Attingit etiam Deum & Angelos,
quos attingit Theologia. Da enim specialem ali-
quam rationem sub qua, vel propter quam Meta-
physica Deum consideret, quam non consideret
Theologia. Si enim dicatur quod Metaphysica
Deum considerat vt cognoscibilem naturaliter,
quem Theologia considerat vt cognoscibilem ex
lumine fidei. Contra omnino est, quia Theolo-
gia considerat etiam Deum vt autorem naturae:
ergo illum considerat vt cognoscibilem naturaliter.
Deinde Deus vt cognoscibilis supernaturaliter,
est realis aliqua ratio entis: sed nulla est ratio
entis realis, quam non consideret Metaphysica:
ergo Metaphysica Deum considerat vt cognosci-
bilem supernaturaliter: ergo idem est obiectum
formale vtriusque scientiae.

Tertiò debet sine vitioso circulo explicari quid
sit, & quid significet scibilitas, aut cognoscibili-
tas obiecti; nam illa vel significat obiectum ip-
sum, prout potest sciri aut cognosci; vel obie-
ctum ipsum prout facit scire. In neutra significa-
tione obiectum specificat scientiam; nam obiectum
prout potest sciri, est obiectum prout supponit
scientiam, & illam includit; & sic scientia con-
stituit obiectum scibile, & ab eo constituitur.
Et similiter obiectum prout facit scire, includit
scientiam: ergo semper scientia includit obie-
ctum scibile; & obiectum scibile vt sic, includit
scientiam, quae sine dubio est petitio principij,
& circulus vitiosus.

Dico secundò nullam esse scientiam, quae spe-
cificetur ab obiecto materiali, vel etiam ab obie-
cto formali in ratione rei solitarie sumpto; sed
specificari semper ab obiecto formali tum in ra-
tione rei, tum in ratione obiecti; id est specificari
à ratione formali obiecti quae, & propter quam;
ita vt id quod vltimò specificat scientiam, sit ob-
iectum prout tali modo est scibile actiue, seu pro-

A vt facit tali modo. Ita saepe in Theologia proba-
bam contra paucos Recentiores, qui negant spe-
cificationem actuum, habituum & potentiarum
peri ab obiectis, & contendunt eam peri solum à
principiis productiuis: quod pluribus argumentis
reprobatur est.

Primò ergo, quod obiectum materialia, tum
formalia non specificent scientias, manifestum
est; quia id quod est commune multis scientiis,
non specificat scientiam: obiectum, tum mate-
riale, tum formale in ratione rei, seu ratio quae,
potest esse commune multis scientiis; nam haec
propositio v. g. *Terra est rotunda*, pertinet ad
Physicum & ad Mathematicum: *Deus vt est au-
thor naturae*, pertinet ad Metaphysicum, & ad
B Mathematicum: naturalitas, quae obiectum est
formale Physicae, cognoscitur etiam à Metaphy-
sica, quae omnem attingit rationem entis realem:
ergo scientia non specificatur per rationem mate-
rialem obiecti, nec per rationem formalem quae,
solitarie sumptam, & seorsim à ratione formali
propter quam; quae non est aliud quàm scibilitas
obiecti.

Secundò enim, quod illa specificet scientiam,
manifestè probari potest. Cognoscibilitas enim,
& scibilitas obiecti nihil est aliud, quàm propor-
tio rei cum potentia, secundum quam cognosci
ab ea potest, seu quàm ipsa res, prout connotat
potentiam à qua cognosci & sciri potest; sicut
visibilitas est proportio coloris cum oculo, à quo
potest videri; cum enim potentia vim habeat
cognoscendi, necesse est vt obiectum habeat cum
ea proportionem secundum quam possit cog-
nosci.

Duplex autem est illa cognoscibilitas, alia
actiua, alia passiva. Actiua, quam alij appellant
causalem & fundamentalem, est ipsum obiectum
prout facit potentiam cognoscere; nam obiectum
est verè causa cognitionis, ad quam producen-
dam concurrat simul cum potentia, vel habitu.
Sicut species impressae dicuntur intelligibiles &
visibiles, eo quod faciant intelligere ac videre;
similiter enim obiectum dicitur scibile, eo quod
faciat scire; dicitur cognoscibile, eo quod faciat
D cognoscere. Cognoscibilitas verò passiva, siue
formalis, denominatio est à potentia, per quam
cognosci potest. Hoc posito dixi, scientiam spe-
cificari ab obiecto vt scibili, seu ab obiecto in ra-
tione talis obiecti; non autem vt res quaedam est.

Probatur, quia certum est scientiam specificari
ab eo à quo specificatur actus; sed actus scientiae
specificatur ab obiecto formali: ergo ab eo etiam
specificatur scientia. Maior nota est; nam habitus
definitur & denominatur per ipsos actus eodem
modo, quo materia definitur & denominatur per
ordinem ad formam: ergo habitus specificatur ab
ipso actu. Quæro enim, à quo alio habitu imme-
diatè possit specificari? Si dicas specificari à prin-
cipio productiuo, certè specificatur per actum qui
est eius principium. Deinde ab eo specificatur, ad
quod transcendentaliter refertur: refertur autem
essentialiter ad actum, sine quo nec intelligi, nec
definiri, nec distingui potest à quolibet alio.

Quod autem actus specificetur ab obiecto for-
mali, probatur; non enim specificatur à prin-
cipio productiuo; nam eadem potentia, & idem
habitus produciunt actus specie diuersos: eadem
Physica demonstrationes habet de cælo, & de-
monstrationes de anima hominis: eadem poten-
tia visiva videt album & nigrum; visiones autem
illae specie differunt: ergo illi actus non specifi-
cantur

Prima du-
bitatio.

Secunda.

Tertia.

Prima
pars.

Secunda
pars.
scibilitas
quid sit.

Quotuplex
sit.

Probatio
assertionis.

cantur à principio per quod producuntur. Imò habitus, vt dixi, specificatur per actum: ergo non specificat actum. Deinde certum est aliquos actus specificari ab obiecto: ergo omnes ab eo specificantur; non enim maior est ratio vnius, quam alterius. Probo antecedens; nam actus fidei, & actus opinionis ac scientiæ, ab eodem producuntur intellectu, à quo non specificantur, neque possunt differre nisi quia fides nititur autoritate, opinio medio coniecturali, scientia motiuo certo. Eadem voluntas & sperat & amat eundem Deum. Diuersitas spei & amoris peti non potest nisi à motiuis: ergo certum est aliquos actus specificari à motiuis. Deinde actus intellectus & voluntatis differunt specie: non differunt propter principia; nam intellectus & voluntas non differunt ab anima, vt probabo infra. Imò intellectus & voluntas si differunt ab anima, & inter se realiter, emanant ab eadem anima; vnde non possunt ab ea specificari: ergo specificantur per actus & obiecta. Denique species impressæ obiectorum differunt essentialiter inter se per obiecta quæ representant, etiam si ab illis non producuntur; species enim albi & nigri non differunt nisi per ordinem ad diuersa obiecta: sed eadem ratio, quæ probat species impressas differre inter se per obiecta, probat etiam species expressas, siue actus intellectus & sensuum, imò & actus quoslibet differre per obiecta: ergo actus quilibet differunt inter se, & specificantur per obiecta. Sed hæc alibi fusiùs.

Solutio primæ difficultatis.

Ad primam distinguitur maior. Id quod specificat aliud, debet esse illi intrinsecum; si specificet per modum formæ inherētis, concedo; si specificet per modum termini, nego. Quando dicitur quod obiectum specificat actum & habitum, significatur quod obiectum est terminus illius ordinis, qui est intrinseca essentia ipsius actus, vel habitus; ordo igitur intrinsecus est, obiectum verò est extrinsecum, quatenus terminat talem ordinem.

Solutio secundæ.

Ad secundam respondeo concedendo, quod diuersæ scientiæ possunt attingere eadem obiecta, etiam formalia materialiter, & in ratione rei: sed nego quod possint attingere illa vt obiecta formalia, seu in ratione obiecti: v.g. certum est quod intellectus cognoscit colorem esse visibilem, Deum esse amabilem; quod voluntas amat obiectum vt est verum: sed intellectus non cognoscit colorem visibilem vt visibilem, neque Deum amabilem vt amabilem; cognoscit enim colorem visibilem, & Deum amabilem, & alia omnia prout intelligibilia: voluntas amat obiectum vt est verum sub ratione amabilis. Similiter ergo Metaphysica cognoscit obiecta omnia reliquarum scientiarum sub ratione entis, prout abstrahit à materia. Considerat Deum authorem naturæ, prout euidenter cognoscibilem ex solo lumine rationis naturalis, quem Theologia cognoscit vt cognoscibilem ex lumine fidei obscuro, saltem remotè, quatenus supponit principia fidei, ex quibus discutrit; cognoscit enim Deum esse authorem naturæ sub eo lumine fidei, quem Metaphysica cognoscit vt cognoscibilem sub lumine solo rationis. Deus itaque vt cognoscibilis supernaturaliter est aliqua ratio entis, quam Metaphysica sub ratione pura entis cognoscit, non autem sub ratione cognoscibilitatis supernaturalis.

Solutio tertiæ.

Ad tertiam respondeo scibilitatem & cognoscibilitatem obiectorum explicari optimè posse sine vilo vitioso circulo, sicut species impressæ intelligibiles aut visibiles sine vilo huiusmodi circulo explicantur. Nam species dicitur intelligibilis eo

quod faciat intelligere; & obiectum dicitur scibile, quia facit scire; vbi nullus est circulus, quia scientia & obiectum diuerso modo se includunt, cum obiectum formale includat scientiam, tanquam id quod specificat; scientia verò includat obiectum tanquam id à quo specificatur. Sicut causa vt causa semper includit effectum, & ab eo includitur sub diuerso conceptu; causa enim includit defectum prout eum causat, & effectus includit causam pro vt ab ea causatur. Quod etiam in omni relatione verum est: pater dicit filium, & filius patrem.

SECTIO II.

De actu scientiæ generatim.

Post explicatum obiectum habitus scientiæ, sequitur actus, quem dixi specificari ab obiecto, & specificare habitum. Possent autem hoc loco tradi omnia, quæ in Logica tradi solent de premissis & conclusionibus demonstrationis, quam constat esse scientiam actualem: sed iis in eorum locum reiectis, satis erit de hoc actu dicere. Primò, an, & quomodo esse ille debeat certus & euidentis: secundò, vtrum possit idem actus scientiæ simul esse actus fidei & opinionis: tertio, vtrum saltem possit in eodem intellectu esse actus scientiæ cum actu fidei & opinionis de eodem obiecto.

§. I.

An, & quomodo actus scientiæ debeat esse certus & euidentis.

Certum est primò, nullam esse scientiam, cuius actus certus non sit certitudine formali, tum essentiali, seu ex parte obiecti; tum accidentaliter, seu ex parte subiecti. Certitudo enim alia est formalis, alia obiectiua. Formalis est cognitio intellectus ita vera vt non possit esse falsa: obiectiua est obiectum prout necessarium omnino & infallibile, siue necessitas ipsius obiecti. Deinde certitudo formalis alia est essentialis, quæ vocatur ex parte obiecti, & est cognitio, cuius obiectum est necessarium: alia est accidentaliter, seu ex parte subiecti, & est firma adhesio intellectus ad aliquod obiectum sine formidine oppositi. Vtrumque illam certitudinem esse in quolibet actu scientiæ, notum est; essentialem quidem, quia scientia obiectum habet necessarium, alioqui scientia posset esse falsa; accidentalem autem, quia intellectus sciendo assentitur obiectis sine vlla formidine: ergo scientia in suis actibus habet certitudinem ex parte subiecti.

Certum est secundò, scientiam, saltem partem naturalem, habere actus non solum certos, sed etiam euidentes. Euidencia verò non est aliud quam veritas alicuius rei, cui non potest intellectus dissentiri. Potest autem dici duplex. Prima obiectiua, quæ est obiectum, quod ita ostenditur intellectui, vt non possit ei dissentiri. Secunda formalis, quæ est actus intellectus circa obiectum, cui non potest intellectus dissentiri. Differt ergo certitudo ab euidencia, quod certitudo actus sit ita verus, vt non possit esse falsus; euidencia verò sit actus circa obiectum, cui non potest intellectus dissentiri. In fide diuina certitudo est sine vlla euidencia, nullus autem esse potest actus euidentis, qui non sit etiam certus. Cum autem scientia differat à fide, debet actus scientiæ habere non solum certitudinem,

Quæst. I. Sect. II. de Actu scientiæ. 611

rudinem, sed etiam euidentiā. Quomodo autem Theologia possit esse scientia, cum nitatur principiis reuelatis, quæ obscura sunt, suo loco dictum est; loquor enim nunc de scientiis purè naturalibus. Cætera de hac euidentiā scientiæ pertinent ad Logicam in libris de demonstratione.

§. II.

Utrum idem actus scientiæ possit simul esse actus fidei & opinionis.

Status controuersie.

Actus fidei cum nitatur testimonio dicentis, quod extrinsecum est obiecto, simpliciter est obsecutus, si testimonium illud obscurum sit: actus autem opinionis non solum ineuidens est, ut fides; sed etiam incertus, quia nititur medio solum probabili; & quod potest aliter se habere. Semper ergo actus opinionis includit formidinem, saltem potentialem. Qui enim opinatur, sic assentitur, ut possit formidare de falsitate sui assensus. Aliquando autem habet etiam adiunctam formidinem actualement. Difficultas ergo est apud Philosophos celeberrima, utrum idem actus possit per diuersa media simul esse euidens & ineuidens, certus & probabilis; atque adeo idem assensus esse actus trium habituum; scientiæ, fidei, & opinionis.

Triplicis dubitatio.

Ratio enim dubitandi est primò, quia si non posset idem actus esse assensus scientiæ, fidei & opinionis, esset maximè, quia euidentiā & ineuidentiā, certitudinem & incertitudinem contradictoriè opponuntur: illa ratio nulla est, quia ibi non est oppositio contradictoria, ubi affirmatio & negatio de eodem dicuntur ratione diuersorum. Sed actus ille qui esset fides, scientia, & opinio, esset euidens & ineuidens, certus & incertus ratione plurium mediorum: ergo in illo actu nulla est contradictio.

Secundò. Eadem visio habere potest plura obiecta contraria; video enim vno & eodem actu album & nigrum; cognosco simul, & per modum vnius plura obiecta inter se contraria: ergo potest idem actus habere multa motiua, quorum vnum sit euidens, alterum ineuidens.

Tertiò. Eadem species intelligibilis Angeli representat innumera obiecta totalia, & opposita: ergo non implicat ut idem actus habeat plura motiua totalia.

Conclusio negans.

Dico primò, implicare omnino contradictionem, ut vnus & idem actus, etiam ratione diuersorum motiuorum, sit actus scientiæ, fidei, & opinionis. Ita docent communiter Theologi omnes, & Philosophi, contra Durandum & paucos Recentiores.

Probatio.

Ratio est, quia ut argumentabar in tractatu de Fide, chimæra non magis est impossibilis, quàm actus qui simul ex diuersis motiuis totalibus sit actus fidei, opinionis & scientiæ: sed chimæra est absolute ac simpliciter impossibilis: ergo impossibilis etiam est actus qui sit actus scientiæ, fidei & opinionis. Probatur maior. Idè chimæra implicat, quia esset vnum animal constans ex pluribus essentiis totalibus specie diuersis: sed actus fidei, scientiæ, & opinionis, esset etiam vnum quid constans ex pluribus essentiis totalibus specie diuersis; fides enim, scientia, & opinio, tam sunt essentiæ totales diuersæ, quàm leo, draco, & capra: ergo ille actus tam implicat quàm chimæra. Neque video vllam prorsus disparitatem; si enim dixeris chimæram constare ex pluribus es-

A sentiis totalibus, actum autem fidei, scientiæ, & opinionis habere solum essentiæ parciales diuersas. Contrà instari potest. Essentiæ fidei non minus est totalis essentiæ in se, quàm essentiæ leonis; idè autem incipit esse partialis in isto actu, quia iungitur alteri essentiæ: ergo in chimæra non sunt minus essentiæ parciales, quàm in isto actu, qui est fides, scientia, & opinio. Imò argumentor vterius. Idè essentiæ leonis, draconis, & capræ non possunt conuenire in vnum animal, quia sunt essentiæ totales in seipsis: sed essentiæ fidei, opinionis, & scientiæ non sunt minus in seipsis totales, quàm essentiæ illorum animalium: ergo essentiæ fidei, opinionis & scientiæ non possunt magis conuenire in vnum actum, quàm essentiæ illorum trium animalium in vnum animal. Omnia igitur argumenta, quæ probant implicare chimæram, probant implicare istum actum.

Ad primam respondeo, falsò aduersarios supponere, implicantiā huius actus peti ex eo, quod contradictoriè implicat ut aliquid ratione diuersorum habeat euidentiā, & ineuidentiā; hoc enim statim ostendam nullo modo esse impossibile. Si ergo idem actus habere posset duo motiua totalia, facillè concederem euidentiā & ineuidentiā stare posse in eodem actu; itaque ad argumentum absolute negatur maior propositio.

Solutio primæ dubitationis.

Ad secundam respondeo eandem visionem habere posse plura obiecta particularia contraria, non posse habere plura obiecta formalia totalia, quia plures haberet essentiæ totales, quod est chimæram esse. Video ergo simul album & nigrum, vel per plures simul actus, vel per vnum actum sub vnica ratione formali communi duobus illis obiectis: quæ licet in ratione rei sint contraria, tamen conueniunt in aliqua communi ratione obiecti, nempe in ratione visibilis. Cognosco simul per modum vnius plura obiecta, quatenus conueniunt in communi aliqua ratione obiecti; actus autem qui esset scientia, fides, & opinio, haberet tria motiua totalia disparata, neque in illa tenderet sub vna ratione formali, alioqui nec esset scientia, nec fides, nec opinio; quia fides vtitur autoritate tanquam motiuo vltimato; scientia vltimò assentitur propter motiuum necessarium: est ergo aperta disparitas.

Solutio secundæ.

D Ad tertiam de speciebus intelligibilibus angelicis, quæ dicuntur esse vniuersales, eadem responsio est; nam illæ representant obiecta plurima prout conueniunt in aliqua communi ratione formali sub qua representantur. Vnde nego, illa esse obiecta totalia. Est ergo aperta disparitas, quia ista species multa representans, non habet plures essentiæ, cum vnum habeat obiectum formale; actus autem scientiæ, fidei & opinionis haberet plures essentiæ, & esset in specie scientiæ, in specie fidei, in specie opinionis.

Solutio tertiæ.

§. III.

Utrum actus scientiæ possit simul esse in eodem intellectu cum actibus fidei & opinionis.

Posito, quod actus scientiæ non possit esse actus fidei & opinionis, adhuc quaritur, utrum actus scientiæ non solum à seipso excludat fidem & opinionem, sed etiam ab eodem intellectu in quo est; ita ut in subiecto ubi est actualis scientia euidens & certa, ibi esse non possit opinio incerta, & fides ineuidens. De qua controuersia fuse

fusè dictum est secunda secundæ, dum egi de actu fidei; quibus vix habeo quod addam.

Prima dubitatio.

Ratio enim dubitandi primò est, quia contraria, imò contradictoria ex eodem subiecto se necessarid expellunt, euidencia & ineuidencia tam opponuntur contradictoriè, aut priuatiuè, quàm lux & tenebræ, cæcitas & visus: ergo sicut implicat vt in eodem aère, etiam respectu diuersorum sint lux & tenebræ, cæcitas & visus; sic implicat vt in eodem intellectu etiam respectu diuersorum actuum, & diuersorum mediolorum simul sint euidencia scientiæ, & ineuidencia fidei ac opinionis.

Secunda dubitatio.

Secundò. Certitudo actualis, & formido actualis non magis inuicem pugnant, quàm actualis euidencia, & actualis ineuidencia: sed actualis certitudo & actualis formido non possunt esse simul, etiam respectu diuersorum motuorum: ergo non possunt etiam esse simul actualis euidencia & actualis ineuidencia.

Tertia dubitatio.

Tertiò. Implicat vt in eodem intellectu simul sint de eodem obiecto assensus & dissensus, quantumcunque illi sint plures actus: ergo implicat similiter vt simul sint actus euidens, & actus ineuidens; actus certus, & actus incertus, importans formidinem, qualis est opinio.

Secunda conclusio affirmans.

Dico secundò, posse saltem diuinitus esse in eodem intellectu actum scientiæ cum actibus fidei & opinionis. Ita olim probauimus contra plures Philosophos & Theologos.

Prima ratio.

Ratio autem primò erat, quia duæ veritates & virtutes intellectuales nunquam inuicem pugnant: sed fides, saltem diuina, & scientia sunt duæ virtutes intellectuales, & earum obiecta sunt duæ veritates: ergo fides & scientia etiam actuales non inuicem pugnant: ergo possunt esse simul. Maior nota est, quia veritas non est opposita nisi falsitati; & virtus non est opposita nisi vitio, sicut lux non est opposita nisi tenebris.

Secunda ratio.

Secundò actus scientiæ non magis excludit ab eodem intellectu actum fidei & opinionis, quàm actus scientiæ intuitiue actum scientiæ abstractiue: sed actus scientiæ intuitiue, & actus scientiæ abstractiue simul sunt, vt patet in Beatis: ergo actus etiam fidei, & actus scientiæ possunt esse simul. Probatur maior. Idè scientia abstractiua, quæ exigit obiectum absens, potest esse simul cum intuitiua, quæ exigit obiectum præsens; quia scientia abstractiua non exigit obiectum præsens respectu intellectus, sed tantum respectu medijs, per quod cognoscitur: sed fides & opinio non requirunt ineuidenciam obiecti respectu intellectus, in quo sunt; sed tantum respectu medijs, per quod cognoscitur: ergo eodem modo repugnant scientia abstractiua, & intuitiua, quò scientia & fides. Cur enim scientia propter obiectum euidens excludit fidem de obiecto ineuidenti; scientia verò de obiecto præsentis non excludit scientiam abstractiua de obiecto absenti.

Tertia ratio.

Tertiò. Constat experientiâ nos posse assentiri ex motiua probabili, cui assensus ex medio demonstratiuo; nam multas eiusdem rei solemus afferre rationes, quarum aliquæ sunt tantum probabiles. Denique sæpe aliquis eidem rei assentitur propter duo motiua, quæ putat esse scientifica; quorum vnum est duntaxat probabile: ille tunc habet actum scientiæ simul cum actu opinionis; nam assensus ex motiua quod probabile tantum est, actus est opinionis; & assensus qui est ex motiua demonstratiua est actus scientiæ: ergo illi actus possunt esse simul.

Ad primum respondeo, euidenciam & ineuidenciam opponi contradictoriè, quando respiciunt idem motiuum; non opponi quando motiuum idem non respiciunt. Neque par est ratio lucis & tenebrarum; cæcitas, facultatis videndi ac visionis; & euidenciæ ac ineuidenciæ: quia tenebræ absolute negant lucem in eo subiecto, in quo sunt, & cæcitas etiam in subiecto in quo est negat facultatem videndi: at verò ineuidencia negat quidem euidenciam in eo actu in quo est, sed non negat eum in eo intellectu in quo est; actus enim ineuidens est ille, qui ex vi motiui non cogit intellectum ad assensum, sed impedit vt intellectus ex vi alterius motiui ad hoc ipsum necessitetur, ad quod non necessitabatur ex vi alterius motiui. Quando ergo dicitur aër esse tenebrosus, significatur nullam in eo esse lucem; & quando dicitur aliquis esse cæcus, significatur illum omnino carere facultate videndi. Euidencia igitur, & ineuidencia non comparantur sicut lux & tenebræ; sed sicut paruum & magnum lumen.

Ad secundam respondeo negando maiorem, quod nimirum actualis certitudo, & actualis formido non magis pugnent inuicem, quàm actualis euidencia & actualis ineuidencia; disparitas enim est, quia actus scientiæ qui est euidens, & actus ineuidens affirmant existentiam eiusdem obiecti, vnde fit, vt dixi, vt actus ineuidens neget duntaxat euidenciam in seipso, non autem in intellectu, in quo est; ideoque solum opponuntur ratione obiecti formalis; formido autem actualis negat existentiam obiecti, quàm affirmat actus certus; ideoque formido actualis negat certitudinem non tantum in seipsa, sed etiam in intellectu, qui actu formidat, quia non excludit duntaxat obiectum formale, sed etiam obiectum materiale: nemo autem simul & semel dicere potest aliquid pro certo esse, & tamen dubitare an sit.

Ad tertiam eadem responsio est; implicat enim vt assensus, & dissensus de obiecto eodem sint simul; assensus enim affirmat rem esse, dissensus negat esse illam rem eandem. Pugnant ergo ratione intellectus eiusdem, quia vnus excludit obiectum materiale & formale, quod alter affirmat. Opinio ergo importat formidinem aptitudinalem, non importat formidinem actualem, vt constat ex sequenti sectione.

SECTIO III.

De habitu scientiæ generatim.

Post obiectum & actum scientiæ, sequitur habitus, quo actus ille velut sigillum ceræ impressum consignat intellectum, & veluti diuinitura moriens mater illum fecundat duratura in perenni prole, cum ipsa nascendo moriatur. Supponenda verò sunt hoc loco quæcunque de habitibus in genere traduntur disputatione vltima de anima; & de habitu scientiæ tria sunt generatim ponenda. Primò eius vnitas, verum scilicet vnica tantum sit scientia totalis: secundò multiplex eius diuisio: tertiò comparatio habitus scientiæ cum reliquis habitibus intellectus.

Quæst. I. Sect. III. de Habitu scientiæ. 613

§. I.

Virtus scientiæ, siue virtus unica tantum sit scientiæ totalis habitualis.

Sensere doctissimi plures Philosophi, Metaphysicam, Mathematicam, & Physicam non esse plures habitus scientiæ totales & adequatos, sed esse duntaxat partes vnius habitus totalis, cuius obiectum sit omne scibile. Fuit enim hæc sententia Platonis apud Alcinoium de doctrina Platonis, cap. 4. & 6. Ita etiam docent Picius Pererius lib. 13. *euerfionis singularis certaminis*, sect. 6. & 7. Pererius lib. 1. *Physiol.* cap. 8. & alij citati à Durando quæst. 4. prologi, num. 7. putantque probabilem sententiam Hæc. disp. 1. *metaphysica*, Auerſa intro *Metaphysica*.

Prima dubitatio.

Ratio autem dubitandi est primò, quia non requiritur ad vnitatem scientiæ totalis nisi subordinatio plurium habituum ad vnum obiectum formale; non enim alio modo Physica vna est scientia, & temperantia est vna virtus: sed omnes habitus scientiæ subordinati sunt vni rationi formali, scilicet enti proptèr est scibile; scilicet enim vna est ratio formalis, quam respiciunt, & cui possunt scientiæ omnes subordinari: neque intelligibilitas magis est ratio specificans vnam potentiam intellectuam, quam scibilitas specificans vnam scientiam totalem: ergo vnica tantum est scientia totalis, cuius partes sint omnes scientiæ.

Secunda dubitatio.

Secundò, Illa scientia quæ agit de ente in communi est vna scientia, cum ea quæ agit in particulari de quolibet ente: sed vna est scientia quæ agit de ente in communi: ergo vna est scientia quæ agit de quolibet ente in particulari: ergo vnica tantum est scientia. Probat maior, Physica vna est scientia quæ agit de quolibet corpore in particulari ex eo quod agit de corpore in communi: ergo scientia quæ agit de ente in communi, debet etiam agere de quolibet ente in particulari.

Tertia dubitatio.

Tertiò, Si essent plures scientiæ totales, deberent hoc habere propter diuersum modum tendendi in sua obiecta: sed modus tendendi scientiarum vnicus est, scilicet cum euidencia, certitudine ac discursu: ergo vnica scientia. Et sanè sicut vna est fides, quæ omnia creduntur propter diuinam auctoritatem; ita vna scientia est, quæ sciuntur omnia per demonstrationem.

Quarta dubitatio.

Quartò, Quoties per eadem principia probantur conclusiones, eadem est scientia: sed per vniuersalissima principia Metaphysicæ probantur conclusiones omnium scientiarum per reductionem ad impossibile: ergo vna est scientia.

Conclusio.

Dico primò, probabilius omnino videri, quod scientiæ totales habituales sunt reuerà plures inter se prorsus distinctæ ac separatæ. Ita communius docent Philosophi cum Aristotele.

Prima ratio.

Primò enim si esset vna scientia totalis, cuius obiectum esset omne scibile, vnicus etiam esset habitus in intellectu, cuius obiectum esset omne intelligibile; vnus in voluntate, cuius obiectum esset omne appetibile; sique scientia & error, virtus & vitium non essent distincti habitus: imò vnus in toto animali erit sensus, cuius obiectum erit omne sensibile.

Secunda ratio.

Secundò vnica scientia totalis non habet modum procedendi nisi vnicum: sed scientiæ naturales diuersum habent modum tendendi: ergo non sunt vnica scientia. Maior nota est, quia modus

R.P. de Rhodes curs. Philosoph.

A procedendi est ipse modus tendendi, qui non potest in vna scientia esse multiplex. Minor probatur, quia si vnus esset procedendi modus in Physica & Metaphysica, Physica posset abstrahere ab omni materia, & Metaphysica posset ab omni materia non abstrahere: hoc autem est absurdum, vt constabit ex sequentibus.

Solutio primæ dubitationis.

Ad primam respondeo negando, quod omnes habitus scientiæ sint subordinati vni rationi formali, nimirum enti proptèr est scibile; ratio enim entis, proptèr est scibile, non est vna tantum obiectiua ratio, propter diuersum modum procedendi scientiarum diuersarum; quia vt ratio aliqua obiectiua vnica sit, debet attingi eodem modo: sed ratio scibilitatis non potest attingi eodem modo, cum Metaphysica ens attingat vt abstrahit ab omni materia; Mathematica proptèr abstrahit à materia sensibili; Physica proptèr abstrahit à materia signata: vnde patet disparem esse rationem intelligibilitatis & scibilitatis, quia intelligibilitas in omnibus obiectis attingitur eodem modo; ideò est vnica ratio formalis in obiecto intellectus. Scibilitas autem cum attingatur sub diuersis abstractionibus, non est vnica ratio formalis scientiæ.

Solutio secundæ.

Ad secundam resp. distinguendo maiorem. Scientia quæ agit de ente in communi, agit etiam de quolibet ente in particulari, proptèr considerato sub eadem ratione formali, & sub eadem abstractione, concedo; proptèr considerato sub qualibet abstractione, nego. Ad minorem: sed vna scientia agit de ente in communi, sub vna tantum abstractione, concedo; sub qualibet abstractione, nego. Agit videlicet Metaphysica de ente in communi, & de quolibet ente in particulari sub abstractione ab omni materia, etiam intelligibili; eodemque modo Physica agit de corpore in communi, proptèr abstrahit à materia singulari, & de quocunque corpore in particulari, sed sub eadem abstractione.

Solutio tertiæ.

Ad tertiam resp. satis ostensum esse, quod modus tendendi in obiecta non est vnicus in scientiis; sicut neque verum est, quod modus tendendi cum euidencia & certitudine ac discursu sit vnicus; quia diuersæ scientiæ subsunt diuersis abstractionibus. Vnde disparitas est habitus fidei, qui vnicus est propter motium extrinsecum specie vnicum, quod eodem etiam modo attingitur.

Solutio quartæ.

Ad quartam distinguitur maior. Quoties per eadem principia propria probantur conclusiones à priori, illæ pertinent ad eandem scientiam, concedo; quoties illæ non probantur nisi per eadem principia communia per reductionem ad impossibile, nego conclusiones illas pertinere ad eandem scientiam. Conclusiones omnes scientiarum probantur per illa vniuersalissima principia, per reductionem ad impossibile; non probantur à priori tanquam per principia propria.

§. II.

Quenam sint propria diuisiones scientiarum; & primum diuisio earum in practicas & speculatiuas.

Dixi scientiam vnica non esse; sed illam in varias species diuidi: nunc videndum restat, quenam sint species, in quas illa diuiditur. Video autem duas potissimum diuisiones esse, in quibus

fff

esse

esse possit difficultas. Prima est diuisio scientiæ in speculatiuam & practicam: secunda est diuisio in subalternantem & subalternatam. Diuisio in speculatiuam & practicam ut intelligi recte possit, videndum est, quænam sit propria ratio habitus speculatiui & practici, unde illa petatur, utrum sit essentialis, utrum adæquata. De qua re disputant accuratè Vasquez 1. p. disp. 8. cap. 5. Suarez cap. 13. Gillius lib. 1. tract. 5. à c. 1. ad 8.

Prima dubitatio.

Ratio ergo dubitandi est primò, quia illud est differentia essentialis scientiæ, per quod scientia diuiditur in membra specie diuersa: sed per speculationem & praxin scientia diuiditur in membra specie diuersa: ergo ratio speculatiui & practici est differentia essentialis scientiarum.

Secunda.

Secundò. Illud est essentialis differentia, quo posito ponitur habitus scientiæ; quo sublato tollitur: sublata ratione speculatiui & practici, tollitur scientia; & illa posita, ponitur. v. g. Deus prout speculabilis pertinet ad obiectum Metaphysicæ; si autem consideretur ut amandus, pertinet ad Moralem. Angelus prout factibilis, pertinet ad fabricum; prout speculabilis ad Mathematicum: ergo rationes speculatiui & practici sunt essentielles differentie scientiarum. Confirmatur, quia illæ rationes petuntur ab obiecto formali: ergo sunt essentielles.

Tertia.

Tertiò. Videtur diuisio scientiæ in speculatiuam & practicam, non esse omnino adæquata, quia datur aliqua scientia, partim speculatiua, partim practica; sicut fides speculatiua & practica est: neque videtur dispar esse ratio fidei & scientiæ; imò aliquæ scientiæ practicæ habent plures conclusiones speculatiuas: ergo illæ sunt speculatiuæ.

Definitio scientiæ speculatiuæ & practicæ.

Dico secundò, scientiam speculatiuam illam appellari, cuius finis intrinsecus est cognitio proprii obiecti, in qua ita sistit, ut ad opus non progrediatur; scientiam verò practicam, cuius finis intrinsecus est operatio aliqua, quæ propriè vocatur praxis. Probatione non eget conclusio, sed explicatione; est enim obsecrum quid significet praxis, quid notitia practica.

Quid sit praxis.

Obserua itaque primò, praxin sic definiti, *Est operatio quacunque intellectualis natura regulabilis per rationem.* Primò est operatio quacunque, idest cuiuscunque potentie humanæ, siue intellectus, siue voluntatis, siue aliarum potentiarum: contra Scotum, qui negat operationes intellectus esse praxes, cum illæ sint speculationes; implicet autem ut speculatio sit praxis. Verum tota ratio praxeos in eo posita est, quod sit actus regulabilis per actum intellectus: sed plerique actus intellectus regulantur per alios actus intellectus, ut patet ex directione operationum mentis: ergo actus etiam intellectus sunt praxes. Neque verum est, quod omnis actus intellectus sit speculatio; non enim sufficit ad speculationem ut sit cognitio, sed requiritur ut sit cognitio, quæ ad opus non dirigatur; omnis enim cognitio, quæ dirigit aliam, est notitia practica; quæ verò dirigatur, est praxis.

Nomine rationis quid significetur.

Secundò praxis est operatio, quæ possit regulari, idest fieri conformis rationi: ubi nomine rationis significatur dictamen intellectus præscriptoris aliquid fieri, vel non fieri, siue rectè illud dicet, siue non; actus enim vitiosi, & errores artis actus sunt practici; neque tamen sunt conformes rationi rectæ. Praxis ergo est actio quilibet hominis, quæ dirigi potest per intellectum dictantem aliquid fieri.

A Obserua secundò, notitiam practicam, videlicet illam quæ versatur circa praxim, rectè definiti, *Est cognitio quæ apta est ex se dirigere actionem ad quam natura rationalis.* Notitia enim speculatiua versatur circa suum obiectum, non illud regulando, sed solum cognoscendo: cognosco v. g. materiam esse partem compositi physici, ubi nihil est quod cognitio mea regulet. Notitia verò practica circa suum obiectum immediatè versatur illud dirigendo; v. g. illa cognitio, *Temperatè viuendum est cibo*; est de se regulatiua moderatæ comestitionis. Notitia ergo practica duplex habet obiectum. Proximum est semper actio aliqua potentie humanæ, quam regulat, & à qua specificatur, ut in exemplo dato comestio moderata. Remotum est aliqua res, circa quam versatur praxis, ut in dato exemplo cibus; & hoc non specificat nisi radicaliter notitiam practicam, quatenus specificat praxim, per quam specificatur notitia practica.

Denique notitia practica dicitur esse apta ex se, quia duplex in qualibet notitia est finis, alter extrinsecus ipsius scientiæ, alter intrinsecus ipsius scientiæ. Finis extrinsecus est is, ad quem pro arbitrio suam cognitionem aliquis dirigit, ut cum aliquis Mathematicam addiscit ut arcem extrinsecæ arcis adificatio est finis extrinsecus huius cognitionis, neque sufficit ad notitiam practicam ut illa directiua sit actionum, quas ex fine extrinsecæ sibi aliquis præsinit, sed requiritur ut ex intrinsecæ fine directiua sit huiusmodi operationum; alioqui scientia quilibet speculatiua esset practica, cum nulla sit quam ex amore virtutis, aut etiam ex amore lucri quisque addiscere non possit.

Est igitur notitia practica velut idea actionis faciendæ, sicut pictor dum de imagine pingenda cogitat, praxis est ipsa depictio imaginis, cuius obiectum est imago, notitia verò practica est cognitio, quæ pictor scit hoc, vel hoc modo pingendam esse imaginem.

Si verò quaratur, unde peti possit distinctio notitiæ practicæ à speculatiua, notum est illam non peti ab obiecto materiali, cum circa idem obiectum materiale possit versari utraque notitia: v. g. circa Deum versatur Metaphysica, & Moralis. Petitur ergo solum ab obiecto formali, & à fine intrinsecæ utriusque notitiæ; quod nimirum notitia practica versetur circa obiectum operabile, idest tradendo præcepta illius faciendi; speculatiua versetur vel circa obiectum non operabile, vel non prout operabile, non tradendo scilicet præcepta eius faciendi.

Dico tertiò rationem speculatiui & practici non esse differentias essentielles scientiarum & habituum, sed esse solum condiciones & affectiones inseparabiles.

Ratio est, quia illud non est differentia essentialis alicuius habitus, quod non est eius obiectum formale, ratio scilicet assentiendi obiecto: sed ratio speculatiui & practici non est motuum assentiendi, sed conditio solum aliqua illi motui adiuncta: ergo non sunt differentie essentielles.

Dico quartò, diuisionem scientiæ in speculatiuam & practicam ita esse adæquatam, ut nulla speculatiua scientia purè naturalis possit esse partim speculatiua, partim practica. Ita omnino colligitur ex S. Thoma 1. p. q. 1. art. 4. ubi ait id interesse inter Theologiam & scientias purè philosophicas, quod Theologia sit speculatiua simul & practica, quia obiectum eius remotum est Dei reuelatio, proximum autem sint articuli reuelati, prout cognoscibiles.

biles per discursum; scientiæ verò naturales sint vel speculatiuæ simpliciter, vel simpliciter practiæ.

Probatio.

Ratio ergo est, quia nullus habitus potest esse speculatiuus & practicus, nisi habeat obiectum formale speculabile simul & practicum: sed implicat ut habitus aliquis scientiæ habeat obiectum formale speculabile simul & practicum, quia illud motuum identificaretur rebus contradictoriè oppositis: ergo implicat ut eadem scientia naturalis sit speculatiua simul & practica. Deinde nullus habitus potest esse speculatiuus & practicus, nisi ratio illa utraque petatur ex parte obiecti vel materialis, vel formalis: ex neutro peti potest in scientiis naturalibus. Non ex parte motui, quia ut dixi, rei eidem non possunt conuenire rationes contradictoriè oppositæ. Non ex parte obiecti materialis, quia non potest ratio illa utraque conuenire obiecto materiali, cui motuum est intrinsecum, quin etiam conueniat motui. Et in hoc est disparitas scientiarum, quæ nituntur motui intrinseco obiectis materialibus; & habituum, qui habent motiua prorsus extrinseca, cuiusmodi est fides, cuius motuum est authoritatis dicentis; nam fides est speculatiua ratione obiecti formalis; practica verò ratione aliquorum obiectorum materialium, quibus authoritas illa extrinseca est. Sic enim conueniunt eidem praxis & speculatio ratione diuerforum obiectorum, etiam materialium, in quo non est vlla contradictio, qualis esset in scientiis, quæ motuum habent intrinsecum.

Solutio primæ dubitationis.

Ad primam respondeo negando maiorem hanc. Illud est differentia essentialis, per quod scientia diuiditur in specie diuersa; nam sufficit ut sit conditio essentialis, & affectio inseparabilis: sicut nemo dicit abstractiones esse differentias scientiarum, & tamen per abstractiones diuiduntur scientiæ: quæ proportio abstractionis explicat optimè, quomodo speculatio & praxis non sint differentie, sed conditiones essentielles.

Solutio secundæ.

Ad secundam respondeo distinguendo maiorem. Illa est differentia essentialis habituum, quæ sublata tollitur primariò & per se ipse habitus, concedo; quæ sublata tollitur consequenter, nego. Sed sublata ratione speculatiui & practici, tollitur habitus consequenter & necessariò, concedo; primariò & per se, nego. Eodem modo ac sublata abstractione, tollitur consequenter ratio habitus. Ad confirmationem negatur, illud esse differentiam essentialem, quod petitur ab obiecto formali; quia ipsum obiectum formale differentia est essentialis; quod verò petitur ab obiecto formali, est essentialis & inseparabilis conditio.

Solutio tertiæ.

Ad tertiam patet ex probatione vltimæ conclusionis discrimen fidei, quæ habet motuum extrinsecum; & scientiarum naturalium. Neque verum est, vllam in scientiis practicis esse conclusionem speculatiuam, quia licet illa demonstrent multas proprietates obiecti sui, & licet habeant notitias multas vniuersales; illæ tamen notitiæ sunt purè practiæ, quia totæ diriguntur ad regulandam praxin.

S. II.

Diuisio scientiæ in subalternantem & subalternatam.

Quid sit scientia subalternata.

Subalternari dicitur alteri vna scientia, quando est sub illa. Subalternata vocatur illa, quæ alteri subest: subalternans illa, sub qua est altera. R. P. de Rhodis curs. Philosoph.

Ara. De hac diuisione scientiæ agunt Suarez *disp. 1. sect. 5. Gillius lib. 1. tract. 6. cap. 5.* Ego breuiter quarto primùm, quomodo illæ distinguantur penes obiecta; deinde quomodo differant penes principia, vnde colligi faciliè possunt conditiones subalternationis scientiarum.

Ratio enim dubitandi primò est, quia Philosophus discrimen assignat scientiæ subalternantis à subalternata, quodd subalternans scit *propter quid*, subalternata verò scit quia: ergo hæ scientiæ non habent idem obiectum, sed obiectum vnius causa est obiecti alterius. Imò cum non participant eandem abstractionem, non videntur pertinere ad idem genus scientiæ.

Prima dubitatio.

Secundò non potest dici, quod scientiæ subalternatæ obiectum addit aliquod accidens obiecto scientiæ subalternantis; sic enim obiectum scientiæ subalternantis erit ens per accidens. Imò Naturalis subalternatur Astrologiæ, & tamen sine accidente superaddito idem cognoscit, quod illa. Machinatiua subalternatur Stereometriæ, siue illi quæ agit de solidis; & tamen utraque considerat figuras easdem ædificiorum. Denique sequitur Musicam & Opticam subalternari Physicæ; nam illa considerat sonum, ista visum. Et dari eodem modo debet scientia specialis de linea recta, & de linea alba.

Secundæ.

Tertiò scientia subalternata vel sumit pro suis præmissis conclusiones scientiæ subalternantis vel ex sola fide notas, vel ut probatas. Si primùm, non est vera scientia; si secundum, cognoscit propter quid non minùs quàm subalternans: ergo non debet assumere conclusiones subalternantis.

Tertiæ.

Dico primò, scientiam subalternatam idem habere obiectum, quod habet scientia subalternans, sed certæ tamen materiæ applicatum, & auctum accidentali aliqua differentia, cui annexa sit specialis aliqua scibilitas. Tres sunt partes conclusionis sigillatim probandæ ac explicandæ.

Assertio tripartita.

Prima docet idem esse obiectum vtriusque scientiæ. Cum enim scientia subalternata propriè dicta illa sit, quæ est sub alia; idè autem vna sit sub alia, quia vna idem habet obiectum quod alia, certè sequitur idem esse obiectum scientiæ subalternatæ, quod est obiectum subalternantis. Probatur, quia scientia subalternans cognoscit propter quid; scientia verò subalternata, cognoscit quia: ergo utraque circa idem obiectum versatur. Neque sufficit v. g. ut finis vnius ordinetur ad finem alterius: v. g. frænofactoria non propriè subordinatur equestri. Neque necesse est ut vna quibuscumque utatur principiis, quibus vtitur altera; v. g. chirurgia impropiè subalternatur Geometriæ, tamen accipiat hoc eius principium, *Figura isoperimetra maior est circulari*; hinc enim cognoscit chirurgus, vulnera rotunda curari difficilius.

Idem esse obiectum vtriusque.

Secunda pars negat, illud obiectum esse omninò idem. Ratio est, quia nulla scientia egredi potest extra fines obiecti sui adequati, cognoscendo aliquid quod sit extra propriam abstractionem; v. g. ut Geometria cognoscat aliquid, quod non abstrahat à materia sensibili: sed obiectum scientiæ subalternatæ non habet abstractionem scientiæ subalternantis, ut statim probabitur; v. g. Naturalis cognoscit tempestates nasci ex talium astorum conjunctione, quod Astrologia non cognoscit.

Obiectum aliquo modo est diuersum.

Discrimen
accidentale.

Tertia pars docet, quomodo vtrumque illud obiectum diuersum sit. Dupliciter enim potest obiectum vnum sub altero contineri. Primum quidditativè, quando species illius est, v.g. cælum species est corporis naturalis. Secundò addendo illi accidentalem aliquam differentiã, seu applicando illud certæ materiæ, quæ faciat illud obiectum speciali aliquo modo scibile; sic enim idem est obiectum illius, sed minùs latè patens, & restrictum ad certam aliquam materiam, cui applicatur: v.g. obiectum Arithmeticæ est numerus, obiectum verò Musicæ numerus sonorus; sic enim numerus restringitur & applicatur sono, idè Musica subalternatur Arithmeticæ. Partiales autem scientiæ de particularibus generibus & speciebus corporis naturalis non subalternantur scientiæ Physicæ, quia non contrahunt obiectum eius per aliquid accidentale & extrinsecum, sed per differentias essentielles ipsi obiecto; scientia verò subalternata obiecto subalternantis addit aliquod accidens, applicando illud certæ alicui materiæ.

Neque tamen sufficit quodlibet accidens, alioqui specialis daretur scientia de linea recta, de linea alba, &c. sed debet esse huiusmodi accidens, ut ex tali coniunctione resulet aliqua scibilitas per se subordinata scibilitati scientiæ subalternantis, ut numerus propter sonorus specialiori modo est scibilis, quàm numerus in communi.

Dico secundò. Scientia subalternata sumit à subalternante omnia sua principia, ita ut omnes præmissæ scientiæ subalternatæ sint conclusiones subalternantis, sicque scientia subalternata in eo solo est scientia, qui habet subalternantem.

Ratio est, quia scientia subalternans, ut ex Philosopho dixi, cognoscit *propter quid*; subalternata verò cognoscit *quia*. Hoc autem verum esse non potest, nisi præmissæ demonstrationum scientiæ subalternatæ sint conclusiones scientiæ subalternantis: ergo, &c. Inde autem omninò sequitur, quod scientia subalternata in eo non sit scientia qui non habet subalternantem; quia omnis demonstratio debet habere præmissas evidentes; non sunt autem evidentes nisi ut probatæ per scientiam subalternantem.

Solutio prima
dubitatur.

Ad primam respondeo verum quidem esse, quod scientia subalternans cognoscit *propter quid*, subalternata verò cognoscit *quia*; & tamen idem est vtriusque obiectum. Quia illud *propter quid*, non est ipsum obiectum, sed passio illius obiecti circa quod versatur scientia subalternans. Ad id quod additur de abstractione, respondeo scientias subalternatas pertinere ad idem genus, & ad eandem speciem ipsius scientiæ subalternantis, non quidem propter illa esse purè talis; sed esse scientias medias, eo quod sint contractiores, neque puram illam abstractionem tam perfectè participant: v.g. Geometria & Arithmetica sunt purè mathematicæ, quia omninò abstrahunt à materia sensibili; Astrologia verò & perspectiva sunt scientiæ mathematicæ quodammodo mediæ, quia sunt de re contracta ad materiam sensibilem; pertinent tamen ad eandem scientiam, quia participant eandem abstractionem non ita perfectè, quia sunt de re quæ abstrahi ex sua natura potest à tali vel tali materia sensibili; Musica de numeris, Astrologia de mensuris.

Solutio secunda.

Ad secundam respondeo ens per accidens, quod est ordinatum, esse aliquid scibile; huiusmodi autem est obiectum scientiæ subalternatæ, quod licet sit ens per accidens in ratione rei, tamen in ratione scibilis est verum ens per se; nam Musica

v.g. totum hoc non habet pro obiecto numerum & sonum, sed numerum propter est in sono, quod non est ens per accidens. Similiter perspectiva non considerat lineam & visum, sed lineam propter est in materia visuali; alias enim lineas non considerat. Nego autem, quod Nautalis consideret obiectum omninò idem quod considerat Astrologia, & quod Machinaria idem planè obiectum consideret, quod considerat Stereometria; sed idem modificatum per differentiam accidentalem, quia Astrologia considerat coniunctiones altorum secundum numerum, & proportionem; neque curat naturales eorum qualitates & prognostica tempestatum, quæ considerantur à nauta. Stereometria quoque abstrahit ab omni materia sensibili, non autem machinaria, quæ considerat corpora solida cum qualitatibus requisitis ad materiam ædificij.

Ad tertiam constat ex vltima conclusione, scientiam subalternatam sumere suas præmissas, ut patet probatas à scientia subalternante, neque sine illa esse scientiam, quamvis nullo modo sciat propter quid; nam illud sola cognoscit scientia subalternans.

Colliges ex his, quænam scientiæ aliis sint subalternatæ. Primum enim falsum est, omnes scientias subalternari Metaphysicæ, ut dicam *quæst.* 2. Deinde malè dixere aliqui, solas scientias Mathematicas esse subalternantes & subalternatas; probabilis enim est, quod Physicæ subalternantur Medicinæ, Agricultura, Pictura, Ars nauigandi & venandi.

§. IV.

Comparatio scientiæ cum aliis habitibus intellectus.

HABITUS, qui sunt in intellectu, & iuvant cognitionem, quidam appellantur virtutes, quia semper attingunt verum; & vulgò numerantur quinque; intellectus, seu habitus principiorum, sapientia, scientia, prudentia, & ars; quidam virtutes non sunt, quia potest eis subesse falsum, & sunt fides humana & opinio; fides enim diuina vera est virtus intellectiva. Non queritur vtrum scientia & sapientia inuicem distinguantur; sapientia enim scientia est perfectissima, quæ probat suum obiectum per primas & altissimas causas. A prudentia, quæ habitus est cum recta ratione actiuus circa ea quæ sunt homini bona vel mala, differt scientia, quod habeat veras & proprias demonstrationes, nec versetur circa singularia & contingentia; quo etiam modo differt ab arte. De fide & opinione, quomodo possint esse simul cum scientia, dictum est sectione 1.

Superest ergo solum comparatio scientiæ cum habitu primorum principiorum, qui dicitur intellectus; an scilicet ille sit verus habitus distinctus ab habitu scientiæ.

Ratio enim dubitandi est primò, quia omnis habitus tollere debet aliquam difficultatem: sed in assensu principiorum nulla potest esse difficultas, vnde docet Philosophus, habitum hunc naturaliter homini esse inditum: ergo frustra dicitur dari habitum aliquem principiorum.

Secundò si daret talis aliquis habitus, certè non distinguitur ab habitu scientiæ; nam medium & finis pertinent ad eundem habitum: principia & conclusio se habent sicut medium & finis: ergo pertinent ad eundem habitum.

Terò

Quaest. I. Sect. III. de Habitu scientiæ. 617

Tertiò non distinguuntur isti habitus si ambo sunt discursiui: sed habitus principiorum non minus discursiuus est, quam scientia, principia enim probantur per inductionem: ergo non distinguuntur isti habitus.

Habitus principiorum an sit qualitas.
Dico primò, habitum principiorum, quæ non sunt dignitates, esse veram qualitatem intellectui superadditam, & acquisitam per actus. Sola explanatione conclusio indiget, ad cuius intelligentiam scienda sunt tria, quid sint principia, quot illorum genera, quomodo probentur.

Quid sit & quotuplex principium.
Obserua igitur primò, principium appellari propositionem indemonstrabilem per aliud, quatenus principium est; quæ nimirum ex sola terminorum explanatione cognoscitur, vt, *Quodlibet est, vel non est.* Sunt autem genera duo principiorum, dignitates nimirum, & suppositiones. Dignitates, seu axiomata, sunt principia communia omnibus scientiis, quæ nullo modo possunt demonstrari, sed ex solis terminis, sine discursu, tum doctis, tum indoctis sunt nota: nam vt aliquod axioma sit dignitas, oportet vt commune sit pluribus scientiis, vt cuiuslibet per se notum sit, vt sit omnino indemonstrabile. Suppositiones sunt propositiones particulares scientiarum ex sua natura tales, vt possint demonstrari; quæ tamen non demonstrantur, quia sunt principia.

Varietas principiorum.
Obserua secundo, plura quidem esse principia vniuersalissima, sed illud tamen, *Quodlibet est, vel non est*, implicite in omni demonstratione includi, quia omnis demonstratio potest probari per deductionem ad impossibile, quæ deductio semper in eo principio fundatur. Principia verò secundi generis in qualibet scientia sunt saltem duo, ad quæ tota reuocatur scientia: neque potest esse duntaxat vnum, quia in qualibet demonstratione tres semper sunt termini, qui non possunt in quolibet principio reperiri, sed necessariò sunt duo, quæ petuntur à causa immediata connexionis prædicti; sic enim in priori principio causa illa vnitur prædicato, in posteriori vnitur subiecto.

Quomodo probentur.
Obserua tertiò, dignitates non indigere vlla inductione, aut experimentalis noticia, vt cognoscantur, sed ex solis terminis esse notas: suppositiones autem indigent præuia inductione, vt cognoscantur: v.g. vt cognoscam physicum hoc principium, *Omne corpus naturale est mobile*, oportet vt facta inductione per corpora videam vbiunque naturalitas est, ibi esse mobilitatem.

Sed queritur, vtrum illa inductio exigatur tanquam ratio formalis assentiendi, an verò per modum conditionis & manuuctionis ad assensum sequuntur ex solis terminis, postquam posita fuerit inductio tanquam conditio applicans rationem formalem assensus.

Breuitè dico distinguendum esse; nam principium vel sumitur prout est in propria scientia, cuius est principium; vel sumitur extra demonstrationem. Si secundo modo sumatur, est verè demonstrabile per inductionem, tanquam per rationem assentiendi; & hoc non facit habitus principiorum, qui nullo modo est discursiuus, sed sola Metaphysica, vt rectè declarat Suares *disp. 1. sect. 4. à num. 12.* Si verò priori modo, principia non possunt demonstrari per inductionem, tanquam per rationem formalem assensus, alioqui demonstratio propter quid, demonstraretur per demonstrationem quia; & deinde illa non essent principia, quæ vt talia non probantur per aliud tanquam per rationem assensus.

Colliges ex his, habitum principiorum rectè *R.P. de Rhodis curs. Phil. soph.*

A definiri, *Est habitus intellectus inclinans potentiam intellectiuam ad promptè ac sine difficultate assentiendum principiis immediatè sine vilo discursu.* Vocatur autem intellectus; quia sicut actus voluntatis, quo fertur in finem, dicitur voluntas, eo quod sit primarius illius actus; sic eandem ob causam actus intellectus, quo fertur in principia, quæ in speculatiuis sunt instar finis, dicitur intellectus; quod idem nomen habitui tribuitur versanti circa talem actum. His positis.

Definitio habitus principiorum.

Ratio conclusionis euidentis est, quia dignitates sunt naturaliter notæ, vt nulla sentiri possit conclusio. difficultas in assensu, modò noti sint termini. Circa suppositiones autem maiorem aliquando, aliàs minorem experimur difficultatem.

B Dico secundo, habitum scientiæ realiter distinctum esse ab habitu principiorum.

An distinctus a scientia sit habitus principiorum.

Ratio est, quia vbiunque ratio assentiendi diuersa est, & diuersus modus assentiendi, diuersus etiam est habitus: in habitu principiorum, & in habitu scientiæ, diuersa est ratio assentiendi; veritas enim incomplexa terminorum cognita per primam operationem, & veritas complexa terminorum cognita per secundam operationem, sunt rationes motiua diuersæ; veritas autem incomplexa terminorum cognita per primam operationem, est ratio motiua habitus principiorum, & ratio motiua scientiæ est veritas complexa principij: ergo rationes assentiendi differunt, & ipsi etiam habitus. Deinde modus assentiendi diuersus est, nam principijs assentimur propter se, scientiæ verò assentimur propter principia; cùm scientia discursiua sit, non autem habitus principiorum, cuius proprium est cognoscere veritates immediatas, notas ex solis terminis. Distinguuntur itaque isti habitus, sicut habitus fidei distinguitur ab habitu Theologiæ.

C Ad primam satis patet ex dictis, non esse difficultatem vllam in assensu principiorum, quæ sunt dignitates; in aliis esse difficultatem.

Solutio trium difficultatum.

Instabis: Postis præmissis nullam experimur difficultatem ad assensum conclusionis scientificæ: ergo non debet dari habitus scientiæ.

Respondeo habitum scientiæ non exigi ad eliciendam conclusionem positis præmissis, sed ad ponendas præmissas in ordine ad talem conclusionem; in quo est difficultas.

D Ad secundam negatur paritas, quia medium & finis eandem habent appetibilitatem, seu idem motiuum appetitionis; cùm bonitas medij distincta non sit à bonitate finis. At verò principia & conclusiones habent motiuum assensus diuersum, idè pertinent ad diuersos habitus.

Ad tertiam respondeo, habitum principiorum non esse vilo modo discursiuum: quod si principia probantur per inductionem, sola hoc facit Metaphysica, vt dixi.

QVÆSTIO II.

De natura scientiæ Metaphysicæ.

Sic inspectâ generatim scientiâ, non erit difficile statuere de nobilissima eius specie, dominâ videlicet & principe omnium scientiarum, vt appellat Philosophus Metaphysicam *lib. 6. cap. 1.* de cuius caractere proprio constabit assatim, si dixerò, quale sit eius obiectum, quæ munera, quæ proprietates.

SECTIO I.

De obiecto proprio scientiæ Metaphysicæ.

Triplex sententia de obiecto metaphysicæ.

Obiectum igitur principis scientiæ aliqui latissime patere volunt, alij angustissimum esse statuunt, alij mediam viam ineunt, ut latè tradunt Suarez *disp. 1. sect. 1.* Fonseca *4. Metaphysicæ. cap. 1. q. 1.* qui latius illud extendunt, quia omne ens, tum reale, tum rationis, tum per se, tum per accidens, volunt obiectum esse adequatum Metaphysicæ. Qui arctissime illud contrahunt, vel solum Deum aiunt esse obiectum totale Metaphysicæ, ad quod alia omnia referantur, & in ordine ad quod solum considerentur: sic enim latè probare conatur Hurtadus *disp. 1. sect. 3.* vel omnem substantiam immaterialem, tum increatam, tum creatam: vel denique omnem substantiam. Qui mediam insistant viam, Philosophum ducem sequuti, negant ens rationis, & ens per accidens pertinere directè ad Metaphysicam, aut etiam ens materiale ut sic: sed neque volunt solum Deum, & Angelos, aut solum substantiam spectari à Metaphysicæ. Vnde medium aliquod inueniunt, quod priorem restringat sententiam, & posteriorem dilatet.

Prima dubitatio.

Ratio tamen dubitandi primò est, quia contrariorum eadem est disciplina; Logica enim contemplatur syllogismum verum, & fallacem: ergo Metaphysica, quæ considerat ens reale, considerat etiam ens rationis illi oppositum. Deinde illi actus, *Ens rationis illud est quod solum habet esse obiectivè in intellectu: Ens per accidens, quod consistat ex pluribus entibus completis;* sunt veri actus alicuius scientiæ, non alterius quàm Metaphysicæ: ergo Metaphysica speculatur per se ens rationis, & ens per accidens.

Secunda.

Secundò. Illa scientia, quæ versatur circa genus, versatur etiam circa species contentas sub tali genere; sic enim Physica considerat quodlibet corpus, quia obiectum eius est corpus: Metaphysica versatur circa ens, cuius species sunt entia omnia particularia: ergo Metaphysica versatur circa entia quælibet particularia, quæ dicuntur esse obiecta reliquarum scientiarum, & sic frustra ponuntur aliæ scientiæ præter Metaphysicam, si obiectum eius est ens. Confirmatur, quia ens ut ens, non magis complectitur proprietates rerum immaterialium, quàm rerum materialium: ergo Metaphysica illas etiam speculatur.

Tertia.

Tertiò. Illud solum est obiectum adequatum Metaphysicæ, ad quod omnia referuntur, etiam provt traduntur in Metaphysica: sed ad substantias immateriales, Deum videlicet & Angelos, omnia referuntur quæ traduntur in Metaphysica, etiam provt in ea traduntur: ergo Deus & Angeli sunt obiectum adequatum Metaphysicæ. Probatur minor. Cognitio partis per se ordinatur ad cognoscendum totum; cognitio autem totius non ordinatur ad cognoscendam partem: sed Deus & Angeli sunt totum, rationes autem entis communes, non sunt nisi eius partes, cum sint genera: ergo ad Deum & Angelos referuntur rationes communes entis. Minor patet, quia sicut se habet res ad esse, sic se habet etiam ad cognosci: pars autem in suo esse ordinatur ad totum: ergo etiam in cognosci.

Obiectum materiale.

Dico primò, Metaphysicæ obiectum materiale, proprium ac primum esse omne ac solum ens reale, ac ens per se; ens autem rationis & ens per accidens nullo modo pertinere ad obiectum illud primum.

A Primò dixi *omne*. Probatur, quia illud est obiectum materiale Metaphysicæ, quod secundum aliquam rationem consideratur ab ea primò & per se: Metaphysica primò & per se considerat omne ens reale secundum aliquam rationem: ergo omne ens reale obiectum est materiale Metaphysicæ, non autem solus Deus, aut sola substantia immaterialis. Probatur minor. Rationes communis entis omnino universales sunt aliquid scibile per se primò independentè à quolibet alio: nulla est scientia, quæ illas consideret præter Metaphysicam: ergo Metaphysica considerat omne ens reale per se primò, saltem secundum universallissimas illas rationes entis. Neque hoc argumentum solui commodè potest dicendo, rationes illas communes entis considerari quidem, sed in ordine ad Deum, aut in ordine ad substantias immateriales. Idè enim ut hoc præcluderem in argumento, addidi *per se primò*: nam etiam abstrahendo à Deo, & Angelis rationes illæ communes entis sunt aliquid scibile per se primò: ergo illæ cognoscuntur à Metaphysica per se primò sine ordine vltro ad Deum & Angelos; si enim per impossibile nullus esset Deus, & homo esset ens, ratio entis esset aliquid scibile. Confirmatur, quia nulla de Deo & Angelis haberi potest scientia naturalis, nisi dependentè à rebus materialibus: ergo nulla esse potest scientia naturalis, quæ Deum attingat ut obiectum suum adequatum. Quod etiam constat ex his quæ ab Aristotele traduntur in Metaphysica; nam illa ferè omnia communia sunt Deo & creaturis.

C Secundò dixi *solum ens reale, ac ens per se*. Probatur, quia ens rationis, & ens per accidens, ut dixi *quasi*, non sunt aliquid propriè scibile; nam ens rationis non est primò & directè intelligibile: ergo nec scibile. Deinde non habet veras illas proprietates, quæ de ipso sint demonstrabiles; ens autem per accidens materialiter sumptum non habet veram ullam definitionem, cum sit aggregatum plurium essentialium: ergo nec veras illas habet proprietates, quæ sint de ipso scibiles. Loquor autem de ente per accidens sumpto materialiter; quia ens per accidens sumptum formaliter, est reuera scibile, sicuti & ens illud per accidens, quod est ordinatum; nam illud habet aliquam unitatem.

D Dico secundò, adequatum obiectum Metaphysicæ esse quodlibet ens reale secundum illas proprietates, & rationes consideratum, quæ possunt esse in rebus sine materia, idè secundum quas non contrahitur à materia, quod appellatur communiter ens ut ens. Ita docet expressè Philosophus *6. Metaphysicæ. textu 6. & 4. Metaphysicæ. textu 1.* ad cuius intelligentiam.

E Observa primò, ens tripliciter posse sumi. Primò quod per rationem communissimam ipsius entis, sic præcisa materia ut multas includat inferiores rationes entis. Secundò pro ratione ipsius entis in communi, provt includente rationes omnes & differentias inferiores, tum materiales, tum immateriales. Tertiò pro ratione communi entis includente solas eas differentias inferiores, quibus à materia non contrahitur; cuiusmodi sunt illæ omnes, quæ vel reperiuntur in solis rebus immaterialibus, vel communes sunt rebus materialibus & immaterialibus, ac proinde præcindi possunt à materia, saltem permissivè, qualis est ratio entis; ratio vniùs, veri, boni, ratio substantiæ ac accidentis. Ratio autem corporis, quanti, & aliæ huiusmodi differentie, sunt entis provt contracti ad materiam; non enim reperiiri possunt in rebus immaterialibus. Ideo

Ideo illa differentia non pertinent ad ens ut ens, quod excludit eas omnes rationes, quæ solis rebus corporeis possunt convenire.

Præcisio à materia. Observea secundò, differentias entis dupliciter posse præscindere à materia. Primò necessariò; illæ nimirum, quæ non possunt esse in vlla re corporea, qualis est ratio entis increati, vel immaterialis. Secundò permissivè, videlicet illæ, quæ licet reperiri possint in re aliqua corporea, reperiri tamen etiam possunt in re incorporea; ideòque licet illas præscindere à ratione materia; talis est ratio entis, ratio substantia; &c. ratio autem corporis & ratio quanti nullo modo à materia præscindunt.

Triplex abstractio in scientiis. Observea tertio, triplicem in scientiis distingui solere abstractionem, quæ (ut notavi nuper) vocari solet ratio formalis sub qua in scientiis speculativis; non quòd hæc abstractio sit formale illarum obiectum, sed aliquod tantum signum, per quod optimè nobis innoscit & explicatur obiectum formale scientiæ, quæ nullo modo transgreditur limites propriæ abstractionis, sed ea dumtaxat considerat, quæ intra talem abstractionem contineri possunt. Abstractio à materia singulari Physicæ tribuitur; abstractio à sensibili propria est mathematicæ; abstractio ab omni materia etiam intelligibili, Metaphysicæ convenit; significat enim considerari à Metaphysicæ illas & solas rationes, tum superiores, tum inferiores, quæ reperiri possunt in rebus materiæ carentibus. Superiores, inquam, seu communes rebus omnibus, tum materialibus, tum immaterialibus. Inferiores, id est, rerum materialium proprias. Quamvis igitur abstractio sumpta formaliter non sit obiectum formale Metaphysicæ, sumpta tamen fundamentaliter, seu id in ente quod fundat talem abstractionem ab omni materia, est ratio propter quam propria Metaphysicæ, cui advenit abstractio ut ratio sub qua, & conditio requisita ex parte intellectus.

Probatio conclusio- nis. Ratio ergo, cur ens ut ens obiectum sit Metaphysicæ, clara est; quia illud est aliquid reverè scibile; non est autem alia vlla scientia præter Metaphysicam, quæ illud speculetur: igitur ens ut ens est obiectum Metaphysicæ. Deinde ad illud referuntur omnia quæ tractantur in Metaphysicæ; considerat enim rationem entis in communi, generales eius proprietates, & divisiones; deinde Deum & substantias omnes immateriales, præter animam, etiam separatam; quia illa semper dicit ordinem ad corpus. Rationes verò rerum materialium proprias Metaphysicæ per se non considerat, sed secundariò tantum & per accidens, quatenus illæ conferunt ad cognitionem proprii obiecti. Ratio est, quia datur pro certo aliqua scientia, quæ dividit ens in decem categorias, quarum una est quantitas; item una, quæ dividit substantiam in materialem, & spiritualement: illa scientia non est nisi Metaphysicæ: ergo illa secundariò tantum, & per accidens considerat rationes materiales, quatenus per illas inveniatur cognitio rerum immaterialium, quas considerat Metaphysicæ primò & per se. Imò rationem ipsam entis spiritualis non cognoscimus nisi per negationem omnis materiae.

Solutio primæ dubitat. Ad primam respondeo, eo toto argumento probari tantum, quod ens rationis, & ens per accidens secundariò & indirectè cognoscuntur à Metaphysicæ; non probatur cognosci per se ac directè.

Solutio secundæ. Ad secundam respondeo, eo etiam argumento

A probari tantum, quod Metaphysicæ considerat quælibet entia, quæ sunt obiecta aliarum scientiarum sub ratione formali propria Metaphysicæ, id est quatenus abstrahunt ab omni materia, etiam intelligibili; non probari quod Metaphysicæ illa consideret sub omni prorsus ratione formali: unde non sequitur quod frustra ponantur alia scientiæ. Ad argumentum ergo distinguitur maior: illa scientia, quæ versatur circa genus, versatur etiam circa species sub eo genere contentas; versatur sub ea ratione formali, sub qua versatur circa genus, concedo; sub alia ratione formali, nego. Metaphysicæ considerat ens prout abstrahit ab omni materia, concedo: ergo considerat entia omnia particularia secundum rationes, quæ convenire possunt rebus immaterialibus, nego.

B Ad confirmationem respondeo ens ut ens, si uniuersalissimè sumatur, complecti omnes rationes, tum materiales, tum immateriales, & sic obiectum non est Metaphysicæ. Si autem ens ut ens sumatur strictius, prout videlicet contrahitur ad abstractionem à materia, est obiectum Metaphysicæ, neque sic complectitur rationes materiales.

C Ad tertiam respondeo distinguendo maiorem: illud solum est obiectum adequatum Metaphysicæ, ad quod solum alia omnia referuntur, concedo; si autem non referantur ad illud solum, sed ad alia etiam referantur, nego. Verum est, quod omnia quæ traduntur in Metaphysicæ, referuntur ad Deum & ad Angelos; sed non referuntur ad illos dumtaxat; referuntur enim etiam ad corpora, quibus conveniunt rationes & proprietates communes entis & substantia. Deus ergo, & Angeli non sunt nisi partiale obiectum Metaphysicæ. Ad minoris probationem eadem responsio est. Cognitio partis per se ordinatur ad cognitionem totius, si pertineat ad illud dumtaxat totum, concedo; si pertineat ad aliud etiam totum, nego. Ratio entis ita pars est entis spiritualis, ut sit etiam pars entis materialis, ideòque non ordinatur ad cognitionem solius entis spiritualis.

SECTIO II.

Munera & proprietates scientiæ Metaphysicæ.

D **E**X his, quæ sunt hæcenus disputata de scientia generatim, & de obiecto Metaphysicæ, manifesta sunt omnia eius munera, & diuersæ proprietates; quomodo videlicet Metaphysicæ proprium sit iuuare alias scientias, & earum obiecta cognoscere, unde sequi videatur quod alia omnes scientiæ subalternantur scientiæ Metaphysicæ. Deinde, quomodo sit vera scientia, & quidem omnium præstantissima; quomodo speculativa, quomodo perfectè una. Quæ omnia paucis exquor.

Dico primò, nullam esse scientiam, quam non iuuat plurimum Metaphysicæ, ad alias acquirendas planè necessaria; neque tamen per se primò cognoscit proprias rationes obiectorum aliarum scientiarum, quæ non sunt illi subalternatæ.

E Prima pars, quod à Metaphysicæ inveniuntur mirabiliter omnes scientiæ, probatur, quia termini uniuersales, & rationes communes entis ingrediuntur propria principia aliarum scientiarum; illos autem terminos sola explicat Metaphysicæ: ergo sine illa nequeunt alia scientiæ intelligere propria principia: ergo nec habere veras demonstrationes. Deinde nequeunt alia scientiæ scire proprias essentias suorum obiectorum, nisi cognoscant

Munera propria Metaphysicæ.

Iuuat alias scientias.

gnoscant rationes communes entis & essentia, quas tradit Metaphysica. Imò & illa demonstrat propria principia reliquarum scientiarum, per deductionem ad impossibile, utendo scilicet principiis vniuersalissimis, quæ sunt Metaphysicæ propria; vt, *Quodlibet est, aut non est*, &c. Sine Metaphysica igitur aliæ scientiæ vix scientiæ sunt, vel certè sunt imperfectæ, pluribusque erroribus obnoxia. Facem enim illis omnibus præfert, dirigitque gressus earum, vt sine offendiculo attingant sua obiecta.

Non cognoscit obiecta eorum propria.

Secunda pars, proprias scilicet rationes obiectorum aliarum scientiarum primò & per se non cognosci à Metaphysica, euident est; quia sic Metaphysica egredietur extra fines obiecti sui: tradit ergo dumtaxat principia generalia, & rationes vniuersales, quibus obiecta illa probari possint à posteriori per propriam scientiam, vnde.

Aliæ scientiæ non illi subalternantur.

Tertia pars negat alias omnes scientias subalternatas esse Metaphysicæ; quia scientia subalternata & subalternans, vt dixi, habent idem obiectum, aliqua dumtaxat affectum differentiæ accidentali: sed obiecta scientiarum omnino differunt ab obiecto Metaphysicæ: ergo illæ non sunt subalternatæ scientiæ Metaphysicæ.

Proprietates Metaphysicæ.

Dico secundò, Metaphysicam esse veram & perfectissimam scientiam, imò & esse propriè sapientiam, esse purè speculatiuam, & omnino vnā.

Est scientia.

Primò scientia est superans alias omnes scientias euidentia, certitudine, necessitate; habet enim demonstrationes infallibiles, principia vniuersalissima, & per se nota, obiectum necessarium & nullo modo contingens: ergo illa maximè omnium est scientia, quæ quia per primas & altissimas causas cognoscit obiectum suum, vocatur meritis sapientia. Est etiam purè speculatiua, quia obiectum eius non est aliquid operabile, sed in eius sola cognitione sistit hæc scientia.

Est omnino vna.

Secundò vnica tantum est hæc scientia, cuius pars vna est Theologia naturalis; quod perperam video negari à nonnullis Recentioribus. Ratio est, quia illa est vnica scientia totalis, cuius omnes habitus subordinantur eidem obiecto formali adæquato: sed omnes habitus Metaphysicæ subordinantur eidem obiecto formali, quod est ens vt ens: ergo vna tantum est scientia totalis Metaphysicæ. Deinde non cognoscimus Deum & Angelos, nisi per res materiales: ergo non potest dari vlla scientia naturalis, quæ ita de Deo agat, vt non etiam tradat aliquid commune rebus materialibus: ergo Theologia naturalis, quæ considerat puros spiritus, non est scientia totalis. Et hæc est ratio propter quam datur scientia vna Physica, quæ agit de corporibus; non datur vlla, quæ solos spiritus consideret. Denique Physica, quæ agit de corpore in communi, descendit etiam ad rationes inferiores corporum, quantum patitur abstractio eius propria: ergo Metaphysica, quæ agit de ente in communi, descendit ad rationes entis particulares contentas intra abstractionem ab omni materia. Deus autem & Angeli continentur in illa abstractione: ergo Metaphysica, quæ considerat ens in communi, considerat etiam Deum & Angelos.

DISPUTATIO II.

De generalissimo conceptu entis, & essentia realis.

VANDOQVIDEM igitur obiectum, cuius cognitionem Metaphysica intendit, est ipsum ens intra solam abstractionem ab omni materia, necesse omnino est, vt ante omnia generalissimum proponat conceptum & quidditatem entis realis; ex quo conceptu fluunt omnes eius proprietates. Eius autem explicatio duo exigit: primò quænam sit propria quidditas & conceptus præcisus entis realis: secundò, quia enti affines omnino sunt essentia, existentia, & possibilitas, videndum quid illæ sint, & quæ sit propria earum ratio.

QVÆSTIO I.

De conceptu præciso ipsius entis in genere.

PRÆscindit, vt dixi, ab omni materia, etiam intelligibili, scientia Metaphysica; vnde primum omnium ingenia hominum instituit ad abstractiones, docetque separare res inuicem coniunctissimas, & quas nullus gladius possit scindere; intellectu diuidit, secar cognoscendo. Quod ad rerum essentias indagandas omnino est necessarium. Primum igitur disputo de ipsa præcisione, vtrum videlicet detur præcisio illa, quæ dicitur obiectiua, an verò illa figmentum sit, & omnino à scientiis ableganda. Secundò, an detur conceptus aliquis communis entis & essentia omnino vnus, & obiectiue præcisus ab inferioribus differentis, & qualis ille sit. Tertiò quomodo ille conceptus contrahatur ab inferioribus: quartò, an sit vnus, an verò æquiuocus, aut analogus.

SECTIO I.

An sint præcisiones aliqua obiectiua.

Vix in quæstionem venire solebat hæc difficultas, à nouis quibusdam excogitata Philosophis, vel potius à sepultis Nominalium cineribus excitata tanto cum sonitu, vt in mera controverfia de nomine scholam vniuersam diuiserint in factiones. Altera præcisiones obiectiuas damnant vt monstra, & spectra veteris Philosophiæ. Altera tam certò illas asserente, quàm certum esse intellectum in homine. Vt autem certò diuicari possit, quàm leuis, & inanis sit noua hæc secta negantium præcisiones, quàm verò solide illas verus asseruerit Philosophia, proponam vtriusque sententiæ verum sensum, quo perspecto, concide omnino tota quæstio, & nouum commentum moneat damnatum.

Certum est igitur primò, eos qui negant præcisiones has obiectiuas, sic statuere. Præcisio, inquit, quæ cogitatio est rei vnus sine alia reali ter coniuncta, imò identificata, est duplex; altera obiectiua, seu ex parte obiecti; altera formalis, seu ex parte modi cognoscendi. Præcisio obiectiua est, quæ sic cognoscitur formalitas vna obiecti, vt

non cognoscatur vilo modo altera formalitas obiecti eiusdem, licet realiter identificata cum altera illa formalitate; vt si dicam animalitatem, neque dicam vilo modo rationalitatem: vnde isti Auctores fingunt coincidere omnino sententiam istam præcipientium cum sententia Scoti, quæ ponit inter Dei attributa, & inter gradus metaphysicos distinctionem formalem ex natura rei, quæ præcedit omnem cogitationem intellectus; & tamen non vocatur realis, quia non est inter duas entitates, sed inter duas formalitates verè distinctas à parte rei, & plures sine adminiculo intellectus cogitantis. Præcisionem formalem vocant, quâ totum obiectum, & omnes eius formalitates verè ac immediatè cognoscuntur, sed ad eò confusè, vt sibi videatur intellectus cognoscere vnam tantum formalitatem, & perinde se habeat ac si vnam tantum cognosceret. Id est, præcisio formalis est, quâ totum obiectum cognoscitur, & omnes eius formalitates; sed in ordine ad certas operationes, non autem in ordine ad alias: v. g. visio coloris albi è longinquo interdum ita confusa est, vt discernere possim esse colorem, non autem qualis color sit. Tunc formaliter præcindo, quia licet totum videam obiectum, ita tamen illud confusè video, vt perinde me habeam ac si attingerem vnam dumtaxat formalitatem. Sic, inquit, cum dico animal, verè ac immediatè cognosco rationale, hominem, Petrum, &c. sed ad eò confusè, vt mihi solum videatur apparere animal, non autem rationale; quia licet totum reuera cognoscam Petrum, non cognosco tamen illum, nisi in ordine ad operationes sensitiuas, non autem in ordine ad discursum; idcirco illa est præcisio formalis, tota se tenens ex parte cognitionis, non autem ex parte obiecti.

Sententia
quæ admittit
præcisiones obiectiuas.

Certum est secundò, veterem, communem, & veram esse sententiam, quæ constanter docet, intellectum habere vim præcipienti res inseparabiles, & distinguendi per cogitationem res inter se realiter identificatas. Primò profiteretur damnandam omnino esse Scotticam illam distinctionem formalem ex natura rei ante omnem operationem intellectus; præcisionem enim obiectiuam non esse aliud quam puram distinctionem rationis; & præcindi obiectiuè, solum esse distinguere per rationem. Formalitates enim illas esse realiter vnam rem, & ante operationem intellectus nullo modo distinguere actualiter, sed fundamentaliter tantum, quatenus æquualet pluribus, & sic præbet intellectui occasionem & fundamentum cogitandi vnam rationem alterà non cogitatà, id est habendi plures cognitiones inadæquatas, quarum vna vnam tantum attingat perfectionem obiecti, alteram verò non attingat formaliter. Præcisio igitur obiectiuæ, & distinctio rationis, synonyma sunt. Secundò asserit hæc sententia, posse quidem intellectum præcindere, id est cogitare vnam formalitatem obiecti, non cogitatà formaliter alterà identificatà, sed implicare omnino, vt non cogitet illam, identicè saltem & materialiter: v. g. cum dico animal, non attingo formaliter rationale; sed identicè tantum, & materialiter; id est attingo rem, quæ realiter est rationale; quamvis non attingam eam formaliter, vt est rationale.

Itaque præcindere obiectiuè, est distinguere per rationem vnam perfectionem obiecti, ab alia eiusdem obiecti perfectione realiter identificata cum illa; seu est cogitare aliquam perfectionem obiecti, alterà non cogitatà formaliter, sed identicè dumtaxat, & materialiter.

A Ratio ergo dubitandi primò est, quia non possunt dari præcisiones obiectiuæ inter perfectiones eiusdem obiecti omnino indistinctas, si non sint in obiecto indiuisibili plures formalitates respondentes cognitionibus, sed tota pluralitas sit in cognitione, non autem in obiecto: sed quoties intellectus præcindit, & distinguit vnum ab alio, tota pluralitas est in cognitione, non autem in obiecto: ergo inter perfectiones indistinctas obiecti non datur præcisio obiectiuæ, sed formalis tantum. Deinde antequam cognoscam animal, illud ex parte sui non habet aliquid, per quod differat à rationali: ergo cognitio non attingit illud vt distinctum, cum in se non sit aliud à rationali. Denique quando aliqua cognitio nihil fingit, si non sit in rebus diuersitas, non potest deprehendere in illis diuersitatem: sed in re simplici nulla est diuersitas: ergo cognitio, quæ nihil fingit, non potest in re simplici deprehendere vllam diuersitatem: ergo non possunt esse in re simplici plures formalitates obiectiuæ. Imò, quando aliquid est indistinctum intrinsecè, non potest distinguere per aliquid extrinsecum.

Prima dubitatio.

Secundò cognosci & non cognosci, non sunt minus contradictoria, quam produci & non produci: sed implicat produci animalitatem hominis, & non produci eius rationalitatem: ergo implicat cognosci animalitatem hominis, & non cognosci eius rationalitatem. Probat maior. Ideo produci & non produci opponuntur contradictoriè, quia particula, non, cadens supra verbum produci, negat idem quod fuerat affirmatum per idem verbum produci: sed particula, non, cadens supra verbum, cognosci, negat eodem modo quod fuerat affirmatum per verbum, cognosci: ergo implicat eodem modo aliquid cognosci, & non cognosci, quo implicat aliquid produci & non produci. Neque dicas cognosci realiter & identicè animalitatem cognita rationalitate, non cognosci formaliter; nam cognosci formaliter, & non cognosci formaliter, tam sunt contradictoria, quam cognosci & non cognosci absolute; quando enim negatio cadit supra modum, tam facit contradictoriam propositionem de modo, quam si esset propositio simplex.

Secunda.

Tertiò illa distinguuntur realiter, quorum vni realiter conuenit vnum prædicatum, quod non conuenit alteri: sed animalitati v. g. conuenit vnum prædicatum, quod non conuenit rationalitati; imò vnius contradictorium conuenit alteri; nam cognosci formalitatem, est vnum prædicatum, quod non conuenit rationalitati, & conuenit animalitati, quam præcindo: ergo illa obiecta sunt distincta. Imò illa distinguuntur, quorum vnum existit altero non existente: sed illa formalitas animalis existit non existente formalitate rationalis: ergo ab ea distinguitur realiter.

Tertia.

Quartò in eodem obiecto, v. g. in intellectu, sunt infinites infinitæ formalitates; nam intellectus prout cognoscere potest Petrum, habet formalitatem diuersam ab ipso intellectu prout cognoscere potest Paulum, & prout intelligere potest Ioannem: illæ sunt infinitæ, neque distinguuntur dumtaxat secundum id quod dicunt in obliquo; nam rectum etiam vnius formalitatis differt formaliter à recto alterius formalitatis.

Quarta.

Quintò addi possunt multa quæ pertinent ad rationem vniuersalis, quod dicitur abstrahi à singularibus: sed de his dicitur disp. 3. vbi dicam de vnitæ vniuersali.

Quinta.

Dicendum

Assertio af-
firmans.

Dicendum tamen est, videri omnino certum, quod dantur præcisiones obiectivæ, per quas intellectus cognoscit formaliter unam perfectionem obiecti, non cognita formaliter altera realiter illi coniuncta & identificata. Ita sæpe in Theologia probavi cum communi sententia, contra veteres, & novos Nominales, qui perperam novum hoc dogma in Philosophiam inuexere. Mihi sanè adeò perspecta res videtur, ut vix egeat probatione; quid enim notius est, quam dari distinctionem rationis inter ea quæ realiter sunt unum.

Prima probatio.

Primo enim sic arguo. Dari præcisiones obiectivas, seu distinctionem rationis, nihil aliud est, quam posse aliquid ita inadæquate concipi, ut cognoscatur una eius perfectio, quin concipiantur aliæ, prout formaliter sunt tales: sed tum in divinis, tum in creatis potest res una ita inadæquate concipi, ut cognoscantur aliquæ illius formalitates, aliis non conceptis, quæ sunt cum illa identificata: ergo dantur præcisiones obiectivæ. Probatur minor. Tunc non cognoscitur aliqua perfectio, quatenus est talis formaliter, quando vi talis cognitionis aequè ignoratur secundum propriam definitionem, ac si esset impossibilis: sed qui cognoscit animal, tam ignorat rationale secundum propriam definitionem, ac si esset impossibilis; qui cognoscit unum Dei decretum, tam alia ignorat ac si non essent: ergo, &c. Confirmatur clarissime. Cognito genere vel cognoscuntur actu omnes differentiæ secundum propriam rationem, & omnia individua; vel non cognoscuntur. Si primum: ergo simul intellectus cognoscit formaliter infinita. Si secundum: ergo præscindit genus à differentiis. Neque dicas: Cognoscit differentias & individua, secundum id quod dicunt in recto, non secundum id quod dicunt in obliquo. Contra enim insto. Cognoscere secundum id quod dicunt in recto, vel est cognoscere secundum propriam essentiam & definitionem, vel est cognoscere dumtaxat secundum rationem communem. Si primum: ergo cognoscuntur infinite differentiæ secundum proprias definitiones. Si secundum: ergo genus præscinditur à differentiis. Denique id ostendo. Tunc cognito uno non cognoscitur aliud, si negari potest: sed cognita una perfectione obiecti, alia negari potest; v.g. negari potest animæ immortalitas affirmata ratione intellectui: ergo, &c. Imò cum cogito animal, vel cogito rationalitatem; & sic non possum attribuire illam bruto; vel cogito irrationalitatem; & sic non possum attribuire illam homini; vel cogito utramque, & sic neutri possum tribuere; vel neutram cogito, & sic obiectivè præscindo.

Secunda probatio.

Secundò: Illa ratione distinguuntur & præscinduntur obiectivè, de quibus simul & semel verificari possunt contradictoriæ propositiones: sed de attributis in eadem re omnino identificatis verificantur contradictoria in eadem re; v.g. in Deo verè dicitur, *Filiatio generatur, non generatur essentia: Deus non amat Petrum quatenus odit Ioan-nem*. Similiter in creatis homo non videt, quatenus est volitivus; non vegetatur, quatenus est discursivus; nec est sensitivus, quatenus est intellectivus; non convenit cum brutis, quatenus est sensitivus; non convenit, quatenus rationalis: rationale est de definitione hominis, de qua non est risibile: ergo illæ perfectiones inuicem præscinduntur.

Tertia probatio.

Tertiò, quotiescumque res aliqua ita est virtualiter multiplex, ut reuèrè pluribus æquivalcat, to-

ties potest inadæquate concipi: sed in homine v.g. sunt perfectiones ita virtualiter multiplices, ut reuèrè pluribus æquivalcant: ergo potest homo inadæquate concipi, & præscindi una eius perfectio ab altera. Probatur maior. Illud concipi potest inadæquate, quod concipi potest prout æquivalat uni, quin concipiatur quatenus æquivalat alteri: sed quod virtualiter multiplex est, concipi potest prout æquivalat uni, quin concipiatur prout æquivalat alteri; possum enim dicere, *Homo tam est sensitivus quam brutum*: tunc de homine nihil affirmo præter sensitivum: ergo tunc concipio inadæquate hominem. Similiter cum dico, *Equus & homo sunt sensitivi*; tunc de homine nihil affirmo, nisi sensitivum: ergo de homine nihil affirmo nisi sensitivum. Sint duæ cognitiones, una de Petro, altera de Petro & Paulo: dicere possum, *Viraque ista cognitio est de Petro*: tunc non dicam de secunda cognitione quod tendat ad Paulum: ergo inadæquate concipio secundam cognitionem.

Quartò tunc unum præscindi potest ab alio, quando potest definiti, altero non definito: sed potest definire animal, non definito rationali: ergo possum cogitare animal, non cogitando rationali, seu præscindere. Maior certa est, quia non possum unum præscindere, quin illud cogitem: si ergo unum tantum definio, unum tantum cogito. Similiter illud quod ingreditur alicuius rei definitionem, differt conceptu ab eo quod illam non ingreditur: sed rationale ingreditur definitionem hominis, quam risibile non ingreditur: ergo rationale & risibile differunt conceptu. Et ut tollatur omnis æquivocatio, & penitus obstruatur os aduersariorum, sic arguo. Præscindere obiectivè, seu distinguere per conceptum animal à rationali, est cogitare formaliter animalitatem non cogitando formaliter rationalitatem, sed identicè tantum & materialiter: sed possum cogitare formaliter animal, non cogitando rationalitatem formaliter; quod probo ad hominem ex ipsa doctrina novorum Nominalium. Possum cogitare hominem in ordine ad operationes sensitivas, non cogitando illum in ordine ad discursus: sed hoc est cogitare formaliter animal non cogitando formaliter rationale; nam implicat cogitare animal formaliter, quin cogitetur in ordine ad operationes sensitivas; nec rationale formaliter sine ordine ad operationes discursivas: nam cogitare formaliter est cogitare ipsius essentiam: sed essentia & definitio rationalitatis est ordo ad operationes discursivas, cum definiti non possit sine illis: ergo manifestum est, quod possum cogitare formaliter animal, non cogitando formaliter rationali. Unde ergo aduersarij quando respondent, posse cogitari animal non cogitando rationali, secundum id quod dicit in obliquo, non secundum id quod dicit in recto; nam rationale formaliter non dicit solum rectum, sed dicit etiam obliquum. Melius ergo dicent, cognosci animal non cognito rationali formaliter; sed non cognosci, quin identicè cognoscatur rationale: quod est dari præcisiones obiectivas.

Quintò argumentari licet ex vniuersalibus naturis, quas nullas hæc sententia dari asserit, sed vniuersale vult non esse nisi voces & conceptus; quod repugnat Aristoteli & S. Thomæ, ut probabo di/p. 3.

Ad primam respondeo, distinctionem rationis & præcisionem, esse in obiecto fundamentaliter, &

Quaest. I. Sect. I. Praecisiones obiectiuæ. 623

& extrinsecè per denominationem à cognitione; sic enim ipsum obiectum verè denominatur distinctum & praecisum, sed extrinsecè tantum. Sicut esse visum, & esse cognitum sunt denominationes à visione & cognitione; par enim est ratio. Et sanè probari eodem posset argumento, quod nulla datur visio obiectiua, id est quod nihil dici potest visum, quia visio non est in obiecto. Ad formam itaque argumenti distinguo maiorem; si non sint in obiecto indiuisibiles plures formalitates fundamentaliter & extrinsecè, concedo; si non sint realiter & intrinsecè, nego. Similiter antequam cognoscant animal, illud ex parte sui habet fundamentaliter aliquid, per quod differat à rationali; non habet aliquid, per quod differat realiter; nam etiam si vna sit res, praebet tamen fundamentum intellectui, ut illud cogitet sine rationali, quia aequiualeat pluribus. Denique quando cognitio nihil fingit, si non sit in rebus diuersitas, saltem fundamentalis & virtualis, non potest cognitio deprehendere in illis diuersitatem. In obiecto autem simplici est diuersitas illa fundamentalis, quæ sufficit ut intellectus concipiat vnum ac si differret ab alio, non deprehendendo in eo diuersitatem priorem cognitione, sed inducendo diuersitatem extrinsecam eo ipso, quod cognoscit inadæquatè. Quando aliquid est indistinctum intrinsecè, potest extrinsecè distingui per aliquid extrinsecum.

Solutio secundæ.

Ad secundam respondeo negando primam maiorem; cognosci, & non cognosci, non sunt minus contradictoria, quam produci & non produci. Ad probationem negat hanc minor: sed particula, non, cadens supra verbum *cognosci*, negat eodem modo quo cadens supra verbum *produci*. Nam cadens supra verbum *produci*, negat eadem totam entitatem, quam affirmabat verbum *produci*. At verò cadens supra verbum *cognosci*, negat tantum eandem formalitatem, quam affirmabat verbum *cognosci*. Disparitas ergo est, quia produci terminatur ad entitatem rei prout est in se; cognosci autem terminatur ad formalitatem dumtaxat. In eo videlicet differunt potentia productiua, & cognoscitiua, quòd illa terminetur ad entitatem ut est in se, ista verò terminari possit ad entitatem sub aliqua tantum formalitate; obiectum enim est multiplex fundamentaliter in ordine ad potentiam cognoscentem, non in ordine ad potentiam producentem. Ex quo etiam soluitur argumentum illud theologicum, quod in creatis inducitur mysterium Trinitatis, in quo producitur personalitas, non producitur essentia. Est enim manifesta disparitas, cum in Deo pluralitas virtualis sit in ordine ad potentiam productiuam, & cognoscentem; in creatis sit tantum in ordine ad potentiam cognoscentem. Vltima probatio nulla est, quia cognosci formaliter, & non cognosci formaliter, non sunt contradictoria, quando respiciunt formalitates diuersas; negatio enim cadens supra modum, facit contradictoriam propositionem de modo, quando cadit supra eandem formalitatem, non autem quando cadit supra diuersam.

Solutio tertiæ.

Ad tertiam respondeo distinguendo hanc maiorem: illa distinguuntur realiter, quorum vni realiter conuenit vnum praedicatum intrinsecum, quod non conuenit alteri, concedo; vnum praedicatum extrinsecum, nego. Nam ad hoc ut praedicatum aliquod extrinsecum in ordine ad extrinsecum connotatum, conueniat vni, & non alteri, sufficit distinctio fundamentalis & virtualis. Simi-

liter illa distinguuntur realiter, quorum vnum existit, altero non existente, secundum ea saltem, quæ dicit in recto, concedo; altero non existente, secundum ea, quæ dicit in obliquo, nego. Quando existit formalitas animalis, existit etiam formalitas rationalis, secundum ea quæ dicit in recto, non secundum ea quæ dicit in obliquo. Distinguitur ergo ut formalitas est secundum ea quæ dicit in obliquo, non secundum ea, quæ dicit in recto; ideò non distinguitur realiter, sed ratione.

Ad quartam respondeo, formalitates obiectiuas esse infinitas extrinsecè, ac potentià, quatenus possunt denominari diuersæ à diuersis cognitionibus possibilibus: sed quia illæ cognitiones nunquam sunt actu infinitæ, ideò nunquam istæ formalitates simul sunt actu infinitæ. Imò cum istæ formalitates non differant rectis, nisi per ordinem ad diuersa obliqua; ideò sunt infinitæ dumtaxat secundum id quod dicunt in obliquo. Reliqua de vniuersalibus peti possunt ex 3. *disp.* vel etiam ex Theologia, vbi plenè dixi ea de re; quæ tamen magis est philosophica.

Solutio quartæ.

SECTIO II.

Vtrum detur vnus conceptus entis praecisus ab inferioribus, & qualis ille sit.

Dixi, posse vnam rationem superiorem praescindi ab altera minus communi: nunc quaestio est de ratione communi entis, vtrum possit cogitari sine differentiis; per quas contrahitur, & sic formari conceptus vnus obiectiuus, qui nihil representet praeter communem rationem sine vlla differentia inferiore.

Certum est autem primò, conceptum alium vocari formalem, alium obiectiuum. Formalis est ipsa mentis actio, quæ res apprehenditur, vel certè verbum mentis expressum tali actione, ipsiusque rei representatiuum. Conceptus autem obiectiuus est ipsa res, seu ratio per intellectum apprehensa, quatenus apprehenditur; sicque ratio conceptus intrinsecè conuenit conceptui formali; conceptui autem obiectiuo per denominationem extrinsecam. Cum ergo quaeritur, an detur vnus conceptus entis, sensus primò est, an detur vnus conceptus formalis entis, id est, vtrum audito nomine entis, exprimitur aliquis conceptus formalis, cui obiectiuè respondeat sola ratio entis absque alia ratione vlla inferiori. Secundò, an detur vnus conceptus obiectiuus, id est, vtrum significatum huius nominis *ens*, sit aliquid vnum, quod ut sic nullo modo importet significatum rationum inferiorum; sicut animal dicitur habere vnum conceptum obiectiuum, id est significatum huius nominis *animal*, est vnum, quod nullo modo importat significatum rationalis, aut irrationalis.

Conceptus formalis.

Ethores circa significatum nominis illius, *ens*. Primò enim Rabbi quidam Moyses apud S. Thom. 1. 2. *q. 7. de potentia*, art. 8. censet *ens* respectu Dei & creaturæ prorsus æquiuocum esse, ita ut supra Deum & creaturas non sit quaerendus vllus conceptus vtrique communis, significatus nomine entis; imò neque vlla sit analogia, vel similitudo inter ea, de quibus *ens* praedicatur. Secundò Thomistarum communis sententia est, quos sequuntur etiam Vasquez 1. *part. disp. 22. c. 2.* & *disp. 114. c. 2.* Fonseca 4. *Metaph. c. 2. q. 2.* nullum dari conceptum entis praecisum ab inferioribus: sed non conueniunt tamen circa significatum immediatum huius nominis *ens*; alij enim aliter

Triplex sententia.

aliter explicant, quos referre piget. Tertio Scotus cum Scotistis omnibus, quos sequuntur Suarez *disp. 2. sect. 2.* & ferè omnes Recentiores, ponunt conceptum vnum entis præcisum ab aliis omnibus differentiis; ita ut audito nomine entis, intellectus vnicum exprimat conceptum formalem, cui respondeat distinctè ac expressè vnica ratio entis, quæ nullas formaliter includat rationes inferiores. Quod ego etiam verissimum esse iudico.

Prima dubitatio.

Ratio tamen dubitandi primò est, quia illud non præscinditur ab inferioribus, quod illa semper includit: sed conceptus entis includit omnes rationes inferiores; includit enim totum, quod est formaliter ens: nulla verò est ratio inferior, quæ non includatur formaliter in conceptu communi entis.

Secunda.

Secundò: Implicat aliquid præscindi ab alio, & tamen manere semper illi coniunctum; quod enim præscinditur, separatur: sed ratio entis ita imbibitur in differentiis inferioribus ipsius entis, ut semper maneat illi coniuncta; præcisa enim ipsa ratione entis, id quod manet, necessariò est ens: ergo ratio entis non potest præscindi ab inferioribus.

Tertia.

Tertio: Ens est analogum ad sua inferiora: sed analogia non habent vnum conceptum præcisum ab omnibus analogatis: ergo ens non habet huiusmodi conceptum præcisum.

Quarta.

Quartò sapientia v. g. non potest præscindi à creata & increata: ergo etiam ens non potest præscindi à creato, & increato. Antecedens probatur primò. Sapientia communis & abstracta, vel realiter distinguitur à iustitia, vel ratione tantum. Si primum: ergo non conuenit sapientiæ increatæ. Si secundum: ergo non conuenit sapientiæ creatæ. Deinde prius ens diuiditur in creatum & increatum, quàm diuidatur in sapientiam: ergo sapientia intelligi non potest, quin intelligatur creata, vel increata; nam ratio inferior necessariò includit rationem superiorem.

Vnitatis conceptus formalis.

Dico primò, conceptum formalem proprium entis ut sic, esse vnum re & ratione, præcisum ab aliis conceptibus formalibus aliorum obiectorum.

Probatio.

Ratio est, quia vox ista, *ens*, vna est, & significat vnicam rationem communem, in qua conueniunt omnia inferiora entis; non autem rationes illas particulares, in quibus differunt: sed voces expressiue sunt conceptuum formalium: ergo datur vnus conceptus formalis entis. Maior probatur primò, quia si vox ista, *ens*, significaret rationes distinctiuas substantiæ, & accidentis, statim ac scimus aliquid esse ens, sciremus esse substantiam, vel esse accidentem, cum per te nihil significet aliud: sed multa scimus esse entia, & tamen ignoramus an sint substantiæ, an accidentia: ergo ens non significat immediatè substantiam & accidentem. Imò si ens significat substantiam & accidentem, quoties dicitur, *Substantia est ens*, diceretur substantia & accidentem, vel certè nihil diceretur nisi quod sit substantia; ens enim immediatè non significat nisi substantiam: in hac propositione, *Substantia est ens*, ens non significat accidentem: ergo non significat nisi substantiam; & sic identica est propositio. Deinde, si conceptus formalis entis multiplex est, includens rationes omnes inferiores entis, sequitur debere illos conceptus esse infinitos; tot enim essent, quot sunt inferiora entis, cum non sit maior ratio vnus, quàm alterius.

Vnitatis conceptus obiectiuus.

Dico secundò, dari etiam vnum conceptum obiectiuum entis, præcisum ab omnibus inferioribus: id est audito nomine entis, formatur conceptus de

A ratione vna obiectiuâ, quæ vno conceptu cognoscitur.

Ratio est primò, quia experientiâ constat, nos audito nomine ipsius entis, concipere vnam aliquam realitatem, quæ non sit explicite substantia, nec accidentem; cogito enim id quod habet essentiam non cogitando quod sit substantia, vel accidentem: ergo datur vnus conceptus obiectiuus entis. Probo antecedens. Si quoties dico *ens*, dicerem immediatè substantiam & accidentem, deberem etiam Petrum, Paulum, &c. dicere, & sic infinitos habere conceptus obiectiuos.

Secundò, posse abstrahi rationem vnam entis communem nihil aliud est, quàm concipi posse id in quo conueniunt substantia & accidentem, non cogitatis rationibus in quibus differunt: sed concipi potest id in quo conueniunt, non conceptu eo in quo differunt: ergo potest abstrahi ratio vna communis entis. Probatur minor. Substantia & accidentem magis conueniunt, quàm ens & non ens: sed hoc possumus concipere non conceptis iis, in quibus differunt; sicuti possumus concipere id in quo conueniunt Petrus & Paulus, non concipiendo id in quo differunt: ergo, &c.

Tertio, si nomen entis non significaret rationem obiectiuâ vnam, significaret immediatè substantiam & accidentem, vel copulatiue, vel disiunctiue: neutrum dici potest; si enim significaret copulatiue substantiam, & accidentem, quando dicitur, *Substantia est ens*, significaretur, *est substantia & accidentem*: si disiunctiue, igitur cum dico, *Substantia est ens*, significatur, *substantia est substantia, vel accidentem*.

Denique implicat, ut eadem ratio indiuisibilis obiectiuâ concipiatur distinctè simul & confusè: sed cum dico ens, distinctè concipio id quod est, & non distinctè concipio rationem substantiæ: ergo illi sunt necessariò conceptus distincti.

Dico tertio, Conceptus obiectiuus entis in hoc consistit, quod sit habens essentiam realem; id enim est quod significatur nomine ipso entis. Quod ut explicem distinctè.

Obserua primò, ens interdum sumi posse ut nomen participium verbi *sum*, & ita significat existens; connotat enim tempus præsens, significatque idem quod habens existentiam. Secundò sumitur ut nomen verbale, tuncque nullam connotat differentiam temporis, significatque id quod habet essentiam realem, & aptam existere, siue de facto illa existat, siue non. Posteriori hoc modo hic sumitur ens, cuius explicatur conceptus.

Obserua secundò, essentiam explicari posse nobis dupliciter. Primò in ordine ad effectus vel proprietates, & sic essentia dicitur esse principium primum proprietatum, quæ rei conueniunt; sic enim essentia est propria rei cuiuslibet naturæ. Secundò in ordine ad nostrum intelligendi, & loquendi modum; sicque dicimus essentiam eam esse, quæ per definitionem explicatur, & quod respondetur, quoties queritur, quid res sit; & ita vocatur quidditas.

Obserua tertio, posse quoque dupliciter explicari nomen realis. Primò per negationem aliquam, ut si dicamus illam appellari essentiam realem, quæ in se nullam includit contradictionem, nec est merum figmentum intellectus. Secundò positivè in ordine ad existentiam, & sic eam vocamus essentiam realem, cui aduenire potest existentia, seu actualitas, itavt poni tenerè possit extra causas suas. Patet igitur, quid propriè significet nomen entis, prout differt à re ficta. Hinc

Quæst. II. Sect. II. Concept. entis præscisus. 625

Solutio
primæ du-
bit.

Ad primam distinguitur maior : illud non præscinditur ab inferioribus, quod semper illa includit secundum eam rationem particularem, in qua differunt, concedatur maior; quod semper illa includit secundum rationem communem, in qua conveniunt, negatur maior. Ad minorem : sed conceptus entis semper includit rationes inferiores, secundum eam rationem communem, in qua conveniunt, concedo minorem; secundum eas rationes particulares, in quibus differunt, negatur. Debet enim, ut dixi, in ente quolibet particulari, v.g. in substantia, considerari ratio duplex, una in qua convenit cum accidente, estque v.g. habere essentiam; altera in qua differt ab accidente, & esse per se. Conceptus entis præscisus includit priorem illam rationem, in qua conveniunt; sed non includit posteriorem istam, in qua differunt, ideoque verè præscinditur ab inferioribus, licet inferiora non præscindantur ab eo, ut patebit ex statim dicendis.

Instantia.

Instantia. Ista ratio entis particularis, ut particularis, est reuera ens; sed conceptus entis generalis includit omne quod est ens; ergo conceptus entis generalis includit etiam omnes rationes entis particulares, ut particulares.

Respondetur distinguendo maiorem : ista ratio entis particularis, ut particularis est reuera ens solum in communi, negatur; tum in communi, tum in particulari, conceditur : conceptus generalis entis includit omne quod est ens, præscisè secundum rationem communem; non omne ens secundum rationes particulares.

Solutio
secundæ.

Ad secundam plenè dicitur *sect. 3.* Nunc paucis respondeo, duobus modis posse aliquid præscindi ab inferioribus : primò perfectè, ita ut illud concipiatur ab intellectu, non conceptis inferioribus; & vicissim concipi possint inferiora sine illo : secundò imperfectè, ita ut illud concipiatur ab intellectu non conceptis villo modo inferioribus, sed inferiora tamen non concipi possint sine illo, saltem implicite. Sic ergo ens præscindi potest ab inferioribus; cogitatur enim non cogitatis villo modo inferioribus; sed inferiora tamen concipi nequeunt sine ratione communis entis, saltem confusè concepta, ut docebit sequens sectio.

Ad argumentum igitur concedo primum antecedens, distinguitur consequentia : ergo ens non potest ab illis præscindi perfectè, concedo; imperfectè, nego. Ad probationem eadem distinctio locum habet : implicat aliquid perfectè præscindi ab eo, cui manet coniunctum, concedo; idest si id quod præscinditur, non solum possit cogitari absque inferioribus, sed inferiora etiam sine illo, certè non manet coniunctum; nec implicat aliquid imperfectè præscindi, & tamen coniunctum manere. Diligenter videlicet observandum est, discrimen hoc esse inter distinctionem realem & rationis, quòd realis non possit non esse mutua; si enim Petrus realiter distinguitur à Paulo, Paulus etiam necessariò distinguitur realiter à Petro : distinctio autem rationis non necessariò sit mutua; ens enim distinguitur ratione ab inferioribus, cum tamen inferiora non distinguantur ratione ab ipso ente. Eodem modo reliqua probatio solui potest; quod enim perfectè separatur, non manet coniunctum; quod separatur imperfectè, manere potest coniunctum. Et ex eo, quod ratio particularis, quæ manet præcisa ratione communi, sit ens, sequitur rationem communem entis obiectivam, præcisa non esse nisi imperfectè.

Ad tertiam responsio pendet ex dicendis *sect. 4.*
R.P. de Rhodæ curs. Philosoph.

A Ad quartam respondeo, primò quidem rationem communem entis non eodem modo se habere ad inferiora, sicut se habet sapientia ad creatam & incretam; manifestum enim est quod ens est aliquid superius suis inferioribus; sapientiam verò esse aliquid inferius creato & increato. Secundò etiam respondeo, sapientiam in communi, neque ratione, neque realiter distingui à creatà & incretata, sed abstrahere ab utraque. Concedo ens prius dividi debere in creatum, & incretum, quam dividatur in sapientiam; sed nego rationem inferiorum entis, v.g. sapientiam, includere necessariò rationes omnes superiores analogas, in quas dividitur ipsum ens; sufficit enim ut includat aliquam ex illis.

Solutio
quartæ.

SECTIO III.

Quomodo conceptus obiectivus entis descendat ad inferiora, & ab illis contrahatur.

C Communis ratio entis nunquam reperitur solitaria, sed necessariò semper iungitur particulari cuiuspiam rationi entis, per quam propterea dicitur restringi, & contrahi. Quando ergo quaeritur, quomodo ens descendat ad inferiora, sensus est, quomodo communis illa ratio determinetur ad certam aliquam rationem entis; quod ut explicem, tria mihi video ponenda. Primò, vtrum ratio entis contrahatur ab inferioribus per aliquid distinctum realiter : secundò, vtrum contrahatur per aliquid distinctum ratione, seu an differentie includant rationem communem entis : tertio, vtrum contrahatur per modum compositionis, idest, vtrum differentie aliquid addendo contrahant, an verò tantum magis exprimendo id quod communis conceptus confusus dixerat.

S. I.

Vtrum entis ratio communis contrahatur per aliquid distinctum realiter ab ipsa.

D Dicitur, vtrum differentie, quæ determinant ens ad certam aliquam rationem talis entis, sint aliquid superadditum realiter rationi entis, & ab ea distinctum : quâ occasione quaeritur de gradibus eiusdem individui, vtrum inter se differant realiter, an verò tantum conceptu.

Prima dubitatio.

Ratio autem dubitandi est primò, quia illa distinguuntur, quæ possunt separari : sed ratio entis potest separari à ratione substantie; reperitur enim etiam in accidente : ergo ratio entis distinguitur à ratione substantie. Eademque ratio probat, gradus metaphysicos eiusdem individui distingui; nam animalitas, quæ in Petro est, reperitur in brutis.

E Secundò, quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se : ratio substantie, & ratio accidentis identificantur realiter cum ente : ergo illæ identificantur inter se. Deinde eadem est ratio entis obiecta intellectui præscindenti, & existens à parte rei in ipso Petro : sed ratio entis obiecta intellectui præscindenti, non includit villo modo differentias : ergo neque illas includit à parte rei. Denique implicat ut aliquid realiter conveniat cum aliquo, & realiter ab eo differat secundum idem à parte rei : sed Petrus convenit cum omnibus rebus à parte rei secundum rationem entis, & secundum alias rationes differt : ergo illæ rationes inferiores à parte rei differunt.

Secundæ.

G G g

Tertio,

Tertia.

Tertio, eadem planè rationes ferè probant distinctionem graduum eiusdem indiuidui, quæ facile possunt applicari. Deinde illa distinguuntur realiter, quibus conueniunt prædicata contradictoria: sed animalitati & rationalitati conueniunt prædicata contradictoria; nam animalitati conuenit esse principium sentiendi, non rationalitati; ergo distinguuntur realiter. Imò si animalitas & rationalitas vnum sunt realiter, de quocumque prædicatur animalitas, prædicari debet rationalitas, & sic equus diceretur esse rationalis.

Ratio entis non est distincta.

Dico primò, rationem entis non distingui vllò modo realiter à differentiis, per quas contrahitur, sed conceptu tantum: v. g. in Petro, esse ens & esse substantiam, non sunt in Petro duo realiter distincta, sed vnum. Ita docet S. Thomas cum sua Schola, contra Scotum & Scotistas, qui distinctionem quandam formalem ex natura rei ponunt, quam tamen negant realem esse, vt constat *diff. 3.*

Probatio.

Ratio est, quia si ratio entis & ratio substantiæ distinguuntur realiter, sequitur quod vna non est alia; idest, sequitur quod ratio entis non est substantia, & quod substantia non est ens: hoc autem absurdum est, quia si substantia non est ens, sequitur quod illa est nihil: ergo in substantia ratio entis & ratio substantiæ non sunt duo distincta realiter. Deinde tota ratio, cur dicantur esse distincta realiter, est quia licet vnā concipere aliā non conceptā: hæc ratio nulla est, quia licet concipere rationem entis non conceptā Deitate; & tamen Deitas non distinguitur à ratione entis, cum qua est realiter vnum.

Gradus metaphysici an sint distincti.

Dico secundò, perfectiones essentielles eiusdem indiuidui, quas gradus vocant metaphysicos, non distinguuntur realiter, sed conceptu tantum. Ita etiam cum S. Thoma fusè probant Suares *disp. 28. sect. 3.* Valques 1. p. *disp. 114. cap. 2.* Fonseca 4. *Metaphys. cap. 2. q. 1. sect. 4.* contra Scotum, & Scotistas.

Probatio.

Ratio est, quia nulla est necessitas ponendi distinctionem realem inter illos gradus; sola enim diuersitas definitionum non sufficit ad ponendam realem distinctionem; iustitia enim & misericordia Dei diuersas habent definitiones; & tamen illæ sunt indistinctæ: sed sola diuersitas definitionum dicitur esse causa distinctionis inter hos gradus: ergo nihil est necesse ponere talem distinctionem. Deinde, si gradus substantiæ, qui est in lapide, posset esse in Angelo, sequeretur vel quod lapis non est purè materialis, vel quod Angelus non est purè immaterialis.

Solutio primæ dubitat.

Ad primam respondeo, non probari eo argumento, nisi quod ratio entis, quæ est in accidente, distinguitur à parte rei ab ente quod est in substantia; hoc autem esse certissimum: non probari quod ens, quod est in substantia Petri v. g. distinguatur à substantia Petri; ab ea enim nulla vi separari potest. Idemque dico de perfectionibus eiusdem indiuidui; animalitas enim, quæ inest Petro, non potest esse in bruto, vnde illa distinguitur à bruto: sed animalitas Petri non distinguitur à rationalitate ipsius Petri.

Solutio secundæ.

Ad secundam respondeo, inferiora entis non identificari vni tertio; quia licet inferiora entis singula identificentur cum ratione entis quam habent, non tamen plura eidem rationi entis identificantur, sed diuersis. Deinde distingo illam maiorem: ratio entis obiecta intellectui præscindenti, & à parte rei existens, eadem est adæquatè, nego; eadem est inadæquatè, concedo; idest ratio entis

A à parte rei existens in Petro non obicitur intellectui præscindenti secundum omnia illa quæ dicit, vel quæ includit à parte rei existens; nam à parte rei existens dicit rationem substantiæ, quam non dicit prout obicitur intellectui. Vnde distingui etiam potest minor: sed ratio entis obiecta intellectui non includit differentias prout substat præcisiōi, concedo; prout est à parte rei, nego. Denique falsum est, quod additur, esse impossibile vt aliquid secundum idem realiter conueniat cum aliquo, & ab eo differat, modò non differat secundum idem formaliter. Ratio est, quia si eadem res, quæ fundamentum est conuenientie, non esset etiam fundamentum disconuenientie, omnis conuenientia, seu similitudo esset identitas: nam vt similitudo non sit identitas, debet in aliquo conuenire, in aliquo differre.

B Ad tertiam respondeo, sæpe dictum esse, quod prædicata contradictoria conuenire possunt eidem realitati secundum diuersas formalitates, non ratione eiusdem. Neque verum est, quod rationalitas possit prædicari de quocumque potest prædicari absolute animalitas; nam de equo non prædicatur animalitas, quæ est in homine, sed alia diuersa; idè de illo non potest dici rationalitas.

§. II.

Utrum ratio entis contrahatur per differentias, in quibus includatur formaliter.

C Ratio ergo entis, vt dixi, realiter includitur in differentiis, per quas determinatur ad certum aliquod genus entis. Sed difficultas maior est, utrum etiam formaliter illam includant; idest, utrum sicut ratio entis cogitari potest sine differentiis contrahentibus, ita differentia possint cogitari sine ratione communi entis.

D Ratio dubitandi est primò, quia si perfectas includit formaliter rationem entis, conuenit cum aliis differentiis per quas contrahitur ad alia summa genera, & ab iisdem disconuenit, quia facit differre substantiam à quantitate, qualitate, &c. Consequens illud falsum est, quia perfectas ita esset resoluibilis in duos conceptus; vnum in quo conuenit, alterum in quo disconuenit: sed perfectas non est resoluibilis in duos conceptus, quod probatur. Substantia dicit necessariò plus aliquid quam perfectas; totum enim maius est sua parte: sed si perfectas resoluatur potest in duos conceptus, substantia nihil dicit quod non dicat perfectas, cum utraque dicat rationem entis: ergo perfectas non est resoluibilis in duos conceptus.

E Secundò, si perfectas in ratione entis conuenit cum aliis, & differt per alteram rationem, dabitur processus in infinitum quando resoluentur conceptus; si enim præscindatur id in quo perfectas conuenit, adhuc manebit aliquis conceptus, qui differt ab iis, quæ non sunt perfectas: rursus autem quæretur, an in isto conceptu includatur ratio entis, an non; sicque in infinitum progressi licebit. Imò sic substantia conuenit cum accidente formaliter per idem, in quo disconuenit.

Tertio: idè conceptus differentiarum entis dicitur non præscindere à conceptu entis, quia confusè illum includit: sed conceptus entis confusè includit conceptum perfectatis; attributa enim superiora confusè continent sua inferiora: v. g. genus cum abstrahatur abstractione vniuersali, necessariò est aliquod totum confusum: ergo si differentia entis non præscinduntur ab ente, conceptus etiam

etiam entis non præcindetur à differentiis contrahentibus.

Differentia includent ens. Dico primò, ens includi essentialiter in omnibus differentiis à quibus contrahitur, & generatim in omnibus suis attributis; siquæ differentia per quas ens determinatur, non præcinduntur ab ente. Communis sententia est Doctorum apud Suarezem *disp. 2. sect. 5. n. 16.*

Probatio. Ratio est, quia illud essentialiter & formaliter includit rationem entis, cuius conceptus obiectivus, prout respondens apprehensioni, aliquam includit realitatem, seu aliquam essentiam non merè fictam; hæc enim est ratio entis: sed omnis differentia contrahens rationem entis in suo conceptu obiectivo aliquam includit realitatem, cum non sit merum nihil: ergo quælibet differentia entis in suo conceptu includit rationem entis. Deinde differentia illa entis, quæcunque sit, habet aliquos effectus & proprietates reales: hoc est habere rationem entis: ergo quælibet differentia entis includit formaliter rationem entis.

Denique si differentia istæ non esset formaliter ens, essent ut sic merum nihil, neque differentia à chimæra.

Includunt confusè. Dico secundò, differentias contractivas entis, v. g. perfectitatem; non continere distinctè, sed confusè tantum rationem entis, adeò ut conceptus eius non sit multiplex resolvable in duos conceptus distinctos; sed vnicus resolvable in conceptum confusum, in quo convenit cum aliis; & distinctum, in quo disconvenit.

Probatio. Ratio est illa, quæ opponebatur, quia si perfectitas includeret distinctè ac explicitè rationem entis, diceret totum illud quod dicit substantia, cuius tamen est veluti pars; differunt ergo ambæ, quòd substantia duos dicat conceptus distinctos, in quos resoluatur, nempe continet distinctè conceptum entis, & conceptum perfectitatis; perfectitas autem sit vnicus conceptus irresolvable, ex eo quod confusè tantum dicat conceptum entis, conceptum autem perfectitatis distinctè. Vnde

Solutio primæ dubit. Ad primam clara responsio est, perfectitatem cum se habeat ad modum differentia, simplici quodam conceptu distincta, concipi adæquatè; substantiam verò cum sit aliquod totum conceptum, habere duplicem conceptum omnino distinctum.

Instantia. Instabis conceptus ille distinctus perfectitatis ut sic, necessariò est ens, cum non sit explicitè purum nihil: ergo ille conceptus perfectitatis est resolvable in plures conceptus distinctos.

Respondeo conceptum illum perfectitatis ut sic, esse necessariò ens confusè, non esse necessariò ens distinctè; neque hinc sequitur, quod sit purum nihil, nam ad hoc sufficit ut confusè includat rationem entis.

Solutio secundæ. Ad secundam respondeo, non dari processum infinitum in conceptu differentiarum entis, quia regula est receptissima, quod in faciendis resolutionibus, quoties sit progressus ad aliquid eiusdem rationis, sistendum est in primo quo, idest in eo à quo cæpit fieri progressus, ut probabitur deinceps in pluribus exemplis. Quoniam igitur perfectitas, prout nostro modo intelligendi distinguitur ab ente, ipsamque contrahendo constituit substantiam, se habet ut quo, idest ut constitutum, sistendum in ea est, & dicendum perfectitatem esse seipsam ens & perfectitatem, atque secundum eundem conceptum simplicem habere rationem convenientiæ, ac disconvenientiæ ab

R. P. de Rhodæ curs. Philosoph.

aliis modis, quibus ens contrahitur. Quemadmodum differentia simplicissima, quam in aliqua re possumus imaginari, secundum vnum eundem conceptum suum convenit cum aliis differentiis in eo quod sit differentia, & disconvenit in eo quod sit talis differentia, non autem plures conceptus, alioqui procederetur in infinitum. Eodem modo dicendum est, perfectitatem, quæ est id quo ratio entis determinatur ad substantiam, & quo substantia differt ab accidente, vno, eodemque simplici conceptu suo determinare posse ens ad seipsam, & seipsam constituere ac distinguere ab omnibus aliis; siquæ cessat processus in infinitum.

B Ad tertiam respondeo, ens non contineri eodem modo in perfectitate, quo perfectitas continetur in ente; nam in conceptu proprio perfectitatis ratio entis actualiter includitur, etiam ut perfectitas subest conceptui nostro ipsam distinctè apprehendenti; quia non possumus illam concipere, nisi sub aliqua ratione realitatis: idè perfectitas includit actualiter rationem entis, sed confusè. At verò ens, & quæcunque ratio superior abstracta continet inferiora sua confusè, potestate tantum, non actu; ita ut de illis nullo modo tunc cogitur actu, quando cogitur communis ratio entis: v. g. si explicetur, quid significet ratio illa entis, non dicetur quod significet substantiam. Si verò explicetur quid significet perfectitas, dicitur quod significat ens quod in alio non existit. Igitur licet à parte rei, sicut rationes superiores includuntur in inferioribus, sic rationes inferiores in superioribus includantur, seu potius vnum sint indistinctum; nostro tamen modo intelligendi rationes superiores non includunt inferiores nisi potentia, eo modo quo dicunt Dialectici, quod genus potentia tantum includit species, quia intellectus actu concipiendo genus, v. g. animal, non debet actu cogitare de speciebus, v. g. de homine & bruto; sed confusè tamen & potentiali quodam modo attingit hominem & brutum cogitando animal; quia ea ratione cogitat animal, quæ animal est in potentia, seu in quadam indifferencia ut contrahatur per rationale ad hominem, vel per irrationale ad brutum; & hæ ipsæ differentia potentia quadam continentur in animali, quatenus illi ipsi supposito, cui convenit animalitas distinctè cogitata, convenit etiam rationalitas, vel irrationabilitas; quod suppositum confusè apprehenditur dum apprehenditur animal, sicut materialiter & identice significatur nomine animalis.

Solutio tertiæ.

§. III.

Utrum ratio entis contrahatur à differentiis per modum compositionis.

Dupliciter perfectitas v. g. intelligi potest contrahere rationem communem entis. Primò addendo aliquid communi illi rationi, quod contentum non erat in conceptu communi; hoc est contrahere per modum compositionis. Secundò nihil addendo communi huic conceptui, quod ille non diceret, saltem implicite; sed tantum explicite dicendo, quod ille dicebat confusè; quod est contrahere per expressiores conceptus. Difficultas igitur est, utrum priori eo modo ens contrahatur, an verò posteriori.

Contrahi per modum compositionis.

Ratio autem dubitandi primò est, quia pars non potest esse totum; sed si differentia inferior con-

Prima dubitatio.

G G g 2 trahat

erhat ens per modum compositionis, pars erit totum, ut patet: ergo ens non contrahitur à differentiis per modum compositionis. Deinde sequeretur substantiam bis includere rationem entis; includit enim illam speciali aliquo modo, quo eam non includit perfectas; & includit præterea perfectitatem, in qua ratio entis includitur.

Secunda. Secundò si ens contrahitur per veram compositionem, sequitur ens in abstracto non posse prædicari de omnibus inferioribus, etiam abstractè sumptis: hoc falsum est, quia rectè dicitur, *perfectus est entis*; cum tamen dici, nequeat *rationalitas est animalitas*.

Tertia. Tertiò saltem valebit hæc prædicatio, *Humanitas est animalitas*; quia animalitas includitur in humanitate, sicut entitas includitur in perfectitate.

Ensis contrahitur per compositionem. Dico tertiò, ens contrahi ad inferiora per modum compositionis metaphysicæ imperfectæ, non autem per conceptum solum expressorem. Contra Suarem, qui censet ens contrahi ad substantiam eo tantum, quod conceptus ille confusus sit conceptus expressus. Sed sane non video, quomodo stare hoc possit cum eo quod ipse docet Suares, ens ita præcindi ab inferioribus, ut conceptus eius obiectivus illa non includat: hic autem asserit conceptum eius obiectivum esse conceptum confusum omnium inferiorum.

Probatio. Ratio ergo est, quia tunc est vera compositio metaphysica, quando totum aliquod resolvi potest in duos conceptus, quorum unus superaddit aliquid quod non est contentum in conceptu alterius: sed substantia resolvi eo modo potest, cum conceptus entis, ut probatum est, ita præcindatur à conceptu perfectitatis, ut nullo modo illum includat: ergo manifestum est quod ens contrahitur à suis differentiis per modum compositionis, non autem per expressos tantum conceptus.

Addebam autem illam esse compositionem metaphysicam, in qua scilicet partes componentes sola ratione distinguuntur, cum tamen in compositione physica distinguantur realiter. Deinde imperfecta duntaxat est, quia compositio metaphysica, alia perfecta est, cuius neutra pars alteram includit; sic enim homo componitur ex animali, & rationali: alia est imperfecta, in qua duæ sunt partes conceptu distinctæ; sed ita ut una pars includat saltem confusè alteram. Patet autem, quod ens contrahitur per differentias sola ratione distinctas, in quibus formaliter confusè includitur.

Solutio primæ dubitationis. Ad primam respondeo verum esse quod in compositione perfecta pars nullo modo est totum; in compositione imperfecta una pars est confusè totum. Deinde dico substantiam non nisi semel includere rationem entis, quia perfectas quando sola est, includit quidem rationem entis confusè; quando autem non est sola & præcisa, tunc non includit amplius rationem entis confusè, sed distinctè; cum eo ipso quod est in ipsa substantia, ratio entis illi adueniat distincta.

Solutio secundæ. Ad secundam respondeo, discrimen esse inter prædicatum *ens*, & alia omnia prædicata, quia ens transcendens est, idest includitur in conceptu cuiuslibet differentie inferioris, siue illa sumatur concretè, siue abstractè. Cum ergo rationalitas v. g. includat formaliter saltem confusè rationem entis & entitatis, rectè dicitur, *Rationalitas est ens*, vel, *est entitas*. Alia verò prædicata generica, licet contineantur in suis inferioribus secundum rectam lineam categoriæ subiectis, quan-

do sumuntur concretè, non continentur tamen in illis abstractè sumptis; idè malè diceretur, *Animalitas est rationalitas*; significaret enim quod conceptus animalitatis includeretur in conceptu formali rationalitatis; quia nomina abstracta sumi debent in sensu formali, cum significant ipsas formas.

Ad tertiam respondeo, prædicationem hæc, *Humanitas est animalitas*, non mihi videri bonam, quia in ea animalitas significatur purè ut pars, que nimirum à rationalitate præcisa & quasi separata sit; quod autem prædicatur, debet prædicari ut totum quoddam, idest significari per modum totius. In eoque differt entitas ab animalitate, alii, que prædicatis quibuscumque; quia cum entitas includatur in omnibus rationibus inferioribus, etiam abstractis, non potest se habere per modum parte partis; semper enim includetur in quibuscumque aliis comparibus; & ita verum est dicere, *Humanitas est entitas*; quia quicquid est in humanitate, includit entitatem. Secundò tamen, licet vera esset hæc propositio, *Humanitas est animalitas*, quam multi approbant, adhuc tamen ens differret ab aliis attributis genericis, quod non tantum liceat dicere, *Humanitas est entitas*, sed etiam, *humanitas est ens*. Quamvis autem dicere liceat, *Humanitas est animalitas*; dicere tamen non licet, *Humanitas est animal*; quia videlicet ens non plus dicit, quam entitas, sed voce tantum differunt, quatum una est abstracta, altera concreta. Animal autem plus dicit quam animalitas, cum dicat suppositum & naturam; quam ultimam solum dicit animalitas.

SECTIO IV.

Utrum ille conceptus entis sit univocus ad inferiora, an verò analogus.

Supposita præcissione conceptus entis, in quibus tamen continetur confusè saltem, adhuc disputatur, utrum ille conceptus respectu eorum inferiorum ad quæ descendit, dici debeat univocus, an verò analogus; quod enim æquivocus non sit, omnibus compertum est. Univocus erit si conceptus ille communis & præcise ipsius entis non solum commune nomen habeat, sed etiam rationem communi nomine significatam omnino eandem. Erat analogus, si commune quidem habeat nomen, sed rationem substantiæ significatam eo nomine partim eandem, & partim diversam. Univocum esse volunt Scotistæ cum Magistro suo, quibus accessere pauci Recentiores. Etsi analogum contendunt Thomistæ, quos plures sequuntur Doctores: quam ego controuersiam esse opinor de sola vocum significatione.

Ratio tamen dubitandi primò est, quia licet conceptus entis sit de conceptu substantiæ, tamen conceptus substantiæ non est vilo modo de conceptu entis: ergo non potest conceptus entis fieri analogus per conceptum substantiæ. Probatur consequentia. Nulla res fieri potest quidditative diversa per id quod est extra ipsius quidditatem; quia fieri quidditative diversum, est fieri diversum intrinsecè: sed conceptus substantiæ non est de quidditate ipsius entis, cum sit extra illum: ergo conceptus entis non potest fieri analogus per rationem substantiæ, à qua planè abstrahit.

Secundò univoca illa sunt, quorum idem est nomen

nomen & ratio significata per nomen est omnino eadem: ratio entis vt abstracta, huiusmodi est; ergo est vniuoca. Probatur minor: illud est omnino idem, quod nullas differentias includit: ratio entis præcisa, prout significata ipso nomine entis, nullas includit differentias: ergo, &c. Illud enim non facit rationem entis analogam, quod in ratione communi entis non includitur. Imò id quod est incompletum, non continet id quod est completum: entis differentie incompletæ sunt, & contrahunt ens completum: ergo non continent ipsum ens, quod est completum.

Tertia. Tertiò vel ens est analogum propter dependentiam vnius inferioris ab altero, accidentis videlicet à substantia; vel propter transcendentiam, quia scilicet in differentiis includitur: neutrum videtur posse dici. Non enim propter dependentiam est analogum, cum independentia illa & dependentia sint differentie contrahentes, quas conceptus communis non continet. Non propter transcendentiam, quia vt ratio entis vt præcisa sit omnino eadem, satis est quod in statu præcisionis nullo modo sit diuersa: sed quamuis ratio entis contracta contineatur in inferioribus, tamen in statu præcisionis non est diuersa vilo modo: ergo licet ratio entis includatur in inferioribus vt contracta, ratio tamen entis vt præcisa est omnino eadem.

Ens esse analogum. Dico primò, ens analogum esse ad omnia sua inferiora, non esse autem vilo modo vniuocum.

Aristotelis testimonia. Primò enim sic omnino asserit Aristoteles in plerisque locis Metaphysicæ, v. g. *lib. 8. textu 8. lib. 10. textu 8.* ait ens non esse verum genus respectu suorum inferiorum; si autem esset vniuocum, esset haud dubiè verum genus; quid enim ei deesset? Deinde *lib. 4. c. 2.* ait ens dici de substantia & accidente, sicut sanum dicitur de animali & medicina: patet autem sanum respectu animalis & medicinæ analogum esse.

Ratio diuisa est. Secundò tamen ratio quâ probatur entis analogia, non eadem ab omnibus iis assertur, qui eam asserunt; petitur enim ab aliis ex dependentia, quia scilicet ratio entis conuenit substantiæ independententer ab accidente; accidenti autem dependententer à substantia; vnde fit vt ens prius exigat participari ab vno inferiori quàm ab alio, & ita sit partim idem, partim diuersum & analogum. Alij autem rationem hanc petunt à transcendentia, quia scilicet ens licet præcindatur ab inferioribus, semper tamen in inferioribus includitur; vnde fit vt ratio entis vt abstracta sit eadem, vt contracta verò diuersa sit, atque adeò analogia.

Non probatur ex dependentia. Dico secundò, non rectè probari ex independentia vnius ab alio, quod ens sit analogum, non vniuocum. Ita rectè docent Hurtadus & Arriaga.

Ratio. Ratio est, quia illud non efficit rationem entis præcisam esse analogam, quod non includitur vilo modo in ratione communi & præcisa ipsius entis; sed dependentia illa vnius inferioris ab altero non includitur in ratione communi entis præcisa: ergo nullo modo facit rationem communem entis analogam. Maior patet; quomodo enim aliquid potest efficere conceptum aliquem obiectiuum analogum, si non in eo includatur; alioquin rationale faceret analogum esse animal, etiamsi non in eo includatur vt præcifo. Minor probatur; si enim conceptus communis entis omnino præcificus includeret dependentiam & independentiam

R. P. de Rhodes ens. Philosoph.

A suorum inferiorum, non præcinderetur ab inferioribus; si enim ab illorum differentiis præcinderetur, implicat vt eas includat: ostensum autem est nuper ens ab inferioribus præcindi. Deinde probatur eadem minor. Ratio entis vt abstracta est ratione nostra indifferens vt contrahatur ad Deum aut ad creaturas; ad substantiam vel ad accedens; imò illa eadem quæ contracta est ad Deum, potuit contrahi ad creaturas: ergo illa ratio abstracta non includit dependentiam, & independentiam.

B Dices, rationem illam entis præcisam non includere quidem dependentiam, & independentiam; sed exigere vt quando contrahatur ad Deum, sit independentens; & quando contrahatur ad creaturas, sit dependens: non potest autem aliqua ratio esse vniuoca vel analogia nisi in descensu.

Sed contra; redit enim argumentum. Illud non efficit conceptum communem entis analogum, quod in eo non includitur: sed illa exigentia non includitur in conceptu communi entis: ergo illa exigentia non facit vt conceptus communis entis sit analogus. Deinde sequeretur eodem modo animal esse analogum; quia licet in conceptu præcifo non includat hominem aut brutum, exigit tamen vt quando contrahatur ad hominem, sit præsentius, quàm quando contrahatur ad brutum: ergo illa exigentia non facit vt ens sit analogum, quia in conceptu communi non includitur: quando autem dicitur, rationem communem non esse vniuocam vel analogam, nisi in descensu ad inferiora, verum est si significet rationem communem esse vniuocam respectu inferiorum confusè conceptorum prout conueniunt in ratione communi, non autem prout concipiuntur distinctè; quia sic illa differunt, sicque nulla ratio esset vniuoca.

Altera etiam ratio est, quia si ratio hæc valeret, sequeretur ens esse vniuocum respectu nouem categoriarum accidentalium; quia non conuenit vni dependententer ab altero, & respectu hominis ac equi.

D Dices: Ens eo modo est participabile ab inferioribus, quo ab illis participatur: sed ab illis participatur inæqualiter: ergo est inæqualiter participabile. Respondeo rationem entis vt præcisam æqualiter participari ab inferioribus, quia vt præcisa non cognoscitur nisi secundum rationem conuenientiam; si enim conciperetur secundum rationem disconuenientiam, non conciperetur vt præcisa ab inferioribus.

Dico tertiò, ens esse analogum ad sua inferiora propter transcendentiam, id est, quia licet præcindatur à differentiis inferioribus, differentia tamen formaliter & intrinsecè includunt rationem entis, neque ab ea possunt præcindi.

E Probatur primò, quia illa ratio communis non est vniuoca, in qua formaliter sumpta inferiora conueniunt & differunt: sed inferiora entis conueniunt & differunt in formalissima ratione entis, quæ includitur in conceptu formali omnium differentiarum entis: ergo ratio entis, quæ formaliter includitur in omnibus differentiis, non est vniuoca. Minor probatur: Inferiora entis, verbi gratia substantia & accedens, differunt per se & in hærentiâ: perfectas & in hærentia sunt formaliter ens: ergo substantia & accedens differunt in ratione formali entis, & in ea etiam conueniunt sumpta in communi & præcisa: ergo inferiora entis conueniunt & differunt in formalissima ratione entis.

G G 3 Itaque

Itaque conceptus transcendens in eo differt à conceptu non transcendente, quod conceptus transcendens cum includatur formaliter in omnibus differentiis, habet in illis eandem formalitatem & denominationem, quam habet in statu præcisionis; idem substantia differt ab accidente per conceptum, qui verè denominatur ens. Conceptus verò non transcendens, cum non includatur in suis differentiis, non eandem habet in illis formalitatem & denominationem, quam habet in statu præcisionis; idem verum non est quod rationale & irrationale differant in aliquo quod formaliter sit animal, cum rationalitas & irrationalitas non sint formaliter animalitas.

Ens igitur analogum est, quia eius inferiora differunt per formalissimam rationem entis, idest per aliquid quod formaliter est ens; unde argumentor. Substantia & accidens non conveniunt vniuocè in communi ratione entis, si non eodem modo conveniant in ea ratione communi, quo conveniunt in ratione communi animalis rationale & irrationale: sed substantia & accidens in ratione communi entis non conveniunt eo modo, quo rationale & irrationale conveniunt in ratione communi animalis, cum rationale & irrationale non differant in vilo quod sit formaliter animal: ergo substantia & accidens non conveniunt vniuocè in ratione communi.

Eualio.

Dices, substantiam & accidens differre quidem in ratione communi entis ut contracta, non differre autem in ratione communi entis ut præcisa; atque adeo illam rationem communem ut præcisam non esse analogam, sed vniuocam.

Sed contra; nam ut aliqua ratio sit vniuoca, necesse est ut eandem habeat formalitatem contracta & abstracta, idest ut contractio fiat per formalitatem adæquatè distinctam à ratione communi; atque adeo ut formalitas contrahens non includat rationem illam quæ contrahitur; sic enim ratio illa communis non habet essentialem dissimilitudinem, cum in utroque statu eadem sit. At verò transcendentia facit dissimilitudinem, quia illammet formalitas, quæ fuerat abstracta, dissimilitudinem essentialem habet in suis differentiis, in quarum conceptu includitur; unde illa ratio partim eadem est, quia omnia inferiora entis habent conceptum entis; partim diuersa, quia illomet conceptu differunt substantia & accidens. Idem,

Altera probatio.

Argumentor secundò. Tunc aliqua ratio est partim eadem, partim diuersa, quando in statu abstractionis est eadem, in statu verò contractionis est diuersa: illa ratio quæ formaliter includitur in suis differentiis huiusmodi est: ergo illa ratio quæ formaliter includitur in suis differentiis est partim eadem, partim diuersa. Maior ex eo patet, quia in omnibus vniuocis videmus quod ratio communis, tum in statu abstractionis, tum in statu contractionis eadem est formaliter; nam animalitas v.g. etiam prout contracta ad hominem & brutum, non est diuersa formaliter; quia non includitur formaliter in conceptu suarum differentiarum. At verò ens ut contractum ad substantiam formaliter diuersum est à ratione entis contracta ad ipsum accidens, quia ens formaliter includitur in differentia substantiæ, & in differentia accidentis.

Denique illa ratio non est vniuoca, quæ non eodem planè modo participatur: illa ratio quæ includitur formaliter in suis differentiis, non eodem modo participatur, cum sit diuersa formaliter prout participatur: ergo illa non est vniuoca. Nam differentia entis secundum se totas sunt entia: sed

illæ differentia secundum aliquid sui differunt: ergo illæ differunt formaliter in ratione ipsa entis.

Ad primam respondeo concedendo substantiam non esse de conceptu entis sumpto in statu abstractionis, sed esse de conceptu entis in statu contractionis. Ad illam ergo maiorem: nulla res fieri potest quidditati diuersa per id, quod non est de illius quidditate, in statu tum abstractionis, tum contractionis, concedo; quod non est de illius quidditate tantum in statu abstractionis, nego. Nam ratio vniuoca debet esse omnino eadem in utroque statu.

Ad secundam eadem responsio locum habet: vniuoca est illa ratio, quæ omnino est eadem, tum abstracta, tum ut contracta; idest, quæ nullas includit differentias tum in statu abstractionis, tum in statu contractionis. Similiter illud non facit rationem entis esse præcisam analogam, quod non includitur in ratione entis præcisa, negatur, si formaliter includatur in ea ut contracta. Hoc autem argumento vsus sum nuper aduersus eos, qui negant transcendentiam esse causam analogiæ, neque potest illis mea responsio esse vsui.

Ad tertiam liquet responsio ex dictis in tertia conclusione.

QVÆSTIO II.

De essentia, existentia, & possibilitate entis.

Non potest adæquatè intelligi conceptus entis realis, de quo dixi hæcenus, donec tria illa de ipso explicentur, in quibus tota versatur realitas; earum autem recta intelligentia tria exigit: primò, an & qualis sit distinctio inter essentiam & existentiam: secundò, an & qualis sit actualitas essentia ab æterno: tertio, quid sit rerum possibilitas ante ipsam existentiam.

SECTIO I.

An sit aliqua distinctio inter essentiam & existentiam.

Errum est primò, proprium essentia conceptum esse, sicuti nuper posui, ut sit res ipsa, quatenus definitione aliqua explicabilis est; siue id, quod est radix, & fundamentum omnium proprietatum, quæ sunt in aliqua re. Conceptum autem existentia proprium esse ut sit forma metaphysica, quæ res formaliter transit à statu possibilitatis ad statum propriæ actualitatis; siue breuius, ut sit ipsa rei actualitas. Primò dicitur forma, quia concipitur aduenire ipsi essentia, & eam determinare; non est tamen physica quædam forma, cum non distinguatur realiter ab essentia, ut mox dicam; sed concipitur tamen tanquam actuans & determinans essentiam ipsam rei. Dicitur deinde, quia res formaliter transit à statu possibilitatis, ut distinguatur à causa efficiente, quæ constituit rem extra statum possibilitatis efficienter duntaxat; existentia verò constituit formaliter, quia tribuendo seipsam, & intrinsecè rem afficiendo, ponit eam extra statum possibilitatis. Quid autem sit huiusmodi status, dixerunt scilicet 3. Nunc satis est scire, illum esse statum, in quo sunt creaturæ antequam producantur; sicuti status actualitatis est is, in quo sunt creaturæ postquam sunt productæ, & nondum sunt

Quæst. II. Sect. I. de Essentia & Existent. 631

sunt destructæ; in quo videlicet dici potest, quod res alicubi sit, & apta sit habere veros effectus, & veras proprietates; quem statum exprimere solemus his verbis, *Extra causas suas esse*: quod patet solis creaturis posse convenire; Deus enim nullas causas habet, cum tamen perfectissimam habeat actualitatem, & existentiam.

Denique dixi existentiam constituere rem aliquam in statu propriæ actualitatis, quia res etiam antequam producantur, actualitatem quandam habent in suis causis; neque tamen habent existentiam, quia propriam non habent actualitatem.

Triplex comparatio essentia.

Certum est secundum tripliciter posse comparari essentiam, & existentiam. Primum enim potest comparari essentia pro ut in statu possibilitatis cum existentia exercita & actuali: secundum essentia pro ut actualis, reduplicative cum actuali existentia. Tertium sumi potest essentia ut actualis specificatiue, id est pro ut nec dicitur existentiam, nec illam negat, sed præscindit ab existentia & non existentia. Non est dubium quin essentia in secundo sensu, siue pro ut actualis reduplicatiue, identificetur etiam ratione cum existentia, quia essentia pro ut habens actualitatem est essentia formaliter ut existens. Difficultas igitur tantum est de essentia sumpta in primo & tertio sensu, an realiter distinguatur ab existentia, deinde utrum distinguatur ratione.

§. I.

Utrum essentia & existentia distinguantur realiter.

Partem affirmatiuam sequuntur Thomistæ omnes communiter, & cum illis Molina 1. p. q. 3. art. 4. disp. 2. Fonseca 4. Metaphys. cap. 2. quæst. 4. sect. 1. Negatiuam tenent Scotistæ, ac Nominales, & cum illis Suárez disp. 3. 1. sect. 1. & 5. Valentia 1. p. disp. 1. quæst. 3. p. 4. Valques 1. p. disp. 179. aliique Recentiores.

Prima dubitatio.

Ratio autem dubitandi est primò, quia nihil esse potest in potentia ad seipsum: sed essentia dicitur esse in potentia ad existentiam: ergo essentia & essentia sunt distinctæ. Deinde nihil concipi potest cum opposito eius cui identificatur: sed essentia concipi potest cum opposito existentia; potest enim concipi ut possibilis: ergo essentia non identificatur cum existentia.

Secunda.

Secundò essentia Petri nunc existens est eadem numero cum essentia Petri, quæ ab æterno est possibilis; hæc enim numero essentia Petri fuit ab æterno possibilis: sed essentia Petri ab æterno possibilis, non identificatur cum existentia actuali, quia existentia non est ab æterno, essentia verò est ab æterno: ergo actualis existentia Petri non identificatur essentia. Imò illa essentia Petri, quæ ab æterno est, concipitur eadem inuatiata essentialiter, siue existat, siue non.

Tertia.

Tertio, receptum & recipiens distinguuntur: sed recipiens est essentia, existentia verò est receptum; dicitur enim communiter quod creaturæ habent esse receptum, esse autem Dei est esse irreceptum, atque adeo Deum esse actum purissimum. Non potest autem intelligi esse illud receptum creaturæ; nisi quod existentia eius recipitur in essentia: ergo distinguuntur in creaturis existentia & essentia. Vnde,

Quarta.

Quarto argumentor. Si existentia & essentia essent idem à parte rei, sequeretur non magis distinguere essentiam & existentiam in creaturis quam in Deo, atque ita creatura tam esset ens per essentiam

quàm Deus; & existentia tam esset essentialis creaturæ quàm Deo: hoc autem falsum esse Theologi omnes asserunt; admittenda enim est in creaturis compositio ex essentia & esse, quæ in Deo nulla est; Deus enim est suum esse, & ens per essentiam existens; quod conuenit creaturæ si existentia sit eius essentia: ergo in creaturis essentia & existentia distinguuntur. Imò quod conuenit contingenter, non conuenit per essentiam: existentia conuenit creaturæ contingenter: ergo non conuenit per essentiam.

Dico primò, essentiam pro ut possibilem distinguere realiter negatiue ab actuali existentia.

Existentia possibilis distinguitur.

Ratio euidens est, quia illa distinguuntur realiter negatiue, quorum vnum est ens, & alterum est non ens: sed essentia possibilis est non ens, existentia verò actualis est ens: ergo essentia possibilis, & actualis distinguuntur realiter negatiue, id est vna dicit realiter id quod altera negat. Deinde certum est existentiam distinguere à negatione sui: sed essentia possibilis habet carentiam existentia: ergo essentia possibilis non est actualis existentia.

Probatio.

Dices, hinc sequi quod essentia possibilis est subiectum priuationis existentia; habet enim carentiam existentia.

Instantia.

Respondeo essentiam non esse subiectum existentia, sicut homo mortuus non est subiectum mortis; idem enim homo dicitur esse viuus & mortuus, non quod homo qui erat viuus, sit subiectum mortis; sed tantum quod transmutatur à viuo in mortuum: similiter enim eadem res transmutari dicitur, ita ut nunc careat existentia, & dicatur possibilis; nunc habeat existentiam, & dicatur actualis.

Dico secundò, essentiam actualem non distinguere villo modo realiter ab existentia.

Existentia actualis non distinguitur.

Ratio est primò, quia essentia & existentia non sunt duæ res distinctæ, si absque superaddito intelligatur rem existere eo ipso quod essentia illa quæ erat possibilis, ponitur extra causas: sed eo ipso, quod essentia quæ erat possibilis, ponitur extra causas, recte intelligitur res existere sine villo superaddito: quod probò. Illud intelligitur existere, quod intelligitur esse actu, non autem in statu possibili: sed eo ipso, quod aliqua essentia ponitur extra causas, nihil aliud intelligendo, res intelligitur esse actu, non autem possibilis: ergo intelligitur existere.

Prima probatio.

Secundò: si essentia & existentia duæ sunt res distinctæ, necesse est ut terminent duplex fieri: sed implicat ut terminent duplex fieri, quod probatur. Si essentia terminaret aliquod fieri seclusa existentia, esset extra causas seclusa existentia; per ipsum enim fieri res est extra causas: sed essentia non potest esse extra causas seclusa existentia, cum existere non sit aliud quàm esse extra causas: ergo implicat ut essentia & existentia terminent duplex fieri. Confirmatur: nam in illo priori signo, quo Angelus v. g. intelligitur terminare creationem præscindendo à quolibet alio accidente superaddito, est formaliter extra causas; intelligitur enim esse creatus actu à Deo, esse dependens, egressus à sua causa, non autem in ea tantum existens, sed reuerà in seipso: ergo intelligitur existere.

Secunda probatio.

Tertio admissa reali distinctione inter essentiam & existentiam, admittendus necessariò est progressus in infinitum; nam illa existentia distincta realiter ab essentia, necessariò est aliqua realitas: ergo pro ut distincta realiter ab essentia, habet essentiam. Vel igitur existentia realiter distinguitur ab hac secunda essentia, vel non distinguitur. Si non distinguitur: ergo essentia & existentia non distinguuntur. Si distinguitur, iterum hæc existentia habet rea-

Tertia probatio.

litatem & essentiam distinctam ab illa essentia, à qua si distinguitur, iterum habet essentiam ab illa distinctam, & sic in infinitum.

Solutio
primæ du-
bit.

Ad primam respondeo distinguendo maiorem: nihil concipi potest in potentia actiua vel passiuā ad seipsum, concedo; in potentia obiectiua, nego: potentia enim obiectiua est ipsa rei possibilitas. Essentia ergo quando est possibilis, concipitur in potentia solum obiectiua, non in potentia actiua vel passiuā. Similiter distinguitur etiam altera maior: nihil concipi potest cum opposito eius cui est essentialiter identificatum, & formaliter, concedo; non enim licet coniungere, v. g. hominem cum opposito rationalitatis: cui est identificatum realiter tantum, non autem formaliter, nego. Nam albedo v. g. quæ fundamentum est relationis, concipi potest cum opposito ipsius relationis, idest sine similitudine. Essentia verò & existentia, tamen sint ynum realiter, formaliter tamen distinguuntur, vt dicam statim.

Solutio
secundæ.

Ad secundam respondeo ad illam propositionem, *Essentia Petri nunc existens eadem est numero cum essentia Petri, quæ ab æterno possibilis est*, distinguo; eadem est actu & adæquatè, nego; eadem est in potentia & inadæquatè, concedo. Idest essentia Petri existens secundum suam quidem entitatem, illa ipsa est, quæ erat possibilis; sed tamen in diuerso statu: nam existens est in statu actualitatis, possibilis autem erat in statu possibilitatis; vnde nego illam esse adæquatè eandem actu, cum habeat statum diuersum ab eo quem habebat prius. Imò eodem argumento aduersarij premi possunt, quibus opponi sic potest. Actualis existentia illa ipsa est, quæ fuit possibilis: sed existentia possibilis vt sic non est exercitium actuale ipsius existentie: ergo neque actualis existentia. Sicut ergo illi dicerent, existentiam actualem non esse actu eandem adæquatè cum existentia possibili, sed inadæquatè solum & in potentia; idem etiam à me dicitur de essentia possibili & actuali.

Solutio
Tertiæ.

Ad tertiam respondeo, posse dupliciter aliquid esse receptum appellari: primò receptum in aliquo; secundò receptum ab aliquo. Esse creaturæ non est necessariò receptum in aliquo; substantia enim non est in alio: sed receptum necessariò est ab aliquo, à causa nimirum efficiente. Cum tamen esse diuinum neque receptum sit in aliquo, nec ab aliquo. Vel etiam essentia creaturæ non est receptiua realiter existentie tanquam eius subiectum, sed formaliter tantum & per conceptum. Existentia diuina, neque realiter, neque formaliter recipitur in essentia; quia illæ in Deo identificantur, tum realiter, tum formaliter; vnde,

Solutio
Quartæ.

Ad quartam respondeo essentiam diuinam non in eo differre à creatura, quòd diuina realiter identificetur existentie, creata verò non identificetur: sed differunt, vt dixi, quòd creata differat conceptu, diuina ne ratione quidem distinguatur; existentia enim est eius essentia formaliter, cum Deus existat essentialiter. Quando ergo dicitur, *Deus est esse per essentiam & suum esse*, duplex esse potest sensus: primus est, Totum quod est in Deo, est Deus; nihil in eo est, quod non sit Deus: iustitia v. g. Dei est Deus. Non ita res habet in creaturis, v. g. in homine multa sunt accidentia, multæ partes, quæ non sunt homo. Secundus sensus est, Deus ita existit essentialiter, vt eius existentia sit formaliter eius essentia, quod in creaturis non ita esse modò declarandum est.

§. II.

Verum existentia & essentia distinguantur conceptu.

Essentia reduplicatiuè vt actualis identificatur cum existentia, non solum realiter, sed etiam conceptu, sicut supra dixi. Difficultas ergo est, verum essentia specificatiuè solum actualis, quæ neque dicit, neque negat existentiam, distinguatur ab ea per conceptum, ita vt conceptus vnus obiectiuus repræsentet essentiam, qui non repræsentet existentiam, etiam confusè.

Ratio dubitandi primò est, quia illud omne, quod in suo conceptu includit realitatem, includit necessariò existentiam, vel possibilem, vel actualem. Ille conceptus, qui repræsentat essentiam, includit necessariò existentiam: ergo essentia & existentia non distinguuntur conceptu, cum esse reale non sit aliud, quam existere potentia vel actu. Imò si essentia distinguatur tanquam formalitas ex parte obiecti ab existentia, sequitur processus in infinitum; nam formalitas illa existentie est ens: ergo habet essentiam; & sic in infinitum.

Secundò: Existentia prout præcendens ab essentia, includit necessariò rationem entis: sed ratio entis significat id quod habet essentiam: ergo existentia necessariò in suo conceptu includit essentiam, atque ita non distinguuntur ratione ab essentia. Deinde, vel essentia concipitur in statu possibili, & sic includit existentiam possibilem; vel in statu actuali, & includit existentiam actualem: ergo quomodocumque concipitur essentia, semper includit existentiam. Denique creatura concipi non potest sine creatione: ergo neque sine existentia; creatio enim non potest considerari sine suo termino: sed terminus creationis est existentia: ergo creatio concipi non potest sine existentia.

Tertio: Illa formalitas, quæ per præcisionem est essentia, & non existentia, est reuera possibilis, & realis: ergo quando concipitur illa formalitas existentie vt possibilis & realis, concipitur formalitas existentie. Imò argumentor euidenter. Vt essentia & existentia distinguantur conceptu ex parte obiecti, necesse est vt concepta essentia, concipiat ex parte obiecti aliquid, quod non concipiat concepta existentia; & contra, quando concipitur existentia, non concipitur essentia: hoc vtrumque falsum est; nam concepta essentia possibili, concipitur totum quod est possibile: sed illud idem totum, quod est existens, erat possibile: ergo quoties concipitur essentia possibilis, totum concipitur quod est existens: ergo concepta essentia, concipitur existentia; & concepta existentia, concipitur essentia; quia concipitur totum quod est existens: sed totum quod est existens, erat possibile: ergo concepta existentia concipitur essentia. Neque licet recurrere ad diuersum statum dicendo, quod eadem res est existens, & possibilis: sed habet statum quando est existens, quem non habet quando est possibilis. Contra enim infit. Ille status, quem res habet dum existit, prius erat possibilis: sed concepta essentia possibili, concipitur totum quod est possibile: ergo concepta essentia possibili, concipitur etiam hic status.

Dico primò, essentiam actualem specificatiuè sumptam distingui ratione ratiocinata per conceptum obiectiuum diuersum ab existentia actuali; & essentiam specificatiuè possibilem distingui ratione ratiocinata ab existentia possibili. Ita communis fert sensus tam

Doctorem,

Quæst. II. Sect. II. Essentia ab æterno. 633

Doctorem, ut recte ostendit Suarez *disp. 31. sect. 6.* repugnant autem quidam Recentiores etiam Theologi, qui multa hinc disputant de distinctione scientia simplicis intelligentia in Deo, à scientia visionis; altera enim est scientia possibilem, altera existentium: unde si non differt conceptu essentia ab existentia, sequitur neque distingui conceptu duas illas scientias; quæ tota doctrina nititur leuissimâ vocum æquiuocatione, ut patet.

Probat. Ratio est, quam nuper indicaui, quia existentia non potest esse essentialis enti contingenti, qualis est omnis creatura: sed si essentia creaturæ formaliter esset eius existentia, sequeretur existentiam essentialem esse creaturæ; tota enim ratio cur, existentia essentialis sit Deo, est quia existentia est formaliter essentia Dei, qui propterea dicitur reuera ens per essentiam: ergo existentia creaturæ non est formaliter eius essentia, alioqui verum omnino esset, quod creatura est ens per essentiam, seu existens essentialiter. Deinde quando dicimus essentiam Angeli v. g. non esse illius existentiam, sensus non est, quod eius essentia non sit eius essentia; hoc enim est aperte falsum: sed si essentia & existentia Angeli identificantur conceptu, sensus huius propositionis, *Angeli essentia non est eius existentia*, erit iste: Angeli essentia non est essentia: ergo essentia & existentia non sunt vnum conceptu: est autem certum, quod de solo Deo verum est, eius essentiam esse existentiam.

Eius fundamentum. Dico secundo, explicari recte posse distinctionem rationis inter essentiam & existentiam absolute sumptas, ut essentia dicat solùm præcisiuam rei quidditatem, quæ definitione explicatur, & à qua res habet quod sit in tali vel tali gradu rerum, talis generis & speciei, & quod ei tales debeantur proprietates; existentia verò dicat statum illum actualitatis, quem essentia de nouo habet, quando de facto inuenitur alicubi in rerum natura. Statum de nouo acquiritur res creatæ, dum producuntur à Deo, & exeunt extra suas causas. Si enim Deus vellet, non acquirerent inquam illum statum, sed manerent semper in statu potentialitatis. Ipse verò Deus statum illum actualitatis ab æterno habuit, eumque vi existentia propriæ sibi vindicat. Fundamentum verò huius distinctionis, quam efficit intellectus noster inter essentiam & existentiam, est indifferentia illa, siue non repugnantia creaturæ ad vtrumque statum, potentialitatis videlicet & actualitatis; cum enim ex se neque hunc, neque illum statum sibi vindicet, siue illum de facto habeat, possumus apprehendere illam præciscendo ab utroque statu; & tunc conceptui nostro respondet conceptus obiectiuus solius essentia; quando verò eam apprehendimus sub statu actualitatis, superaddimus essentia alterum conceptum obiectiuum existentia.

Compositum Metaphysicum. Ex quibus colligo, resultare necessariò ex essentia & existentia compositum vnum Metaphysicum, in quo essentia se habet ut aliquid determinabile, existentia verò ut determinatiuum; cum enim essentia præcise sumpta per intellectum ponatur velut in statu indifferentia ad potentialitatem & actualitatem, actualitas tollit illam indifferentiam, & essentiam determinat ad vnum statum; unde merò essentia rationem habet determinabilis, existentia verò determinatiui.

Solutio primæ dubitationis. Ad primam respondeo concedendo quod essentia in suo conceptu includit rationem entis realis, saltem inadæquatè; unde distinguitur illa minor: sed ratio entis realis includit necessariò existentiam, adæquatè considerata, concedo; considerata inadæquatè, nego. Nam adæquatè considerata ratio entis

A est id quod habet essentiam aptam existere: inadæquatè autem considerata est id quod habet essentiam, seu quod potest habere veras proprietates & effectus præciscendo ab actualitate, & possibilitate. Deinde nego dari processum infinitum in formalitatibus, si formalitas essentia differt à formalitate existentia. Fateor enim quod hæc formalitas existentia præcisa ab essentia, includit rationem entis in communi, atque aded includit essentiam in communi, seu essentiam prout significat conceptum entis in communi; sed non significat essentiam hanc in particulari, v. g. essentiam hominis. Dixi autem existentiam posse præcisci ab essentia in particulari, non ab essentia in communi: ex quo

B Ad secundam responsio eadem est, quod existentia, prout præciscens ab hac essentia in particulari, semper includit rationem entis & essentia in communi. Deinde quando dixi essentiam distingui ratione ab existentia, sumpsi essentiam abstractam à statu possibili & actuali, prout significat id quod ipsa definitione rei explicatur, & est quidditas cui debentur veræ proprietates. Si enim sumatur essentia ut possibilis, includit haud dubie possibilem existentiam; & si sumatur ut actualis, includit existentiam actualem; idè in conclusione dixi, essentiam specificatiuè actualem, vel possibilem, id est prout sumitur pro pura rei quidditate, distingui ratione ab existentia.

C Denique verum est, essentiam creatam, reduplicatiuè ut creatam, non posse concipi sine creatione & sine existentia possibili & actuali: sed essentia prout abstrahit à creatæ & increatæ, sine vtraque concipitur; idè creatura non potest adæquatè concipi sine creatione, sed concipi potest inadæquatè sine illa.

Solutio tertiæ. Ad tertiam corrui totum argumentum ex dictis, est enim, ut monui, mera verborum æquiuocatio, quæ si tollatur, explicato nomine essentia, nihil superest de quo possit dubitari. Illa igitur formalitas, quæ est essentia & non existentia, non concipitur ut possibilis, neque ut actualis, ut sæpe monui. Unde, quando abstrahitur essentia ab existentia, aliquid tunc ex parte obiecti concipitur conceptus existentia, nimirum ipsa rei quidditas; & quando concipitur existentia, concipitur aliquid quod non concipitur conceptus essentia, nimirum rei actualitas extra suas causas. Hanc igitur propositionem, Conceptus essentia possibili, concipitur totum quod est possibile, distingo; conceptus essentia possibili reduplicatiuè ut possibili, concedo; conceptus essentia possibili specificatiuè ut possibili, seu abstrahendo à rei possibilitate, nego concipi totum quod erat possibile. Similiter quando concipitur existentia adæquatè secundum quod est actu, verum est concipi totum quod est existens & prius erat possibile; sed quando inadæquatè tantum existentia concipitur, non concipitur totum quod est actu, sed solæ ut dixi, rei actualitas.

SECTIO II.

An essentia ab æterno habuerint aliquod esse actuale ante ipsam existentiam.

Posito quod essentia & existentia sint à parte rei vna res, disputatur vterius, vtrum antequam essentia creatæ acceperint essentiam, habuerint ab æterno esse aliquod reale actuale. Certum enim est, illa habuisse esse possibile, de quo dicitur sectione sequenti. De illo igitur esse actuali essentiarum quatuor inuenio sententias, in quibus singulis non moror. Primò enim Vvicleffus volebat essentias non

*Prima sententia
Vvicleffus.*

esse purum nihil antequam creentur, sed habere verum quoddam esse reale in Deo, quod destructa existentia non destrueretur; atque adeo quamlibet creaturam ratione illius esse realis, & aeterni esse ipsum Deum: quod delirium in Concilio Constantienſi merito damnatum, non eget refutatione; quomodo enim essentia illa, quae prius erat Deus, desinere potest esse Deus? cum Deus sit ens necessarium & immutabile. Imò cum simplicissimus, & vnissimus Deus sit, quomodo essentia illa reuera plures esse possunt, essentia illa vna? Cùm autem dixit Augustinus, creaturas habere quoddam esse intelligibile, & illud esse Deum, intelligendus est de esse eminenti, quia Deus continet eminenter omnes creaturas; & illud esse est ipse Deus. Deinde habent etiam esse intentionale, siue obiectum in mente Dei, à quo cognoscuntur. Secunda

sententia. habere quoddam esse in seipsis per emanationem à Deo ut causa exemplari. Quod etiam est vanissimū, quia causa exemplaris nunquam in actu secundo

Tertia sententia. causat, nisi quando efficiens actu operatur. Tertia sententia tribui solet Scoto, quod essentiae rerum priusquam creentur, habuerunt in Deo esse quoddam diminutum, quod acceperint vi solius cognitionis diuinæ. Sed per illud non intellexit aliud Scotus, quàm esse obiectum & cognitum, quale accipiunt entia rationis dum fiunt. Quarta sententia. est, essentias rerum creaturarum antequam inceperint per productionem existere in singularibus, habuisse quoddam esse vniuersale, positium & reale, omnino necessarium, actuale, independens à Deo, quod ipsi appellant esse essentiae, distinctum à modo existentiae, qui per creationem superadditur.

Prima dubitatio. Ratio enim dubitandi est primò, quia si essentiae rerum pendent à Deo, sequitur illas mutari posse à Deo; Deus autem rerum essentias mutare nullo modo potest, non enim facere potest ut homo non sit animal rationale: ergo essentiae rerum non pendent à Deo, saltem quoad esse essentiae. Imò cum Deus ab aeterno sit causa exemplaris, oportet ut ab aeterno etiam sit ipsum exemplatum. Denique cum Deus ab aeterno cognoscat omnes essentias, certè si essentiae illae sunt nihil, sequitur nihil Deum cognoscere ab aeterno.

Secunda dubitatio. Secundò esse possibile conuenit nunc actu Petro possibili; nam verè dicitur, *Petrus nunc est possibilis*. Imò nunc Petrus possibilis actu differt à chimæra: sed esse possibile, est aliquid reale: ergo nunc actu conuenit Petro aliqua realitas: ergo essentia Petri actuale nunc habet esse.

Tertia dubitatio. Tertiò ab aeterno verum est dicere, *Homo est animal rationale*: sed hoc verum esse non potest, si essentia non est actu realis ab aeterno; quod probò. Quia subiecto quod est actu nihil, non possunt actu tribui praedicata realia, alioqui subiectum illud esset nihil, & aliquid reale. Nihil, quia supponitur. Aliquid reale, quia reales haberet proprietates. Deinde verbum, *est*, significat actualitatem: ergo quando dicitur, *Homo est animal rationale*; significatur actualitas aliqua hominis, quae si aeterna est, homo habet actualitatem aliquam ab aeterno, quae cum non sit esse existentiae, est saltem esse essentiae.

Essentiae non sunt actu ab aeterno. Dico primò, rerum essentias priusquam producerentur in singularibus, non habuisse vllum ab aeterno esse vel vniuersale, vel singulare, positium & actuale; sed illas fuisse simpliciter actu purum nihil, tamen dici possunt reales secundum quid, quatenus sunt possibiles.

Probatio. Ratio breuiter est; multa enim congerit Suarez, quibus demonstrat, repugnare fidei esse illud essen-

Atque independens à Deo; omnia enim ab ipso pendent & facta sunt, alioqui creatura secundum se totam non est sub dominio Dei. Ratio, inquam, est, quia omne quod est ens à se ac necessarium, est Deus: essentiae rerum quoad esse illud essentiae, entia sunt à se: igitur essentiae illae quoad esse illud essentiae sunt reuera Deus. Deinde vel Socrates possibilis differt à Socrate actu ali secundu totam suam realitatem, vel secundum nihil. Si primū: ergo Socrates ille, qui nunc est, non erat possibilis. Si secundū: ergo secundum illud, quo differt, non erat possibilis. Si vltimū: ergo Socrates possibilis nō est actu realiter & positue ante productionem, quia Socrates non est actu existens ab aeterno. Denique à priori ratio est, quia essentia & existentia sunt realiter vnum: sed omnis existentia est à parte singularis & producta, nec est ab aeterno: ergo neque ipsa rerum essentia est improducta, neque ab aeterno.

Dico secundò, dari omnino propositiones aliquas, tum formales, tum obiectivas, aeternae veritatis; id est, ab aeterno veras absolute, non tantum conditionate, etiam in seipsis consideratas, non tantum quatenus in intellectu diuino representantur, & in eo habent esse intentionale. Tres sunt partes conclusionis breuiter probandae.

Prima docet, esse propositiones aliquas ab aeterno veras; tum formales, quae sunt operationes intellectus aliquid enunciantis; tum obiectivas, quae sunt res ipsae prout enunciantur ab intellectu.

Ratio manifesta est, quia quae semper sunt idem, & semper fuerunt idem, eorum vnum semper tribui potest alteri: sed extrema illarum propositionum, *Homo est rationalis*; sunt idem, & semper fuerunt idem: ergo vnum potuit semper tribui alteri. Deinde illa propositio formalis, siue illa cognitio est vera, quae conformis est obiecto: sed ab aeterno cognitio diuina versata circa obiectum necessarium fuit conformis obiecto illi necessario; cognouit enim hominem esse animal rationale, quod est verum, & omnino necessarium: ergo illae propositiones formales fuerunt ab aeterno verae, fuissentque similiter verae, si fuisset ab aeterno creatus aliquis intellectus, qui enunciasset, *Homo est animal*; quia fuisset conformes obiecto. Denique, quod propositiones etiam illae obiectivae verae sint, probatur; quia veritas obiectiva est infallibilitas & necessitas rei, quae cognoscitur: sed res quae cognoscitur, quando dico hominem esse animal rationale, necessaria est, & infallibilis, cum praedicatum sit essentia ipsa subiecti: ergo illa propositio obiectiva aeternam habet veritatem.

Secunda pars asserit, veras esse illas propositiones etiam absolute, non tantum sub conditione, quod illae res existerent. Ratio est, quia veritas propositionis alicuius conditionalis semper fundatur in veritate necessaria propositionis alicuius absolute, & vera est propositio hae conditionata, *Si Petrus est homo, necessario est rationalis*; quia fundatur in propositione absolute vera, *Homo est rationalis*: ergo si ab aeterno vera est propositio aliqua conditionalis, vera est propositio absoluta. Deinde, quoties praedicatum & subiectum ita sunt idem, ut vnum significet idem quod aliud, propositio vera est absolute, cum vnum sit de alterius essentia: sed in hac propositione, *Homo est animal*, praedicatum & subiectum significant idem: ergo illa propositio absolute ac sine conditione vera est.

Tertia pars asserit, propositiones illas obiectivas legi ab aeterno esse veras etiam in seipsis; video enim plures quibusdam Doctoribus, quod illae non sint verae, nisi quatenus intentionale quoddam esse habet in

in diuino intellectu eas cognoscente, quod admitti nullo modo debet, quia scientia est de rerum naturis in se consideratis, non autem de illis secundum esse ideale, quod in Deo habent: sed scientia versatur circa istas propositiones: ergo illæ sunt in seipsis veræ. Deinde, quod est simpliciter necessarium, semper est necessarium: obiecta illarum propositionum, necessaria sunt simpliciter, ut dixi: ergo illa sunt in seipsis semper necessaria.

Dico tertio, veritatem æternam illarum propositionum fundari duntaxat in sola identitate terminorum, non autem in vlla actualitate; id est, non in actuali, sed in essentiali connexion terminorum.

Ratio est, quia in propositionibus de tertio adiacente copula, est, significare aliquando solet actuali connexionem prædicati & subiecti, ut si dicam, *Homo est loquens*; aliquando autem significat actuali connexionem terminorum, ita ut significetur duntaxat identitas subiecti cum prædicato, id est, vnum diuersum non esse ab altero, siue de facto reperiantur in eadem natura, siue non. Identitas enim illa significata per verbum, est, non debet esse aliquid reale & actuale, neque supponere debet realitatem actuali connexioni prædicati & subiecti; sed quomodocumque illa se habeant, siue sint in statu potentialitatis, siue in statu actualitatis, sed alterum pertineat ad alterius essentiam, neque dicat aliquid diuersum. Quia tunc propositio est æternæ veritatis, quando prædicatum est de essentia, vel certe cum illo est idem; ut, *Antichristus est peccatorum*. Ergo manifestum est, propositiones illas, etiam si nullam significant actualitatem, esse tamen ab æterno veras, quia significant solum identitatem & connexionem essentiali terminorum.

Solutio primæ dubitationis. Ad primam respondeo essentias rerum creaturarum esse mutabiles quoad totam actualitatem, quam habent semper dependentem à Deo; non esse mutabiles, neque à Deo pendentes secundum connexionem & identitatem terminorum essentialium; Deus enim non potest facere ut homo, & animal rationale non idem significant; neque hinc sequitur, quod essentie illæ præcisæ existentia sint aliquid actu secundum hæc prædicata; sed tantum quod si fiant actu, exigant habere illa prædicata. Deus ab æterno est causa exemplaris in actu primo, non in actu secundo; ideo exemplatum non est actu ab æterno. Deus quoque ab æterno cognoscit omnia possibilia & omnia futura, quæ fuerunt actu nihil. Valde autem differunt hæc duo; nihil cognoscere, id est non habere vllam cognitionem; & cognoscere id quod actu est nihil, sed potest tamen esse, vel etiam erit. Falsum est dicere quod Deus ab æterno nihil cognouerit; verum est, quod cognouerit multa, quæ actu nihil fuerunt, sed erant tamen possibilia & futura in tempore.

Solutio secundæ. Ad secundam respondeo, possibilitatem non esse aliquid reale actuale, ut dicetur sequenti sectione; nunc tantum dico, Petrum possibilem non differre nunc actu à chimæra, per aliquid quod nunc sit actu, sed per aliquid quod nunc possit esse actu.

Solutio tertiæ. Ad tertiam respondeo ex dictis nuper de veritate propositionum necessariorum, distinguendo illam propositionem. Ab æterno verum est dicere, *homo est animal rationale*; si enim verbum, est, significet solum identitatem terminorum, concedo; si aliquam significet actualitatem, nego. Subiecto quod est nihil simpliciter, non possunt attribui prædicata simpliciter realia; sed subiecto quod est secundum quid reale, siue quod est possibile, possunt attribui prædicata secundum quid realia, siue quæ possunt esse actu, quamuis sint actu nihil. Essentie autem quæ existant, & earum prædicata, non sunt actu, neque simpliciter realia, sed secundum quid, quatenus possunt

esse actu, quamuis ab æterno nullo modo sint actu.

Instabis primò. Identitas illa prædicati & subiecti, quæ fundat veritatem harum propositionum, vel est aliquid reale actuale ab æterno, vel non est aliquid reale. Si est aliquid reale actuale: ergo datur aliquid reale ab æterno actuale à Deo independens. Si non est aliquid reale: ergo non potest fundare veritatem realem & actualem illarum propositionum.

Respondeo identitatem illam terminorum non esse aliquid actuale ab æterno reale, sed esse aliquid ab æterno reale possibile, & hoc sufficere ut illæ propositiones sint ab æterno veræ; nam ut propositio formalis actu sit vera, sufficit ut obiectum eius sit possibile, vel futurum; est enim actu verum non per aliquid quod sit actu, sed per aliquid quod esse potest actu.

Instabis secundò. Illa propositio formalis, *Homo est animal*, actu ab æterno est vera in intellectu diuino: ergo illa identitas ab æterno est actu.

Respondeo negando consequentiam; nam ut propositio formalis sit actu vera, non requiritur ut propositio obiectiua sit actu existens, sed tantum identitas inter prædicatum & subiectum, siue illa sit actualis, siue possibilis. Quæ omnia clariora nunc erunt ex dicendis de conceptu proprio rerum possibilem.

SECTIO III.

C *Quid sit rerum possibilitas antequam existant.*

VT rectè intelligatur, quomodo rerum essentia non sint vilo modo actuales ante ipsam existentiam, necesse omnino est intelligere quid sit illas esse possibles. Potest autem sumi ens possibile vel in concreto, vel in abstracto. Possibile in concreto, est illa entitas quæ denominatur habere possibilitatem. Possibile in abstracto, seu ipsa rei possibilitas est forma ex qua oritur denominatio possibilis.

Difficultas igitur nunc est de possibili secundum utramque significationem. Primò quid sit illud quod denominatur possibile: secundò quid sit illa possibilitas, seu forma, per quam denominatur possibile.

Ratio ergo dubitandi est primò, quia illud quod denominatur possibile, non potest esse illud ipsum quod est postea existens, quin ens & non ens identificentur inuicem: res enim possibilis est non ens, res autem existens est ens; sed implicat ut ens & non ens identificentur: ergo res possibilis non potest esse illa eadem res, quæ postea est existens. Imò quod est hodie non ens, non potest cras esse ens: res possibilis est hodie non ens: ergo non potest cras esse ens, & existens. Denique de eo quod est merum nihil, non potest dici aliquid reale; res quæ non existit est non ens: ergo illa non denominatur possibilis, cum illa sit aliquid reale.

Secundò ipsa rei possibilitas, seu forma, per quam aliquid denominatur possibile, non potest esse aliud quam denominatio extrinseca ab omnipotentia Dei, per quam potest produci: ergo illa non est aliquid intrinsecum creaturæ. Probo antecedit. Nulla est conceptibilis possibilitas creata, quæ non dicat essentiali ordinem ad Deum: sed illa possibilitas primaria, quæ abstrahet ab omnipotentia Dei, erit prior ordine ad Deum, & non dicet ordinem ad eius omnipotentiam; relata enim sunt simul naturæ & cognitione: ergo possibilitas creata & primaria non est aliquid distinctum ab omnipotentia Dei. Probatur maior, quia creatura possibilis ut sic est ens per participationem ab alio: sed ens per participationem ab alio, connotat necessariò potentiam Dei: ergo creatura possibilis ut sic connotat potentiam Dei.

Tertio si possibilitas creata & primaria non est

denominatio

denominatio ab omnipotentia, creatura erit possibilis radicaliter antequam Deus possit illam producere: sed implicat ut sit prius possibilis quam Deus possit illam producere: ergo possibilitas primaria est denominatio ab omnipotentia. Probatur maior. Nulla realitas esse potest, aut concipi prior quam id quod est simpliciter primum ens & primaria radix totius realitatis & possibilitatis: sed Deus est simpliciter primum ens & primaria radix totius realitatis & possibilitatis: ergo nulla realitas potest concipi prior quam Deus, & quam eius omnipotentia.

Quarta.

Quarto omnipotentia seipsa est potens & factiva creaturarum: ergo seipsa illas denominat factibiles & possibiles. Probo antecedens. Potens ut potens, alicuius est potens; & factivum ut sic, alicuius est factivum: sed quod seipso factivum est, alicuius factibilis est factivum: ergo Dei omnipotentia quae seipsa factiva est, factiva est creaturarum factibilium, & illas denominat factibiles. Confirmatur, quia sicut per eam formam, quae ego denominor videns, obiectum denominatur visibile; & per eam actionem, quae causa denominatur agens, terminus denominatur actus: ita per eam formam quae Deus denominatur potens & factivus, creatura denominatur possibilis & factibilis.

Quinta.

Quinto implicat ut aliquid concretum dicat in recto subiectum, & in obliquo negationem illius subiecti: sed si res possibilis sit ipsa res ut dicens negationem existentiae, concretum erit huiusmodi: ergo res possibilis non est ipsa res ut dicens negationem existentiae. Denique illud non includitur contradictionem, est aliquid actuale; nam Petrus actu est possibilis, & actu differt à chimera: ergo esse possibile est aliquid actuale.

Id quod denominatur possibile.

Dico primum. Id quod denominatur possibile, esse illud ipsum ens secundum totam illam entitatem, quam haberet si existeret.

Probatio.

Ratio est, quia illud recipit denominationem possibilem, quod potest à Deo produci: sed entitas realis Petri, quae postea existit, est id quod potest à Deo produci, & illa ipsa est, quae potest existere à parte rei: ergo illa est quae denominatur possibilis: ergo possibile in recto est ipsa res vera & realis, quae postea existit, aut existeret, si produceretur. Ex quo confutatur memorata superius insania Vvicleffi, qui voluit res possibiles esse ipsum Deum; res enim possibilis est res illa, quae Deus producit: sed id quod Deus producit, non est ipse Deus: ergo res quae denominatur possibilis, non est ipse Deus. Confutatur etiam alij, qui aiunt rem quae denominatur possibilis, esse puram negationem. Illa enim negatio non potest identificari cum re positiva existente: ergo illa negatio non potest esse adaequate ipsa res possibilis. Deinde repugnancia ad essendum est pura negatio: ergo non repugnancia illa opposita non est pura negatio, sed aliquid positivum.

Possibilitas non est denominatio extrinseca.

Dico secundum, id quo res aliqua radicaliter & remote denominatur possibilis, non est sola denominatio extrinseca ab omnipotentia Dei, per quam illa res potest produci; quamvis illa denominatio verè dici possit proxima possibilitas rei alicuius creabilis. Contra plures è Recentioribus, qui rem possibilem nolunt denominari aliunde quam à Dei potentia, per quam produci potest.

Prima ratio.

Obferua tamen possibilitatem in abstracto esse posse duplicem; alia est remota, alia proxima. Remota est fundamentum intrinsecum, ratione cuius aliqua res potest fieri à Deo: proxima est id quod creata res dicitur possibilis.

Prima igitur pars probatur, quia illud formale, per quod aliqua res radicaliter denominatur possibilis, est aliquid commune Deo & creaturis; est enim conceptibilis aliqua ratio communis abstracta, quae non includat Deum aut creaturas: sed Deus non denominatur possibilis per ordinem ad

A omnipotentiam Dei, ut patet: ergo forma, per quam aliqua res denominatur primario & radicaliter possibilis, non est ipsa Dei omnipotentia.

Deinde ideo res fieri potest, quia in se non repugnat: non potest autem dici quod propterea est possibilis, quia potest fieri à Deo, nullo enim alio argumento probamus rem aliquam non posse fieri à Deo, nisi quia illa in se repugnat: ergo prius est rem aliquam non repugnare, quam fieri posse à Deo.

Præterea, si possibilitas primaria & fundamentalis oriretur ab ipsa omnipotentia, non autem ab ipsa re quae non repugnat, nulla esset ratio cur Dei omnipotentia potius Petrum denominaret possibilem, quam chimaram; si nimirum nulla in illis assignaretur differentia intrinseca, ratione cuius una subesse posset tali denominationi, non altera: hoc autem non ita se habet: ergo possibilitas primaria & fundamentalis oritur ab ipsa re, non autem ab omnipotentia; sicut amabilitas radicalis non petitur ab amore possibili, sed ab intrinseca bonitate ac perfectione, ratione cuius res aliqua digna est amore. Confirmatur, quia impossibilitas chimerae non oritur ex defectu omnipotentiae, sed ex intrinseca repugnantia talis conceptus: ergo possibilitas hominis oritur ex intrinseca non repugnantia conceptus hominis.

Denique viriosus erit circulus si omnipotentia definiatur, *Qua potest facere omne possibile*; possibile verò dicatur, *Quod fieri potest ab omnipotentia*: sed si possibile denominetur ab omnipotentia, utraque illa definitio est vera: ergo possibile non denominatur ab omnipotentia.

Dico tertium. Fundamentalitas & primaria possibilitas consistit formaliter in eo quod res aliqua in suo conceptu non includat duo contradictoria, siquidem possibile in recto dicit ipsam rem, in obliquo autem negationem duorum contradictoriorum in suo conceptu. Si autem res aliqua sit pure possibilis, dicit etiam præterea negationem actualis existentiae.

Ratio est, quia per hoc quod aliquid in suo conceptu non includat duo contradictoria, rectè redigitur ratio, cur res possibilis differat à chimera, quae in suo conceptu dicit duo contradictoria. Reddunt etiam ratio, cur una res fieri possit à Deo, non autem alia; quia scilicet aliaque in suo conceptu non includunt contradictoria, alia includunt.

Dices: res non existens actu, non potest includere actu duo contradictoria; chimera est res non existens actu: ergo non potest includere actu duo contradictoria.

Resp. ad maiorem, quod res non existens actu potest in conceptu suo includere duo contradictoria; sed in se ipsa non illa includere. Chimera non dicitur in se ipsa includere contradictoria, sed tantum conceptus ille chimerae, qui obicitur intellectui, ea includit.

Ad primam resp. concedendo esse impossibile ut ens & non ens identificentur pro eo tempore, quo unum est ens, & alterum non ens; sed posse identificari pro eo tempore, quo non ens definit esse non ens, & est verum ens. Res existens est ens pro eo tempore, quo est existens; & non ens pro tempore quo est non existens. Similiter res possibilis est non ens pro tempore quo existit; ideo dicitur g. i. rem possibilem distinguere realiter negativè ab existente. Ad argumentum igitur resp. Illud quod denominatur possibile, non potest esse illud ipsum quod postea existit, quin ens & non ens identificentur pro eodem tempore, nego: pro diverso, concedo: quod enim prius erat ens, fieri potest non ens, & contra. Id quod est hodie non ens pure ac simpliciter, non potest cras fieri ens; sed id quod est hodie non ens, & est tamen possibile, cras esse potest ens. Denique nihil reale dici potest de eo quod ita est nihil, ut non sit possibile; si autem sit possibile, potest de eo dici aliquid reale; sunt enim aliqua denominationes quae non requirunt actualē existentiam obiecti supra quod cadunt.

men passiones additamentum æquale afferunt suo subiecto; nam aliqua superaddunt entitatem realiter distinctam, ut quantitas distinguitur à materia, & frigus aquæ, cuius est proprietas. Aliqua solā superaddunt modificationem, ut figura quātitati. Aliqua solam negationem, ut immortalitas non superaddit animæ nisi negationem destructibilitatis à potentia naturali. Aliqua superaddunt dumtaxat connotationem alicuius extrinseci, ut diuisibilitas connotat diuisionem quam superaddit quātitati. Nulla solū superaddunt formalitatem aliquam nonam, sed adæquatē distinctam, id est, quæ nec in suo conceptu includat essentiam, nec in ea includatur, ut risibilitas. Denique aliqua superaddunt formalitatem inadæquatē distinctam, id est, quæ licet non includatur in essentia, eam tamen includit; sic enim vnitas includit conceptum entis, in quo non includitur. Illæ proprietates, quæ superaddunt aliquid realiter distinctum, vocantur passionēs, aliæ sunt attributa.

Secunda
obseruatio.

Obserua secundò, proprietates quaslibet posse summi vel in concreto, vel in abstracto. In abstracto, ut cum dico *quantum*; in concreto, ut cum dico *quantitas*. Omnis proprietas sumpta in concreto, prædicatur de suo subiecto, & cum eo identificatur, cum in recto dicat subiectum: v. g. quantum significat id quod habet quantitatem; cum autem subiectum illud sit materia, rectè dicitur, *materia est quantitas*. At verò attributa in abstracto sumpta distinguuntur aliquo modo ab essentia, idè non possunt semper de illa prædicari; falsa enim est hæc propositio, *Rationalitas est risibilitas*, quia abstracta semper sumuntur in sensu formali; formalitas autem risibilitatis non est formalitas rationalitatis. Si autem proprietas includat essentiam, poterit etiam in abstracto prædicari de essentia: v. g. vera est hæc prædicatio, vnitas est entitas. His positis,

Probatio.

Ratio conclusionis contra Scotum est, quia si proprietates entis superadderent aliquid realiter distinctum ab ente, illæ necessariò essent nihil; nam omne quod non est ens, est nihil: ita proprietates non essent entia: ergo essent nihil.

Quomodo
distinguan-
tur.

Dico teritiò, proprietates entis non superaddere ipsi enti aliquam realitatem, etiam ratione distinctam ab ipso ente; sed inadæquatē tantum. Id est, proprietates entis includunt ens, sed in eo tamen non includuntur.

Ratio est, quia illud formaliter includit rationem entis, quod sumptum formaliter non est purum nihil: attributum reale formaliter sumptum, non est purum nihil: ergo attributa entis formaliter sumpta includunt rationem entis: ergo id quod superaddunt enti, distinguitur solū ratione inadæquatē ab ipso ente.

Solutio pri-
mæ dubit.

Ad primum patet, quomodo attributa entis superaddant aliquid enti sufficienter ut sint attributa; eandem enim habent realitatem, quam habet ens, sed inadæquatē distinctam formaliter ab ente. Sunt autem proprietates entis independentes ab intellectu eo ipso, quod superaddunt aliquid conceptibile diuerso conceptu.

Solutio se-
cundæ.

Ad secundam respondeo distinguendo maiorem: proprietates entis ut sic sunt extra essentiam adæquatē, nego; inadæquatē, concedo; sufficit enim ut non includantur in essentia, quamvis illam includant. Dicunt autem in recto ipsam essentiam entis, & in obliquo negationem aliquam aut connotationem; quæ tamen negatio & connotatio concipi non possunt, quin concipiatur ipsum ens. Idè ad confirmationem nego hanc maiorem: proprietates non sunt proprietates nisi secundum id quod superaddunt: licet enim non sint propieta-

tes, nisi quatenus superaddunt aliquid; falsum tamen est, quod non sint proprietates, nisi secundum id quod ab illis superadditur; nam etiam ut sunt proprietates, dicunt in recto ipsum ens; quod autem in obliquo addunt, non est præcise ab ipso ente.

Ad tertiam respondeo, ens non posse diuidi in tres istas proprietates, vnum, verum, bonum, tamquam in species inferiores, quia conuertuntur cum ente; tam enim latè patent, quam ipsum ens. Diuiditur autem ens in decem categorias, tanquam in inferiores; quia quælibet categoria minùs latè patet quam ens. Denique certum est, attributa entis ita conuertere cum ente, ut vnum sit attributum alterius attributi; si enim ens includitur in attributo reali, secum affert attributa omnia. Deinde vnitas est cognoscibilis; veritas est amabilis.

SECTIO II.

Numerus & comparatio proprietatum entis.

Transcendentia numerari solent communiter sex, ens, res, aliquid, vnum, verum, bonum. Res & aliquid non sunt proprietates entis, cum sint dumtaxat synonyma cum ente. De tribus aliis

Ratio dubitandi est primò, quia ens diuiditur in vnum & multa, tanquam in membra distincta: ergo vnum non conuenit omni enti; quod enim est multa, non est vnum.

Secundò: si vnitas non supponit ens, non est proprietates entis: sed vnitas non supponit ens; nam omnis passio supponit suum subiectum ut vnum, cum passio non possit prædicari de quolibet subiecto, sed de vno tantum: ergo vnitas non est proprietates entis.

Tertiò alia multa possunt esse attributa entis præter tria illa, si alia multa æquè conuertantur cum ente: sed præter vnitatem, veritatem, & bonitatem alia etiam multa conuertuntur cum ente, nec ab eo possunt separari, ut existere, durare, esse alicubi, non esse fictum, non esse impossibile, identitas, similitudo, diuersitas: ergo plura sunt entis attributa quam tria.

Dico primò, tres omnino esse proprietates entis in communi, vnum, verum, bonum; nec plures, nec pauciores posse cogitari.

Ratio est, quia tria illa conueniunt enti omni, & soli, & necessariò; quidquid enim ens est, necessariò indiuiduum habet in se, cum sit diuisum ab omni eo quod non est ipsum; cognosci, & amari potest: quod autem ens non est, nullum habet ex his prædicatis; non enim est indiuiduum, nec cognoscibile, nec amabile per se: ergo illa tria omni enti necessariò conueniunt, & quidem soli: reliqua omnia vel soli, vel omni, vel necessariò non conueniunt: ergo illa solæ sunt proprietates entis.

Dico teritiò, primam proprietatem entis ordine generationis esse vnitatem, secundam veritatem, tertiam bonitatem.

Ratio est, quia ea quæ sunt absoluta, priora necessariò sunt respectiuis; prius enim res est in se quam sit ad aliud: vnitas absolute conuenit enti, veritas autem & bonitas sunt respectiue: vnitas ergo prima est inter tres. Deinde intellectus prior est voluntate à qua præsupponitur; veritas ergo prior est bonitate. Si tamen comparentur in ratione nobilitatis, vnitas imperfectior est duabus aliis, cum consistat in negatione, ut statim dicam.

Ad primam respondeo ens per se non diuidi in vnum & multa; nullum enim est per se quod sit multa; ens autem prout est commune enti per se, & enti per accidens, diuiditur in vnum & multa: ego autem de solo hîc loquor ente per se.

Quaest. II. Sect. I. Proprietates entis. 639

Solutio
secunda.

Ad secundam respondeo unitatem non supponi ab ente, quia passio supponit quidem suum subiectum ut materialiter & confuse vnum, non supponit autem formaliter & distincte vnum.

Solutio ter-
tia.

Ad tertiam respondeo, nullum eorum quae in argumento numerantur, esse proprietatem entis; nam existere, durare, alicubi esse, non conueniunt enti possibili, quod reuera est ens: illae negationes, *non esse fictum*, *non esse impossibile*; significantur formaliter in communi conceptu entis, idem non possunt esse vltius attributa. Esse idem, esse simile, esse diuersum, fundantur in unitate, ad quam etiam reuocantur.

QVÆSTIO II.

De unitate, prout est proprietas entis.

Quia primum inter attributa entis est vnitas, merito ab illa ordior, & de sola loquor unitate per se, non autem de unitate per accidens, quae includit necessarium plura ut plura, quales sunt domus & exercitus: vnum autem per se vel simplex est, ut Deus & Angelus; vel compositum essentialiter ex materia & forma substantiali, ut homo; vel compositum integraliter, ut virga. Tria ergo de hac unitate sunt difficillima: primum in genere, quid sit illa, quae vocatur vnitas transcendentalis; secundum quid vnitas numerica, seu indiuidualis: tertium quid vnitas formalis & vniuersalis.

SECTIO I.

De unitate transcendentali.

Vnitas tran-
scendentalis
definitur.

Sic appellatur ea quae ita reciprocatur cum ente, vt simul cum ipso transcendat omnia rerum genera; soletque definiri communiter, *Indiuisio rei alicuius in se, & diuisio à quolibet alio*: vnum autem, *Ens indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio*. Id est, ens quod in seipso non est plura entia completa, & quod non est id ipsum quod sunt alia entia, quae sunt aliud ab ipso: v. g. Petrus vnus dicitur, quia non est plures Petri, & non est id ipsum quod est Paulus.

Difficultas autem est obscurissima, quid sit illa indiuisio, quam vnitas superaddit enti; primum enim dubitatur, an illa sit aliquid positium, an verò solum negatio: secundum qualis sit illa negatio, & quomodo constituit unitatem.

§. I.

Vtrum vnitas superaddat enti aliquid positium.

Vnitas non
distinguitur
realiter ab
ente.

Certum est ex dictis, primum unitatem enti non superaddere aliquid realiter distinctum ab ipso ente, alioqui esset purum nihil; imò illud ens à quo distingueretur vnitas, esset necessarium vnum seclusa unitate; distingueretur enim à quocunque alio.

Certum est secundum, unitatem esse non posse aliquid positium, etiam ratione distinctum adequatè ab ipso ente; sed ens in eo necessarium includi, alioqui esset purum nihil. Solum ergo difficultas est, vtrum vnitas adequatè sit positua, an verò dicat in recto ens, in obliquo autem negationem.

Prima dubi-
tatio.

Ratio autem dubitandi primum est, quia Deus est

R. P. de Rhodes curs. Philo. Soph.

A à seipso intrinsecè vnus, & esse vnum, dicit in Deo perfectionem maximam simpliciter simplicem, quae scilicet est melior ipsa quam non ipsa: ergo vnitas non est formaliter negatio. Probatur consequentia. Omnis perfectio Dei cum Deo identificatur: sed negatio non identificatur cum Deo: ergo negatio non est perfectio Dei simpliciter simplex. Deinde Deus per suam essentiam simplicem sine vilo superaddito habet formaliter indiuisiōem in se: ergo habet formaliter unitatem. Probo antecedens. Vnus conceptus simplex, carens omni partium compositione, seipso est indiuisus: sed Deus per suam essentiam est simplex: ergo seipso est indiuisus. Denique punctum positium per suam intrinsecam entitatem est indiuisibile sine vilo addito: ergo seipso est positum vnum.

B

Secundum in rebus compositis esse formaliter vnum est esse vnum: sed esse vnum, est aliquid positium: ergo in rebus compositis vnum est aliquid positium. Probatur maior primum, quia indiuisio duarum partium est id quo illae partes sunt formaliter indiuisae: sed vnio est ratio per quam illae partes sunt non diuisae, quia duas partes esse vnitas, & esse non diuisas, synonyma sunt: ergo vnio est illarum indiuisio. Probatur secundum. Vnum, & non vnum opponuntur contradictoriè: sed vnum dicit formaliter vnionem: ergo non vnum dicit formaliter carentiam vnionis: sed non vnum & diuisum idem sunt: ergo diuisum dicit formaliter carentiam vnionis; atque indiuisum, quod contradictoriè opponitur diuiso, dicit formaliter vnionem. Probatur tertium. Diuisum, & non vnum sunt formaliter idem: ergo habent eundem terminum contradicentem: sed terminus contradicens non vnio est vnum: ergo terminus contradicens diuiso est vnum: ergo indiuisum & vnum idem sunt. Denique probatur, quia diuisum & indiuisum sunt contradictoria: ergo vnum ex illis est positium: sed esse diuisum non est aliquid positium; est enim carere vnione: ergo esse indiuisum est aliquid positium.

C

Tertium id quod opponitur negationi est positum: sed indiuisio opponitur negationi, nempe diuisioni, quae negatio est; diuisa enim dicuntur, quorum vnum non est aliud, quae negatio est. Imò duae virgae formaliter dicuntur diuisae per negationem continuationis: ergo vnitas est aliquid positium. Denique esse diuisum, quod opponitur indiuiso, est vel negatio vnionis, vel carentia identitatis: ergo semper est negatio.

Dico primum, id quod vnitas enti superaddit, formaliter esse negationem, non autem aliquid positium. Ita docent cum S. Thoma omnes eius discipuli, quos sequuntur Suarez *disp. 4. sect. 1.* Fonseca *4. Metaphys. c. 2. q. 5. Auerla q. 5. sect. 1.* Ariaga *disp. 1. sect. 3.* contra Scotum, totam eius Scholam, & Vassquez *1. p. disp. 182. cap. 2.* Hurradum, Ouiedum, & alios quamplures.

E

Ratio primum est, quia illud quod contradictoriè opponitur rei posituae, negatiuum est, non autem positium: vnitas contradictoriè opponitur multitudini, quae negatio non est, sed aliquid positium: ergo vnitas formaliter negatio est, non autem aliquid positium. Maior probatione non eget; in minori autem clarum est, quod vnitas opposita sit multitudini; nam eo ipso quod tollitur multitudo unitatum, ponitur vnitas. Probatur ergo quod multitudo formaliter positium aliquid sit, non autem negatio. Repetitio entitatum posituarum est aliquid positium: multitudo non est carentia, sed repetitio entitatum posituarum:
H H h 2 ergo

Secunda.

Tertia.

Prima probatio.

ergo multitudo non est carentia, sed repetitio entitatum positiuarum. Deinde id quod non fit per ablationem, sed per adiectionem entitatum positiuarum, est aliquid positium, non negatiuum: multitudo fit per adiectionem, non per ablationem entitatum positiuarum: ergo multitudo non est negatio, sed aliquid positium; nam ad constituendam multitudinem non debent tolli, sed adijci entitates; ad constituendam verò vnitatem, tolli debent, non adijci entitates: & quò plus additur, eò magis crescit multitudo; & quò plus aufertur, eò minor redditur.

Secunda
probatio.

Præterea tota ratio, cur censent aliqui vnitatem esse positiam, multitudinem autem esse negationem, est quia existimant vnum, seu indiuisum, esse formaliter idem ac habere vniionem: sed esse vnum non est formaliter habere vniionem: ergo esse vnum non est formaliter aliquid positium. Minor, quæ negatur ab aduersariis, probatur clarè; quia esse vnum est passio communis omni enti, adeò vt nulla res sit ens, quæ non sit vnum: sed esse vnitum non est passio communis omnibus entibus; nam quæ sunt simplicia, & indiuisibilia, habent vnitatem, & carent omni vniione: ergo esse vnum transcendentaliter, non est formaliter esse vnitum; Deus enim vnus est sine vniione, præcisè quia indiuisus est in plures Deos. Similiter Angelus, anima rationalis, punctum, conceptus entis abstractus vnitatem habent, & carent vniione: ergo manifestum est quod vnio & vnitatis plurimum differunt; si enim carere vniione formaliter est esse multiplex, Deus qui caret vniione, multiplex est.

Triplex ad-
uersario-
rum æqui-
uocatio.

Itaque quoties dicunt aduersarij, quod vnum formaliter est esse vnitum, triplex ab illis committitur æquiuocatio. Prima est, quia aliud est constitui hominem in ratione hominis, aliud constitui in ratione vnus hominis. Primum illud est proprium munus vniionis, non autem secundum; constituitur enim in ratione hominis vnus per negationem multarum partium componentium, & multarum vniionum; si enim multe partes componentes, v.g. multa animæ vniuntur eidem materiæ, non esset vnus homo; & tamen adesset vnio: ergo vnio non sufficit ad vnitatem.

Altera æqui-
uocatio cir-
ca vocem
compositi.

Altera æquiuocatio est. Aliud est partes facere compositum, aliud facere vnum compositum. Certum est per vniionem partes ita connecti vt faciant compositum, sed per vniionem non faciunt vnum compositum, licet aliquando vox illa *vnum*, sumatur pro composito; dicitur enim partes vnitatis facere vnum; vbi vnum significat compositum, non autem vnum de quo hic agitur, & est transcendens: esse autem compositum, non est transcendens, cum commune non sit omni enti; partes enim post vniionem sunt eodem modo multæ ac ante vniionem: ante vniionem videlicet non fuerunt multe in ratione hominis, quasi essent plures homines, sed plures partes; hæc autem pluralitas non est ablata per vniionem: ergo vnio non tollit multiplicitem, neque facit vnitatem, sed facit compositionem.

Neque dicas ante vniionem esse plura entia, post vniionem esse vnum ens, v.g. vnum hominem, vnum continuum.

Respondeo enim vnum significare aliquando compositum, aliquando rem indiuisam: si vnum significet compositum, fateor fieri post vniionem vnum hominem, vel vnum continuum; si vnum significet rem indiuisam, nego per vniionem fieri vnum; sunt enim verè plura entia. Semper igitur

A distinguenda hæc duo sunt, esse vnum, & esse compositum.

Tertia æquiuocatio illis vocibus committitur, *esse diuisum*, & *indiuisum*; diuisum enim aliquando vocatur id quod non est connexum; indiuisum autem significat ligatum, & connexum. Aliquando autem diuisum significat id quod habet plures entitates; indiuisum id quod non habet plures entitates. Vnum transcendentaliter, de quo hic agitur, non significat indiuisum priore modo sumptum, sed posteriore. Ex quibus omnibus plane colligitur, vnum & vnitum significare duo inter se distincta.

Ad primam respondeo, Deum esse à se vnum, quatenus est indiuisus in plures Deos; vnitatem autem esse perfectionem, sed negatiuam, quæ dicitur in recto Deitatem, in obliquo autem negationem pluralitatis; vnitatis enim negatio non est nisi secundum id quod dicitur in obliquo, & secundum illud non identificatur cum Deo, sed secundum id tantum quod dicitur in recto.

Imò committitur ab aduersariis æquiuocatio quando dicitur Deus esse vnus; non enim intelligitur vnitatis transcendentalis, quam haberet etiam si essent plures Dij; sed intelligitur demonstratio Deum esse vnicum, seu nullum præter eum esse Deum: id quod manifestè negatiuum est, cum non sit aliud quam non esse plures Deos.

Ad illam propositionem, *Deus sine vno superaddito habet indiuisiōem in se*; formaliter, nego; fundamentaliter, concedo: id est, ipsa entitas Dei positiua est fundamentum talis indiuisiōis, & illam exigit, sicut ens spirituale per suam entitatem positiuam habet fundamentaliter negationem materiæ, quia illam exigit; formaliter autem fit spirituale per talem negationem. Similiter punctum est indiuisibile per suam entitatem intrinsecam, quatenus illa entitas pluralitatem negat, ideòque non est formaliter vnum nisi per negationem.

Ad secundam tota responsio patet ex dictis in solutio probacione conclusionis, vbi ostendi falsum omnino esse, quod etiam in rebus compositis esse vnum transcendentaliter, & esse vnitum idem sint. Si enim esse vnum idem significet ac esse compositum, reuèra esse vnum est esse vnitum. Si autem esse vnum significet esse indiuisum, quod est esse vnum transcendentaliter, esse vnum non est esse vnitum, vt probauit.

Ad probacionem minoris distinguitur illa propositio: sed vnio est ratio, per quam illæ partes non sunt diuise; si esse non diuisum significet esse ligatum, concedo; si significet non habere plures entitates, nego; partes enim esse vnitatis, est illas esse ligatas; sed non est, illa non esse plura entia. Quando autem illæ dicuntur facere vnum, tunc vnum significat compositum, siue vnum completum; non autem vnitatem transcendentaliter, quæ est carentia multarum entitatum.

Ad alteram probacionem distingo hanc propositionem: sed non vnitum & diuisum idem sunt; si diuisum significet non ligatum, concedo; si significet quod habet plures entitates, nego. Deus enim, vt dixi, est non vnitatis, & tamen plures non habet entitates. Eodem modo soluantur alie probaciones: esse diuisum non est aliquid positium, si significet esse non ligatum; sed est aliquid positium, si significet habere plures entitates: quod cum opponatur contradicitori indiuisio, certè indiuisum est aliquid negatiuum.

Ad tertiam respondeo, diuisiōem, cui oppositur vnitatis, esse aliquid verè positium, vt supra dixi. Diuisio enim sumi potest vel propter includit multas

multas partes, & sic est aliquid posituum; vel propter vna illarum entitatum negat aliam, seu non est alia, & sic negatio est: opponitur autem unitati sumpta primo modo, non autem secundo. Duae virgæ dicuntur diuise per negationem continuitatis, si diuisio sit non ligatio; si autem diuisio diceret esse plura, duæ virgæ dicuntur diuise per pluralitatem entitatum, non per negationem continuitatis. Est autem contradictio in altero argumento; Esse indiuisum est habere partes unitas, vel identificatas: si enim partes identificatae sunt, iam non sunt partes. Itaque nego, quod diuisum oppositum unitati sit carentia vniuersis, aut carentia identitatis; nam carentia identitatis formaliter est pluralitas entitatum, & est aliquid posituum.

§. II.

Quomodo vnitas constituitur per negationem, & qualis illa sit.

Dixi unitatem constitui per negationem: nunc videndum, vtrum adequatè constituitur per negationem, an verò includat etiam ipsum ens; vtrum ens præscindi ab ea negatione possit, & ab unitate; vtrum illa sit negatio diuisionis in se, an verò negatio alterius entis.

Prima dubitatio. Ratio enim dubitandi primò est, quia passio est aliquid adiacens subiecto, & illi superadditum: sed ens non est aliquid adiacens & superadditum enti: ergo ens non potest esse passio entis, nec in ea includi. Probatum maior, quia passio dicitur secundarius conceptus: & deinde illud est adiacens alteri, quod prædicatur de eo accidentaliter, & manat ab essentia: passio est huiusmodi: ergo passio est aliquid adiacens. Imò ens non potest prædicari accidentaliter de ente: ergo non potest esse passio entis; videmus enim alias omnes proprietates ratione distingui à suis subiectis. Denique vnitas & vnum non significant omnino idem; si autem vnitas includit formaliter ens, significat omnino idem ac vnum: ergo vnitas non includit ens etiam in recto, sed consistit in pura negatione.

Secunda dubitatio. Secundò videtur omnino, quod ratio entis præscindi non potest ab illa negatione ac unitate; quia illa negatio quam vnitas enti superaddit, fundari debet in ipso ente: sed hoc fundamentum quatenus est quid distinctum ab illa negatione, vel est aliquid vnum, vel non. Si est vnum: ergo illa negatio pertinet ad unitatem. Si non est vnum: ergo non potest fundare vnam negationem. Deinde fundamentum illius negationis distinguitur à negatione: ergo est vnum seclusa negatione. Probatum consequentia. Vbi est numerus, ibi sunt duæ unitates: sed si fundamentum negationis, & negatio distinguuntur, faciunt numerum: ergo fundamentum negationis habet unitatem, seclusa negatione, si ab ea præscinditur. Denique esse hominis præcisa illa negatione non est lapis; imò est non lapis, non leo: ergo distinguitur à lapide: & est vnum, quia esse vnum est esse idem cum seipso, & ab alio diuersum.

Tertia. Tertio, quicquid est in Petro, distinguitur adequatè à Deo: sed seclusa negatione, ratio Petri est in Petro: ergo seclusa negatione ratio Petri distinguitur adequatè à Deo: ergo est vna. Deinde si ratio entis post præcisionem non esset per se vna & distincta à quolibet alio, non posset fieri vna per formam superuenientem: sed hoc falsum

R.P. de Rhodes curf. Philosoph.

A est: ergo ratio entis manet vna post illam præcisionem. Probatum maior. Forma superueniens subiecto non reddit subiectum in se vnum: v.g. albedo superueniens parieti, facit illum album, non facit vnum; vnitas autem esset forma enti superaddita: ergo non faceret subiectum vnum.

Quarta. Quarto nullus conceptus simplex provenire potest subiecto à forma distincta: esse vnum est conceptus simplex: ergo non potest provenire subiecto à forma distincta. Probatum maior. Esse album idè est conceptus compositus, id est significat habens albedinem, quia est à forma distincta. At verò spirituale v. g. idè est conceptus simplex, quia non provenit à forma spirituali: materia v. g. non dicitur spiritualis, eo quod iungatur formæ spirituali: ergo conceptus simplex non provenit à forma distincta.

B Dico secundò, unitatem non consistere formaliter in sola negatione, sed includere in recto ipsum ens, in obliquo negationem, quæ non potest præscindi ab ipso ente, licet ens præscindi ab ea possit.

Primam partem negant Fonseca 4. *Metaph. cap. 2. quæst. 5. sect. 3.* Auerſa *quæst. 5. sect. 3. & quæst. 4. sect. 2.* Probatum, quia proprietates entis identificantur cum ipso ente: sed negatio identificari non potest cum ente, alioqui ens esset negatio: ergo negatio non est proprietas entis: ergo vnitas, quæ est proprietas entis, non est negatio. Deinde vnum prædicatur de ente: negatio prædicari non potest de ente: ergo vnum non est negatio. Denique id quod est realis proprietas entis, non potest attribui enti rationis; sed indiuisio sumpta pro pura negatione alterius, conuenit chimeræ: ergo illa negatio non est formaliter vnitas realis.

Secundam partem Arriaga negat *num. 51.* existimaturque rationem entis præscindi non posse ab illa negatione & ab unitate. Probatum tamen, quia si ens præscindi non posset ab unitate, vnitas non esset vllò modo proprietas; quod enim non est conceptus secundarius entis, non est proprietas entis. Si ens in suo conceptu primario includat unitatem; vnitas non est secundarius, sed primarius conceptus entis: ergo ens in suo conceptu primario non includit unitatem. Deinde vnum & ens non sunt voces synonymæ: ergo altera earum significat aliquid, saltem ratione distinctum ab altera.

Dico tertio, Negatio quam vnitas superaddit enti, est negatio diuisionis in se, non autem negatio alterius entis, seu diuisio à quolibet alio ente.

Obserua unitatem, vt notabam nuper, definiri, *Duplex in-Indiuisiōem rei in se, & diuisiōem à quolibet alio; diuisiō.* vnde videtur duplicem includere negationem. Diuisio entis in se illa est secundum quam aliquid est in seipso plura; seu est secundum quam aliquid est secundum quam dicimus aliquod ens non esse in seipso plura entia. Diuisio entis à se diceretur, si aliquid esset aliud à seipso; v. g. si Petrus esset Paulus. Indiuisio entis à se est eum dicimus, *Hoc est ens, non est aliud à seipso;* v. g. hominem non esse bouem, Petrum non esse Paulum. Idem autem est dicere ens non esse diuisum à se, ac dicere illud esse diuisum ab omnibus aliis. Certum est vtramque indiuisiōem, seu negationem diuisiōis, tum entis in se, tum entis à se, conuenire unitati, vt patet ex allata definitione; sed negauit conclusio unitatem primariò constitui per indiui-

HHh 3 honem

Vnitas non est solum negatio.

Ens præscinditur ab unitate.

Negatio diuisionis in se, facit unitatem.

Duplex in-Indiuisiōem rei in se, & diuisiōem à quolibet alio; diuisiō.

sionem rei à se, quæ negatio est alterius entis; sed per indiuisiōem rei in se, quæ est negatio multitudinis.

Probatio.

Ratio est, quia negatio quæ constituit formaliter vnitatem, non potest conuenire multitudini: sed esse diuisum à quolibet alio, conuenit etiam multitudini; nam vnus aceruus lapidum non est alius aceruus. Deinde conceptus vnitatis est absolutus; esse autem diuisum à quolibet alio, est conceptus respectiuus. Denique idem aliqua res diuisa est à quolibet alio, quia in se non est diuisa in plura entia; v.g. Petrus idem est diuisus à Paulo, & equo, quia in se non est diuisus in Paulum & equum: ergo indiuisio rei in se prior est quàm diuisio à quolibet alio.

Qualis indiuisio est vnitatis.

Dico quartò, negationem diuisiōis, quam dicit vnitatis, esse negationem diuisiōis in multa entia totalia actu completa, vel in multa entia diuersorum prædicamentorum.

Ratio est, quia illa negatio est propria vnitatis per se, per quam id quod est vnum per se, differt ab eo quod est vnum per accidens, & à multitudine: sed per indiuisiōem in plura entia totalia, vel diuersorum prædicamentorum, vnum per se differt ab eo quod est vnum per accidens; nam aceruus lapidum v.g. diuisus est in multos lapides, qui sunt entia totalia; centenarius hominum est centum homines; album est diuisibile in substantiam & accidens. Quod autem non continet plura entia totalia, est vnum per se: ergo illa indiuisio constituit vnitatem formaliter.

Solutio primæ dubit.

Ad primam respondeo distinguendo illam propositionem: *Passio est aliquid adiacens & superadditum subiecto*; passio sumpta inadæquatè, seu secundum aliquid sui, concedo; passio adæquatè sumpta, nego. Passiones enim transcendentium in recto dicunt ipsum ens, in obliquo autem sunt aliquid adiacens, neque sunt passiones secundum illud solum quod superaddunt, sed secundum illud vt iunctum alteri. Similiter passio prædicatur accidentaliter secundum id quod dicit in obliquo, non secundum totum quod dicit etiam in recto. Est autem discrimen inter passiones transcendentales, & alias quasque passiones, quia transcendentales necessario includunt sua subiecta, non autem aliæ; debent enim esse reales: non possunt autem habere realitatem, quin includant sua subiecta. Vnum & vnitatis idem significant, sed in modo significandi differunt; nam vtrumque significat ens, & indiuisiōem; sed vnum magis explicitè significat ens, quàm illud significet vnitatis.

Solutio secundæ.

Ad secundam respondeo fundamentum illius negationis, quam vnitatis enti superaddit, posse considerari vel prout est à parte rei, & sic est reuera vnum; vel prout cadit sub intellectu, & sic illud nec est vnum, nec multa, sed præscindit ab vtroque; nam eo ipso quod præscindo hanc negationem, præscindo vnitatem, & sic illud cogitari non potest vt vnum. Ad hanc ergo propositionem, *Illud fundamentum præcisa negatione non est multa*; respondetur cum eadem distinctione, à parte rei non est multa, concedo; prout cadit sub intellectu non est multa, nego; quia intellectus neque affirmat multitudinem, neque illam negat, sed præscindit ab vnitatis, & à multitudine. Deinde concedo fundamentum illius negationis distinguui à negatione; sed nego illud propterea esse vnum seclusa negatione: tunc enim est numerus, quando est distinctio inter duo vna, id est inter ea quæ distinctas habent vnitates; tunc autem nego

esse numerum, quando est distinctio inter duo, quæ non sunt plura vna. Ens & negatio diuisiōis distinguuntur quidem, sed non habent diuersas vnitates, cum per illam negationem ens sit vnum. Homo præcisa illa negatione superaddita non est homo; idem nego tunc hominem distinguui à lapide prout subest illi præcisiōi per intellectum; nec esse non lapidem, non leonem: nam homo includit formaliter vnitatem, quam non includit ens in communi.

Ad tertiam respondeo distinguendo maiorem: Quidquid est in Petro, quatenus est contractum ad Petrum, distinguitur adæquatè à Deo, concedo; quatenus est abstractum, nego; quia ille conceptus entis, quatenus abstractus, non includit vllam rationem, per quam ens illud non possit attribui Deo, & sic illud nec est producibile, nec improducibile; sed ab vtroque præscindit. Deinde nego illam propositionem, *Si ratio entis præcisa non esset vna, non posset reddi vna per formam superuenientem*. Si enim forma illa superueniens sit ipsa vnitatis, certè superueniens subiecto reddit illud vnum. Si autem sit aliqua alia forma, supponit illud iam esse vnum: nam sicut effectus formalis albedinis est facere album, ita effectus formalis vnitatis est facere vnum.

Ad quartam respondeo distinguendo illam maiorem: nullus conceptus simplex potest provenire subiecto à forma adæquatè distincta, concedo; id est à forma, quæ nec includat subiectum, nec in eo includatur: si autem forma distincta sit solum inadæquatè, ita vt in recto duntaxat dicat subiectum, nego.

SECTIO II.

De vnitatis numerica, seu indiuiduali.

Post explicatam vnitatem, quæ genus est ad omnes alias vnitates, sequitur prima eius species, quæ vocatur vnitatis numerica, hæcitas, indiuiduatio, singularitas, differentia indiuidualis, per quam scilicet constituitur indiuiduum. Quæritur autem primò, quid illa sit, & quid superaddat naturæ communi: secundò quodnam sit principium internum & formale, à quo illa oriatur. Quod autem quæri tertio posset, vtrum sola singularitas existant à parte rei, patebit ex statim dicendis de vnitatis vniuersali.

§. I.

Quid sit vnitatis numerica, & quid superaddat naturæ communi.

Certum est primò, vnitatem & differentiam indiuidualem dupliciter posse concipi, primò prout est principium incommunicabilitatis, id est prout est principium cuius natura non potest communicari pluribus; & sic propriè appellatur vnitatis numerica, hæcitas, singularitas. Secundò concipitur prout est differentia quasi materialis & entitativa, id est prout est principium operationum perfectiorum, aut minus perfectarum intra eandem speciem, id est circa eadem obiecta, tum materialia, tum formalia. Sic enim probabam in tractatu de anima, posse indiuidua eiusdem speciei habere differentias indiuiduales, id est materiales, dissimiles & inæquales. Cum enim certum omnino sit, differentias indiuiduales sumptas prout sunt hæcitas, esse non posse inæquales; sic enim dicunt solum in communi

communicabilitatem, quæ in omnibus simillima est, & non potest esse aliquid multis commune; quoties dicitur differentias individuales esse inæquales, significatur eo nomine differentia materialis, non autem vnitas numerica, vel singularitas.

Quid sit vnitas numerica. Certum est secundò vnitatem propriè sumptam non esse aliud quàm entitatem ipsam rei alicuius cum negatione communicabilis ad plura inferiora, ita vt dicat in recto posituam entitatem rei alicuius, in obliquo autem incommunicabilitatem illius rei ad plura. Sed hoc tamen vt explicetur,

Prima dubitatio. Ratio dubitandi primò sit, quia id quo Petrus constituitur Petrus, non est id ipsum, quo Petrus constituitur homo; quia id quo constituitur homo, non differt à Paulo, qui est etiam homo; id autem, quo Petrus constituitur Petrus, differt à Paulo: ergo indiuiduatio superaddit naturæ communi aliquid realiter ab ea distinctum.

Secundà. Secundò. Homo non est essentialiter indiuiduum: ergo indiuiduatio est aliquid extra essentiam hominis, & ab ea distinctum. Probo antecedens. Si homo esset essentialiter indiuiduum, non posset multiplicari in plura indiuidua, neque concipi posset sine indiuiduatione; sicut quia Deus est essentialiter indiuiduum, non possunt esse plures Dij, neque concipi potest Deus sine singularitate.

Conclusio trimenbris. Dico primò. Vnitas numerica necessariò est differentia positua superaddita naturæ specificæ, ab ea non realiter, sed ratione tantum distincta. Tres habet partes conclusio.

Vnitas numerica est aliquid superadditum. Ratio prima, quam omnes communiter admittunt, est quia vnum indiuiduum posituè differt ab alio indiuiduo; non differt autem nisi quodlibet indiuiduum differentiam habeat sibi propriam, & posituam, per quam constituitur & distinguatur à quolibet alio. Deinde natura specifica secundum se, & quatenus abstrahit à differentis indiuiduantibus; v. g. natura humana quatenus terminans illum conceptum formalem, quo intelligitur animal rationale, nihil cogitans de Petro & Ioanne, indifferens est & communicabilis, seu determinabilis ad multa indiuidua: debet autem contrahi & determinari per aliquid sibi proportionatum, nempe per aliquid posituum, cum positua ipsa sit. Hoc posituum est differentia constitutua indiuidui: ergo differentia constitutua indiuidui est aliquid posituum superadditum essentia. Denique cum natura specifica præcisè sumpta sit communicabilis multis, & non habeat negationem communicabilitatis adiunctam, natura verò singularis illam habeat, necesse est, vt intelligatur interuenire fundamentum aliquod huius negationis, propter quod illa negatio conueniat naturæ singulari, tametsi non conueniat naturæ præcisè secundum se sumptæ.

Non distinguitur realiter à natura. Ratio secundæ partis, quæ negat posituum illud superadditum esse distinctum realiter à natura specifica, facilis est; quia nulla est natura creata, quæ non existat extra causas per actualitatem suam internam, secundum quam etiam terminat actionem producentis: ergo illa non est indiuidua per aliquid quod sit à parte rei distinctum à tali natura. Probat consequentia. Quidquid terminat aliquam productionem est singularis: natura realis, etiam seclusa omni singularitate, distincta per seipsam, terminat productionem, cum sit extra causas: ergo est singularis se-

A clusa omni singularitate distincta. Deinde humanitas Petri realiter distinguitur ab humanitate Pauli: ergo differentia numerica Petri facit aliud compositum cum humanitate Petri, & indiuiduatio Pauli aliud compositum cum humanitate Pauli. Vel igitur illæ humanitates, quæ sunt partes duorum compositorum differunt inter se numero, vel non differunt. Si differunt, & sunt singulares: ergo inutilis est differentia indiuidualis distincta: si autem non distinguantur, nec sunt singulares: ergo non terminant actiones distinctas. Imò sunt vna planè natura.

B Tertia pars, quod illa vnitas ratione distinguatur à natura, ex duabus præcedentibus sequitur; si enim differentia indiuidualis est aliquid superadditum naturæ communi, & si non est aliquid distinctum realiter, certè sequitur quod sit aliquid ratione distinctum ab illo gradu specifico.

C Ad primam respondeo, illud quo Petrus constituitur homo, esse realiter illud ipsum, quo constituitur etiam Petrus, sed sola distingui ratione; id est illud ipsum reale, quod Petrum reddit hominem, reddit etiam hunc hominem; est enim eadem realis Petri natura, nempe corpus & anima Petri vnita, per quæ Petrus redditur homo, & hic homo. Sed hanc tamen naturam vnā si apprehendat noster intellectus vt est fundamentum in Petro cum Paulo accidentium similitum, dicitur Petrum constituere vt homo est, & vocabitur differentia specifica; si eandem apprehendat intellectus, vt fundamentum quorundam accidentium quæ non sunt in Paulo, & est fundamentum etiam incommunicabilitatis, dicitur Petrum constituere vt est Petrus, & vocabitur differentia numerica, seu hecceitas Petri. Petrus ergo realiter à Paulo differt, tum secundum id quo constituitur Petrus, tum secundum id quo constituitur homo; quamvis secundum id quo constituitur homo, sit Paulo similis; secundum id autem, quo constituitur Petrus, sit illi dissimilis. Itaque certum est, Petrum posse concipi vt hominem, quin concipiatur vt Petrus, quia differentia indiuidualis distinguitur ratione à specifica.

D Ad secundam distingo hanc consequentiam: Ergo indiuiduatio est aliquid extra essentiam hominis, vt existentem à parte rei, nego; vt conceptam & præcisam ab intellectu, concedo. Indiuiduatio enim reuera est à parte rei essentia ipsa hominis; sed tamen est aliquid extra conceptum obiectiuum essentia, seu extra essentiam vt à nobis conceptam. Nam quamvis concipi possit à nobis essentia hominis, præcendendo à differentis indiuiduantibus, ita vt illæ sint extra conceptum obiectiuum essentia humanæ; nihilominus tamen à parte rei non inuenitur essentia hominis extra differentias indiuiduantes, seu hæcceitates humanas; neque hæc extra illam.

S. II.

E Quodnam sit principium intrinsecum & formale, à quo petitur indiuiduatio.

Dico intrinsecum & formale; nam à quo principio externo & efficiente, per quod res ipsæ indiuiduantur, id est cur vnum potius indiuiduum producatur quàm aliud, dictum est 2. *Physic.* Queritur ergo, quodnam sit principium intrinsecum & quasi formale, per quod formaliter res constituitur hæc, & non alia? Qua in

HH h 4 contro

Distinguitur ratione.

Solutio primæ dubitæ.

Solutio secundæ.

controversia tres sunt sententia. Prima communis omnium Thomistarum docet, res non individuari nisi per ordinem ad materiam signatam, id est ut affectam certis quibusdam accidentibus; unde negant naturas abstractas à materia, quales sunt Angeli, esse posse plures intra eandem speciem; sed non posse illos esse numero plures, quin sint etiam plures specie; naturas autem dicentes ordinem ad materiam, posse plures esse numero intra speciem eandem, quia materia signata illas individuatur. Secunda sententia est Vasquez *tom. 1. in 3. part. disp. 74. cap. 7.* docentis res quaslibet creatas individuari ex ordine ad has numero circumstantias temporis & loci, in quibus primò producitur. Tertia est Suarez *disp. 5. sect. 6.* res individuari formaliter per suas proprias entitates, quatenus illæ negationem habent communicabilitatis.

Conclusio
quadrupar-
tia.

Dico secundò, nullam formam substantialem, aut accidentalem, neque compositum vllum physicum individuari formaliter per materiam aut per ordinem ad illam; neque per ordinem ad has numero causas & circumstantias loci & temporis: sed principium individuationis cuiuslibet esse ipsam entitatem physicam, prout est incommunicabilis ad plura entia completa, quæ sint adæquatè idem cum ipsa. Quatuor partes habet conclusio.

Non petitur
individuatio
à materia
signata.

Prima contra materiam signatam excogitatur à Thomistis, probatur primò, quia anima rationalis postquam separata est à materia & quantitate, manet eadem numero quæ erat ante separationem: anima Christi triduo illo post mortem Christi eadem fuit quæ ante; neque negari potest quod anima S. Petri existens in celo sit eadem illa quæ fuit in corpore: ergo anima non individuatur per materiam. Eademque ratio est formarum materialium, tum substantialium, tum accidentalium; quæ si diuinitus separantur à materia, eadem sunt, quæ fuerunt ante separationem.

Neque dicas illas formas semper dicere ordinem ad materiam, per quem ordinem indiuiduantur. Sed contrà. Nam illæ formæ separate non dicunt ordinem ad vnā potius materiam, quàm ad aliam: ergo non possunt individuari per ordinem ad materiam; alioqui tot res indiuiduas, quot sunt materiæ ad quas dicunt ordinem. Deinde plures numero formæ distinctæ habent ordinem ad hanc numero materiam: ergo indiuiduatio non petitur per ordinem ad materiam: v. g. forma hominis, & forma equi, possunt esse tum simul, tum successiue in eadem materia. Imò in eodem corpore, in quo sunt formæ substantiales, sunt etiam formæ accidentales. Si ergo ex ordine ad materiam peteretur indiuiduatio, certè illæ omnes formæ idem essent indiuiduum. Denique si à sola materia petitur indiuiduatio cuiuslibet compositi, sequitur omnino, quod ignis idem est indiuiduum cum ligno, ex quo productus est; & homo idem indiuiduum cum cibus, quibus nutritur.

Altera pro-
batio.

Secundò, sequitur ex ea sententia, quod Angelis esse non possunt specie plures intra eandem speciem; quod vltro admittunt Thomistæ, clarèque impugnatum est in tractatu de Angelis; quia ipsa materia & quantitas multiplicatur per seipsas intra eandem speciem sine ordine ad aliam materiam & quantitatem: ergo etiam qualibet alia res multiplicari potest numero sine ordine ad materiam. Imò certum est, quod idem Angelus habet plures visiones solo numero distinctas, quæ nullum dicunt ordinem ad materiam: ergo pos-

sunt res individuari & multiplicari numericè sine ordine ad materiam. Sed de hoc alias pluribus.

Si quando autem dixit Philosophus, materiam esse principium indiuiduationis, voluit tantum principium illud, per quod varia nos cognoscimus indiuidua corporea, esse materiam diuersis affectam accidentibus; quoties enim diuersa videntur à nobis accidentia, & diuersa materia, diuersa dicimus esse indiuidua. Non est igitur loquutus de principio indiuiduationis secundum se, sed secundum nostram cognitionem, quæ terminatur ad corpora.

Secunda pars contra circumstantias loci & temporis, à quibus petit Vasquez indiuiduationem, probata est fusiùs 2. *Physicorum*. Est enim procul incredibile, quod hic numero ignis, qui producit hodie Lugduni ab hac causa, non poterit saltem diuinitus produci heri ab alio igne in alio loco. Calor v. g. qui nunc in te producit existente in cubiculo, poterit sine dubio heri produci in aula. Et sanè potuit Deus vno anno tardius producere hunc eundem mundum; vel deat ratio, cur fuisset alius mundus, si Deus illum tardius, aut citius produxisset? Num fuissent idem flores, eadem sidera, eadem animalia, idem homo, si Deus eodem die, vel eodem instanti, re voluit S. Augustinus omnia creasset? Denique hic locus, & hoc tempus seipsis indiuiduantur sine ordine ad alias circumstantias temporis & loci: ergo alij etiam effectus possunt individuari sine tali ordine.

Tertia pars ponit, ipsam entitatem rei esse principium generale cuiuslibet indiuiduationis. Probatur primò, quia si nihil esset, quod sua entitate se indiuiduaret, daretur processus infinitus; quæro enim de illo principio indiuiduationis: Vel illud sua entitate indiuiduum est, & sic frustra est omne aliud principium indiuiduans: vel non se indiuiduat sua entitate, & sic quæro de illo principio altero, deque aliis in infinitum. Deinde illud est principium indiuiduans, per quod res indiuidua distinguitur à qualibet alia: sed per ipsam entitatem qualibet res ab altera distinguitur; est enim idem principium constitationum, & distinctionum: sed entitas rei est principium eius constitutionum: ergo est principium distinctionum. Denique præciso per intellectum quocunque principio distincto, res per seipsam est extra causas: ergo sine alio superaddito est indiuidua.

Quarta denique pars docet entitatem rei solum non esse principium indiuiduans sine negatione communicabilitatis ad plura entia completa, quæ sint adæquatè eadem cum illa. Ratio est, quia vnitas numerica superaddit enti id per quod distinguitur ab vniuersali: sed id quo vnitas numerica differt ab vniuersali, est incommunicabilitas: ergo vnitas numerica superaddit entitati incommunicabilitatem. Minor certa est; nam vniuersale dicitur id quod secundum rationem aliquam vnā & eandem multis est communicabile; id est, illud quod secundum totum quod includit in se, diuiditur in multa, quæ totum habeant singula quod includitur in illo communi. Itaque vnitas numerica quod vniuersali opponitur, erit illud quod negationem habebit talis communicabilitatis, ita ut vnus numero non includat plura entia completa, quæ sint id totum quod est illud vnus.

Comparari videlicet potest vnus numero vel cum vniuersali, & est ens prout est incommunicabile ad plura, quæ adæquatè sint idem cum toto: vel potest comparari cum ente per accidentia, &

& est ens incommunicabile pluribus, quæ tunc sunt actu completa. Continuum v. g. constat ex pluribus, quæ sunt incompleta, quando sunt unita, & component vnum. Aceruus autem lapidum constat ex lapidibus multis actu completis, quando component aceruum, qui propterea est ens per accidens.

Existentia non est principium indiuiduans. Ex quibus colliges, existentiam non esse magis principium indiuiduans quam essentiam, cum ambæ sint indistinctæ, neque sit maior ratio cur vna indiuiduet, quam altera.

SECTIO III.

De unitate formali.

Eius definitio.

Dico primò, unitatem formalem esse rei indiuisiōnem in plures essentias dissimiles.

Ratio est, quia natura humana v. g. secundum se sumpta non est indiuisibilis in plures essentias similes; si enim abstrahatur, diuidi potest in Petrum, Paulum, &c. quorum plures sunt realiter essentia inter se similes. At verò quælibet essentia secundum se hoc habet, quod diuidi nullo modo possit in plures essentias dissimiles. Natura v. g. humana, diuidi non potest in humanam & equinam. Illa indiuisibilitas nature in plures essentias dissimiles vocatur vnitas formalis, sicut indiuisibilitas in plures essentias similes & completas vocatur vnitas numerica.

Differt ab unitate numerica. Dico secundò, dari unitatem formalem non realiter, sed ratione distinctam à numerica.

Ratio est, quia nulla est res, cui non conueniat negatio illa, quam vnitas formalis superaddit enti, nempe quod res sit indiuisa in plures essentias dissimiles; homo enim ita dicit essentiam humanam vt adiunctam habeat negationem essentie equinae. Pater autem, quod huiusmodi vnitas distinguatur à numerica, quæ dicit indiuisibilitatem in plures essentias similes: hanc autem formalis vnitas non dicit; ergo alia est vnitas formalis, alia numerica; non quod illa realiter sint diuersæ, sed solo tantum conceptu, quia essentia singularis, & essentia communis, vt supra sæpe dictum est, sola ratione distinguuntur; sed vnitas formalis non potest magis distingui ab unitate numerica, quam natura communis à singulari: ergo vnitas formalis non distinguitur realiter à numerica.

Differt ab unitate vniuersali. Dico tertio, unitatem formalem esse saltem ratione distinctam ab unitate vniuersali.

Ratio est, quia vnitas vniuersalis consistit in indiuisiōne nature in plura eiusdem nominis & rationis, cum aptitudine quâ illa natura diuidi possit in illa plura; consistit enim in illis duobus; primum est indiuisio; secundum diuisibilitas. Vnitas formalis dicit quidem indiuisiōnem, sed non dicit diuisibilitatem; significat enim solam essentiam secundum se; siue illa sit singularis, siue sit vniuersalis: ergo vnitas formalis distinguitur per rationem ab unitate vniuersali. Sed hoc tamen vt sit manifestius, explicandæ omnino sunt plures controversiæ circa unitatem vniuersalem, de qua mihi nunc plenè dicendum est; nam tamen à pluribus video Doctores in Logica tradi rationem implicatissimam circa quæstionem vniuersalium, vt sic ad Philosophiam tyronum ingenia informant; certum tamen est illam esse omnino propriam Metaphysicæ; ideoque de vniuersalibus in communi statui nunc plenè dicere, de quibus in particulari dictum est in Logica.

QVÆSTIO III.

De unitate vniuersali, totaque ratione quidditatiua vniuersalium.

AD intelligentiam igitur unitatis huius, de qua tot lites moueri solent, dicenda sunt quinque. Primò, quid sit vniuersale, seu quid sit vnitas illa, quæ appellatur vniuersalis. Secundò, vtum detur aliquod vniuersale, natura scilicet aliqua vna & apta inesse multis; an verò conceptus solum aliquis formalis appelletur vniuersalis. Tertiò, vtum existat à parte rei huiusmodi vnitas vniuersalis, an verò tantum per intellectum. Quartò, per quam intellectus operationem fiat vnitas vniuersalis, vtum videlicet illa fiat per solam abstractionem, an verò addi ei præterea debeat cognitio comparatiua. Quintò de proprietatibus vniuersalium.

SECTIO I.

Quid sit vniuersale.

Certum est ex tradenda statim definitione vniuersalium, quod debent in ipso vniuersali distingui pars materialis, & pars formalis. Prima est ipsamet natura realis substrata vniuersalitati, idest quæ denominatur vniuersalis. Altera est ipsa vniuersalitas, videlicet vnitas & aptitudo essendi in multis. Ad explicationem ergo quidditatiuæ rationis vniuersalium dicendum est primò, quomodo definiatur & diuidatur generatim vniuersale. Secundò, quid sit natura illa, quæ vocatur vniuersalis. Tertiò, quid sit vnitas nature vniuersalis. Quartò, quid aptitudo illa essendi in multis.

§. I.

Vniuersale quomodo definiatur, & diuidatur.

Dico primò, vniuersale communissimè sumptum significare id quod in se vnum est, & est commune pluribus. Quia verò pluribus modis contingit aliquid esse commune pluribus, idem multiplex omnino est vniuersale.

Vniuersale communiter sumptum definitur.

Primò enim aliud est vniuersale complexum, aliud incomplexum. Complexum est propositio quam vocamus vniuersalem, vt, *Homo est animal*. Vniuersale incomplexum est res aliqua simplex & communis pluribus: & hoc alterum est multiplex; nam aliud est vniuersale in-causando, & est illud, quod plures effectus causat, vt Deus, cælum, &c. Vniuersale in significando est vox significans plura, v. g. hæc vox, *homo*, significat plures homines. Vniuersale in representando est imago multa representans, vt imago leonis omnes representat leones, & cognitio quam habeo de homine, omnes representat homines.

Varie diuisiones vniuersales.

Denique vniuersale in essendo, & in prædicando est illud, quod est in multis, & quod prædicatur de multis, vt natura humana est in Petro, Paulo, &c. De hoc autem solo vniuersali agit Metaphysica, quia illud est propriè vniuersale oppositum singulari, quod nec est, nec esse potest in pluribus, vt Socrates.

Certum est secundò, vniuersale in essendo re- & diffiniri, *Aliquid vnum aptum inesse multis*, vel

Vniuersale in essendo definitur.

vel aptum de multis predicari secundum totam suam significationem. Ita sapè tradit Philosophus 7. Metaph. textu 41. & 1. Posteriorum, cap. 10. & 1. de interpret. cap. 5.

Explicatur definitio.

Primo dicitur *aliquid*, idest aliqua natura realis & positiva, non autem tantum vox aliqua, vel conceptus, ut probabitur postea contra veteres & novos Nominales. Huiusmodi natura vocatur materiale vniuersalis, ut dixi. Secundo dicitur *unum*, idest indiuisum, quia nihil esse potest commune multis, nisi sit unum, alioqui erunt multa in multis: ergo vniuersale necessario esse debet unum. Tercio dicitur *aptum inesse*, idest habens non repugnantiam, ut pluribus communicetur: quia si natura sit vna, sed non communicabilis pluribus, non erit vniuersalis, sed singularis. Quarto, *aptum inesse pluribus*, in quibus scilicet ipsa sit multiplicata; si enim natura possit inesse pluribus, in quibus non multiplicetur, non erit vniuersalis: natura diuina, quæ in tribus personis vnica omnino & eadem est, non potest dici vniuersalis. Et albedo, quæ à Deo ponetur eadem in pluribus subiectis, esset purè singularis. Quinto dicitur *aptum inesse vel predicari*: Quia quod inest alteri, predicari potest de illo. Debet autem natura, ut sit vniuersalis, vniuocè predicari, ut habeat in omnibus idem nomen, & rationem eandem; non sufficit autem ut predicari possit analogicè. Sexto denique debet posse inesse ac predicari *secundum totam suam significationem*, idest ita debet posse inesse multis, ut in illis singulis tota reperiatur; si enim possit inesse multis secundum diuersas sui partes, non erit vniuersalis. Quantitas v.g. tripalmaris, diuidi potest in tres palmos; sed quia non reperiatur tota in singulis, propterea non est vniuersalis.

§. II.

Quanam natura denominetur vniuersalis.

Materiale vniuersalis.

Certum est primo, id quod denominatur vniuersale, esse ipsammet naturam realem & existentem in indiuiduis; non autem solam cognitionem intellectus terminatam ad plura indiuidua? Ita enim contra novos Nominales statim demonstrabitur. Nunc breuiter ratio sit, quia illud solum denominatur vniuersale in essendo, quod solum potest inesse multis: sed sola natura pluribus inesse potest indiuiduis, & de illis predicari; non autem cognitio intellectus, quæ terminatur ad plura: ergo sola natura realis est vniuersale in essendo. Quo etiam argumento reicitur efficaciter sententia illa Ochami, Gregorij, & Gabrielis qui volunt naturam, quæ denominatur vniuersalis, esse figmentum aliquod intellectus: intellectum videlicet fingere intra se naturam communem pluribus, similem intentionaliter naturæ reali singularium: v.g. intellectum, dum apprehendit sibi hominem in communi, obicere sibi aliquod figmentum & simulacrum hominum, quod indifferenter omnibus indiuiduis hominibus possit applicari. Sed hoc purum figmentum est, quia, ut dixi, natura quæ denominatur vniuersalis, est illa, quæ potest inesse multis, & de illis predicari: sola natura realis huiusmodi est; inferiora enim realia naturam non habent nisi realem: ergo illa sola denominatur vniuersalis, non autem illud simulacrum confictum ab intellectu.

Status triplex na-

Certum est quarto, naturam quæ denomina-

tur vniuersalis, in triplici statu posse concepti, tum secundo in statu existentie realis: tertio in statu existentie obiectiue. Natura in statu existentie, ut sape in superioribus dixi, est natura, quatenus sola includit & omnia predicata essentialia cum passionibus necessariis; v.g. natura humana secundum se in statu existentie includit animalitatem, rationalitatem, aliasque passiones omnes necessario emanantes ab essentia, nihil autem aliud. Natura in statu existentie realis, est natura quatenus includit omnes denominationes & proprietates, quæ singularibus insunt; accidentia scilicet, & operationes. Verum enim est dicere, *homo est albus, currit, nascitur*; in quantum singularis hic homo, vel ille, habet albedinem, est currens, est natus. Natura in statu existentie obiectiue est natura prout includit denominationes & proprietates rationis, quæ ab intellectu ei tribuuntur, videlicet cognosci, abstrahi, referri, &c. Aduertendum autem est, quod predicata quæ conueniunt naturæ in statu existentie, conueniunt etiam illi in statu existentie, tum realis, tum obiectiue. Hoc enim significat axioma illud vulgarissimum, *Dici de omni*; cuius sensus est: Quidquid de re aliqua dicitur secundum essentiam suam considerata, dici etiam de rebus aliis, in quibus talis essentia reperitur; homo enim v.g. & in singularibus & in intellectu est animal rationale. Predicata vero illa, quæ conueniunt naturæ in statu existentie realis vel obiectiue, non ei conueniunt in statu existentie, quia in eo statu sola includit predicata essentialia, & proprietates ab essentia manantes; vnde falsum est dicere, *Natura in statu existentie est singularis*; aut etiam, *est abstracta à singularibus*.

§. III.

Quid sit vnitatis vniuersalis, quid aptitudinis eius, ut sit in pluribus.

Certum est quinto, vnitatem illam vniuersalem propriam, nec esse vnitatem numericam, neque vnitatem formalem, aut solam similitudinem; sed esse veram & propriam indiuisiōnem alicuius naturæ in plures naturas, tum similes, tum dissimiles; cum aptitudine tamen ut diuidatur in plures naturas similes; seu indiuisiōnem cum aptitudine ad diuisiōnem. Non reposito hic dicta ex præcedenti quæstione, quod vnitatis sit rei indiuisio in plures hæcceitates, quod vnitatis formalis sit indiuisio rei in plures essentias dissimiles; nam tamen hæc vnitates dicant indiuisiōnem quandam in plura; vnitatis tamen numerica negat etiam diuisibilitatem in plures naturas similes. Petrus v.g. diuidi nullo modo potest in plures homines: vnitatis autem formalis neque negat hanc diuisibilitatem in plures naturas similes, neque illam includit; cum enim vnitatis formalis sit vnitatis essentialis, si illa importaret negationem communicabilitatis ad plura, repugnet naturam in illo statu esse communicabilem aut multiplicabilem: si autem includeret communicabilitatem & multiplicabilitatem in plura, certè vnitatis essentialis ipsius naturæ non reperiatur in vno indiuiduo, quod nequit multiplicari. His positis.

Primo dixi, vnitatem vniuersalem distinguere ab vnitatis numerica, quia scilicet vnitatis numerica ab vnitatis

dicit incommunicabilitatem ad plura; vnitas autem vniuersalis dicit communicabilitatem. Imò vnitas numerica constituit singulare oppositum vniuersali: ergo destruit vniuersalem.

Distinguitur à formali. Secundo dixi vnitatem vniuersalem distingui ab vnitatem formali præcisè sumpta, quia vnitas formalis præcisè sumpta nec excludit, nec includit communicabilitatem ad plura; vnitas autem vniuersalis illam proximè includit. Deinde vnitas vniuersalis non potest esse in vno indiuiduo; vnitas autem formalis est tota in vno indiuiduo: ergo manifestum est, quod vnitas formalis non est vnitas vniuersalis. De vnitatem autem formali plurium indiuiduorum mox videro. Neque dicas, nullum inter contradictoria dari posse medium: ergo si vnitas non dicit incommunicabilitatem, necesse est vt dicat communicabilitatem. Resp. inter contradictoria nullum posse dari medium à parte rei, sed dari posse medium per intellectum, quatenus intellectus præscindere potest naturam ab vtroque contradictorio; homo enim n. v. g. neque albus est, neque non albus. Vnitas ergo formalis à parte rei dicit incommunicabilitatem, quia est idem realiter cum vnitatem numerica; sed prout est vnitas formalis, abstrahit tum ab incommunicabilitate, tum à communicabilitate. Addi etiam potest, communicabilitatem & incommunicabilitatem non esse contradictoria, quia extremum vtrumque sumitur positue; si enim incommunicabile fumeretur negatiue, tunc vnitas formalis includeret non communicabilitatem, idest, non includeret communicabilitatem; sed hoc totum pendet ex dicendis *scilicet* 3.

Non est sola similitudo. Tertiò dixi, vnitatem vniuersalem non esse solam similitudinem plurium naturarum, idest vnitatem formalem plurium indiuiduorum habentium similes essentias.

Ratio est, quia vnitas vniuersalis est vera vnitas contraria pluralitati, & eam excludens, alioqui frustra definiret Philosophus vniuersale, *vnus aptum inesse multis*. Similitudo est essentialiter opposita vnitati, & essentialiter dicit pluralitatem; similitudo enim relatio est; relationis autem totum esse est ad aliud se habere; nihil enim est sibi simile, sed alteri tantum: vnde certum est, quod similitudo in suo conceptu essentiali & intrinseco excludit vnitatem: ergo vnitas vniuersalis non est sola similitudo plurium naturarum, vt ostendam iterum *scilicet* 2.

Quid proprie illa sit. Quarto igitur sequitur, vnitatem vniuersalem esse indiuiſionem alicuius naturæ in plures naturas, tum similes, tum dissimiles; cum aptitudine tamen vt in plures diuidatur naturas similes. Scio Hurtadum, & nouos alios Nominales dicere vnitatem vniuersalem non esse indiuiſionem naturæ, sed indiuiſionem ipsius cognitionis confusè concipientis plura indiuidua, quos inferius confutabo.

Aptitudo vniuersalis. Certum est sextò, aptitudinem essendi in pluribus propriam vniuersalis esse proximam & positinam non repugnantiam naturæ realis ad sui multiplicationem.

Proxima. Primò dicitur esse potentia proxima; duplex enim esse potest potentia ad multiplicationem; alia proxima, quæ nullo est affecta impedimento, vt reuocari possit ad actum; alia remota, quæ affecta est impedimento, quo remoto ad actum reuocari posset. Vniuersale aptum est proximè ad multiplicationem; si enim sufficeret aptitudo affecta impedimento, singulare esset vniuersale, quia potentiam haberet remotam ad communicationem.

A Secundo dicitur esse potentia positiua; nam aptitudo, siue potentia, quædam est positiua, quædam negatiua. Non repugnantia negatiua illa est, quæ non conuenit naturæ, nec eius oppositum; idest quoties natura nec habet repugnantiam, neque non repugnantiam. Positiua non repugnantia, est quæ per seipsam naturæ conuenit, idest cum natura dici potest habere non repugnantiam; si enim natura solam habeat non repugnantiam negatiuam, dici solùm potest quod non habeat repugnantiam; dici non potest quod habeat non repugnantiam. Vniuersale requirit positiuam aptitudinem, ita vt liceat dicere, quod habeat non repugnantiam; alioqui vnitas formalis esset vnitas vniuersalis: nam de natura secundum se licet dicere, quod neque habeat repugnantiam, neque habeat non repugnantiam ad multiplicationem; & tamen natura secundum se non est vniuersalis.

B Tertiò tamen valde obseruandum est, quod quando vniuersale dicitur vnum aptum inesse multis, non est intelligenda definitio in sensu composito, quasi vnum manens vnum possit in multis de facto inueniri eo modo quo est vnum; implicat enim vt natura simul sit vna, & manens vna, sit etiam actu multiplex. Nam hoc ipso, quod natura intelligitur esse in Petro, Paulo, & Ioanne, non est ampliùs vna, sed multiplex, cum sit contracta per differentias indiuiduantes. Debet ergo tota hæc definitio vniuersalis intelligi solùm in sensu diuiso; est enim vnum aptum inesse multis, quia natura illa, quæ per intellectum fit vna, potest multiplicari per differentias contrahentes; ita tamen vt ipsa contractione amittat vnitatem, atque ita definat esse vniuersalis. Eodem recidit altera explicatio: Vniuersale est vnum in statu abstractionis, aptum vt sit multa, & in multis in statu abstractionis; aptum vt sit multa, & in multis in statu contractionis, vt patebit ex sequentibus. Post illa enim explicata magis quam disputata de propria quidditate vniuersalium, grauissimæ circa eorum existentiam mouentur difficultates.

Quomodo sit vnum & aptum simul.

SECTIO II.

Vtrum detur aliquod vniuersale.

D Non hîc queritur, vtrum detur à parte rei vniuersale ante omnem intellectus operationem, quod postea disputabitur; sed vtrum detur aliqua natura realis, vniuersalis in essendo & prædicando; siue illa vniuersalitas ei conueniat à parte rei, siue conueniat tantum per intellectum. An verò detur solùm vniuersale in significando voces scilicet communes multis, & vniuersale in representando conceptus scilicet mentis; vniuersale autem in essendo nullum omnino detur? Ita enim sensisse Cratylum & Heraclitum refert Philosophus 4. *Metaphys. textu* 22. & Epicureis idem tribuit S. Thomas *opusculo* 55. Eandem sententiam sequuti sunt Nominales veteres & noui, quos omnes rectè cum Anselmo *lib. de incarn. Verbi, cap. 2.* vocare sanè possumus Hæreticos Dialectice, qui non nisi flatum vocis velint esse vniuersales substantias.

Ratio tamen dubitandi primò est, quia implicat aliquid esse vnum actu, & actu multa; esset bitatio enim vnum, & non vnum: sed vniuersale quod est vnum aptum prædicari de multis, esset vnum actu, & actu multa: ergo implicat vniuersale quodlibet essendo. Maior nota est ex terminis.

Minor

Minor probatur. Illud quod actu identificatur cum multis, est actu multa: sed illud quod actu potest prædicari de multis, est actu identificatum cum multis; subiectum enim prædicationis, & prædicatum identificatur: ergo quod potest prædicari de multis, est actu multa: ergo vniuersale quod est vnum & aptum prædicari de multis, est vnum actu, & actu multa.

Secunda.

Secundò, intellectus dum affirmat, vel negat, coniungit vel separat extrema; sed intellectus non separat, nec coniungit nisi conceptus suos formales, res autem ipsas nec separat, nec coniungit: ergo soli conceptus formales sunt extrema propositionum, non autem res ipsæ: ergo soli conceptus formales sunt vniuersales, non autem naturæ ipsæ reales. Imò quidquid existit, aut realiter, aut obiectiue, est singulare; sit enim per actionem aliquam, aut realem, aut intentionalem: ergo nullum vniuersale realiter existit, aut obiectiue.

Tertia.

Tertiò implicat, dari aliquod totum diuisibile in plura, quæ sint adæquatè idem cum illo; alioqui totum non erit maius sua parte, neque pars distingueretur à suo toto: sed vniuersale est totum diuisibile in partes, quæ sint adæquatè idem cum suo toto; est enim vnum aptum inesse multis secundum totam suam significationem: ergo implicat vniuersale.

Quarta.

Quartò implicat, aliquid esse realiter naturam Petri, & realiter naturam Pauli: ergo implicat aliquam naturam esse vnam aptam inesse pluribus & vniuersalem. Probatur antecedens. Id quod est realiter Petrus non potest esse realiter Paulus: sed natura Petri est realiter Petrus, & natura Pauli est realiter Paulus: ergo implicat vt quod est realiter natura Petri, sit realiter natura Pauli. Sed natura vniuersalis vna, & tamen apta prædicari de Petro, Paulo & Ioanne, realiter est natura Petri, Pauli, & Ioannis; nihil enim prædicatur, vel potest prædicari de Petro, nisi quod est realiter natura Petri; & nihil prædicari potest de Paulo, nisi quod est realiter natura Pauli & ipse Paulus: ergo implicat dari aliquod vniuersale præter voces & conceptus.

Conclusio affirmans.

Dicendum tamen est, non solas voces & conceptus esse vniuersales, sed dari etiam naturas in essendo vniuersales, siue illæ realiter, & à parte rei; siue per solum intellectum sint vniuersales. Ita docet cum Aristotele loco citato 3. *Metaphysicæ*, & lib. 1. *posterior. textu* 36. Schola tota Peripatetica, cui perperam se opponit secta nouorum & veterum Nominalium.

Prima probatio.

Primò enim natura vniuersalis in essendo illa est, quæ pluribus conuenire potest, & de illis prædicari: datur huiusmodi natura: ergo datur vniuersale in essendo. Minor probatur. Natura humana conuenit Petro, & Paulo, & de illis prædicatur, quod sint homines: ergo datur natura, quæ de pluribus potest prædicari. Deinde in hac propositione, *Homo est animal*, hæc vox, *homo*, non significat naturam singularem; quia illa est propositio æternæ veritatis: neque significat solum conceptum formalem; cognitio enim mea non est animal rationale: ergo hæc vox, *homo*, significat naturam vniuersalem in essendo.

Secunda probatio.

Secundò datur aliqua vox vniuersalis in significando, & aliquis conceptus vniuersalis in representando: ergo datur aliqua natura significata per vocem, & representata per conceptum, vniuersalis in essendo. Probatur consequentia. Vox illa, *homo*, significat omnes homines, quatenus

conueniunt in communi natura: sed illa communis natura, in qua conueniunt, est ipsum quod appellatur vniuersale in essendo: ergo si datur vniuersale in significando, & representando, datur etiam vniuersale in essendo. Deinde quando dicimus, *Omnis homo est animal*, non intendimus dicere hanc vocem, *homo*, esse hanc vocem, *animal*; neque conceptum formalem quo cognoscitur *animal*, esse conceptum formalem, quo cognoscitur *homo*; sic enim falsa esset propositio: sed intendimus dicere rem significatam hoc nomine, *animal*, esse rem significatam nomine, *homo*: sed res illa significata est aliquid commune, cum hæc sit propositio vniuersalis: ergo datur res aliqua verè vniuersalis in essendo.

Tertiò si auferuntur vniuersales nature in essendo, tolli debent omnes scientiæ, quæ non sunt de singularibus, cum illa sint contingentiæ; neque de solis vocibus & conceptibus: nam scientia de homine, cum demonstrat quod sit sensibilis, vel admiratiuus, non hoc demonstrat de sola voce vel conceptu; vox enim, *homo*, non est sensibilis: ergo scientia est de solis naturis vniuersalibus.

Ad primam respondeo, vniuersale nullo modo esse vnum actu, & actu multa, quamuis actu non sit nisi vnum, & potestate sit multa; quia vt mox nui sub finem sectionis superioris, quando dicitur quod vniuersale sit vnum aptum inesse multis, non significatur, quod sit vnum, & aptum esse in multis in sensu composito, id est quod possit esse in multis seruando vnitatem; sed tantum quod sit vnum, & aptum esse in multis in sensu diuiso, id est amittendo illam vnitatem: nam vniuersale, vt dicitur postea, dum actu prædicatur, amittit vnitatem, & vniuersalitatem. Itaque ad illam probationem illud quod est identificatum cum multis, est multa; si actu identificatur, concedo; si non identificetur actu, sed solum possit identificari admittendo vnitatem, nego illud esse actu multa; est enim actu vnum, & potestate multa: sicut virga tripalmaris actu est vna, quamuis sit potentiâ multiplex, cum sit diuisibilis in plures palmos. Imò etiam dici potest, quod aliquid esse potest denominatiue vnum per operationem intellectus, & realiter multa; nam vniuersale non habet vnitatem nisi per operationem intellectus; realiter & à parte rei est multiplex natura singularis.

Ad secundam respondeo verum esse quod intellectus, dum affirmat vel negat, coniungit vel separat extrema. Ad illam autem minorem: sed intellectus non coniungit aut separat res ipsas realiter & à parte rei, concedo; non coniungit aut separat obiectiue cogitando vnam sine alia, aut cogitando vnam cum altera, nego; potest enim iudicare res illas esse coniunctas, aut separatas, vel præcindendo, vel iudicando. Deinde verum est nihil existere realiter quod non sit singulare: per intellectum autem existere potest etiam ipsam vniuersalem, vt dicitur *scilicet* 3. & 4.

Ad tertiam respondeo vniuersale duplici modo esse totum. Primò essenziale quod diuiditur in partes sue definitionis: secundò potentiale, quod diuiditur in plura inferiora. Quatenus est totum essenziale, reperitur totum in singulis inferioribus, non autem quatenus est totum potentiale: vnde ad formam argumenti distinguitur maior. Implicat totum aliquod potentiale diuisibile in plura inferiora, quæ sint idem cum illo, quatenus est totum potentiale, concedo; quæ sint idem cum illo,

illo, quatenus est totum essentiale, nego. Vniuersale autem non reperitur totum in singulis inferioribus, quatenus est totum potentiale, sed quatenus est totum essentiale. In Petro est tota essentia naturæ humanæ, sed non est in eo vniuersalitas naturæ vniuersalis.

Solutio
quartæ.

Ad quartam respondeo implicare omnino ut aliquid simul & realiter sit natura Petri, & natura Pauli; quod enim est realiter Petrus, non potest realiter esse Paulus. Distinguo autem hanc consequentiam: ergo implicat naturam esse realiter vnā aptam inesse multis, concedo; esse per intellectum vnā aptam inesse multis amittendo vnitatem, nego. Sed hoc magnā egebit explanatione, vt patebit ex sequentibus.

SECTIO III.

Vtrum vniuersale à parte rei existat.

Habemus dari vniuersale aliquod in essendo, quod non sit sola vox, aut conceptus, sed natura realis vna, & apta inesse pluribus, idest indiuisa & diuisibilis. Nunc difficultas præcipua est, quomodo existat natura illa vna & apta; vtrum videlicet ante operationem intellectus habeat vnitatem & aptitudinem; an verò à solo intellectu habeat vtramque. Certum autem est, materiale vniuersalis, seu naturam ipsam, quæ denominatur vniuersalis, existere à parte rei: sed queritur vtrum formale vniuersalis, siue vniuersalitas existat in ea natura sine vlla cogitatione intellectus. Quod vt explicem, dicenda mihi sunt tria. Primum vtrum existat aliquod vniuersale à parte rei separatim à singularibus: secundum vtrum existat cum illis coniunctum: tertium an natura secundum se sit à parte rei vniuersalis.

§. I.

Vtrum vniuersale à parte rei existat separatim à singularibus.

Idem Platonis.

Certum est primum, Platonem in omnibus ferè libris, sed in Timæo præsertim, Phædone, & Parmenide, inducere ideas quasdam perfectarum omnium specierum separatas à singularibus, æternas, incorporeas, substantificas, sumptumandas, vniuersales: ideam v. g. hominis, quæ non sit singularis aliquis homo, sed humanitas separata, quam omnes homines participant, eo quod omnes fiant ad eius imitationem. Propter has autem ideas Plato accusatur, quasi dixerit dari à parte rei naturas vniuersales, in essendo separatas à singularibus indiuiduis; quas naturas appellauerit ille ideas; sicque Platonem refellit sapissimè Aristoteles, ostenditque idearum illarum aliàs inanitatem, aliàs impossibilitatem, præsertim verò 1. 7. & 13. *Metaphys.* & 1. *Ethic.* cap. 6. eodem modo sentiunt Ambrosius lib. 4. de fide, cap. 3. lib. 1. *hexameron*, cap. 1. Cyrillus lib. 2. contra Iulianum, sub finem, Tertullianus lib. de anima, cap. 18. Irenæus lib. 2. cap. 6. & 19. Elias Cretensis in orat. 10. Nazianzeni, Billius in orat. 33. num. 31. Iustinus in paranesi. Verum mitius cum Platone agendum alij existimant, voluisse scilicet illum dari rerum omnium creabilem ideas in mente Dei, quæ non sint ipsæ rerum naturæ, sed exemplaria æterna in Deo existentia, ad quorum similitudinem omnia fiant, R. P. de Rhodæ curs. *Philosoph.*

A & veluti tactu signentur. Sic videlicet Platonem explicant Augustinus lib. 83. 99. quæst. 46. & lib. 7. *Ciuitat.* cap. 26. Clemens Alexandrinus lib. 3. & 4. *stromatum*. Eusebius lib. 11. *preparat.* cap. 11. & 12. alique plures apud Eugubinum lib. 1. *perennis Philosophiæ*, cap. 10. Sebastianum Foxium lib. 1. *Philosoph. naturalis*, Fontecam 7. *Metaph.* cap. 8. quæst. 2. cum quibus

Excusatio
Platonis.

Certum est secundò, nulla Platonem posuisse vniuersalia in essendo à parte rei existentia separata à singularibus, sed vniuersalia in causando, & illa non esse aliud quàm ideas improductas, ad quarum similitudinem omnia Deus extra se operetur. Deinde voluisse Platonem has ideas indi-

Bstinctas esse ab ipso Deo, cum in eius sint intellectu, in quo nihil est quod non sit Deus. Hæc autem omnia patet esse verissima. Neque obstat quod Plato duplicem videatur statuere mundum à Deo creatum; sensibilem vnū, alterum intelligibilem; quem constituat illa idearum creaturarum congeries; sed mundum intelligibilem vocat Plato partim eum quem habet Deus in mente sua, *Pulchrum pulcherrimum ipse mundum mente gerens*: partim spirituales creaturas à mundo sensibili separatas. Ita omnino existimauerim cum Augustino excusari posse Platonem, qui certè si non errauit, discipulos sanè habuit longè aliter sentientes; posuerunt enim ideas illas veluti naturas quasdam vniuersales à singularibus separatas.

C Ratio autem dubitandi esse potest primum, quia si vniuersalia essent coniuncta cum vniuersalibus corruptibilibus, & cum illis identificata, essent corruptibilia: hoc autem absurdum est, quia scientiæ debent esse de rebus perpetuis & incorruptibilibus; sunt verò de rebus vniuersalibus; ergo vniuersalia separata sunt à singularibus.

Prima dubitatio.

Secundò si vniuersalia non essent actu & à parte rei separata à singularibus, falsò conciperentur separari, sicque nulla darentur vniuersalia nisi in falsa conceptione intellectus: hoc autem absurdum est, quia ita fictitiæ essent omnes scientiæ: ergo vniuersalia separata sunt à singularibus.

Secundæ.

Dico primum, nullum dari vniuersale in essendo à parte rei separatim ab omnibus singularibus, quod sit idea Platonis, aut aliquid aliud.

Affertio
negatiua.

D Ratio est primum, quia rerum essentia non potest esse separata ab ipsis rebus, quarum est essentia: sed vniuersale in essendo est essentia ipsa rerum, de quibus prædicatur: ergo illud vniuersale non potest esse separatim ab ipsis singularibus. Imò quod est à re aliqua separatim, non potest de illa prædicari, vniuersale autem prædicatur de singularibus: ergo patet quod non est ab illis separatim. Denique illud vniuersale vel est aliquid increatum, & sic cum sit ipse Deus, non est essentia rerum singularium; vel est aliquid creatum, & sic cum produci debuerit per actionem aliquam singularem, est necessariò singulare.

Probatio.

E Ad primam resp. vniuersalia sumpta formaliter esse in corruptibilia; sumpta verò fundamentaliter, esse corruptibilia; prout nimirum significant naturas similes. Possunt verò singularia considerari vel secundum essentiam, vel secundum existentiam. Si primo modo sumantur, incorruptibilia sunt: si secundo modo, sunt corruptibilia. Porro scientiæ versantur circa obiecta incorruptibilia, quia res ipsas considerant secundum essentiam;

Solutio
primæ dubitatio.

tiam, non secundum existentiam: unde ad argumentum distinguitur maior; si vniuersalia essent coniuncta cum singularibus, essent corruptibilia secundum essentiam, nego; secundum existentiam, concedo: hoc autem nego absurdum esse.

Solutio secundæ.

Ad secundam resp. duobus modis posse vniuersalia per intellectum separari à singularibus: primo si intellectus iudicet illa esse à singularibus separata; & tunc falsum est iudicium intellectus: secundò si concipiat naturam non concipiendo illam ut existentem in singularibus, & tunc nulla est conceptio falsa, quia concipit quidem tunc intellectus vnum, & non concipit aliud; sed non affirmat vnum esse realiter sine alio, quæ vocatur abstractio: abstrahentium autem non est mendacium. Quando fit vniuersale, intellectus non separat illud primo modo à singularibus, sed secundo modo, propterea non fallitur.

S. II.

Vtrum vniuersale à parte rei existat coniunctum cum singularibus.

Sensus difficultatis.

Materiale vniuersalis, idest natura quæ denominatur vniuersalis, realiter sine dubio existit coniuncta cum singularibus: sed queritur vtrum huiusmodi natura existens in singularibus habeat in illis vniuersalitatem, idest vnitatem, & aptitudinem essendi in pluribus.

Prima dubitatio.

Ratio autem dubitandi primò est, quia Petrus & Paulus à parte rei non differunt essentialiter, sed tantum numero; sunt enim realiter eiusdem speciei: sed si natura eorum à parte rei est multiplex, differunt essentialiter, & non sunt eiusdem speciei: ergo eorum natura non est à parte rei multiplex, sed vna & vniuersalis; est enim vnica species omnium hominum. Imò natura Petri & Pauli magis est vna, quam natura Petri & equi: ergo natura Petri & natura Pauli solo differunt numero, & specificam habent vnitatem. Denique à parte rei propositiones istæ veræ sunt, *Petrus est homo: Paulus est homo*: ergo datur aliqua natura illis communis.

Secunda.

Secundò natura humana in vno individuo, v. g. in Petro, est verè vna; & natura humana est verè in pluribus: ad vniuersale autem sufficit vnitas cum aptitudine: ergo à parte rei natura Petri est vniuersalis. Similiter natura Petri est vna realiter, & apta ut sit in pluribus per sui similitudinem: ergo natura illa est à parte rei vniuersalis.

Tertia.

Tertiò natura, quæ realiter est in omnibus individuis humanis, habet à parte rei veram vnitatem formalem, secundum quam est indiuisa in plures dissimiles naturas; & præterea est in pluribus individuis: ergo est à parte rei vna, & apta esse in pluribus.

Conclusio negativa.

Dico secundò, nullam dari à parte rei naturam actu & formaliter vniuersalem, sed fundamentaliter tantum, & potentia. Ita docent communiter omnes cum S. Thoma contra omnes Scotistas, quibus nullo modo fauet Scotus, cum solum à parte rei ponat vniuersale fundamentale. Priusquam autem illos impugnem.

Vniuersalitas fundamentalis & actualis.

Obserua primò, ex Scoti vniuersalitate, siue vnitatem vniuersalem aliam esse actualem, aliam fundamentalem, siue in potentia. Fundamentalis, est similitudo quedam plurium naturarum realiter distinctarum, quæ fieri possunt vna per intellectum, idest concipi per modum vnus;

A v. g. naturæ humanæ Petri & Pauli sunt fundamentaliter vna natura, quia cum sint similes, potest intellectus concipere, illas per modum vnus: naturæ verò Petri & bouis non habent vnitatem fundamentalem, quia sunt inter se dissimiles. Vnitas vniuersalis actualis est indiuisio naturæ in se cum aptitudine ut diuidatur in plura inferiora; nemini dubium est, quin detur vniuersale fundamentaliter, quia hoc non aliud est quam dari naturas à parte rei distinctas inter se similes, quæ possint per intellectum fieri vna natura vniuersalis. Certum autem est, dari à parte rei huiusmodi naturas: ergo datur à parte rei vniuersale fundamentaliter. Unde minor nonos quosdam Philosophos, qui asserunt dari vniuersale à parte rei, quia receptissimam mutant definitionem vniuersalis, quod dicitur *aliquid vnum aptum inesse pluribus*; ipsi autem definiunt, id quod est simile, aptum ut per similitudinem sit in pluribus. Quasi verò dubitauerit vllus inquam, vtrum à parte rei dentur naturæ inter se similes: aut non sit inutile querere, vtrum detur vniuersale à parte rei ante operationem intellectus: si ad vniuersalitatem sola requiritur similitudo plurium naturarum, quæ ut supra notabam, nullo modo est actualis vnitas, imò essentialiter dicit pluralitatem, cum sit vera relatio. Imò certum est vniuersale opponi singulari, & implicare ut quodlibet singulare sit vniuersale. Sed si ad vniuersalitatem sufficit similitudo, nullum est singulare, quod non sit reuerà vniuersale; nullum enim est quod non sit simile pluribus, & communicabile per sui similitudinem: ergo quodlibet singulare erit vniuersale.

B Manendo itaque in recepta vniuersalis definitione, quod est vnum actu, & aptum inesse pluribus; vnum, inquam, idest propriè vnum & indiuisum in se; negat conclusio, dari à parte rei huiusmodi vnum communicabile pluribus per seipsum, quamuis non repugnet dari à parte rei vniuersale fundamentaliter, idest naturas plures quæ propter similitudinem possunt cogitari ut vna.

C Obserua secundò, eos qui dicunt vniuersalitatem actualem conuenire naturæ in indiuiduis, distinguere in natura Petri duplicem vnitatem; vna est quæ vocatur numerica, & est illa, per quam constituitur hic numero, & ab omni alio distinguitur. Altera vocatur generica, vel specifica, per quam constituitur homo, & conuenit cum aliis omnibus hominibus. Secundum hanc vltimam vnitatem dicunt naturam Petri esse vniuersalem, vnam scilicet aptam inesse pluribus, quamuis secundum priorem vnitatem omnino sit singularis. Ego autem cum sententia communi assero naturam Petri non habere à parte rei vllam vnitatem nisi numericam; vnitatem autem illam genericam & specificam non esse à parte rei vnitatem actualem, sed tantum similitudinem naturarum reuerà plurium, quam vocabam vnitatem vniuersalem fundamentaliter; sicque naturas omnes existentes singulares esse realiter, quas tamen intellectus possit concipere ut vnam.

E Ratio autem primò est, quia omnis natura existens à parte rei est singularis, & pluribus incommunicabilis: ergo nulla natura est à parte rei vniuersalis. Probat per antecedens. Quidquid est realiter idem cum existentia & singularitate, est realiter singulare: sed omnis natura existens à parte rei, est realiter idem cum existentia &

& singularitate, vt demonstrabam 2. diffinitio. igitur A
omnis natura existens est à parte rei singularis.
Deinde argumentor. Vnitas specifica naturæ Petri
est realiter idē cum vnitate numerica Petri; sed vnitas
numerica Petri est aliquid singulare distinctum
à natura Pauli: ergo vnitas specifica Petri est singularis
omnino distincta ab vnitate specifica Pauli.

Secunda
probatio.

Secundò implicat dari à parte rei naturam
creatam vnā, quæ sit in pluribus; natura enim
quæ in pluribus est, & cum illis identificatur, ne-
cessariò est multiplex: ergo implicat dari à parte
rei vniuersale. Antecedens probatur. Quidquid
est realiter idem cum pluribus, est realiter plura:
natura quæ est in Petro, Paulo, Ioanne, realiter
idem est cum Petro, Paulo, Ioanne: ergo est realiter
plures naturæ; natura enim tota Petri, & tota
natura Pauli possunt sepeari, sunt per actio-
nes realiter diuersas, habent oppositas operatio-
nes: ergo illæ sunt realiter plures. Quod aded est
euidens, vt nulla eget probatione. Quis enim
neget Petrum & Paulum esse realiter duos homi-
nes, & in illis esse realiter duas naturas mutuo
independentes & separabiles? Denique ponere
vniuersale à parte rei est ponere in rebus creatis
mysterium multò maius mysterio Trinitatis; na-
tura enim diuina vna est in tribus tantum perso-
nis; natura verò creata esset vna & communis in
innumeris indiuiduis.

Eufio.

Video responderi ad omnia illa posse, inde quidē
sequi, quod nulla natura creata potest esse vna nu-
mero, & cōmunis pluribus, quod soliconuenit di-
uina nature; non sequi autē quod natura creata nō
possit esse vna specificē, multiplex autem numericē.

Sed contrā: nam vnitas requisita ad vniuer-
sale, est vera vnitas & propria indiuisio; de illa
enim sola loquimur cū dicimus, vniuersale esse
vnum & commune pluribus; si autem fingatur
vnitas impropria, quæ non sit indiuisio absoluta
rei alienius in se, iam inutiliter quaritur, vtrum
detur vniuersale à parte rei. Sed vnitas illa specifi-
ca non est à parte rei indiuisio rei in se, imò di-
cit essentialiter diuisionem in plures naturas si-
miles: ergo illa vnitas non sufficit ad verum vni-
uersale. Deinde, vt nuper argumentor, nullum
singulare potest esse vniuersale: sed quælibet sin-
gularis natura vnitatem habet specificam cum
aliis singularibus: ergo vnitas specifica non suf-
ficit ad vniuersale.

Solutio pri-
mæ dubita-
tionis.

Ad primam respondeo, Petrum & Paulum non
differre essentialiter, si differre essentialiter signi-
ficet habere dissimiles essentias; si autem signifi-
cet habere plures & distinctas, differunt essen-
tialiter. Similiter Petrus & Paulus sunt actu eius-
dem speciei, quæ sit vna fundamentaliter; non
sunt eiusdem speciei quæ sit vna actualiter. Neque
sequitur, illos esse diuersæ speciei, quia species
vel significat naturam: quæ habet vnitatem for-
malem, & sic non sunt diuersæ speciei; vel si-
gnificat speciem vniuersalem, & sic illa non est
à parte rei. Vnde si addas: ergo sunt realiter di-
uersæ speciei, negari debet; quia species signifi-
cat realiter naturam, quæ vnitatem habet for-
malem. Natura Petri & Pauli magis est vna fun-
damentaliter, & in potentia, id est magis similis,
quàm natura Petri & equi; non est actu magis
vna, id est, non est magis indiuisa: Petrus enim
& Paulus tam habent duas naturas, quàm Petrus
& equus. Species ergo humana fundamentaliter
vna est, non formaliter. Denique cū dicitur,
Petrus est homo: Paulus est homo, non signifi-
catur Petrum & Paulum esse vnum hominem,
R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

sed plures homines; ideo natura illorum non
est vna nisi fundamentaliter.

Ad Secundam respondeo naturam Petri esse
quidem vnā, sed illam eandem naturam vnā
non esse aptam vt sit in pluribus; natura enim
humana, quæ apta est inesse multis, est reuera
multiplex. Ad hoc autem vt aliqua natura sit
vniuersalis, oportet vt eadem natura quæ vna est,
sit apta inesse multis; neque satis est, quod vna na-
tura habeat vnitatem, altera verò aptitudinem: tunc
ergo natura humana esset à parte rei vniuersalis,
si eadem natura Petri, quæ vna est, posset inesse
pluribus. Sed neque sufficit ad vniuersale vt na-
tura vna numero sit apta inesse pluribus per sui
similitudinem; sed etiam requiritur vt possit esse
in pluribus per seipsam, alioqui vniuersale & sin-
gulare nullam haberent oppositionem; neque vl-
lum esset singulare, quod non esset vniuersale.

Solutio se-
cundæ.

Ad tertiam sepe dixi, vnitatem formalem non
sufficere ad vniuersalitatem, quæ requirit pro-
priam vnitatem, quæ sit vera indiuisio naturæ
communis; vnitas autem formalis plurium indi-
uiduorum non est propria indiuisio, sed simili-
tudo naturarum, quæ sunt reuera plures; semper
enim cū quaritur, vtrum detur vniuersale à
parte rei, intelligitur nomine vniuersalis, vnum
per propriam indiuisiōem, & tamen diuisibile
in plura, alioqui frustra disputatur; quis enim
dubitare potuit, vtrum dentur à parte rei naturæ
habentes similitudinem?

Solutio
tertiæ.

§. III.

*Vtrum natura secundum se, siue in statu essentia
sit vniuersalis à parte rei.*

Dixi haftenus, naturam in statu existentia
realis, inclusam in singularibus, non esse
vniuersalem; nunc considero eam in statu puræ
essentia, quatenus dicit sola essentialia cum pro-
prietatibus omnino necessariis: & quero, vtrum
illi sic consideratæ conueniat actualis vniuersalitas
ante operationem intellectus.

Ratio autem dubitandi est primò, quia tota ra-
tio, quæ probatur naturam secundum se non esse
vniuersalem, est quia nihil conuenit naturæ in
statu essentia, quod illi non conueniat in infe-
rioribus: hoc autem falsum videtur, quia multa
prædicata negatiua conueniunt naturæ secundum
se sumpta, quæ non illi conueniunt in inferiori-
bus: v.g. natura secundum se neque generatur,
neque corrumpitur: natura secundum se non est
singularis, non habet realem existentiam: ergo
similiter vnitas vniuersalis conuenire poterit na-
turæ secundum se, quamuis non conueniat infe-
rioribus.

Prima du-
bitatio.

Secundò, illud est vnum, quod vnā habet de-
finitionem: sed natura secundum se à parte rei
vnā habet definitionem: ergo natura secundum
se à parte rei est vna. Deinde, omne quod realiter
est ens, est etiam realiter vnum: natura secundum
se est ens: ergo natura secundum se realiter est
vna; non vnitate singulari: ergo vniuersali. De-
nique natura specifica secundum se apta est contra-
hi per plures differentias indiuiduas; repugnat
enim illi contrahi per vniciam: ergo natura secun-
dum se apta est vt sit in pluribus indiuiduis.

Secunda du-
bitatio.

Tertiò natura secundum suam essentiam, & à
parte rei est indifferens ad Petrum & Paulum; si
enim determinata esset ad Petrum, non posset
esse in Paulo: ergo à parte rei est vniuersalis.

Tertia du-
bitatio.

III 2 Dico

Assertio ne-
gatiua.

Quid signi-
ficet natura
secundum
se.

Naturam
esse positiuè
vniuersa-
lem, quid
sit.

Prima pro-
batio.

Secunda
probatio.

Dico tertio, naturam secundum se, siue in statu puræ essentiae, neque vniuersalem esse, neque singularem. Contra Capreolum, Soncinnatem, Lauellum, quos citat & sequitur Fonseca 4. *Metaph. cap. 8. quest. 5.* ubi hanc vnitatem naturæ secundum se vocat vnitatem præcisionis, quod ut explicem

Obserua primò, naturam secundum se appellari naturam, quatenus nec à parte rei existit, neque in intellectu, sed purè consideratur secundum essentialia, & proprietates necessarias; idè status iste naturæ secundum se plurimum differt à statu naturæ abstractæ per intellectum à differentiis indiuiduantibus; quia natura secundum se dicit negationem omnis existentiae, tum realis, tum obiectiue; existentia enim accidens est naturæ, ideoque illa si fumatur in statu puræ essentiae, includere non potest existentiam; natura verò abstracta per intellectum à differentiis indiuiduantibus dicit obiectiuam existentiam. Agitur ergo hîc de natura secundum se, idest quatenus nullam dicit existentiam; illi autem Fonseca dicit conuenire vnitatem quandam præcisionis; ubi nomine præcisionis non significatur abstractio facta per intellectum, sed status quidam naturæ antequam existat, & antequam cognoscatur sine indiuiduis. Huic enim quandam conuenire vult vnitatem, quæ in indiuiduis illi non conueniat; & nihominus sit realis, eo quod sit independens ab omni operatione intellectus; affirmatque propterea dari à parte rei vniuersalem.

Obserua secundò naturam tunc dici vniuersalem positiuè, quando licet affirmare illam esse vniuersalem, & negare illam esse singularem: tunc dici vniuersalem negatiuè tantum, quando non licet affirmare illam esse vniuersalem, neque illam esse singularem; aliud enim est dicere per modum propositionis affirmatiue, *Natura in sua essentia est indiuisa*; aliud per modum propositionis negatiue, *Natura in sua essentia non est diuisa*. Prima propositio falsa est, ut statim probabitur: secunda est vera; idè dixi, naturam secundum se, neque vniuersalem esse, neque singularem, idest non essentialiter indiuisam, neque diuisam essentialiter; quia cum natura sumitur in statu essentiae, omnis propositio affirmans aliquod prædicatum, quod non sit de essentia, est falsa; & contrà omnis propositio negans erit vera: sicut tam falsum est dicere de essentia hominis, *Est non albedo*; quàm, *Est albedo*; & contrà tam verum est dicere de essentia hominis, *Est non albedo*; quàm, *Non est albedo*; quia neutrum est de essentia hominis. His positis,

Ratio positæ assertionis est primò, quia naturæ secundum se illa duntaxat conueniunt, quæ vel sunt de illius essentia, vel passiones eius necessariae: sed vniuersalitas & singularitas non sunt essentialia naturæ, nec passiones eius necessariae: ergo illæ non conueniunt naturæ secundum se. Probatur minor, quia si vniuersalitas esset de essentia naturæ, nunquam natura esse posset singularis; & si essentialiter conueniret illi singularitas, nunquam illa esse posset vniuersalis: ergo naturæ secundum se neque singularitas conuenit, neque vniuersalitas: v. g. natura diuina ex eo quod secundum se sit essentialiter singularis, nunquam esse potest vniuersalis: ergo natura creata, si essentialiter esset vniuersalis, implicaret omnino ut esset singularis.

Secundò quidquid conuenit naturæ secundum se, conuenit etiam naturæ contractæ in inferioribus: sed vniuersalitas non conuenit naturæ contractæ in inferioribus: ergo non conuenit naturæ secundum se.

bus: sed vniuersalitas non conuenit naturæ contractæ in inferioribus: ergo non conuenit naturæ secundum se. Deinde natura communis non distinguitur à parte rei ab indiuiduis, sed tantum per intellectum: ergo natura secundum se nullam habere potest vnitatem, quæ non illi conueniat in indiuiduis, vel quæ non adueniat illi per intellectum. Denique, quidquid est reale, vel existit, vel potest existere à parte rei: vnitatis illa præcisionis, seu in statu essentiae, nec existit, nec potest existere à parte rei; nam extra indiuidua nihil existit: ergo illa vnitatis non conuenit naturæ à parte rei.

Neque dicas, illam vnitatem non conuenire naturæ in statu existentiae, sed in statu essentiae; semper enim redit argumentum. Quod non existit, neque potest existere, non est reale: illa vnitatis naturæ secundum se, nec est, nec esse potest: ergo illa non est realis.

Quod autem natura secundum se sit vniuersalis negatiuè, idest neque vniuersalis, neque singularis, probatur iisdem rationibus, quia scilicet singularitas & diuisio non sunt essentialia naturæ, sicut dixi essentialia illi non esse vniuersalitatem & indiuisiorem. Ratio ergo conclusionis totius est, quia natura singularis, & natura vniuersalis dicunt existentiam; quaritur enim, utrum existat in rebus aliqua natura vniuersalis? Natura secundum se non dicit existentiam: ergo natura secundum se non est vniuersalis, nec est etiam singularis.

Ad primam resp. distinguendo minorem. Quædam prædicata negatiua conueniunt naturæ secundum se à parte rei sine abstractione intellectus, quæ illi non conueniunt in inferioribus, nego; conueniunt illi per abstractionem intellectus, concedo. Nam neque generari neque corrumpi, non esse singularem, non habere realem existentiam, conueniunt naturæ ut abstractæ; nec conueniunt naturæ ut à parte rei existent.

Ad secundam respondeo, illud quod habet vnam definitionem, esse vnum actu duntaxat per intellectum, realiter autem non esse vnum nisi potentia. Natura secundum se vnitatem habet formalem, non vnitatem vniuersalem aut numericam. Neque dicas, vnitatem formalem non sufficere ad realitatem entis; cum non sit vera indiuisio, sine qua nullum est ens. Respondeo enim, ens quodlibet esse vnum realiter, & à parte rei, sed non esse vnum secundum se, nisi vnitatem formalem, quæ sufficit ad ens præcisè consideratum secundum essentialia. Similiter natura secundum se neque apta est contrahi per plures differentias, neque per vnicam tantum; quia sumpta secundum se solam dicit essentialia. Natura verò specifica in statu existentiae realis non est vna, sed multiplex; apta ut contrahatur per multas differentias indiuiduales. Si autem sumatur natura ut specifica est formaliter, fateor illam aptam esse ut contrahatur per multas differentias indiuiduales; sed hoc illi non conuenit nisi per intellectum. Denique natura in pluribus multiplex est, non vna; idè plures quidem naturæ possibiles sunt, sed non est possibilis vna natura, quæ sit, vel esse possit in pluribus.

Ad tertiam resp. naturam secundum se nec esse indifferentem positiuè ad Petrum & Paulum, nec esse determinatam ad solum Petrum; quia ut ex dictis patet, cum in eo statu non dicat nisi prædicata essentialia, neque dicit indifferentiam, nec indeterminationem; ideoque solum negatiuè indifferens.

SECTIO IV.

An, & quomodo vniuersale per operationem intellectus existat.

EX tribus statibus, in quibus asserebam, posse naturam considerari, essentia, realis & obiectiue existentia, demonsttraui vnitatem vniuersalem non illi conuenire in statu essentia, nec in statu existentia realis; vnde superest vt conueniat illi solum in statu existentia obiectiue: quod vt declarem, tria mihi hoc loco præstanda sunt. Primò probandum, quod natura per operationem intellectus accipit vniuersalitatem: secundò, quod illa operatio sit abstractio, non formalis, sed obiectiua: tertio, quod sufficiat abstractio illa sine vlla comparatione.

§. I.

Vtrum natura fiat vniuersalis per operationem aliquam intellectus.

Ratio dubitandi est primò, quia omnis potentia supponit suum obiectum, non illud facit: vniuersale obiectum est intellectus: ergo intellectus supponit vniuersale, non illud facit. Deinde omnis existentia est singularitas: existentia obiectiua est vera existentia: ergo existentia obiectiua est singularitas. Neque dispar ratio est existentia realis & obiectiue; nam existentia realis idem est singularitas, quia terminat actionem singularem: existentia obiectiua terminat actionem singularem: ergo est etiam singularitas. Denique conceptus formalis habet vnitatem à conceptu obiectiui: ergo conceptus obiectiui non habet vnitatem à conceptu formali, alioqui dabitur circulus vitiosus inter duos illos conceptus. Conceptus videlicet formalis tendentia est ad terminum obiectiuum, tanquam in terminum; tendentia verò suam accipit vnitatem à termino, non terminus à tendentia.

Secundò si natura fieret vna per operationem intellectus, sequeretur quod natura eadem humana per diuersos conceptus à diuersis hominibus apprehensa, esset multiplex vniuersale, haberet enim plures vnitates vniuersales, quia conceptus formalis dat vnitatem conceptui obiectiui; sunt autem plures hinc conceptus formales: ergo & plures obiectiui, seu plura vniuersalia, & plures naturæ vniuersales.

Tertio illæ naturæ eodem modo se habent quando vno conceptu apprehenduntur, quo se habebant antè: sed antè erant diuise in plures: ergo & post sunt diuise. Probatur maior, quia intellectus qui operatur immanenter, naturas quas concipit non immutat, sed quales illas inuenit, tales etiam relinquit.

Quartò debet intellectus apprehendere res vt sunt à parte rei, alioqui errabit: sed naturæ humanæ sunt à parte rei plures: ergo intellectus debet apprehendere illas vt plures; si autem apprehendit illas vt plures, non habent amplius vnitatem obiectiuam.

Dico primò, naturam fieri reuerà vniuersalem, idest vnā & aptam inesse pluribus per solam operationem intellectus, quando concipitur per vnicum conceptum formalem. Ita omnino habetur ex Aristotele lib. 5. *Metaphys. textu 11.* & lib. 10. *Metaphys. textu 1.* vbi inter varios modos vnitatis ponit vnum ratione ac intelligentiā, quod

111 3 vnum

indifferens est. Hæc propositio, *Natura secundum se non est determinata*, dupliciter intelligi potest: primò ita vt significet naturam non esse determinatam, & hoc est naturam esse negatiue indifferentem; quod conuenit naturæ secundum se: secundò ita vt significet naturam esse non determinatam, quod est naturam esse positiue indifferentem; quod negari conuenire naturæ secundum se sumptæ.

Instabis primò. Ex propositione negatiua de prædicato finito bene inferri potest affirmatiua de prædicato infinito, vt ait Philosophus: v.g. rectè dicitur, *Homo non est albus: ergo est non albus.* Hæc prædicatio, *Natura secundum se non est diuisa*, est vera: ergo hæc affirmatiua de prædicato infinito est vera, *Natura secundum se est non diuisa.*

Resp. illam regulam non valere in propositionibus reduplicatiuis, in quibus enunciatum aliquid de essentia rei; sed tantum veram esse in propositionibus simplicibus; v.g. non licet dicere, *Homo ex sua essentia non est albus: ergo ex sua essentia est non albus.* Hoc enim consequens falsum est. Ita similiter, quamuis vera sit hæc propositio negatiua, *Natura secundum se non est diuisa*, falsa tamen erit hæc: *Ergo natura secundum se est non diuisa.* In propositionibus tamen reduplicatiuis rectè licet ex affirmatiua inferre negatiuam, vt, *Homo ex sua essentia est non equus: ergo ex sua essentia non est equus.*

Instabis secundò. Ex duabus contradictoriis vna est vera, & altera falsa: sed determinatum & non determinatum, diuisum & non diuisum, sunt contradictoria: ergo eorum alterum conuenit naturæ secundum se.

Respondeo primò quidem ad minorem, non determinatum & non diuisum posse sumi vel positiue, seu infinite, prout scilicet sunt vna dictio; vel negatiue, prout duæ sunt dictiones. Si sumantur negatiue determinatum & non determinatum, diuisum & non diuisum, contradictorie opponuntur: si autem sumantur infinite, non opponuntur contradictorie, sed contrarie tantum, quia vtrumque extremum positiuum est. *Natura secundum se est non determinata, non diuisa negatiue, sed non positiue.*

Deinde respondeo ad maiorem: ex contradictoriis vna necessariò est vera, & altera falsa, quando illæ sumuntur absolute sine reduplicatione, concedo; quando sumuntur cum reduplicatione; nego; datur enim medium inter contradictoria sumpta cum reduplicatione, v.g. homo absolute vel est albus, vel non est albus; sed cum reduplicatione, quatenus homo & secundum se, nec est albus, neque non albus; quia sæpe fit vt neque forma, neque negatio sit essentialis alicui naturæ.

Instabis tertio: nulla res esse potest vna nisi negatiue; vnitatis enim negatio est: ergo si natura secundum se vna est negatiue, est verè vna.

Resp. vnitatem nihil superaddere ipsi enti præter negationem; quæ negatio dicitur conuenire alicui positiue, cum licet affirmare negationem illi conuenire. Tunc autem dicitur conuenire negatiue, quando non licet affirmare illam rei conuenire, neque illius oppositum. Illud ergo positiue non cadit supra negationem, sed cadit supra modum, quo illa conuenit subiecto, de quo affirmatur.

unum tribuit vniuersali. Idem docetur ab Augustino variis locis, & à Damasceno *lib. 1. fidei, c. 11.* ubi ait naturas singularium sola ratione unum esse. Sequuntur eandem sententiam S. Thomas *lib. de ente & essentia, cap. 4. opusculo 42. cap. 9. 1. 2. quæst. 17. art. 4.* Alensis, Suarez, Valquez, & alij, tum veteres, tum recentiores Philosophi, & sequitur ex præcedentibus: si enim datur omnino aliquod vniuersale, quod tamen à parte rei non existit, reliquum duntaxat est vt per solam intellectus operationem existat.

Ratio ergo est, quia natura per operationem intellectus fit vniuersalis, si fiat vna & apta inesse pluribus: sed per operationem intellectus natura quæ à parte rei est multiplex, fit vna & apta inesse pluribus: ergo natura fit verè vniuersalis per operationem intellectus. Minor duas habet partes.

Natura per intellectum fit vna.

Primo enim, quod natura fiat verè vna eo ipso quod concipitur per vnicum conceptum intellectus, solà eget explicatione. Natura v. g. humana est à parte rei diuisa in plures naturas participantem idem nomen, & rationem omnino similem; Petrus enim suam habet propriam humanitatem, quæ non est humanitas Pauli. Sed hæc tamen humanitates conueniunt in eo, quod idem habeant nomen, & quod sint inter se similes secundum idem significatum huius nominis, *humanitas*. Itaque à parte rei natura humana est plures naturæ nominis eiusdem & rationis: sed nihilominus intellectus noster naturam humanam, quæ à parte rei ita est diuisa in plures naturas, reddit indiuisam hoc ipso quod humanitatem Petri, Pauli & aliorum vnicò conceptu formali apprehendit, vel definit vna definitione propter similitudinem, quam in illis præsupponit, tanquam fundamentum. Quamuis diuisa à parte rei sint naturæ humanæ, tamen beneficio intellectus accipiunt indiuisiōem, quatenus sunt vnus conceptus obiectiuus terminans vnum conceptum formalem, ex quo

Ratio sic formatur. Quidquid à parte rei multiplex est, & terminat vnicum conceptum formalem intellectus propter similitudinem, incipit esse vnum per intellectum: sed natura humana, quæ à parte rei est multiplex in indiuiduis, terminat vnum conceptum formalem intellectus propter similitudinem, quam habent inter se indiuidua; quæ similitudo fundamentum est illius conceptus formalis vnus: ergo per intellectum incipit esse vna, quando concipitur per vnum conceptum formalem intellectus.

Fit communicabilis pluribus.

Secundò, quod natura fiat etiam apta communicari pluribus per operationem intellectus, probatur, quia proprius effectus differentie indiuidualis est ita determinare naturam, vt illi repugnet multiplicari: ergo sublata differentia indiuiduali per intellectum, tollitur tota repugnantia ad multiplicationem: si ergo à parte rei existeret aliqua natura sine vlla huiusmodi differentia indiuiduante, sine dubio illa esset apta inesse pluribus: sed per intellectum natura concipitur sine differentiis indiuiduantibus: ergo per operationem intellectus natura fit apta inesse pluribus, saltem in sensu diuiso, idest definens esse vna.

Solutio primæ dubitationis.

Ad primam respondeo distinguendo maiorem: omnis potentia supponit suum obiectum fundamentaliter saltem, concedo; supponit formaliter, nego. Ante operationem ergo intellectus vniuersale in rebus existit fundamentaliter, non existit formaliter. Deinde verum est, quod omnis existentia realis est singularitas; existentia verò so-

lùm obiectiua non est singularitas, quia licet terminet actionem singularem, vt est terminus intrinsecus, non terminat tamen actionem singularem vt terminus extrinsecus. Denique conceptus formalis habet vnitatem à conceptu obiectiuo habente vnitatem fundamentalem, idest talem conuenientiam, & similitudinem, vt propter eam possit fundare vnum conceptum formalem; non habet vnitatem à conceptu obiectiuo habente vnitatem formalem.

Ad secundam concedo, naturam humanam conceptam per plures conceptus formales habere plures vniuersalitates, sed nego illam esse pluram vniuersalia; sicut paries, qui à multis oculis per plures visiones videtur, non est multiplex paries visus: at qui haberet plura lumina non esset multiplex lucidum. Ratio est, quia concreta ita non multiplicantur ad multiplicationem formarum, à quibus desumitur denominatio, sed ad multiplicationem subiectorum: ille v. g. qui plures haberet Episcopatus, non esset plures Episcopi, quamuis plures esset Episcopos. Debent ergo multiplicari subiecta vt multiplicetur concretum. Natura est quasi subiectum vnitatis vniuersalis, eo modo quo paries est subiectum visionis; non quidem subiectum in hæsiōis, sed denominationis: unde licet natura plures habeat vniuersalitates, non est tamen plura vniuersalia.

Ad tertiam respondeo naturas illas eodem modo se habere intrinsecè & in se ipsis, quando vno conceptu concipiuntur, quo se habebant antè, sed non eodem modo se habent extrinsecè ac denominatione; nam quamuis illæ non accipiunt intrinsecam vllam vnitatem, neque mutantur in se ipsis, quatenus existunt realiter, quando vno conceptu concipiuntur, mutantur tamen extrinsecè, ac obiectiue, accipiuntque à cognitione denominationem quam non habebant prius.

Ad tertiam respondeo posse duobus modis apprehendi res vt sunt. Primo apprehendendo omnia attributa, quæ sunt in illis; si apprehendantur v. g. Petrus vt est homo, & vt est talis homo. Secundò ita vt apprehendantur secundum aliquod attributum, quod verè illis conueniat. Maior argumenti, si primo modo intelligatur, falsum est intellectum errare quoties non intelligit res vt sunt, apprehendo in illis totum id quod habent; quamuis enim non apprehendam in Petro hanc humanitatem, sed solum humanitatem, non propterea erro, iuxta vulgatum illud axioma, quod Abstrahentium non est mendacium; sed concipio rem inadæquatè: sicut visus non errat videndo pomum vt coloratum, non videndo vt odoriferum. Si autem posteriori modo intelligatur hæc maior, concedi debet, quia intellectus in Petro & Ioanne potest apprehendere solum attributum hominis, non attingendo attributum indiuiduationis, ratione cuius Petrus & Paulus sunt plures. Tunc ergo intellectus non apprehendet naturam humanam vt plures, licet sit à parte rei multiplex, quamuis etiam tunc non apprehendat naturam humanam vt vnam reduplicatè; tamen hoc ipso quod eam non apprehendit vt multiplicem, natura illa quatenus concepta vnicò conceptu, sortitur vnitatem obiectiuam per denominationem extrinsecam, vt modò clarius exponetur.

S. II.

Verum operatio intellectus, quā fit vniuersale, sit abstractio naturae à singularibus.

Abstractio quid sit.

Abstractere, vt saepe dixi, est cogitare vnum non cogitato alio, quod est realiter illi coniunctum, & cum eo identificatum: v.g. si cogitem naturam humanam, quae realiter non est separata ab haecceitate Pauli, Ioannis, Iacobi, non cogitando illas haecceitates formaliter, dicor abstractere. Quare ergo vtrum operatio illa intellectus, quā natura fit indiuisa, & tamen communicabilis, sit actio illa, quā intellectus cognoscit naturam, non intellectā vllā singularitatem, cum qua tamen realiter vnum est.

Prima dubit.

Ratio verò dubitandi multiplex omnino & difficilis est; primò enim argumentor. Natura abstracta à Petro semper est natura illa, quae realiter est in Petro, alioqui non posset predicari de Petro: sed natura, quae est in Petro, est singularis, neque potest esse in multis, aut de illis predicari: ergo natura abstracta non est vniuersalis, sed est verè singularis. Deinde natura abstracta est realiter natura omnium hominum; potest enim de omnibus hominibus predicari: sed quod est realiter natura hominum, non potest predicari de Petro, nisi velis Petrum esse omnes homines: ergo natura abstracta non potest predicari de Petro, neque de Paulo, sique non est vniuersalis. Denique id quod potest attribui Petro, est natura solius Petri: natura abstracta per se potest attribui Petro: ergo est natura solius Petri. Probat maior. Id quod est realiter natura Pauli, non potest realiter attribui Petro: ergo id quod potest attribui Petro, est natura solius Petri. Confirmatur. Illud solum potest attribui Petro, quod est in Petro: natura solius Petri est in Petro: ergo natura solius Petri potest attribui Petro: ergo id quod potest predicari de Petro, est natura solius Petri.

Secunda dubit.

Secundò, si natura humana abstracta est vna, & potest predicari de Petro, Paulo, Iacobo, sequitur quod vna & eadem natura potest predicari de Petro, Paulo, Iacobo: consequens absurdum est, si enim vna & eadem natura potest de illis predicari, sequitur quod in illis vna est & eadem natura, sique Petrus, Paulus, & Iacobus sunt vnus homo. Deinde natura abstracta à Petro semper manet similis naturae Pauli: ergo semper manet multiplex. Denique si id quod potentia est natura Petri, est etiam potentia natura Pauli, sequitur quod Petrus & Paulus sunt potentia vnus homo.

Tertia dubit.

Tertiò implicat idem realiter intrinsecè predicari de Petro & Paulo, & tamen Petrum & Paulum non conuenire realiter identice in illo: ergo si omnino eadem natura predicatur de Petro & Paulo, sequitur quod eadem res identificatur cum Petro & Paulo, sique illi identificantur inter se: ergo non totum quod correspondebat in illa natura abstracta potest predicari de Petro, & Paulo simul.

Necessitas abstractionis.

Dico secundò operationem illam intellectus, per quam fit vniuersale, necessariò esse abstractionem naturae ab omnibus singularibus; id est, eam operationem, quā cogitatur natura, non cogitatis vllis singularibus indiuiduis. Cogitas v.g. naturam humanam, animal rationale, non cogitando Petrum, Paulum, &c. hoc est naturam esse vniuersalem. Ita omnino consent illi omnes, qui volunt vniuersale fieri per intellectum.

A Ratio est, quia vt natura fiat vniuersalis, vna videlicet & apta inesse pluribus, debet exui sua singularitate; si enim manet singularis, non est vniuersalis: sed natura non potest exui sua singularitate, nisi per operationem intellectus, quā cogitur sine singularitate, id est per abstractionem: ergo vt fiat vniuersale, debet fieri abstractio naturae à singularibus. Deinde natura tunc fit vniuersalis, quando fit vna & communicabilis pluribus: sed natura fit vna & communicabilis pluribus per abstractionem à singularibus, quia per eam exiit sua pluralitas, & sua incommunicabilitas; sola enim singularitas naturam multiplicat, & reddit incommunicabilem: ergo per abstractionem natura fit vniuersalis.

Solutio primae dubit.

B Ad primam respondeo concedendo nunc illam maiorem, de qua tamen postea videro: natura abstracta à Petro est semper realiter illa eadem natura, quae realiter est in Petro; fateor enim nunc esse illam, saltem inaduate. Distinguo autem illam minorem: natura quae realiter est in Petro, est singularis, adaequate spectata, prout est in Petro, concedo; spectata inaduate, prout abstracta est à Petro, nego: quando enim abstracta est à Petro, non est amplius singularis, nec solius Petri propria; sed est communis omnibus.

Deinde distinguitur illa maior: natura omnium hominum non potest attribui Petro, manens natura omnium hominum, seu in sensu composito, concedo; desinens esse natura omnium hominum, seu in sensu diuiso, nego. Natura enim quandiu est abstracta, est natura omnium hominum; sed cum Petro attribuitur, desinit esse natura omnium hominum, sed fit propria Petri. Destruitur enim vniuersale per actualem predicationem, vt docebo sect. sequenti.

Natura omnium hominum non potest attribui Petro.

C Denique negatur altera illa maior: Illud quod potest attribui Petro, est natura solius Petri. Ad probationem distinguitur eodem modo ac supra, id quod est realiter natura Petri vel Ioannis in sensu composito, id est manens natura Petri vel Ioannis, non potest attribui Paulo, concedo; non potest in sensu diuiso, id est desinens esse natura Petri vel Ioannis, nego. Ad confirmationem conceditur totum illud argumentum: illud solum potest attribui Petro, quod est in Petro, &c. sed distinguo illam vltimam consequentiam: ergo illud quod est in Petro, est natura solius Petri in sensu composito, quando de illo predicatur, concedo; in sensu indiuiso, seu quando natura est abstracta, & nondum predicatur, nego. Natura verò abstracta non actu predicatur, sed potest predicari, & in eo statu est natura Petri & Ioannis, atque adeò vniuersalis.

D Ad secundam semper eadem recurrit distinctio. Si natura abstracta est vna, & potest predicari de Petro, Paulo, Iacobo, in sensu composito, seu manens vna, sequitur quod vna natura potest de illis predicari, concedo: si potest in sensu diuiso, seu desinens esse vna, & incipiens esse multiplex, nego: natura quandiu est abstracta, est vna, & tribui potest omnibus indiuiduis; sed statim ac tribuitur, desinit esse abstracta, & fit multiplex.

Solutio secundae dubit.

Deinde nego naturam abstractam à Petro manere semper similem naturae Pauli; natura enim in statu abstractionis, natura est ipsius etiam Pauli, & omnium hominum. Neque dicas: ergo Petrus & Paulus habent naturam, & sunt vnus homo; hoc enim distinguo: Vnam habent naturam in statu abstractionis, concedo; in statu contra-

Natura abstracta à Petro non est similis naturae Pauli.

tionis, nego. Vnde non sequitur, quod sint vnus homo; natura enim in illis non reperitur in statu abstractionis, sed in statu contractionis. Dices iterum: Implicat vt aliquid simul sit natura Petri, & Ioannis. Iterum distingo: implicat vt aliquid in statu abstractionis simul sit natura Petri & Ioannis, nego; implicat vt aliquid in statu contractionis simul sit natura Petri & Ioannis, concedo. Si vrgeas rursus: Id quod est natura Petri, non est natura Pauli, distingo pariter; id quod est natura Petri sumptum in statu contractionis, non est natura Pauli, concedo; sumptum in statu abstractionis mentalis, nego. Ratio est, quia id quod in statu abstractionis mentalis est natura Petri, non est nisi potentia natura Petri, non autem actu; quia scilicet est indifferens vt tribuat Petri & Paulo.

Eadem natura non est actu natura Petri & Pauli.

Denique distingo hanc consequentiam: si id quod est potentia natura Petri, esset potentia natura Pauli, Petrus & Paulus essent vnus homo; si id quod est potentia natura Petri, esset potentia natura Pauli in sensu composito, seu manens natura Petri, Petrus & Paulus essent vnus homo, concedo; si in sensu diuiso, id est non manens, sed desinens esse natura Petri, nego. Quia distinctione tota hæc doctrina de se obscurissima explicatur satis clarè.

Solutio tertie dubitat.

Ad tertiam piget idem sapius repetere; implicat enim vt vnum & idem manens vnum & idem intrinsecè prædicetur de Petro & Paulo; sed prædicari potest desinens esse vnum & idem.

S. III.

Qualis sit abstractio illa, quæ sit vniuersalis, verum videlicet sit formalis, an obiectiua.

Verum posito quod abstractio sit operatio, per quam natura fit vna & communis pluribus, grauem mouent controuersiam noui Nominales, & contendunt eam abstractionem esse nullo modo posse obiectiuam; omnes enim huiusmodi præcisiones execrantur, vt ostendebam initio secundæ dubitationis, ex qua sanè constat, totam eorum doctrinam vanam omnino esse, verarique in sola nominum æquiuocatione; quam si discussis, euanesceat illico quidquid ipsi vani afferunt, vt constare facile potest ex ibi disputatis, & ex dictis in tractatu de Deo. Nunc ergo iis omis, quæ ibi attuli, ea solum attingo, quæ ad vniuersalem spectare possunt, per quod potissimum illi contendunt damnari præcisiones obiectiuas.

Prima difficultas.

Ratio ergo dubitandi sit primò, quia præcisio, per quam fit vniuersale, non est obiectiua, sed formalis tantum, si actus intellectus, per quem homo constituitur actu indiuisus, attingat immediatè Petrum & Paulum: sed actus ille, per quem homo constituitur indiuisus, attingit immediatè Petrum & Paulum: ergo ille actus est præcisio formalis, non obiectiua. Minorem probat Hurtadus multipliciter. Primò sic. Per actum vniuersalem necessariò debet attingi fundamentum vniuersalitatis: illud fundamentum sunt Petrus & Paulus, quatenus sunt similes: ergo per actum vniuersalem attinguntur Petrus & Paulus, prout sunt similes. Secundò probat: Diuisio & indiuisio rei versantur immediatè circa rem eandem; sed diuisio hominis versatur immediatè circa Petrum & Paulum: ergo indiuisio, siue vnitas vniuersalis versatur immediatè circa Petrum & Paulum. Tertiò probat: Omne indiuisum diuisibile

nihil est præter partes, & earum indiuisiorem; totum enim indiuisum nihil est præter partes, & earum indiuisiorem: sed vniuersale est totum ali-quod diuisibile: ergo vniuersale nihil est præter partes, & earum vnionem. Illæ partes sunt immediatè Petrus & Paulus: ergo vniuersale nihil est præter Petrum & Paulum. Quartò probat: Quoties homo diuiditur in Petrum & Paulum, eo fit præcisè quod Petrus & Paulus clarè cognoscuntur: ergo quando manent indiuisi, eo præcisè manent, quia immediatè attinguntur per actum confusum; actus enim clarus & confusus tribuunt suis obiectis immediatis oppositis denominationes. Quintò denique probat: Sicut actus definiti, cum v.g. dicitur homo, attingit immediatè, sed confusè partes definitionis, animal v.g. & rationale, quas easdem attingit immediatè & clarè ipsa definitio; similiter actus diuisi attingit confusè & immediatè partes diuisionis, quas easdem clarè attingit diuisio.

Secundò, omne quod est verè ac immediatè prædicabile de Petro & Paulo, est verè ac immediatè Petrus & Paulus, cum quibus nihil esse potest idem præter ipsos: sed immediatum obiectum actus vniuersalis, v.g. homo, est immediatè prædicabile de Petro & Paulo: ergo immediatum obiectum actus vniuersalis est Petrus & Paulus. Deinde obiectum actus vniuersalis non est adæquatè prædicabile de solo Petro: neque adæquatè de solo Paulo: ergo obiectum illud adæquatè

ac immediatum constat pluribus partibus, quarum vna de Petro prædicatur, altera de Paulo: ergo immediatum obiectum actus vniuersalis est Petrus & Paulus. Probo antecedens: nihil esse potest idem realiter cum Petro, quod sit realiter idem cum Paulo: ergo nihil prædicari potest realiter de Petro, quod realiter & adæquatè prædicari possit de Paulo. Similiter illa, quæ identificantur cum tertio, identificantur inter se: homo & brutum identificantur cum ratione animalis, quæ de illis potest prædicari: ergo identificantur inter se. Denique quod constituitur ex multis realiter diuersis, non potest identificari cum quolibet eorum: vniuersale constituitur ex multis diuersis: ergo non potest identificari cum quolibet eorum.

Tertiò illud quod non est tale nisi per denominationem à cognitione, non respondet cognitioni ex parte solius obiecti specificatiue sumpti, sed tantum ex parte obiecti sumpti reduplicatiue: atqui totum quod respondet actui, quo fit vniuersale, est vnum per denominationem à cognitione intellectus: ergo nulla ratio vna respondet illi cognitioni ex parte solius obiecti specificatiue sumpti; sed sola singularia confusè cognita prout sunt similia. Probat maior. Illud quod ex parte solius obiecti responderet cognitioni, non includit cognitionem, neque ab illa dependet: sed quod est tale per cognitionem, includit cognitionem, & ab illa dependet: ergo illud quod est tale per cognitionem, non respondet cognitioni ex parte solius obiecti. Confirmatur primò. Quando homo est cognitus, illud quod ex parte obiecti responderet cognitioni est solus homo, non autem homo reduplicatiue vt cognitus, alioqui cognitio corresponderet sibi ipsi: ergo id quod ex parte obiecti responderet cognitioni, non est tale per cognitionem. Confirmatur secundò. Vnitas vniuersalis, quæ pendet à cognitione intellectus, non pendet ab ea tanquam à causa efficiente, quia cognitio nihil efficit in obiecto cognito; sed pendet

pendet à cognitione tanquam à causa formali: ergo illa vnitas non se tenet formaliter ex parte obiecti, sed est vnitas tantum cognitionis, non autem vnitas alicuius obiecti. Probo consequentiam. Cognitionis non se tenet ex parte obiecti: sed ratio formalis illius vnitatis est cognitio: ergo ratio formalis illius vnitatis, siue illa vnitas, non se tenet ex parte obiecti.

Quarta difficultas.

Quarto in vniuersali sunt duo, materiale & formale: vt vniuersale dicatur vnum aptum prædicari de pluribus, oportet vt prædicetur de illis pluribus tum secundum materiale, tum secundum formale: consequens absurdum est, quia sic natura & cognitio prædicarentur de Petro: ergo id quod est vniuersale, non se tenet ex parte solius obiecti. Similiter si vniuersale, vt est genus, habet sub se inferiora, necesse est vt ratio generis vniuersalis conueniat inferioribus, sicque illa sint vniuersalia; quia ratio superior debet conuenire inferioribus, de quibus prædicatur, & sic processus erit infinitus; quia sub illis erunt inferiora vniuersalia, & iterum sub aliis in infinitum.

Affertio, quid sit præcisio obiectiua.

Dico tertio, operationem illam, quæ natura fit vna & apta inesse pluribus, esse abstractionem obiectiuam, per quam cognoscitur vna ratio communis pluribus, non cognitis formaliter singularibus: non est autem abstractio formalis, per quam cognoscantur formaliter confusè omnia singularia. Hæc est receptissima opinio, tum antiquiorum, tum recentiorum sententia, præter veteres Nominales, & paucos alios, qui hoc ætuo doctrinam eorum inuicere voluerunt in scholas: meritò autem Suarez, vt aliàs monui, lib. 8. de Trinit. damnat eos.

Quid autem intelligant illi nomine præcisionis formalis, aut obiectiue, non repeto, quia satis dixisse videor initio disputationis secundæ.

Prima probatio.

Rationes eadem illæ sunt primò quibus probabam eo loco, quod intellectus habet vim cogitandi vnā formalitatem alicuius obiecti, non cogitata formaliter, sed identicè tantum alia formalitate obiecti eiusdem, licet realiter omnino identificata: dico enim v. g. quod homo est similis bruto, quatenus est sensitiuus; & dissimilis, quatenus est intellectiuius; cum enim sit huiusmodi propositio, cogitatur sensitiuum hominis, non cogitato formaliter intellectiuius: & cum cogitatur intellectiuius, non cogitatur formaliter sensitiuum, alioqui homo esset bruto similis, prout est intellectiuius; & esset dissimilis, quatenus est sensitiuus. Vide alia, quæ ibi attuli, ex quibus argumentor.

Si potest intellectus cogitare naturam Petri non cogitata formaliter eius singularitate, actio intellectus, quæ fit natura vniuersalis, non est præcisio solum formalis, quæ cogitentur formaliter & immediate singularia in seipsis, sed est præcisio obiectiua, quæ cogitur vna formalitas, non cogitata formaliter altera ipsi identificata: sed intellectus, vt probavi, habet eam vim distinguendi per rationem res identificatas realiter: ergo actio intellectus quæ fit vniuersale, non est præcisio formalis, sed obiectiua.

Secunda probatio.

Secundò probatur iisdem rationibus, quibus Sect. 2. huius questionis demonstrabam dari vniuersalia in essendo, id est naturas verè vniuersales; non autem vniuersalia solum in significando, id est non solas voces, quæ significant plura. Si autem cognitioni facienti vniuersale nulla responderet ratio vna obiectiue, nulla daretur natura vna, & apta esse in pluribus, id est nullum vniuersale in

essendo: ergo cognitioni facienti vniuersale respondere debet ratio aliqua vna, non autem sola singularia. Probatur minor, quia in vniuersali nihil reperiri potest præter cognitionem & obiectum cognitum: cognitio non est vniuersalis, obiectum cognitum non est vnum aptum inesse pluribus: sed sola singularia cognoscuntur: ergo nullum datur vniuersale in essendo.

Tertia probatio sit facilis & clara responsio ad rationes quas multiplicat aduersarij, vt præcisiones istas obiectiuas sepeliant, sed irritò semper conatu, vt patet ex alijs dictis, & patebit clariùs ex dicendis.

Tertia probatio.

Ad secundam enim, cuius tota vis in eo est, quod actus intellectus, quo fit vniuersale, debeat immediate attingere singularia; respondeo singularia posse immediate attingi, vel vt sunt singularia, id est secundum hæcceitates; vel secundum rationem naturæ obiectiue vnā. Actus ille intellectus, per quem homo constituitur indiuisus, non attingit immediate indiuidua secundum hæcceitates, sed secundum solam rationem naturæ, quæ à parte rei est multiplex: sed vna est obiectiue, id est ille actus est abstractio verè obiectiua, non formalis tantum. Eademque distinctio sufficit ad soluendas quinque probationes illius maioris, vnde piger eam toties repetere: v. g. illud per actum vniuersalem constituitur indiuisum secundum hæcceitates, quod est à parte rei diuisum, nego; constituitur indiuisum secundum naturam vnā, concedo. Similiter attingitur fundamentum vniuersalitatis secundum rationem naturæ, non secundum hæcceitates. Diuisio & indiuisio rei versantur circa idem sub eadem formalitate, nego; sub diuersa formalitate, concedo. Nam indiuisio circa solam versatur naturam, diuisio circa naturam & hæcceitates. Omne indiuisum diuisibile nihil est præter partes adæquatè sumptas secundum omnes formalitates, nego; præter partes sumptas inadæquatè secundum aliquam formalitatem, concedo; ideo vniuersale nihil est præter indiuidua sumpta secundum rationem naturæ.

Quando dicitur, quod totum diuisum continet illud totum quod dicunt membra diuidentia, verum est de toto actuali, & physico, quod est ante operationem intellectus; non est verum de toto potenciali, quod est dumtaxat per intellectum; nam ille vim habet præscindendi: vniuersale huiusmodi totum est, non continens formaliter totum quod habent partes. Reliqua non persequor, in quibus eadem solutio danda est.

Ad secundam recurrit etiam eadem distinctio: quod est verè ac immediate prædicabile de Petro & Paulo, est necessariò Petrus & Paulus realiter & à parte rei, concedo; formaliter & per intellectum, nego. Fateor naturam communem, quæ terminat actum vniuersalem, esse à parte rei Petrum & Paulum; sed formaliter tamen, quatenus cognita, non est Petrus & Paulus secundum hæcceitates. Idem erit si dicas, omne quod est verè prædicabile de Petro & Paulo, est Petrus & Paulus secundum naturam communem, non autem secundum hæcceitates. Deinde distinguo illud antecedens. Obiectum actus vniuersalis non est adæquatè prædicabile de solo Petro, neque de solo Paulo, manens obiectum actus vniuersalis; & prædicabile de Paulo, siue, vt sæpe dixi, in sensu composito, concedo; desinens esse obiectum actus vniuersalis, & prædicabile de Paulo, siue in sensu diuiso, nego. Denique quod constituitur ex multis realiter diuersis, non potest identificari realiter

Solutio prima dubit. Quomodo attingantur singularia.

Solutio secundæ.

cum quolibet eorum, manens constitutum ex multis realiter diuersis; sed potest identificari desinens esse constitutum ex multis realiter diuersis: huiusmodi esse vniuersale sapientis dictum est.

Solutio
tertiæ.

Ad tertiam vt respondeatur, tollenda est magna æquiuocatio. Aduerto enim, eos qui dicunt fieri vniuersale per præcisionem obiectiuam, non dicere quod illi cognitioni respondeat aliquid ex parte obiecti, quod in se à parte rei sit vnum; nam quidquid responderet illi cognitioni, est in se à parte rei multiplex, & singulare, specificatiue sumptum. Dicunt igitur, quod illi cognitioni responderet aliquid, quod reduplicatiue sumptum, siue prout est obiectum, sit vnum per denominationem extrinsecam à cognitione intellectus; & illud formaliter non sunt hæcitates Petri & Pauli; sed ipsa ratio naturæ, quæ in se multiplex est; & dum ita cognoscitur, vna est extrinsecè, non autem intrinsecè. Vnde ad argumentum

Respondeo ad illam maiorem: illud quod non est tale nisi per denominationem à cognitione, non responderet cognitioni ex parte solius obiecti specificatiue sumpti, prout est res, concedo; ex parte solius obiecti prout est obiectum reduplicatiue, nego. Vnde nulla ratio in se, à parte rei vna responderet cognitioni, quæ sit vniuersale; sed responderet ex parte obiecti ratio, quæ vna est per denominationem ab operatione intellectus. Similiter quidquid responderet ex parte solius obiecti vt res est specificatiue, non includit cognitionem; quod autem vniuersale responderet cognitioni ex parte obiecti vt obiectum est reduplicatiue, includit cognitionem connotando illam extrinsecè; sicut homo cognitus, quatenus est in se, non includit cognitionem, sed reduplicatiue vt cognitus reuera illam includit, vt patet; debet enim connotare cognitionem. Ex quo patet solutio primæ confirmationis. Ad secundam autem concedo vnitatem vniuersalis pendere à cognitione tanquam à causa formali extrinsecè denominante; sic enim illa vnitatis se tenet ex parte cognitionis vt formæ denominantis; ex parte autem obiecti, tanquam rei denominatæ; & est vnitatis cognitionis intrinsecè tanquam formæ denominantis; vnitatis autem obiecti extrinsecè tanquam rei denominatæ: semper enim dixi vnitatem vniuersalem esse denominationem extrinsecam à conceptu intellectus.

Solutio
quartæ.

Ad quartam respondeo vniuersale esse aptum prædicari de multis secundum naturam substratam vniuersalitati, non secundum abstractionem, & formalitatem vniuersalis. Quod æquè valet in genere vniuersalis, sub quo sunt species participant rationem vniuersalis; genus enim vniuersalis prædicatur de inferioribus secundum substratum rationi communi, & genericæ ipsius vniuersalis.

SECTIO IV.

Verum ad vniuersale sufficiat abstractio sola sine ulla notitia comparatiua.

Notitia
compara-
tiua quid
sit.

Dixi ad vnitatem vniuersalem requiri abstractionem naturæ à singularibus, sed præteream contendunt plerique Philosophi, cognitionem etiam requiri, per quam eadem comparatur cum inferioribus, à quibus est abstracta, & de quibus prædicari potest. Comparisonem appellant actionem intellectus, per quam natura abstracta concipitur habere inferiora, & ad illa referri, cum tamen de facto non referatur, quia relatio realis est inter duo, quæ realiter distinguuntur; natura verò,

A & inferiora eius non distinguuntur, ideo ad illa non potest esse nisi relatio rationis, cuius cognitio est propriè notitia illa quam appellamus comparatiua.

Controuersia igitur est, vtum huiusmodi comparatio naturæ ad inferiora sit prorsus necessaria, vt natura sit formaliter vniuersalis.

Ratio verò dubitandi primò est, quia totum esse vniuersale est cognosci: sed totum esse vniuersale est esse vnum aptum inesse pluribus; ergo totum esse illius est cognosci vnum aptum inesse pluribus; sed non potest cognosci vnum aptum inesse pluribus, nisi per comparisonem: ergo vt fiat vniuersale, necessaria est comparatio.

Secundò illud est essenziale alicui, per quod illud definitur: sed vniuersale definitur per comparisonem cum pluribus: ergo comparatio necessaria est vt fiat vniuersale. Imò quod est respectum, includit comparisonem: vniuersale est aliquid respectum: ergo vniuersale includit essentialiter comparisonem. Denique quidquid conuenit naturæ per intellectum, debet cognosci ab intellectu: sed per solam abstractionem sine comparatione nõ cognoscitur vnitatis & aptitudo essendi in pluribus: ergo per solam abstractionem sine comparatione non conuenit naturæ per intellectum vnitatis & aptitudo essendi in pluribus: ergo per solam abstractionem natura non fit vniuersalis, cum non fiat vna & apta inesse pluribus.

C Tertio nulla res potest etiam directè cognosci sine sua essentia: sed vnitatis & aptitudinis est essentia vniuersalis: ergo sine vnitatis & aptitudinis cognitio non potest vniuersale. Denique illud est constitutum vniuersale, quod est illius distinctum: sed sola comparatio, non autem abstractio, distinctum est vniuersalium; genus enim, species, differentia, proprium, & accidens non distinguuntur nisi per ordinem ad diuersa inferiora; genus v.g. quod prædicabile sit de pluribus specie differentibus; species de numero differentibus. Imò risibilibus abstracta potest esse species, si comparatur cum hac numero risibilitate; & erit proprium, si comparatur cum Petro & Paulo: ergo videtur clarum, quod comparatio requiritur ad vniuersalitatem.

Dico quartò, comparisonem naturæ cum inferioribus omninò requiri, vt reflexè cognoscatur vniuersale iam factum, siue vt cognoscatur aliquid esse vniuersale: non requiri autem vno modo comparisonem, sed abstractionem sufficere vt fiat vniuersale.

Prima pars probatione non eget, sed explicatio. Ne potest videlicet dupliciter cognosci vniuersale: primò directè, secundò reflexè. Cognoscere directè vniuersale est cognoscere id quod est vnum aptum inesse pluribus, non cognoscendo tamen illud vniuersale esse vnum aptum inesse pluribus. Cognoscere reflexè vniuersale est cognoscere aliquid esse vnum aptum inesse pluribus, seu cognoscere aliquid habere vnitatem & aptitudinem vt sit in pluribus; quod est cognoscere vniuersale quatenus est vniuersale. Non est igitur difficile colligere, quare comparatio requiratur ad cognoscendum reflexè vniuersale; quia cognoscere explicitè vnitatem naturæ cum aptitudine vt sit in pluribus, est comparare naturam ad inferiora: hoc est cognoscere reflexè vniuersale: ergo non potest cognosci reflexè vniuersale, quin fiat comparatio, quæ non est aliud quàm cognoscere naturam cum ordine ad plura.

Secunda pars aduersarios plures habet ex Schola. Nam S. Thome & Scoti tenent eam Sotus q. 3. Suarez, & disp. 6. s. 6. Hurradus, Auerfæ, Arriaga, Toletus Conimbricenses.

Ratio

prima ratio. Ratio autem primò est, quia tunc natura fit vniuersalis, quando fit vna & apta inesse pluribus: per soiam abstractionem, seclusa comparatione, natura fit vna & apta inesse multis, quæ se habet eodem modo obiectiue, ac se haberet realiter vniuersale illud Platonicum si existeret, natura videlicet existens à singularibus auulsa; & tamen vna & apta inesse in illis singularibus, ac illa omnia veluti sigillare: natura abstracta obiectiue se habet eodem modo, quo se haberet vniuersale illud Platonicum si existeret: ergo natura abstracta est verè vna & apta inesse multis. Probatur minor, nam maior nullà eget probatione. Sicut idea illa esset realiter à singularibus auulsa, sed apta tamen vt existeret in illis; ita hæc natura per intellectum auulsa esset à singularibus, & proximè apta vt illis per intellectum attribueretur: ergo illa natura sic abstracta per intellectum eodem modo se haberet obiectiue, quo se haberet realiter vniuersale Platonicum, si realiter existeret.

Eufasio praecluditur. Responderi potest, ideam illam Platonicam, si realiter existeret, habituram existentiam absolutam, cuius totum esse non esset cognosci: naturam verò abstractam à singularibus per intellectum, necessariò dicere respectum ad multa, quia totum esse illius est esse vnam aptam inesse pluribus.

Sed contrà, manet enim semper primum argumentum. Illa natura per intellectum est vna & apta inesse multis, quæ se habet eodem modo obiectiue, quo se haberet idea illa Platonica, si realiter existeret; quomodo enim illa natura non est eodem modo vna & apta per intellectum, quæ habet per intellectum omnia illa eadem, quæ haberet realiter, si existeret à parte rei. Illa natura per abstractionem huiusmodi est; quæ duæ præmissæ videntur negari nullo modo posse: ergo sequitur ex illis certa conclusio, quod natura per abstractionem fiat vniuersalis. Quod autem idea Platonica, si esset à parte rei, esset etiam respectiua, patet; quia illa idea esset apta inesse pluribus singularibus: ergo haberet respectum ad illa æquæ ac natura, quæ abstracta est per intellectum. Cum verò additur totum esse vniuersalis per intellectum esse cognosci, concludit, naturam non posse fieri vniuersalem, nisi abstractio interueniat, per quam cognoscatur natura sine singularibus; sed non respondet argumento, quod necessariò concludit naturam abstractam esse reuerà vniuersalem.

Secunda ratio. Secundò illa natura est actus & positiue vniuersalis, quæ actus & positiue vna est apta inesse multis; natura per abstractionem sine comparatione huiusmodi est; quod probatur. Primò quidem de vnitæte positiua; dicunt enim aduersarij, naturam abstractam esse vnam negatiue. Illud est positiue vnum, de quo affirmari potest indiuisio, & negari diuisio in plura; nam esse vnum negatiue, est nec posse dici diuisum, nec indiuisum; sed de natura abstracta potest affirmari indiuisio, & negari diuisio in plura, de quo possunt negari causæ multitudinis, nimirum hæcæitates: sed de natura abstracta ab hæcæitatibus negari possunt hæcæitates: ergo de natura abstracta affirmari potest indiuisio & diuisio negari. Deinde tunc conceptus obiectiue est vnus positiue per denominationem extrinsecam, quando terminat vnum conceptum formalem: sed natura abstracta terminat actum conceptum formalem vnum: ergo est vna extrinsecè, & denominatione. Iam verò, quod natura

A abstracta positiue sit apta inesse pluribus, probò. Illud est positiue aptum vt sit in pluribus, quod absque alio superaddito potest positiue affirmari de pluribus: natura abstracta positiue affirmari potest de pluribus: ergo est positiue apta vt sit in pluribus.

B Tertio probò vniuersale destrui per omnem comparationem, atque adeò non fieri per illam. Per illud destruitur vniuersalitas, per quod destruitur abstractio natura à singularibus: per comparationem destruitur abstractio, vt patet, quia illud destruit abstractiōem ab indiuiduis, quod concipit naturam in indiuiduis: comparatio quælibet concipit naturam in indiuiduis, non enim concipi possunt etiam per primam apprehensionem indiuidua, prout inferiora talis natura, nisi concipiatur natura in indiuiduis: ergo comparatio destruit abstractiōem. Imò manifestum videtur, quod destruat vnitatem, atque adeò vniuersalitatem, quia multiplicitas destruit vnitatem: sed non possunt concipi plura inferiora sine multiplicitate: ergo per comparationem destruitur vnitatis.

C Ad primam respondeo illo argumento & aliis omnibus probari tantum comparationem naturæ ad inferiora esse necessariam, vt cognoscatur reflexè naturam esse vniuersalem; non probari, quod non sufficiat abstractio, vt fiat vniuersalis. Ad argumentum ergo distinguitur maior: esse vniuersalis est cognosci directè ac specificatiue id quod est vnum aptum inesse multis, concedo; cognosci reflexè ac specificatiue illud esse vnum aptum inesse multis, nego. Potest autem sine comparatione cognosci directè vnum aptum inesse multis; non potest cognosci reflexè, ac reduplicatiue prout est vnum aptum inesse multis.

D Ad secundam respondeo quedam essentialia esse posse rebus vt sint, quedam verò essentialia vt à nobis intelligantur, & explicentur. Comparatio cum pluribus non est essentialis vniuersali vt sit vniuersale, sed tantum vt à nobis explicetur & intelligatur esse vniuersale. Distinguitur ergo maior. Nihil fieri potest sine eo quod est ipsi essentialia vt existat, concedo; sine eo quod est ipsi essentialia vt explicetur à nobis iam factum, nego. Comparatio autem non est essentialis vniuersali vt existat, sed tantum vt explicetur iam factum. Illud, sine quo vniuersale definiri non potest, est essentialia illi vt cognoscatur & explicetur iam factum; non est essentialia illi vt existat. Sunt enim aliqua entia relatiua secundum dici, quæ non possunt definiri, & explicari sine ordine ad aliud, & tamen sunt omnino absoluta. Vniuersalitas eo modo est respectiua, neque potest explicari nisi per comparationem ad inferiora; sine qua tamen comparatione potest existere, & cognosci directè, non autem reflexè. Deinde maior illa manifestè falsa est. Quidquid conuenit naturæ per intellectum, debet cognosci ab intellectu. Nam esse cognitum, conuenit pariter per intellectum, id est per denominationem extrinsecam ab intellectu; quod tamen non est necesse cognosci ab intellectu.

E Ad tertiam respondeo, nunquam vniuersale cognosci directè, quin cognoscatur directè vnitatis & aptitudinis, id est quin cognoscatur id quod habet vnitatem & aptitudinem; sed non esse tamen necesse vt in actu signato & reflexè cognoscatur vnitatis & aptitudo, id est vt cognoscatur naturam habere vnitatem & aptitudinē. Sicut possum cognoscere hominem, quin cognoscam illum esse animal rationale; quamvis non possum illum cognoscere, nisi cognoscam animal rationale, siue id quod est animal

Solutio primæ dubit.

Solutio secundæ dubit.

Solutio tertiæ dubit.

animal rationale. Deinde nego vniuersalia inuicem distingui per solam comparisonem, quamvis explicari propriè nequeat à nobis eorum distinctio sine comparatione. Imò vniuersalia neque constituuntur, neque distinguuntur per abstractionem, aut per comparisonem, sed per diuersam aptitudinem essendi in inferioribus; quæ aptitudo fit quidem per abstractionem, sed non est abstractio vel comparatio.

SECTIO V.

De proprietatibus generalibus vniuersalium.

Explicatà existentia & essentia vniuersalium, sequuntur duæ proprietates, de quibus est controuersia. Prima est eorum realitas: secunda prædicabilitas. Quomodo autem vniuersale sit obiectum scientiæ, satis videtur dictum in disputatione de scientia. Quomodo sit ingenerabile & incorruptibile secundum naturam substratam vniuersalitati, constat ex disputatis de conceptu entis.

§. I.

Utrum vniuersale sit ens reale.

Materialis vniuersalis, id est natura, quæ denominatur vniuersalis, sine dubio est realis, cum sit ipsamet natura indiuiduorum; sed difficultas est, utrum vniuersalitas actualis, quæ non conuenit naturæ nisi per intellectum, sit reale illius accidens, an verò accidens dumtaxat fictum; si enim sit reale accidens, natura ut vniuersalis formaliter erit ens reale; si autem sit accidens fictum, natura formaliter ut vniuersalis erit ens rationis.

Prima dubit. Ratio verò dubitandi primò est, quia illud est ens rationis, quod habet tantum esse in intellectu: vniuersale habet tantum esse obiectiue in intellectu: ergo vniuersale est ens rationis. Probatur minor. Illud habet tantum esse obiectiue in intellectu, quod non est nisi dum cognoscitur, seu cuius totum esse est cognosci, & obiecti intellectui: sed vniuersale non est nisi dum cognoscitur, & totum eius esse est cognosci: ergo vniuersale habet tantum esse obiectiue in intellectu.

Secunda. Secundò vniuersale nec est, nec esse potest à parte rei: ergo est verum ens rationis, & habet tantum esse obiectiue in intellectu.

Tertia. Tertio tunc fit ens rationis, quando res aliter concipitur quàm sit, & quàm esse possit, assignando illi aliquid quod non habet: sed quando natura fit vniuersalis, necessariò concipitur aliter quàm sit, vel esse possit, assignando ei aliquid: ergo fit ens rationis. Probatur minor. Quando fit vniuersale, natura concipitur vna & apta ut sit in pluribus, cum tamen à parte rei nec sit, nec esse possit vna & apta inesse pluribus: ergo cum sit vniuersale, concipitur res aliter quàm sit, assignando ei aliquid. Confirmatur, quia natura nec est, nec esse potest sine singularitate: quando fit vniuersale, natura cogitatur sine singularitate: ergo natura cogitatur aliter quàm sit, vel esse possit.

Conclusio affirmans. Dico primò, vniuersale formaliter sumptum esse ens omnino reale, neque necesse villo modo esse, ut in eo fabricando fiat ens rationis. Aduersantur cum S. Thom. & Caietan. Suarez, Vasquez, & plerique Recentiores.

Probatio. Ratio tamen est, quia duobus modis potest aliquid esse ens reale alicuius naturæ. Primò ita ut sit intrinsecè in illa: secundò ita ut extrinsecè tan-

tum illam denominet, ut cum natura dicitur cognita esse, vel abstracta, cognitio accidens est reale illius naturæ, sed extrinsecum tantum. Similiter duobus modis aliquid esse potest per intellectum: primò per intellectum cogitantem aliquid, quod non est; ut cum cogitatur chimæra: secundo per intellectum denominantem extrinsecè; ut hominem esse cognitum est per intellectum, id est pender ab intellectu, non quidem aliquid fingente, sed extrinsecè tantum denominante hominem.

Vnde

Argumentor. Vniuersale non est ens rationis, sed est verè reale, si operatio quæ fit vniuersale, nihil fingat, quod reuerà non sit; sed extrinsecè tantum denominet naturam cognitam, & abstractam: sed operatio quæ fit vniuersale, nihil fingit quod non sit à parte rei, sed extrinsecè tantum naturam denominat cognitam & abstractam. Non cogito naturam esse in singularibus à parte rei; sic enim aliquid fingerem; sed tantum cogito naturam non cogitatis singularibus, ubi nulla est fictio. Vnde dixit Philosophus, abstracteum non esse mendacium, quia dum concipitur vnum alio non concepto, nihil fingitur: ergo vniuersale non est ens rationis, sed ens verè reale.

Ad primam respondeo, negando quod vniuersale habeat tantum esse obiectiue in intellectu; quod probo, quia habere esse obiectiue in intellectu, est cognosci ab intellectu: sed vniuersale reuerà est, quamvis non cognoscatur ab intellectu; natura enim humana verè abstracta est, etiam si non cognoscatur ab intellectu, quod illa sit abstracta; sicut homo est reuerà cognitus, quamvis nullus cognoscat illum esse cognitum, licet ille non sit cognitus, si nullus intellectus cognoscat hominem: eodem enim modo natura est verè vniuersalis, licet nullus intellectus cognoscat vniuersale, sed tantum cognoscat naturam, non cognitatis singularibus: igitur vniuersale non necessariò habet esse obiectiue in intellectu. Vnde ad probationem distinguitur minor: sed vniuersale non est nisi dum cognoscitur natura sine singularibus, totum esse illius est cognosci, non cognitatis singularibus, concedo; vniuersale non est nisi dum cognoscitur ipsum vniuersale, totum esse illius est cognosci vniuersale, nego. Verum enim est, quod natura cognoscitur dum abstrahitur & fit vniuersalis; falsum est quod necessariò cognoscatur ipsum vniuersale.

Instabis primò, ut aliquid ens rationis habeat tantum esse obiectiue in intellectu, non est opus ut cognoscatur, quod illud sit ens rationis: ergo ut vniuersale habeat esse obiectiue in intellectu, non est opus ut cognoscatur formaliter vniuersale.

Respondeo negando consequentiam, quia in vniuersali sunt duo, natura realis & vniuersalitas: ut vniuersale, quatenus vniuersale habeat esse obiectiue in intellectu, non sufficit ut cognoscatur natura, sed cognosci etiam debet vniuersalitas, per quam denominatur vniuersale. Igitur, ut aliquid sit ens rationis, requiritur ut id quod denominatur ens rationis, cognoscatur ab intellectu, & in eo habeat tantum esse obiectiue. At verò id quod denominatur vniuersale, scilicet natura, non habet tantum esse obiectiue in intellectu.

Instabis secundò. Natura quæ denominatur vniuersalis, prout denominatur vniuersalis, habet tantum esse obiectiue in intellectu: ergo quatenus denominatur vniuersalis est ens rationis.

Respondeo

Quaest. III. Sect. V. Proprietates vniuersal. 661

S. II.

An, & quomodo vniuersale sit predicabile.

Respondeo negando primò antecedens, quia vt natura, quatenus denominatur vniuersalis, haberet esse obiectiue in intellectu, deberet cognosci quatenus est vniuersalis; non cognoscitur autem vt sic. Deinde falsa est etiam consequentia, quia vt aliquid sit ens rationis, non sufficit vt habeat tantum esse obiectiue in intellectu reduplicatiue vt cognitum, sed specificatiue sumptum debet habere tantum esse in ipso intellectu. Eito verum sit, quod natura vniuersalis, prout vniuersalis reduplicatiue, habeat tantum esse obiectiue in intellectu; tamen hoc non sufficit ad ens rationis, alioqui quidquid concipitur, esset ens rationis.

Solutio secundae dubitat.
Ad secundam respondeo vniuersale reuera esse à parte rei extrinsecè & denominatiue, quamvis non sit intrinsecè in rebus; quia vniuersalitas est solum denominatio extrinseca ab operatione intellectus; & naturam esse vniuersalem nihil aliud est, quam naturam esse abstractam. Cum ergo dicitur vniuersale non esse nisi per intellectum, distingui debet; non est nisi per intellectum extrinsecè denominationem, concedo; non est nisi per intellectum cogitantem aliquid quod non est in re, nego.

Solutio tertiae.
Ad secundam respondeo sepius dictum esse, quod non sufficit ad ens rationis concipere rem aliter quam sit non cogitando totum quod est in re; sed requiritur vt cogitet aliquid quod non est in re. Distinguitur ergo hæc minor: sed quando sit vniuersale, cogitur natura aliter, quam sit; vel esse possit, non concipiendo totum quod habet naturam, concedo; asserendo aliquid naturæ, quod non habeat extrinsecè ac denominatiue, nego. Natura enim illa licet intrinsecè non sit vna & apta inesse pluribus, extrinsecè tamen & denominatiue vna est, & apta, quia extrinsecè ac denominatiue abstracta est. Similiter ad confirmationem distinguitur antecedens: natura nec est, nec esse potest intrinsecè in seipsa sine singularitate, concedo; non potest esse denominatiue ac extrinsecè sine singularitate, nego.

Prima instantia.
Instabis primò: ergo chimæra erit ens reale, quia per denominationem extrinsecam ab intellectu est ens reale eo modo quo natura extrinsecè denominatur vna per intellectum.

Respondeo naturam esse vnam per denominationem tantum extrinsecam, cui nulla fictio est iuncta; chimæram verò realem non esse, quia existit per denominationem extrinsecam, cui iuncta est fictio, cui scilicet iungitur aliquid, quod non est in re. Propterea realitas extrinseca, quæ chimære tribuitur, ficta est. Vnitas autem extrinseca naturæ realis est.

Secunda instantia.
Instabis secundò: id quod est intrinsecè in seipso multiplex, non potest dici vnum nisi per fictionem: sed natura est intrinsecè in seipsa multiplex; ergo natura non potest dici vna, nisi per fictionem.

Respondeo distinguendo maiorem: quod est intrinsecè in seipso multiplex, non potest dici vnum intrinsecè nisi per fictionem, concedo: non potest dici extrinsecè vnum, nego: natura vniuersalis non dicitur vna intrinsecè, sed extrinsecè, sicut paries extrinsecè denominatur visus. Similiter si dixeris, vnitas & aptitudo non habent esse realiter in natura: ergo habent tantum esse obiectiue in intellectu, distingui debet antecedens: vnitas & aptitudo non habent esse realiter intrinsecè in natura, concedo; non habent esse realiter extrinsecè ac denominatiue, nego.

R.P. de Rhodes curs. Philosoph.

Predicabilitas vniuersalis est aptitudo naturæ vniuersalis, vt affirmetur de suis inferioribus; quia vniuersale actu prædicari nihil aliud est, quam illud affirmari de inferioribus; prædicari enim de altero est alteri tribui: vnde prædicatum in propositione dicitur illud quod alteri tribuitur; subiectum id cui aliquid tribuitur: ergo esse prædicabile, est posse alteri tribui, seu de altero affirmari. Vel etiam prædicari aliquid de aliquo, est aliquid reddi alteri à quo per mentem fuerat abstractum: nam antequam dicam, *Homo est animal*, necesse est vt animal abstraham ab homine, alioqui esset propositio identica: si ergo animal abstractum ab homine prædicem de homine, animal reddam homini; si autem animal ita maneat abstractum, neque reddatur homini, non erit quidem prædicatum, sed prædicabile.

Circa prædicabilitatem ergo vniuersalis duo possunt controuerti: primò, vtum illa reuera conueniat vniuersali, & vtum sit eius essentia, an verò eius proprietas: secundò vtum actualis prædicatio destruat ipsam vniuersalitatem.

Ratio verò dubitandi primò sit, quia videtur omnino quod vniuersale nunquam est proximè prædicabile; quia vt aliquid sit proximè prædicabile de aliquo, debet actu esse in illo: vniuersale non est actu in inferioribus: ergo non est de illis proximè prædicabile. Imò natura non habet à parte rei aptitudinem vt sit in multis: ergo natura non potest nisi falso affirmari de multis.

Secundò, si vniuersale est prædicabile, videtur quod debet prædicari secundum vniuersalitatem, sine prout est vniuersale. Illud enim est prædicabile de multis vt sic, quod est aptum inesse multis vt sic: sed aggregatum ex natura & vniuersalitate aptum est inesse multis vt sic: ergo aggregatum ex natura & vniuersalitate vt sic est prædicabile de multis. Imò vniuersale, quia vniuersale, est prædicabile: ergo prædicabilitas conuenit naturæ ratione vniuersalitatis. Deinde vniuersale prædicatur vt aliquid superius & communius: ergo prædicatur vt vniuersale; non enim est superius, si adæquatur. Denique si vniuersale non prædicatur secundum vniuersalitatem, hæc duæ propositiones idem sonant, *Petrus est homo*, & *Petrus est hic homo*; nam in veraque prædicatum erit singulare.

Tertio videtur, quod prædicabilitas non est proprietas vniuersalis, sed vera eius essentia: nam aptitudo essendi in multis per intellectum est essentia vniuersalis, non autem eius proprietas; sed aptitudo essendi in multis per intellectum est prædicabilitas: ergo prædicabilitas est essentia vniuersalis, non autem eius proprietas. Maior euident est, nam aptitudo essendi in multis non conuenit naturæ realiter & intrinsecè: ergo conuenit illi tantum per intellectum.

Quarto sicut præmissæ determinant intellectum ad conclusionem, ita etiam abstractio reddit intellectum potentem ad prædicationem vniuersalis: sed præmissæ reddunt essentialiter intellectum potentem ad assensum conclusionis: ergo abstractio reddit essentialiter intellectum potentem ad prædicationem vniuersalis.

Dico secundò, omne vniuersale necessariò directè esse prædicabile de multis quoad naturam vniuersalitatis substratam, non quoad ipsam vniuersalitatem.

Prima pars certa est apud omnes, quia quod est aptum, vel quod potest esse in multis, potest etiam tribui multis, & de illis affirmari; quod est

Quid sit esse prædicabile.

Quadruplex ratio dubitandi.

Conclusio binæbris.

Prædicabilitas conuenit vniuersali.

K K K

posse

posse prædicari: natura vniuersalis potest esse in multis: ergo manifestum est, quod de illis etiam potest prædicari, quia prædicari sequitur esse. Dixi verò prædicari posse directe, quod non conuenit inferioribus ratione superiorum; nam cum dicitur, *Animal est homo*, prædicatio est indirecta, ut patet ex Logica. Solum vniuersale prædicatur directe de inferiori, ut *Petrus est homo*.

Secundū
solam na-
turam.

Secundæ partis sensus est, quod vniuersale non ita est prædicabile de inferioribus, quod ipsa vniuersalitas tribui possit inferioribus; sed quod materiale vniuersale possit de illis affirmari, natura scilicet ipsa realis, quæ dicitur vniuersalis.

Ratio est, quia illud solum prædicari potest de multis, quod solum esse potest in multis: sed sola natura, non autem vniuersalitas, esse potest in multis: ergo sola natura est prædicabilis, non autem vniuersalitas. Deinde propositiones hæc falsæ sunt, *Petrus est species humana; Homo est genus*: ergo vniuersalitas non prædicatur de inferioribus, sed sola natura. Præterea prædicatum & subiectum ita debent adæquari, ut vnum non pateat latius quam alterum, quia copula est, significat identitatem subiecti & prædicati: sed si vniuersale est prædicabile de inferioribus secundum vniuersalitatem, prædicatum patet latius quam subiectum; cum enim diceretur *Petrus est homo*; sensus esset, *Petrus est homo vniuersalis, siue omnis homo*.

Non est
essentia
vniuersa-
lis.

Dico tertio, prædicabilitatem vniuersalis non esse illius essentiam, sed veram eius proprietatem. Contrarium censent Scotus q. 15. Hartadus, & pauci Recentiores.

Ratio autem est, quia illa non est rei alicuius essentia, quæ non est primus eius conceptus: sed posse per intellectum affirmari de inferioribus non est primus conceptus vniuersalis: ergo illa non est eius essentia, sed proprietas. Probatur minor. Prius est vniuersale posse inesse multis realiter, quam posse affirmari per intellectum, quod sit realiter; idem enim verè potest affirmari, quia est: ergo posse affirmari non est primus conceptus rei. Neque dicas aptitudinem essendi per intellectum esse prædicabilitatem; sic enim vrgeo. Prius est aliquid per seipsum realiter posse inesse, quam posse affirmari realiter inesse: natura vniuersalis affirmatur inesse multis realiter, non affirmatur inesse multis per intellectum; quis enim dixit, *Petrus est homo per intellectum*: ergo prius est quod natura possit inesse realiter, quam quod possit intellectus affirmare quod illa inest.

Solutio
primæ du-
bitat.

Ad primam respondeo distinguendo illam maiorem: ut aliquid sit proximè de aliquo prædicabile, debet actu in illo esse, ut sit proximè prædicabile secundum existentiam, concedo; ut sit proximè prædicabile secundum essentiam, nego. Tunc aliquid prædicatur secundum essentiam, quando copula est, significat solam identitatem prædicati & subiecti, ut si dicam, *Petrus est homo*. Tunc prædicatur secundum existentiam, quando copula est, significat quod actu existit, ut cum dico, *Petrus est albus*. Denique satis dictum est, quod natura vniuersalis, licet intrinsecè non habeat à parte rei aptitudinem essendi in multis, habet tamen illam à parte rei extrinsecè.

Solutio
secundæ
dubitatur.

Ad secundam respondeo aggregatum ex natura & vniuersalitate aptum esse ut sic inesse multis secundum naturam, non autem secundum vniuersalitatem, & eo etiam modo esse prædicabile de multis; idem prædicabilitas conuenit vniuersali propter vniuersalitatem, quamvis non sit prædicabile secundum vniuersalitatem. Illæ propositiones, *Petrus est homo*, & *Petrus est hic homo*, sunt diuersæ,

A quamvis neutra significet Petrum esse hominem vniuersalem; sed quia quando dicitur, *Petrus est homo*, prædicatum sumitur in significatione confusa; quando dicitur, *est hic homo*, prædicatum sumitur in suppositione determinata, id est significat singularitatem determinatam, quam explicitè non significat in altera. Denique distinguo illam propositionem: vniuersale prædicatur ut aliquid superius & communius, ita ut quando prædicatur, maneat superius & communius, nego; quia tunc potius adæquantur; prædicatur ut aliquid quod antequam prædicaretur, factum necessario est communius & superius, concedo.

Ad tertiam respondeo, posse duobus modis explicari aptitudinem essendi in multis, quæ vniuersalium propria est, primò ut sit aptitudo naturæ ut sit in multis per seipsam; secundò ut sit aptitudo essendi in multis per affirmationem intellectus: neutra conuenit intrinsecè ipsi naturæ à parte rei, sed utraque tamen conuenit illi per denominationem ab intellectu abstrahente; nam aptitudo essendi in multis per seipsam conuenit abstractè, non autem naturæ per seipsam existenti à parte rei; neque tamen confundi debet cum aptitudine essendi in multis per affirmationem. Vnde ad argumentum sic distinguitur maior: aptitudo essendi in multis per intellectum est essentia vniuersalis; aptitudo essendi in multis per seipsam, quæ conuenit naturæ per abstractionem, est essentia vniuersalis, concedo; aptitudo essendi per prædicationem, quæ conuenit naturæ per abstractionem, est essentia vniuersalis, nego. Aptitudo autem essendi per seipsam non est prædicabilitas, sed aptitudo essendi per affirmationem.

Ad quartam nego illam maiorem: sicut præmissæ determinant intellectum ad conclusionem, sic abstractio reddit intellectum potentem ad prædicationem vniuersalem. Ratio disparitatis est, quia præmissæ respiciunt primariò conclusionem ipsam formaliter; abstractio concomitanter & secundariò respicit prædicationem vniuersalem; primariò autem conuenientiam vniuersalem per seipsam; ex quo sequitur ut possit conuenire per affirmationem intellectus.

D

S. III.

Vtrum actualis prædicatio destruat vniuersalitatem.

Dixi vniuersale adiunctam habere prædicabilitatem de suis inferioribus; nunc controuertitur, vtrum ita sit prædicabile, ut desinat esse vniuersale, quando actu prædicatur de inferioribus, præsertim singularibus. Video enim hoc à multis negari, ab aliis verò affirmari.

Ratio dubitandi contra partem affirmatiuam primò est, quia dum vniuersale actu prædicatur de multis, manet semper una ratio indiuisa obiectiui, siue vnus conceptus obiectiuus: ergo vniuersale seruat suam vnitatem, etiam dum actu prædicatur. Secundò hæc prædicatio, *Omni homo est animal*, est prædicatio vniuersalis: ergo vniuersale dum actu prædicatur, seruat semper suam vniuersalitatem.

Tertio illud non est prædicabile, quod destruitur, si prædicatur: vniuersale est prædicabile: ergo non destruitur si actu prædicatur.

Dico quartò, totam vniuersalitatem necessariò destruere, quoties vniuersale prædicatur actu de singularibus, aut etiam de minus communibus. Antequam probetur,

Obserua, prædicatū vniuersale posse attribui vel subiecto singulari, ut, *Petrus est homo*; vel subiecto minus

minus communi, ut omnis homo est animal; vel subiecto æquæ communi, ut omnis homo est animal rationale. Sensus conclusionis est, quod vniuersale omnino amittit vniuersalitatem quoties attribuitur subiecto singulari: si subiecto minus communi, habet illam ipsam vniuersalitatem, quam habet subiectum; ut animal si prædicetur de homine, non est genus, sed species. Cum autem prædicatur de subiecto æquæ communi, seruat vniuersalitatem.

Eius probatio.

Ratio ergo est, quia in omni prædicatione prædicatum & subiectum debent adæquari, adeo ut vnum non pateat latius quam alterum: sed subiectum prædicationis singularis est singulare: ergo prædicatum illius prædicationis, cuius subiectum est singulare, non est vniuersale, sed singulare: ergo in omni prædicatione, quæ vniuersale prædicatur de singulari, necesse est destrui ipsam vniuersalitatem. Deinde si vniuersale maneret vniuersale dum prædicatur de singulari, quoties dicitur, *Petrus est homo*, sensus esset, *Petrus est homo vniuersalis*; atque adeo, *Petrus est omnis homo*: ergo vniuersale destruitur per actualem prædicationem. Unde commune illud axioma manauit, quod communitas vniuersalis non descendit ad inferiora. Præterea certum est, quod vniuersale, ut maneat vniuersale, debet esse abstractum à singularibus: sed actualis prædicatio tollit abstractionem, quia prædicare nihil aliud est quam reddere id quod erat abstractum ei à quo erat abstractum: ergo vniuersalitas tollitur per actualem prædicationem.

Solutio primæ dubitæ.

Ad primam respondeo negando manere rationem naturæ obiectiue vnæ, quando illa natura prius abstracta prædicatur de multis; cum enim prædicatur de pluribus, tribuitur illis pluribus, idcirco non est amplius vnus conceptus obiectiuius. Imò non potest intellectus verè affirmare illam eandem naturam de Petro, quam affirmat de Paulo; sed necessariò affirmat diuersam. Denique natura, quæ est vniuersalis, est natura omnium hominum: sed natura quæ affirmatur de Paulo, natura est solius Pauli, non autem omnium hominum: ergo non est vniuersalis. Neque dicas naturam, quæ affirmatur de Petro, esse obiectiue naturam omnium hominum, non autem realiter. Contrà enim est, quia tunc natura non manet obiectiue natura omnium hominum per abstractionem, quando tollitur abstractio: sed per prædicationem tollitur abstractio: ergo in actuali prædicatione natura non manet obiectiue natura omnium hominum.

Solutio secundæ.

Ad secundam patet ex dictis in explicatione conclusionis, quod vniuersale potest seruari vniuersalitatem quando actu prædicatur de alio vniuersali æquè latè patente, ut si dicam, *Homo est animal rationale*; tunc enim prædicatum & subiectum adæquantur. Verum est quod prædicatum propositionis sumitur semper in suppositione confusa, quoties illa non conuertuntur: si autem conuertantur, verum non est.

Solutio tertiæ.

Ad tertiam nego illam maiorem. Illud non est prædicabile, quod destruitur si prædicetur; totum enim continuum bipalmare est diuisibile in partes; quod tamen si diuidatur, destruitur: definit videlicet esse bipalmare, si duo palmi sint diuisi. Vniuersale autem esse vniuersale non aliud est, quam illud esse tantum quoddam diuisibile in plura inferiora, in quibus singulis totum reperiatur.

Colliges ex his, quomodo vniuersale fieri possit non solum per primam, sed etiam per secundam & tertiam operationem; sit enim per secundam & tertiam prædicatum & subiectum sint vniuersalia: sit per

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A discursum, si propositiones sint vniuersales.

De vniuersalibus in particulari, quæ possent hic desiderari, plenè tractata sunt in secunda disputatione logica, vbi egi de directione primæ mentis operationis.

QVÆSTIO IV.

De variis rerum distinctionibus.

Ad plenam vnitatis intelligentiam, de qua dixi hactenus, requiritur necessariò notitia distinctionis, quæ opponitur vnitati; præsertim cum rei cuiuslibet essentia, & vnitatis tunc rectè determinetur, cum scitur distinctio rei à qualibet alia re; unde vulgò dicitur, quod idem est rei alicuius principium distinctiui, quod est eius constitutiui. Sunt autem quatuor de rerum distinctionibus scitu digna. Primò quid propriè sit, & quibus signis dignosci possit distinctio realis, quæ dicitur distinctio rei à re. Secundò, vtrum præter distinctionem rei à re debeat etiam admitti distinctio alia minor, quæ appellari solet modalis. Tertiò, vtrum admittenda etiam sit alia distinctio ante operationem intellectus, quæ dicitur ex natura rei. Quartò, vtrum admittenda etiam sit distinctio rationis. De alia distinctione, quam appellant virtualem, satis dictum est in tractatu de Deo.

SECTIO VNICA.

Quid sit, & quibus signis dignosci possit distinctio verè realis.

Vulgò dicitur, signum distinctionis huius esse, quod duo possint separata existere simul, vel certè quod eorum alterum existere possit, altero non existente in rerum natura, quod etiam possit existere sine illo.

Ratio tamen dubitandi esse potest, quia debet dari conceptus aliquis distinctionis, qui sit communis Deo, & creaturis: sed mutua illa separabilitas, & existentia vnus sine altero, non est conceptus distinctionis, qui conuenire possit Deo & creaturis: ergo ille non est conceptus verus distinctionis.

Triplex diuinitas.

Primò enim essentia Dei non distinguitur realiter à personaliitate ipsius Patris, & illa essentia communicatur Filio, non communicata personaliitate Patris, atque adeo separatur à personaliitate Patris: ergo potest aliquid esse separabile, quod tamen non est distinctum realiter.

Secundò tres personæ sanctissimæ Trinitatis distinguuntur realiter; & tamen implicat ut illæ inuicem vllò modo separentur: ergo separabilitas non est character proprius realis distinctionis.

Tertiò dependentia creaturæ à Deo distinguitur à creatura; & tamen creatura existere nullo modo potest sine dependentia; neque dependentia existere potest sine creatura dependente: ergo separabilitas non est signum necessarium ad realem distinctionem.

Dico primò, vbiunque reperitur mutua separabilitas, ibi necessariò est realis distinctio; quamvis sine mutua separabilitate, præsertim in diuinis, reperiatur huiusmodi distinctio.

Ratio euidentis est, quia vbi est pluralitas entitatum realium, ibi est distinctio illa, quæ appellatur maioris realitatis: sed vbi est separabilitas mutua, ibi est vera pluralitas entitatum realium; nam vtrique realiter sine altera existit, atque adeo est altera entitas ab entitate alterius: ergo vbi est mutua separabilitas, ibi est distinctio realis maior.

KKk z Sed

Sed illa tamen separabilitas non ita est signum distinctionis, ut ubicumque est distinctio, ibi sit necessarii talis separabilitas; cum personae sanctissimae Trinitatis sint inseparabiles, & tamen sint realiter distinctae. Ratio autem esse potest, quia ut aliqua duo distinguantur, satis est quod entitas realis unus non sit realis entitas alterius: sed sine separabilitate fieri potest ut realis entitas unus non sit realis entitas alterius, si nimirum entitates illae sint inter se necessarii connexae cum aliquo tertio; sicut in diuinis filio & paternitas sunt reuera plures; sed ita tamen necessarii connexae cum essentia diuina, ut sint prorsus ab ea & inter se inseparabiles: sed hoc tamen ita est proprium Deitatis propter infinitatem, ut non possit conuenire ulli creaturae.

Affertio
secunda.

Dico secundò, signum distinctionis realis, pro ut est communis Deo & creaturis, non posse propriè ullum assignari; signum autem illius distinctionis inter res creatas esse mutuam separabilitatem, vel distinctionem actionum, per quas producuntur; in diuinis solam operationem esse signum distinctionis, quae potest etiam aliquando in creatis signum esse distinctionis.

Eius probatio.

Ratio est, quia in diuinis certum est nunquam esse posse distinctionem sine oppositione relatiua, cum natura diuina infinita sit; atque adeò nisi obster oppositio, quidquid est in Deo, sit omnino vnum. In rebus autem creatis sine vlla relatione, aut oppositione reperitur distinctio realis, ut patet: ergo implicat ut signum vnicum sit, quo cognoscitur distinctio realis, tum in Deo, tum in creaturis; quamvis conceptus distinctionis vnicus omnino sit, entitatum videlicet realium pluralitas, quarum vna non sit altera. Igitur in creaturis cognoscitur distinctio, tum ex separabilitate vel entitatum, vel actionum; tum aliquando ex oppositione. In Deo non cognoscitur nisi ex sola oppositione. Hinc

Solutio
trium dubitat.

Ad primam respondeo, essentiam diuinam nullo modo separati à personaliitate ipsius Patris, quamvis communicetur Filio & Spiritui sancto; quia sic illis communicatur, ut Pater semper seruet eam infinitam perfectionem, quam communicat, & effundit in Filium; plenitudo enim diuinitatis est Pater ut Pater; & plenitudo diuinitatis est Filius, ut Filius, ut aiunt communiter Theologi, ex S. Athanasio.

Ad secundam negata est illa maior, quod signum distinctionis realis debeat esse aliquid commune Deo, & creaturis; nam in Deo propter eminentem perfectionem, cum tria vnum sint, id est tres personalitates inter se distinctae identificentur eidem naturae communi, implicat ut distinctio sit cum separabilitate; atque adeò sola relatio inuenire potest & significare distinctionem personarum.

Ad tertiam patet ex Physica, descendentiā creaturae à Deo distinguere à creatura; quia licet creatura existere possit sine aliqua dependentia indeterminate, potest tamen existere sine hac vel illa distributiue.

§. II.

Verum admittenda necessarii sit distinctio realis minor, quae appellatur modalis.

Ratio controuersa.

Præter distinctionem illam realium entitatum, alia distinctio etiam realis à recentioribus præfertim Philosophis asseritur, quae præcedit omnem operationem intellectus, & non est tamen inter proprias entitates mutuè separabiles, sed media

A quodammodo & diminuta est, inter duo, quorum alterum non sit propriè dicta entitas, sed modus aliquis entitati alicui propriæ sic affixus, ut sine illa existere nullo modo valeat. Omnes autem huiusmodi modos noui alij Doctores omnino damnant, frustra que inuentos esse prædicant sine vlla ratione, ac sine modo, Typhanus s. de hypostasi à cap. 40. usque 60. Martinon disp. 5. de Incarnat. probantque repugnare nuper inuentos hos modos S. Thomae ac Aristoteli. Rationes verò habent multas, sed adeò infirmas, & faciles, ut responsione vix vlla egeant.

B Ratio dubitandi primò est, quia si ponatur in rebus ista distinctio modorum, infinite multiplicentur realitates sine necessitate: v. g. quoties ratio fit quantitas, infinite producuntur extensiones totales; quando successiue mutatur corpus productum luminis, infinite mutantur actiones; cum sit motus localis, infinite producuntur vibrationes; quæ tamen omnia frustra sunt, quia per solas connotationes explicari omnia illa facile possunt. Modi ergo illi sunt superflui.

Secundò impossibiles sunt, & chimærici omnes isti modi; vel enim illi sunt entitates, vel non sunt entitates: si sunt entitates, habent existentiam realem distinctam à modificatis, atque adeò ab illis distinguuntur realiter: si non sunt entitates; ergo sunt purum nihil, cum sint non entia; inter ens enim & non ens non datur medium.

C Tertiò si semel admittatur distinctio modorum, omnia explicabuntur per modos; relatio enim, duratio, ubicatio, non minus erunt distincti modi, quam vnio, actio, substantia, motus, figura; imò nulla ratione poterit probari vnionem v. g. motum, figuram, esse modos tantum, non autem reales entitates, quæ non probetur etiam lumen v. g. species impressas impetu, & formas materiales non esse veras & solidas entitates à suis subiectis distinctas realiter realitate maiori, sed esse modos duntaxat: sicut vnio est modus, quia licet extrema vnita possint esse sine vnione, implicat tamen ut vnio sit sine extremis vnitis; similiter enim dici poterit, lumen & species impressas esse modos ipsius aeris, quia licet aer possit existere sine lumine, aut speciebus, lumen tamen & species non possint existere sine aere; vnde enim habes, quod vnio existere non possit sine extremis, lumen autem & species possint existere sine aere. Idem dico de forma materiali, quæ dici poterit esse modalis duntaxat entitas ipsius materie.

Quartò implicat, ut modificatum realitate maiori distinguatur ab ipso modo, quin modus distinguatur eadem realitate maiori à modificato: sed modificatum distinguitur realitate maiori ab ipso modo, cum possit existere sine illo: ergo modus etiam realitate maiori distinguitur à modificato. Probatior maior, quia implicat ut aliqua duo inter se sint diuersa, & non sint eodem modo diuersa; sicut est impossibile, Petrum esse separatum à Paulo, quin Paulus sit realiter separatus à Petro. Implicat Parisios centum leucis distare Lugduno, quin Lugdunum centum leucis distare Parisiis. Implicat duo esse diuisa, quin sint eodem modo diuisa. Implicat vnum esse alteri æquale, quin alterum sit æquale illi.

Dico tertiò admittendam necessarii esse modalem distinctionem, cuius proprius character & signum certissimum est separabilitas non mutua; ita ut modificatum existere possit modo illo non existente; modus autem nullo modo possit existere separatus à modificato.

Hæc

Quæst. IV. Sect. I. Distinctiones rerum. 665

Eius ratio. Hæc conclusio sæpe probata est in Physica, ubi ostensum est, & ut opinor, demonstratum, unionem materiæ & formæ in composito physico, imò & unionem partium integralium, esse aliquid realiter diuersum à partibus, quæ possunt realiter existere sine unionem; actionem etiam distinguere à termino, cum à diuersis agentibus possit produci vnus & idem effectus, atque adeo necesse sit fieri alicubi mutationem, quæ fieri non potest nisi in actione. Atque id in motu locali videtur esse omnino indubitatum, cum impossibile sit mobile connotare de nouo aliquem locum, quem prius non connotabat, quin facta fuerit alicubi mutatio aliqua; prorsus enim implicat ut duo contradictoria de aliquo sint vera successiuè sine noua mutatione; quæ mutatio non fit in loco: fit ergo in ipso mobili, atque adeo nouus ab eo acquiritur motus, qui non erat antè. De figura eadem ratio est, ut sæpe ostendi. De substantia idem demonstratur in sequenti disp. dum agam de substantia. Illud autem axioma, quod posui, quod duo contradictoria non possint successiuè predicari de aliquo sine mutatione alicubi facta, sæpe probatum est in Physica, & sanè demonstratum.

Solutio primæ dubitat. Ad primam respondeo nunquam sine necessitate debere multiplicari nouas entitates; sed ubi tamen euidenter est necessitas nouæ alicuius entitatis realis, non debere res explicari per connotationes, de quibus certissimum hoc etiam esse debet, quod nulla connotatio noua esse potest in rebus, nisi alicubi facta sit aliqua mutatio; si enim realiter omnia se habeant, sicuti se habebant prius, implicat ut aliquid connotet illud, quod prius non connotabat. Quoties ergo noua exurgit denominatio, quæ non poterit explicari sine reali aliqua mutatione in modis, toties dicam productum esse nouum aliquem modum. Quoties poterit explicari sine nouo aliquo modo, toties per connotationem explicabitur sine modis. Quomodo autem ratiocinatio fiat sine extensionibus infinitis categorematicè, & mutatio agentium sine infinitis actionibus, suo loco disputatum est in physica, ubi etiam negabam vocationem, durationem, relationem esse modos entitati rerum superadditos, quia sufficiens in illis intelligitur mutatio, saltè extrinseca, per quam explicetur noua denominatio facta in rebus.

Solutio secundæ. Ad secundam respondeo modos istos esse verè reales independentes ab operatione intellectus, non autem chimericos; sunt enim à parte rei veræ res, & vera entia. Quando verò dicitur, illas non esse entitates, impropria loquutio est; nomen enim entitatis, si significet id quod non est purum nihil, & quod est independentes ab omni fitione intellectus, quilibet modus est propria & vera entitas: si autem entitas significet id quod ita est ens, ut possit existere, saltè diuinitus, etiam si non afficiat aliud, & illud modifiet, modi non sunt entitates, quia essentialia hoc habent, ut sint affectiones quedam reales, & modi secundum quos dicantur se habere subiecta, quæ per ipsos denominantur. Vnio v. g. materiæ & formæ verè realis est, & propriè dictum ens; sed quia tamen nec esse diuinitus potest, nec definiti, nec explicari sine vnitis (quomodo enim erit vnio, si nihil vniet?) propterea dicitur modus, quia per eam duo extrema dicuntur certo aliquo modo se habere; dicuntur enim esse inuicem vnita. Eademque ratio est aliorum omnium modorum.

Solutio tertiæ. Ad tertiam infinitum esset & impertinens asserere nunc rationes, quare nec relatio, nec vbiatio, R. P. de Rhodis curs. Philosoph.

nec duratio sint modi, sed solùm connotationes. Vnio autem, actio, motus, subsistentia, figura sint veri modi; suis enim locis disputatum hoc est, & ostensum, quomodo sufficiens in illis inueniatur mutatio sine realitate modali noua; in istis autem necesse sit nouam produci realitatem. Quomodo autem possint distinguere entia illa, quæ sunt tantum modi, ab illis entibus, quæ sunt distincta realiter à subiectis, quibus insunt; dixi agens de vnione, actione, motu.

§. III.

Verum admitti possit distinctio aliqua formalis ex natura rei, ante operationem intellectus, quæ non sit realis.

Singularis est sententia Scoti & Scotistarum, Sententia Scoti. quod præter distinctiones duas reales iam assignatas admitti etiam debet alia tertia distinctio, quæ omnem præcedit operationem intellectus, & est verè à parte rei; sed nullo tamen modo realis est, aut modalis; quia est pluralitas duntaxat conceptibilitatum, non autem entitatum; ideoque appellatur distinctio formalis ex natura rei, ut non confundatur cum distinctione reali, & distinctione rationis; minor enim est distinctio quàm realis, & maior quàm distinctio rationis.

C Ratio autem dubitandi est primò, quia si datur distinctio à parte rei, quæ nec est inter entitates realiter distinctas, & tamen prior est omni operatione intellectus, datur distinctio formalis ex natura rei: sed admittenda necessariò est distinctio aliqua minor reali & modalis; maior autem quàm distinctio rationis: ergo datur distinctio formalis ex natura rei. Probat minor. Attributa Dei, & perfectiones substantiales eiusdem indiuidui creati non distinguuntur realiter aut modaliter; & tamen distinguuntur ante omnem operationem intellectus: ergo mediam habent inter illas distinctionem, quæ à parte rei est, & vocatur formalis. Antecedens, quantum spectat ad modalem, & realem indistinctionem, in confesso est apud omnes; de sola distinctione rationis probatur. Illa quæ nullo cogitante intellectu diuersas habent essentias, distinguuntur plusquam ratione: Dei attributa, & perfectiones substantiales eiusdem indiuidui nullo cogitante intellectu, diuersas habent essentias: ergo differunt plusquam ratione. Minor probatur. Illa nullo cogitante intellectu diuersas habent essentias, quorum diuersæ necessariò sunt definitiones, quibus explicatur essentia prout est à parte rei: sed Dei attributa, & perfectiones eiusdem indiuidui creati habent diuersas definitiones, quibus explicatur essentia eorum, prout est à parte rei; certum enim est, quod iustitia Dei aliter definitur, quàm Dei misericordia; rationalitas Petri aliter definitur quàm animalitas: ergo illa diuersas habent essentias.

E Secundò implicat ut denominationes contradictoriæ afficerentur & negentur de rebus, prout sunt à parte rei sine distinctione à parte rei: de variis attributis eiusdem entis, tum increati, tum creati affirmantur denominationes contradictoriæ; dicitur enim verè quod iustitia punit, misericordia non punit; intellectus cognoscit, voluntas non cognoscit; animalitas sentit, rationalitas non sentit: ergo inter illas perfectiones datur distinctio à parte rei.

Tertiò implicat ut intellectus verè cognoscat aliqua ut plura, quæ in seipsis à parte rei non sunt plura:

KKK

plura : intellectus verè cognoscit istas perfectiones ut plures, distinguit enim animalitatem à rationalitate, iustitiam Dei à misericordia : ergo illæ sunt à parte rei plures. Maior evidens est ; nam veritas cognitionis est conformitas eius cum re cognita, provt est à parte rei, non autem cum re cognita provt cognita ; vnde argumentor. Cum intellectus sine falsitate cognoscit iustitiam Dei provt distinctam à misericordia, cognoscit iustitiam existentem à parte rei : ergo à parte rei iustitia Dei distinguitur à misericordia. Idem dico de omnibus entibus, quæ vocantur connotantia ; nam illud à parte rei distinguitur, quod nullo cogitante intellectu advenit rei alicui prius existenti : connotatio advenit subiecto prius existenti, etiamsi nullus cogiter intellectus : ergo connotatio distinguitur à parte rei, non autem sola ratione à subiecto cui advenit.

Conclusio
negans.

Prima
probatio.

Dico quartò, fictitiam omninò videri, & impossibilem omnem distinctionem formalem ex natura rei, quæ nec sit distinctio realis, nec distinctio rationis. Ratio est primò, quia inter duo extrema contradictoria nullum dari potest medium : distinctio realis, & distinctio rationis contradictoriè opponuntur : ergo nulla inter illas esse potest distinctio media, quæ neque sit distinctio realis, neque distinctio rationis. Distinctio ista formalis ex natura rei à Scotò excogitata, nec est distinctio realis, nec distinctio rationis : ergo illa est impossibilis. Maior est receptissima, sola minor eget probatione ; sic autem probatur. Illa duo extrema contradictoriè opponuntur, quorum vnum est affirmatio, alterum negatio eiusdem secundum idem : distinctio realis & distinctio rationis sic se habent, ut vna sit affirmatio, altera negatio eiusdem secundum idem, quod probò. Distinctio realis est pluralitas rerum, quæ prior est omni operatione intellectus, à qua non causatur ; distinctio rationis est pluralitas, quæ non est prior operatione intellectus, per quam solam causatur : sed esse prius, & non esse prius operatione intellectus ; causari per eam, & non causari, sunt affirmatio & negatio eiusdem secundum idem : ergo distinctio realis & distinctio rationis sunt affirmatio & negatio eiusdem secundum idem. Maior nota est, nam distinctio realis illa dicitur, quæ est in re, seu à parte rei ; nemo enim vocat à parte rei, nisi quod est in re : sed esse in re significat esse prius operatione intellectus, & esse ab illa independens : ergo distinctio realis illa est, quæ præcedit operationem intellectus, & ab ea non pender.

Enasio
Scotistarum,

Ludunt autem adversarij dum aiunt distinctionem istam ex natura rei esse distinctionem conceptibilitatum ; non autem entitatum ; sic enim insto : istæ conceptibilitates diversæ à parte rei, vel sunt purum nihil, vel sunt entia realia : non sunt purum nihil : ergo sunt entia realia. Sed distinctio entium realium à parte rei est distinctio realis : ergo distinctio ista ex natura rei est distinctio realis inter veras entitates. Deinde tunc est sola distinctio rationis, quando est distinctio duorum provt diverso conceptu concipi possunt : sed distinctio conceptibilitatum est distinctio duorum provt diverso conceptu possunt concipi : ergo ista distinctio conceptibilitatum est solùm distinctio rationis ratiocinata cum fundamento in re.

Secunda
probatio.

Secundò illa omnia, quæ dicuntur ab adversariis distingui formaliter ex natura rei, sola ratione distinguuntur : ergo distinctio illa fictitia solùm est, nec est aliud quàm distinctio rationis. Antecedens sæpe alibi probatum est, dicunt enim Sco-

tista v. g. Dei attributa distingui formaliter ex natura rei ; ostensum autem est *tract. 1. de Dio*, solam inter Dei attributa, tum absolutam, tum relativam, & essentiam reperiri distinctionem rationis, aliam omnem distinctionem esse impossibilem cum summa unitate, simplicitate, infinitate. Dicunt etiam adversarij, perfectiones substantiales eiusdem individui creati distingui formaliter à parte rei, quod reiectum est *2. disp.* dum egi de gradibus metaphysicis. Nullibi ergo reperitur distinctio ista formalis diversa vel à distinctione rationis, vel certè à distinctione verè reali.

Ad primam respondeo, nullam esse distinctionem mediam inter eam quæ realis est, & eam quæ solius est rationis. Ad probationem, nego Dei attributa, & diversas perfectiones eiusdem individui habere diversas essentias, nullo cogitante intellectu ; nam illorum omnium essentia non sunt diversæ, nisi provt sub sunt conceptibus nostris inadæquatis, cum tamen à parte rei unam habeant simplicem essentiam. Tota ergo difficultas est in illa propositione : Illa nullo cogitante intellectu diversas habent essentias, quæ diversas habent definitiones explicantes ea provt sunt à parte rei. Debet autem sic distingui ; quæ definitiones habent diversas explicantes ea adæquate, provt sunt à parte rei, concedo ; explicantes ea inadæquate tantum provt sunt à parte rei, nego. Iustitia Dei v. g. si definitur adæquate provt est à parte rei, includet misericordiam, aliaque Dei attributa, imò & totam Deitatem : quando definitur præcisè ut iustitia est, explicatur solùm inadæquate, idque sola efficit operatio intellectus concipientis illas perfectiones inadæquate, id est præcisè ut respondent diversis perfectionibus creatis : illa ergo est duntaxat distinctio rationis.

Ad secundam sæpe negata est illa maior : implicat ut denominationes contradictoriæ affirmentur & negentur de rebus provt sunt à parte rei, sine distinctione à parte rei ; si enim affirmentur & negentur secundum eandem formalitatem, vera est propositio ; si affirmentur & negentur secundum diversas formalitates, est falsa : nam ex eo quod aliquid sit virtualiter multiplex, de illo potest aliquid affirmari & negari ; quod autem diversas habet formalitates, virtualiter multiplex est : denominationes ergo illæ non sunt reverè contradictoriæ, cum non sint secundum idem formaliter.

Sed inquires : Formalitates illæ sunt à parte rei : ergo illa distinctio est à parte rei.

Respondeo, illas formalitates esse à parte rei, sed non esse plures aut distinctas à parte rei.

Ad tertiam respondeo, ut dixi, explicando universaliter, distinguendo maiorem ; implicat ut intellectus verè cognoscat aliqua ut plura, quæ in se ipsis non sunt plura, si cognoscat illa solùm inadæquate, concipiendo vnum alio non conceptu, nego maiorem ; si affirmet illa esse in seipsis plura, concedo maiorem. Quando intellectus cognoscit Dei attributa ut plura, non affirmat illa esse plura, sed tantum concipit illa inadæquate concipiendo vnum non conceptu alio. De connotatiis & relatiis fusiùs dicam *disp. 4.* nunc tantum dico connotationem non posse rei alicui de novo advenire, nisi adveniat aliquid novum reale, quod distinguitur à subiecto connotante ; atque adeò connotatio secundum id quod dicit in obliquo, semper distinguitur à subiecto connotante, sed hæc alias.

Quaest. V. Sect. I. De Veritate. 667

§. III.

De distinctione rationis, tum ratiocinatae, tum ratiocinantis.

Sequeretur vt de hac vtraque distinctione disputarem, quæ non est in rebus, sed per solam causatur operationem intellectus; cuius tanta vis est vt ea sepatet cogitando, quæ ne diuinitus quidem existere possunt separata; & diuidat ea, quæ sunt realiter indiuisibilia; & partes inueniat, vbi non est nisi summa vnitatis. Verum quia distingui per rationem vnum ab alio, non est aliud quam cogitari per intellectum altero non cogitato, seu præscindi per cognitionem ab eo cum quo est idem; nihil video necesse dicere de distinctione rationis præter ea quæ dixi initio quaestionis primæ de præcisionibus obiectiuis, quæ non sunt aliud quam distinctio rationis, vt eo loco plenè dixi. Præscindi enim obiectiue non est aliud quam distingui ratione.

QVÆSTIO V.

De veritate & bonitate, prout sunt proprietates entis in communi.

Quam longa fuit & multiplex controuersia de vnitatem transcendentali, quæ proprietates est prima entis, tam breuiter esse potest consideratio aliarum duarum, veritatis nimirum, & bonitatis, quia in Logica exposita est natura ferè tota veritatis; de bonitate in Ethica fusè dixi, vnde nunc de vtraque paucissima dicere satis erit.

SECTIO I.

De veritate transcendentali, prout est reciproca passio entis.

Veritatem distinguebam in Logica in transcendentalem, quæ appellatur veritas in essendo, conuenitque omni-enti; & formalem, quæ appellatur veritas in representando, estque propria solius cognitionis, quæ conformatur obiecto, dum representat illud sicuti est. Primæ illius veritatis propria hic quaritur ratio, & germanus conceptus, prout conuenit omni-enti, & est aliquid distinctum à veritate formali.

Existimat nimirum Vasquez 1. part. disp. 77. c. 4. veritatem solius cognitionis propriam esse; res enim non esse veras nisi extrinsecè, per denominationem ab intellectu, in quo causant veram sui cognitionem. Alij cum Aureolo & Alensi, volunt nihil veritatem esse aliud quam negationem extranei, aut apparentis: aurum v. g. illud dici verum, quod admixtum non habet æs, vel argentum. Lessius docet veritatem non esse aliud quam conformitatem cum sua regula, seu cum exemplari diuino, quæ cognitio est Dei practica de re prout faciendi. Suárez veritatem definit conformitatem cum vero conceptu intellectus. Communior sententia docet veritatem esse ipsam rei alicuius cognoscibilitatem.

Ratio autem dubitandi est, quia primò si sola rei cognoscibilitas est veritas transcendentis, sequitur veritatem non esse aliquid intrinsecum enti,

A sed solam denominationem extrinsecam à cognitione; nam esse cognoscibile non est aliud, quam posse cognosci: sed veritas, quæ reciproca est passio entis, non potest esse solum denominatio extrinsecam, quia proprietates entis sunt aliquid extrinsecum enti, illique soli conuenire possunt; denominatio autem extrinsecam, quæ petitur à sola cognitione, conuenit etiam entibus fictis; nam illa denominatur etiam cognita: ergo veritas transcendentalis non est sola rei cognoscibilitas.

Secundò si rei cognoscibilitas est veritas transcendentalis, datur circulus inter cognitionem & obiectum; cognitio enim est vera, quia tendit in obiectum; & obiectum est verum, quia terminat cognitionem; imò res erit vera, quia potest cognosci; & potest cognosci, quia est vera.

Tertiò illud quod est specificatum cognitionis non est aliquid dependens à cognitione, sed est illa prius: veritas transcendentalis est id quod specificat cognitionem, & est illa prior: ergo veritas non est aliquid posterius cognitione, sed cognoscibilitas est aliquid posterius cognitione, & ab ea dependens.

Dico primò veritatem transcendentalem non esse aliquid omnino extrinsecum enti, sed esse intrinsecam rei cognoscibilitatem, seu ipsam rem prout per seipsam ingenerare potest sui conceptum, & illum fundare.

Ratio primæ partis est, quia mera denominatio extrinsecam non potest esse reciproca passio entis, cuiusmodi est veritas. Imò cuilibet enti rationis, & non enti conuenit etiam denominatio huiusmodi extrinsecam, quæ petitur à cognitione; chimæ enim denominatur à cognitione: sed neque vlla ratio est cur cognitio dicatur vera intrinsecè, reliqua verò entia extrinsecè solum vera sint; nam veritas quidem formalis solius cognitionis est propria; veritas autem transcendentalis, ad omnia entia extenditur. Denique communis loquendi vsus rebus quibuscumque veritatem attribuit; nam dicitur v. g. hunc esse verum hominem, hoc esse verum aurum.

Secunda pars explicat proprium conceptum veri transcendentis; probari autem potest, quia dupliciter explicari potest rei alicuius cognoscibilitas: primò fundamentaliter, & quasi actiue, ac motiue: secundò formaliter, & quasi passiuè. Dicitur ens cognoscibile fundamentaliter, quatenus per seipsum potest causare in intellectu sui cognitionem, id est mouere intellectum ad sui cognitionem; cognitio enim fundatur in obiecto, & ab eo causatur; quia obiectum mouet intellectum ad sui cognitionem; & hoc, vt vides, prius est ipsa cognitione, cum eam causet. Dicitur ens cognoscibile formaliter, & quasi passiuè, quatenus potest esse terminus cognitionis, & hoc supponit cognitionem, & ab illa pendet: vnde argumentor. Vt aliquid sit proprietas entis, requiritur vt conueniat omni-enti reali, & non conueniat illi quod non est reale: sed esse cognoscibile fundamentaliter, & quasi actiue, conuenit omni, & soli enti reali; nullum enim est ens reale, quod per seipsum non possit causare in intellectu sui cognitionem; & nullum est ens rationis, quod possit illam causare per seipsum quia semper cognoscitur ad modum entis: ergo cognoscibilitas illa entis est proprietas eius reciproca, quæ appellatur veritas. Deinde illa cognoscibilitas entis est prior cognitione, quia muis in ordine ad illam cognoscatur & explicetur; est enim ens prout causat & fundat cognitionem.

Denique probari potest, quia veritas nullo alio modo

Conclusio bimembris.

Non est extrinsecam denominatio.

Est cognoscibilitas fundamentalis.

Sententia Aureoli.

modo explicari potest: primò enim dici non potest quod veritas sit negatio alieni, aut apparentis, ut volebat Aureolus; quia negatio alieni reuocari potius debet ad unitatem, quam ad veritatem; nam aurum non esse mixtum aurichalco, & aurum non esse aurum simul, & aurichalcum, vel certè non esse compositum ex utroque. Adde quod veritas solet ab omnibus concipi per modum alicuius positiui, non autem ut pura negatio. Vnde reiiciendi etiam ij sunt, qui definiunt verum illud, quod non est tantum apparens; nulla enim res explicari rectè potest per negationem negationis sui ipsius; sed cum dicitur illud verum esse, quod non est tantum apparens, verum explicatur per negationem negationis sui ipsius; nam v. g. esse aurum apparens, est non esse aurum: ergo non esse aurum apparens, est habere essentiam auri; sed hoc est esse ens quod dicitur aurum, non autem esse verum, quæ proprietas est enti superaddita. Fateor tamen apud vulgus sic explicari solere veritatem, ut illud dicatur verum, quod non est apparens tantum; si enim ab homine imperito quæras, quare Petrus sit verus homo; dicet, quia non est homo pictus: non respondebit autem, quia est cognoscibilis. Imò ipse Augustinus ita videtur usurpasse lib. de vera religione, c. 35. *Vera in tantum vera sunt, in quantum sunt.*

Sententia Lessij. Secundò neque rectè dicitur à Lessio, quod veritas sit conformitas rei cum diuino exemplari. Veritas enim in essendo conuenit ipsi etiam Deo, cui non conuenit esse conformem exemplari pratico, cum Deus non sit aliquid factibile.

Sententia Suaris. Tertiò dici non potest cum Suare, quod veritas sit conformitas rei cum vero conceptui intellectus: ibi enim verus esset circulus, quia querenti, quid sit res vera; respondes, esse illam, quæ conformis est conceptui vero. Si queratur autem quid sit conceptus verus; respondes, qui est conformis rei. Deinde idem explicatur per seipsum; nam si res vera est conformis conceptui vero, certè illa est conformis conceptui conformi rei.

Falsitas quid sit. Dico secundò, falsitatem oppositam veritati transcendentali, si propriè dicta sit, nulli enti reali conuenire posse: falsitatem autem improprie dictam esse posse in rebus per denominationem extrinsecam ab intellectu.

Ratio est, quia falsitas opposita veritati transcendentali est negatio cognoscibilitatis, quæ non potest enti reali competere, cum ens reale quodlibet sit cognoscibile: solum ergo non ens capax est falsitatis oppositæ veritati transcendentali. Falsitas autem improprie dicta enti conuenire potest, quia ens dici potest falsum, quatenus aptum est ut videatur esse quod non est, vel quatenus esse potest obiectum enunciationis falsæ, & causa falsi iudicii. Quamvis igitur veritas enti conueniat omnino intrinsecè, falsitas tamen ei opposita extrinsecè solum conuenit, quia veritas est proprietas entis, quæ proinde intrinseca illi est; falsitas autem cum non possit esse proprietas, per solam denominationem extrinsecam illi conuenit.

Solutio trium difficultatū. Ad primam respondeo veritatem esse cognoscibilitatem fundamentalem, quæ non est solum denominatio extrinseca à cognitione à qua dependeat; sed est ipsa entitas obiecti prout potest causare cognitionem. Cognoscibilitas formalis, & quasi passiva, posterior est veritate, quia est ipsum ens, quatenus potest terminare cognitionem.

Ad secundam respondeo, nullum dari circulum inter cognitionem & obiectum; nam cognitio est vera ex eo quod conformis sit obiecto, quod ip-

sam terminat; sed obiectum non est verum, quia terminatur, sed quia causat cognitionem; ubi nihil est circulus. Vnde absolute negari debet, rem esse veram, quia potest cognosci.

Ad tertiam satis dictum videtur, quod veritas prior est cognitione, quam etiam specificat; quia loquimur de cognoscibilitate fundamentali, & actiua, non de formali & passiva. Si verò nullus esset possibilis intellectus, tunc ens non esset verum, neque haberet hanc passionem recipiam.

SECTIO II.

De bonitate transcendentali.

B DE illa nimirum bonitate, quæ necessariò reperitur in ente quolibet reali; nam de alia bonitate, quæ in solis reperitur liberis actibus voluntatis, & appellari solet moralis, quia non spectat nisi ad solos mores, estque conformitas actuum cum natura rationali; dixi tum in Theologia, tum in Ethica. De priori ergo bonitate facilis solutio est, quid illa, & quod duplex sit; quænam malitia ei sit opposita.

Ratio enim dubitandi primò est, quia prius est aliquid esse bonum, quam esse amabile; querenti enim cur aliquid sit amabile, respondetur, quia est bonum.

C Secundò quædam sunt entia, quæ non sunt vilo modo amabilia, ut odium Dei, & illa omnia, quæ dicuntur esse intrinsecè mala: ergo bonitas quæ communis est proprietatis entis, non est rei amabilitas.

Tertiò ens diuiditur in bonum & malum: ergo bonitas non est communis omni enti; aut etiam conuenit enti ficto, cum possit aliquis amare non ens.

Dico primò, bonitatem transcendentalem esse ipsam rei amabilitatem, & appetibilitatem fundamentalem.

Ratio est, quia sicut veritas non est aliud, ut dixi, quam fundamentalis cognoscibilitas, quæ non est extrinseca denominatio, sed eius fundamentum: sic bonitas connotat appetitum, in quo amorem sui potest ingenerare; quod non est denominati ab amore, sed causare ac fundare posse huiusmodi amorem. Ideò bonum definitur à Philosopho, id quod omnia appetunt. Deinde nullo alio modo explicari potest bonitas ista transcendentalis, quam non bene definiunt aliqui cum Vasque, *Perfectionem ipsam & integritatem rei, cui nihil deest*; quia illa integritas nihil planè superaddit generali conceptui entis, cum esse integrum sit formaliter esse ens; bonitas autem si est proprietas entis, superaddit aliquid generali conceptui entis. Neque ab aliis rectè dicitur bonitatem esse conuenientiam; nam illa non aliud est quam bonitas respectiua; bonitas autem proprietas est communis bonitati, tum absolute, tum respectiua: de quibus

E Dico secundò, bonitatem diuidi multipliciter: primò in absolutam & respectiuam: secundò in bonitatem per essentiam, & bonitatem participatam: tertiò in bonitatem naturalem, & moralem: quarto in bonum honestum, delectabile & utile.

Ratio est, quia res aliqua potest esse amabilis vel propter suam perfectionem, sine ordine ad subiectum, & dicitur habere bonitatem absolutam, seu bonitatem simpliciter, quæ nimirum res in se bona est; vel quia est alteri conueniens tanquam subiecto, diciturque habere bonitatem respectiuam, quæ res alteri bona est, ut frigus aquæ bonum

bonum est, igni verò malum: ergo bonitas rectè diuiditur in absolutum, & respectiuium. Secundo res esse potest bona in omni genere entis illimitatè, independentè, necessariò: illa vocatur bonitas per essentiam, solius propria primi entis, & verus eius character; omnia eius continens nomina, omnia attributa; est enim ipsum bonum sine limitatione, quia infinitum est tum intensiue, tum extensiue: sine compositione, quia est summè simplex, & indiuisibile, totum essentia & pelagus essentia: sine dependentia, quia totum est à se id quod est, fons fluminis sui: sine contingentia, quia necessariò est: sine potentialitate, quia totum est actum, & totum actus. Res etiam esse potest bona participatè, limitatè, dependenter ab alio ente; hoc est bonum, quod dixi participatum, gutta illius oceani, radius huius solis, vmbra illius luminis. Totum videlicet bonum creatum à Deo manans, ad Deum rediens, dum amatorio circulo à bono in bonum perpetuò circumagitur illud summè bonum, & summè pulchrum. Tertiò potest aliquid esse bonum vel naturæ, vt natura est, idest prout naturaliter operatur, vt calor bonus est igni, diciturque bonum naturale; vel naturæ vt liberè operanti, & cum discursu, & dicitur bonum morale. Denique aliquid est bonum respectiuium, quia decet naturam rationalem; diciturque honestum, vel quia voluptatem affert, & est delectabile; vel quia conducit ad aliquem finem, & vocatur vile. Bonitas ergo prout præscindit ab illis omnibus, & est amabilitas fundamentalis, est illa bonitas, quæ conuenit omni enti, & est eius proprietas.

Multiplex malitia.

Dico tertiò, malitiam bonitati transcendentali oppositam esse imperfectionem rei, ratione cuius illa odio haberi potest: totidem autem modis illam posse diuidi, quot modis diuiditur bonitas. Primò enim malitia absoluta est pura priuatio entitatis, quæ soli conuenire potest non enti: malitia respectiua est disconuenientia cum alio: calor v. g. malus est aquæ, qui est bonus igni. Duplex est hæc malitia; positiua & priuatiua. Positiua est, quæ per suam entitatem positiuam malè afficit aliam, vt calor per se aquam malè afficit. Priuatiua est negatio alicuius perfectionis debitæ, vt defectus frigoris in aqua. Rursus malum respectiuium aliud est naturale, quod est disconueniens naturæ vt natura est; aliud morale, quod est disconueniens naturæ vt rationalis est. Quomodo autem nulla sit natura mala, & quænam sit origo mali, multipliciter disputarunt Sancti Patres contra Marcionem, & Manichæos, qui multas ponebant naturas malas, quarum author non esset Deus ex sua natura bonus, sed alter quidam Deus ex se malus, & principium omnis mali; quorum insania multis rationibus euidenter conuincitur potest, præsertim cum implicet, aliquid esse simul ens, & esse malum; neque malum reuerà sit, nisi quando voluntas ex se bona, liberè agens efficit seipsam malam.

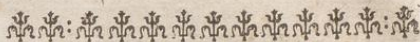
Solutio trium dubitationum.

Ad primam respondeo distinguendo antecedens, eo modo quo dixi de veritate: prius est aliquid esse bonum, quàm esse amabile formaliter, concedo; quàm esse amabile fundamentaliter, nego: nam esse amabile fundamentaliter, idest esse fundamentum propter quod aliquid amari possit, & esse bonum.

Ad secundam respondeo non esse vllum ens, quod non sit bonum & amabile, sub ea ratione, quæ ens est: v. g. odium Dei præcisè vt est ens, est

A aliquid amabile, quamvis quatenus est tale, sit moraliter malum intrinsecè, vt in morali explicatum est.

Ad tertiam respondeo, quodlibet ens reale bonum necessariò esse bonitate transcendentali; ens autem, prout diuiditur in bonum & malum, est ens prout commune enti ficto & reali. Cum dicitur posse ab aliquo amari non ens, facillè concedi potest; quia bonitas, quæ conuenit omni enti, dicit in recto ipsum ens, prout, &c. Enti igitur ficto bonitas transcendentalis non conuenit.

DISPUTATIO IV.

De variis entis diuisionibus.

OST generalem conceptum entis, & proprietates eius reciprocas, sequitur vt dicam de diuisionibus eius in plura inferiora; nihil enim est reale, ad quod non descendat; nihil quod suo quasi attractu non consignet, vt fiat reale, ac desinat esse nihil. Infinita igitur esset ista consideratio diuisionum entis, complecteretur omnes scientias, nisi solis illis diuisionibus essem contentus, quæ ita sunt vniuersales, vt singulæ totam latitudinem entis exhauriant. Primò igitur inquiri, quænam sint generalissimæ diuisiones entis: secundo cuiusmodi sit diuisio entis in substantiam & accidens: tertiò cuiusmodi sit diuisio entis in decem categorias. Reliquæ vel difficultate carent, vel explicatæ manebunt duabus illis rectè intellectis.

QVÆSTIO I.

De communissimis entis diuisionibus generatim.

CVm nihil omninò sit, quod non sit ens, præter purum nihil; tam latè patent diuisiones entis, quàm diffusa est omnis realitas: satis autem erit dicere in genere primò, quænam illæ sint, secundo quænam ex illis sit omnium prima.

SECTIO I.

Quænam sint generalissimæ diuisiones entis.

Certum est primò, generalissimas diuisiones entis istas esse posse: primò in ens increatum, & creatum: secundo in corporeum & spirituale, viuens & non viuens, intellectiuium & non intellectiuium, absolutum & respectiuium: tertiò in substantiam & accidens, ac demum in decem prædicamenta; quia præter istam vltimam nulla est ex illis quæ non adequatè distribuat totum ipsum ens, v. g. diuisio in Deum & creaturas, non diuidit solam substantiam, sed substantiam & accidens: idem dico de spiritali & corporeo, viuente & non viuente. Illæ singulæ diuisiones entis sunt omninò adequatæ: de diuisione in decem prædicamenta diuersa ratio est, quia vt dicam, Deus in nullo est prædicamento.

Genera-
lissimæ
diuisiones
entis.

Certum

Diuisio
entis in
Deum &
creaturas.

Certum est secundò, diuisionem entis in Deum & creaturas variis modis solere tradi. Primò sub his terminis, *infinitum*, & *finitum*; quibus ita significantur Deus & creatura, vt expresse designetur summa distantia, quæ est inter duo illa membra; ens enim infinitum appellatur, quod in sua essentia ita est illimitatum, vt omnem omnino contineat perfectionem possibilem, vel formaliter, vel eminenter: finitum autem, quod ita pertinet ad certum gradum in latitudine tota entis, vt ultra non ascendat, neque contineat vltiores gradus, vel formaliter, vel eminenter. Vnde quamuis fieret à Deo aliqua creatura, cui daret gradus perfectionis infinitos, non esset tamen illa infinita essentialiter, quia non contineret omnem perfectionem possibilem. Secundò traditur eadem

Ens à se
& ab alio.

sub his terminis, *Ens à se*, *ens ab alio*; id est, *independens*, & *dependens*. Primum est illud ens, quod habet esse à seipso, non causaliter & positivè quasi seipsum produxerit; sed negativè, quòd à nullo acceperit esse, neque potuerit accipere. Dependens illud vocatur, quod accipit, vel accipere potest esse ab aliquo alio per veram causalitatem. Personæ videlicet diuinæ Filij & Spiritus sancti accipiunt esse, sed non sunt tamen dependentes, quia non accipiunt illud per veram causalitatem. Tertiò traditur hoc modo

Ens per essentiam,
ens per participationem.

ens per essentiam, & ens per participationem. Ens per essentiam est illud quod essentialiter existit, & est totum id quod est, seu quod nihil omnino habet quod non sit eius essentia. Ens per participationem illud, cui existentia, & plures etiam aliæ perfectiones accidentaliter adueniunt. Quartò dicitur actus purus, & ens potentiale. Illud dicitur actus purus, quod nullam habet potentiam ad existendum, aut recipiendum; sed totum quod esse potest, actu & necessariò est. Ens potentiale illud nominatur, quod esse potest in potentia, tum ad existendum, tum ad recipiendum aliquid noui, quod non habeat. Puritas actus soli Deo conuenit habenti omnia per essentiam, imò nihil habenti, sed essenti omnia, vt ita dicam. Aliæ hoc modo discurrenti per omnia Dei attributa, possunt excogitari diuisiones generales entis, quarum alterum membrum sit Deo proprium, aliud omnibus commune creaturis.

Triplex
dubit.

Ratio ergo dubitandi primò esse potest, quia vt diuisio aliqua bona sit, debent membra subdiuidentia ita tradi, vt postea non sint rationes aliæ alteri communes, alioqui fier commixtio specierum huiusmodi diuidentium: atqui ens à se, v.g. rorsum habet sub se intellectiuium, quod subdiuidi potest in intellectiuium à se, & intellectiuium ab alio. Similiter infinitum habet sub se plures diuisiones, v.g. idem intellectiuium, cum aliud sit intellectiuium infinitum, aliud finitum: ergo illæ diuisiones vitiosæ sunt.

Secundò ens diuidi debet per rationes essendi: sed esse Deum & creaturam non sunt ratione essendi, sicut perseitas & inhærentia: ergo ens non bene diuiditur in Deum & creaturas.

Tertiò diuisio entis in substantiam & accidens non videtur adæquata, cum non contineat omne ens; modi enim substantiales neque sunt substantiæ, neque accidentia; si enim essent substantiæ, perse subsisterent; si accidentia, pertinerent ad categoriam aliquam accidentium; non pertinent autem ad ullam categoriam accidentium.

Diuisio
entis in
finitum &
infinitum.

Dico primò, optimam videri & adæquatam diuisionem entis in ens infinitum & finitum: in

ens à se, & ens ab alio; actum purum, & ens potentiale; necessarium, & contingens.

Ratio est primò, quia illa diuisio est bona & adæquata, cuius duo termini contradictorie ita opponuntur, vt summam habeant oppositionem: huiusmodi sunt ens finitum & infinitum, ens à se, &c. ergo diuisiones illæ optimæ sunt, & sunt etiam adæquate, quia nulla ex illis est, quæ non contineat latitudinem totam entis.

Dico secundò, bene item & adæquatè diuidi ens in substantiam & accidens.

Ratio est, quia nullum est ens, quod vel non sit aptum inherere alteri per veram & propriam inhærentiam, vel quod sit aptum inherere. Si non est aptum inherere, substantia est; si aptum est inherere, est accidens: ergo nullum est ens, quod non sit substantia, vel accidens. Substantia enim sumi potest, vel provt est genus tantum analogum, & sic significat substantiam, tum creatam, tum increatam; vel provt est genus vniuersum, & primum prædicamentum, & sic solam dicit substantiam creatam, vt patebit ex *quest. 3.* hic autem substantia sumitur provt est analogæ, communis nimirum Deo & creaturis.

Ad primam respondeo negando, quod in diuisionibus entis membra subdiuidentia debeant ita tradi, vt non sint postea in altero rationes omnes alteri communes; hoc enim est impossibile: v.g. si diuidatur ens in spirituale & corporeum, vtrumque membrum participat rationem viuentis, cognoscitiui, &c. Substantia & accidens commune habent spirituale & corporeum. Idem dico de aliis omnibus diuisionibus; sufficit enim vt membra, provt formaliter, nihil inter se habeant commune.

Ad secundam respondeo negando ens diuidi debere in modos essendi; debet enim potius diuidi in diuersa entia, alioqui non rectè diuideretur in substantiam & accidens, quæ sunt entia, non autem modi essendi: falsum autem est, quod ens diuidatur in perseitatem, & inhærentiam.

Ad tertiam respondeo modos omnes substantiales reuocari ad substantiam; sunt enim substantiæ quodammodo incompletæ. Patebit autem ex dicendis *quest. 3.* modos completos, qui supponunt suum subiectum in suo esse iam plenè constitutum, pertinere directè ad aliquam categoriam, cuiusmodi est figura: modos autem illos, qui sic efficiunt suum modificatum, vt compleant ipsum in suo genere, pertineantque ad eius integritatem, tunc simul cum modificato in eadem poni categoria, per quamdam reductionem. Huiusmodi est substantia.

SECTIO II.

Quanam inter diuisiones entis sit omnium prima.

Id est, vtrum ens æquè primò, & æquè immediate diuidatur in ens infinitum, & finitum; in ens à se & ab alio; in ens intellectiuium, & non intellectiuium; substantiam, & accidens: an verò aliqua inter diuisiones illas sit aliis prior, & magis immediata, & quanam illa sit.

Ratio dubitandi primò est, quia illæ diuisiones entis sunt æquè immediatæ ac primæ, quæ non diuidunt tantum aliquod ens particulare, sed ipsum ens vniuersalissimè sumptum sine respectu ad alias huiusmodi sunt istæ diuisiones in substantiam & accidens.

accidens, creatum & increatum : ergo illæ diuisiones sunt æquæ immediatæ ac primæ.

Secundò illæ diuisiones, quæ se mutuo continent, ita vt vna includat aliam, & sub illa includatur, æquæ sunt primæ ac immediatæ; si enim vna esset aliis prior, deberet continere alias, & sub illis non contineri: sed istæ diuisiones se mutuo continent, v.g. diuisio entis in substantiam & accidens continet diuisionem in Deum & creaturas, spirituale & corporeum, & alias omnes. Diuisio quoque in Deum & creaturas continet diuisionem in substantiam & accidens, & reliquas, vt patebit: ergo vna ex illis non est prior alterâ.

Tertiò vix potest diiudicari quænam inter illas sit prior; nam diuisio in ens à se & ab alio videtur esse debere omnium prima, quia esse à se non potest fluere ab alia perfectione priore; & tamen diuisio entis in infinitum & finitum videtur esse prior, quia independentia probatur per infinitatem, & illam non probat.

Conclusio affirmatiua. Dico primò, inter diuisiones entis enumeratas datur necessariò aliquis ordo prioritatis; ita vt vna earum sit omnium prima, & maxime immediata; eaque videtur omnino esse diuisio entis in infinitum & finitum. Ita docet Scotus in 1. dist. 8. q. 3. & cum eo Suarez disp. 28. sect. 1. & disp. 32. sect. 1. contra Hurtadum disp. 1. o. sect. 1. Auerliam quaest. 17. & in Logica q. 16.

Probatio. Ratio tamen satis perspicua est ex iis quæ disputabam in tractatu de Deo, de primo conceptu, & differentia essentiali Dei. Si enim infinitas, vt ibi probabam, est Dei differentia propria & character eius essentialis, necesse est vt alia omnes eius perfectiones sint posteriores infinitate, cum ab illa debeant fluere: sed infinitas radicalis & exiguiua, est differentia Dei propria; non autem independentia, vel existentia per essentiam; quia ex independentia, & existentia per essentiam non probatur infinitas, cum posset cogitari ens à se quod per sua principia naturalia sit limitatum: per infinitatem autem certum est probari aseitatem & alias omnes perfectiones: ergo infinitas prima est inter omnes Dei perfectiones, atque adeò ens necessariò diuiditur in ens infinitum & finitum; quia primò & immediatè diuiditur in id, quod primò, & ante alia Deo conuenit. Si enim verum esset, quod illæ omnes diuisiones essent æquæ primæ ac immediatæ, certè nulla dari posset propria Dei differentia. Deinde illa diuisio est omnium prima, sub qua continentur formaliter explicite alia omnes, ipsa verò non continetur sub aliis: sed infinitas formaliter continet omnes perfectiones, substantia verò, v.g. esse intellectiuium, esse absolutum, imò nec independentia continet formaliter infinitatem & alias perfectiones: ergo infinitas & finitas primò diuidunt ipsum ens.

Solutio difficultatum. Ad primam respondeo negando illam maiorem: illæ diuisiones sunt æquæ primæ, quæ diuidunt ens vniuersalissimè sumptum sine respectu ad alias; si enim vna ex illis diuisionibus ita se habeat, vt probet alias, & illas formaliter contineat; non probetur autem per illas, nec sub illis contineatur, certè vna est prior aliis, vt probaui, tametsi alia sint etiam vniuersales.

Ad secundam respondeo distinguendo illam maiorem: illæ diuisiones sunt æquæ immediatæ, quæ se mutuo includunt, si etiam se mutuo probent, & includant formaliter, concedo; si non se mutuo probent, nec includant formaliter, sed tantum reahiter, nego. Dixi autem diuisiones entis huiusmodi esse, vt infinitas includat formaliter & probet alias

A omnes perfectiones; sub aliis autem non includatur formaliter, nec probetur.

Ad tertiam satis dicta est ratio, propter quam diiudicari debeat infinitas esse prior independentiâ, quam probat, & includit formaliter & directè; cum tamen per eam non probetur, nec formaliter directè sub ea contineatur: esto verum sit, quod ens independentens nihil supponit prius à quo fluat: certè nego independentiam fluere non posse ab alia priori perfectione.

Sequebatur vt dicerem, an & quomodo diuisiones illæ sint analogæ, an vniocæ; sed hoc erit manifestum ex q. 3. vbi dicam nihil esse posse vniocum Deo & creaturis.

QVÆSTIO II.

De substantia, & accidente.

Hæc est notissima & celeberrima diuisio entis, de qua video posse quæri quinque: primò propria ratio & conceptus substantiæ prout ab accidente distinguitur; secundò, quid sit substantia; tertio, quotuplex illa sit in composito physico; quarto, qualis sit eius effectus formalis: quinto, quænam illius causæ.

SECTIO I.

Propria ratio, & conceptus substantiæ, prout ab accidente distinguitur.

Idest, quare forma equi v.g. non sit accidens, sed substantia; quantitas autem, & albedo, accidentia sint, non substantiæ; quam esse rem distinctissimam ab antiquioribus vix tactam, à recentioribus nondum explanatam, aliqui pronunciant.

Ratio dubitandi est primò, quia solum discrimen substantiæ ab accidente dicitur esse quod substantia non sit in subiecto, substantia verò sit in subiecto: sed forma materialis non minus subiecto inhaeret, quam accidens: ergo est accidens. Neque satis est dicere, quod accidens est in subiecto completo, forma verò est in subiecto quod ipsa complet: vel enim nomine subiecti compleri intelligitur totum per se, vel intelligitur totum per accidens. Si totum per se, petitur principium, quia totum per se est totum substantiale. Si intelligitur totum per accidens: ergo quantitas etiam substantia est, quia est in tali subiecto incompleto; facit enim ipsa totum aliquod quantum, & albedo totum album.

Secundò accidentia materialia sunt in sola materia: ergo sunt in subiecto incompleto. Imò accidentia etiam animæ separata, v.g. intellectiones & volitiones, sunt in subiecto incompleto: ergo sunt substantiæ.

Tertiò actiones substantiales sunt in subiecto completo, & tamen sunt aliquid substantiale: ergo substantiæ possunt esse in subiecto completo.

Dicendum tamen est, conceptum substantiæ proprium esse non esse in alio tanquam in termino, vel tanquam subiecto completo: conceptum autem accidentis inhaerere alteri tanquam termino, vel tanquam subiecto completo. Negant explanationem hanc voce tenus quidam Recentiores, qui tamen in eam postea recidunt, vt patebit ex statim dicendis.

Obserua igitur, dupliciter posse aliquid esse in subiecto:

Triplex dubitatio.

Assertio.

Subiectū
comple-
tum & in-
comple-
tum.

subiecto : primò ita ut ex incompleto faciat completum sic enim forma materialis est in materia, cum a facit vnum compositum; hoc est esse in subiecto incompleto. Subsistentia v. g. est in subiecto incompleto, quia sic est in subiecto, ut pertineat ad eius constitutionem. Idem dico de vnione. Secundò aliquid esse potest in subiecto ita ut cum eo non faciat vnum per se, neque pertineat ad illius constitutionem : hoc est esse in subiecto completo. Nam albedo v. g. quamvis sit in materia, tanquam in subiecto inhaesionis incompleto, subiectum tamen denominationis illius est compositum, ad cuius constitutionem non pertinet. Dixi ergo conceptum substantiae proprium esse independentiam à subiecto completo; conceptum verò accidentis esse dependentiam ab huiusmodi subiecto.

Probatio
assertio-
nis.

Ratio est, quia communiter definitur substantia, *Ens per se subsistens*; accidens autem, *Entis ens*; id est existens in alio : sed esse per se subsistens, est non existere in alio completo : ergo substantiae proprius conceptus est non existere in alio completo. Deinde, quidquid communiter dicitur substantia, est independentes à subiecto completo; quidquid autem dicitur accidens, à tali subiecto dependens est : ergo rectè distingui substantia potest ab accidente per independentiam à subiecto completo. Probatur antecedens. Substantiae omnes completae simplices, Deus & Angeli, nullum subiectum habent, nec materia prima vel anima rationalis. Tota difficultas est de formis materialibus, & de modis, quos appellamus substantiales, vnione v. g. substantia, & aliis, quae sunt haud dubie in subiecto; sed probo non esse in subiecto completo.

Forma materialis est in materia tanquam pars in comparte, faciens cum ea vnum completum : ergo non est in subiecto completo. Deinde forma substantialis non habet subiectum vllum denominationis : ergo non habet subiectum completum. Vnio verò pertinet ad constitutionem totius completi, & substantia est complementum vltimum naturae : ergo non sunt in subiecto completo. Contra verò, quantitas, calor, &c. praeter subiectum inhaesionis, quod est materia, subiectum habent denominationis, quod est ipsum compositum : ergo habent subiectum denominationis.

Deinde nullo alio modo explicari commodè potest discrimen accidentis à substantia. Verbi gratia volunt nonnulli substantiam appellari id quod est de primo constitutio rei; rem autem vocant, quae vulgò & absolute res dicitur, ut homo, leo, equus. Alij malunt dicere illud esse substantiam, quod constituit primam rem. Appellant autem primam rem, id quod primò & per se intenditur à natura, vel quod primò & per se existit, vel quia est radix ceterorum. Verum recidunt illa in explicationem quam attuli; nam esse constitutum rei, aut primae rei non aliud est quam esse independentes à subiecto completo. Vnde nec discedendum fuit à communi explicatione, quae substantiam vocat communiter ens subsistens, id est independentes à subiecto completo.

Solutio
dubita-
tionum.

Ad primam respondeo subiecti completi nomine intelligi illud, quod non ordinatur ad compositionem alterius entis per se; nomine autem entis per se intelligi ens, quod est vnus essentiae, non intelligi autem totum substantiale, alioqui peteretur principium. Accidentia sunt in materia incompleta tanquam in subiecto inhaesionis, sed habent praeterea subiectum completum denominationis, totum videlicet substan-

tiale, quod non habet vlla substantia, vel aliquid, quod dicatur substantiale. Subsistentia cum sit complementum substantiale totius compositi, non est in subiecto denominationis completo.

Ad secundam responso parer ex dictis; nam accidentia materialia dixi esse in subiecto inhaesionis incompleto, sed in subiecto completo denominationis : accidentia animae separata sunt actu & praeternaturaliter in subiecto incompleto, conaturaliter autem & exigitivè sunt in subiecto completo.

Ad tertiam respondeo actiones substantiales esse mera accidentia in praedicamento actionis, quia ita sunt in subiecto, ut non sint de illius constitutione, ideoque sunt in subiecto completo.

SECTIO II.

Quid sit substantia, & qualis sit effectus eius formalis.

Hæc vtraque quaestio veteribus Philosophis prorsus incognita, Christianis autem Doctoribus obscurissima fuscè à me disputata est in tractatu 7. Theologico, qui est de Incarnatione Divini Verbi; quia ex illo potissimum mysterio innuitur discretimè aliquod esse inter hypostasim & naturam. Breuiter igitur hic controuersiam hanc retexto, & paucis ea commemoro, quae ibi plenè tradidi.

Certum igitur primò est, supponendum hic in primis esse vsum istarum vocum, *natura*, *substantia*, *hypostasis*, *suppositum*. Primò enim nomine naturae, quam Graeci vocant *ὁὐσία*, notandum est significari essentiam ipsam rei, & existentiam, seu id quod definitione ipsa explicatur. Subsistentia significat interdum aliquid positum & reale, non autem fictum; sic enim chimæra dicitur non habere substantiam. Vulgò autem dicitur substantia, ratio aliqua essendi per se, quae inhaerentiae opponitur propriae accidentium. Hypostasis sumitur non ratò pro concreto ipso ex natura & modo essendi proprio accidentium; aliàs autem solum significat abstractum, seu ipsum modum substantiae, id est terminum vltimum & complementum naturae. Suppositum propriè significat compositum illud, quod resultat ex natura & substantia, id est primam substantiam completam & terminatam modo illo substantiali. Persona differt à supposito tanquam minùs vniuersale à magis vniuersali; suppositum enim dicitur de quibilibet substantiis, personae nomen solis tribuitur substantiis ratione praeditis : significat enim primò quodlibet indiuiduum naturae rationalis completum & incommunicabile alteri supposito, definiturque optime à Boëtio, *Rationalis naturae indiuiduum substantia*; id est perfectum indiuiduum, quod vnitatem, indiuiduam, & incommunicabilitatem omnino exigit. Personalitas autem significat substantiam rationalem naturae, quam eleganter vocat S. Hilarius rem ipsius naturae.

Certum secundò est, totam hanc controuersiam in eo versari, utrum substantia illa, seu hypostasis, & personalitas naturae singulari aliquid superaddat, vel ratione, vel etiam re distinctum. Quod si aliquid superaddat, utrum illud non sit aliud, quam negatio quaedam communicabilitatis, an verò sit positum aliquid distinctum à natura; & demùm si est aliquid praeter naturam, qualis sit effectus eius formalis, quem naturae confert illam complendo & terminando.

Statuebam

Subsistentia superaddit aliquid naturæ. Statuebam autem primò, subsistentiam necessariò superaddere aliquid naturæ singulari: quod satis periculose negatum videtur à Durando in 1. dist. 3. q. 1. n. 1. q. ubi docet suppositum & naturam in creatis non distingui nisi penes modum significandi abstractum & concretum; vult enim naturam significari per modum abstracti, suppositum autem per modum concreti, licet in re sint idem, sicut ens & entitas: sed hoc positum mysteriis Trinitatis & Incarnationis dici nullo modo posse.

Prima probatio. Ratio erat primò, quia natura divina præcisa per intellectum à personalitatibus, non est suppositum & persona: ergo suppositum dicit aliquid præter naturam, alioqui si natura & persona idem sunt, sicut in Deo sunt tres personæ, sic erunt tres essentiae, & natura: & sicut una tantum in Deo est natura, sic erit una tantum persona: & ne dicas hoc in Deo verum esse, non autem in naturis creatis.

Altera probatio. Ratio erat secundò, quia si homo & humanitas differrent solum in modo significandi, adeò ut homo nihil adderet humanitati, esset omnino idem in Christo humanitas & homo; & sicut verum est dicere, *Homo est Deus*; verum etiam esset dicere, *Humanitas est Deus*; quod erroneum est. Deinde cum in Christo duplex sine dubio sit natura, duplex etiam in eo esset persona: nam sanctissima Christi humanitas totum haberet unita Verbo, quod haberet, si non esset unita; nihil enim deest illi etiam ratione distinctum: ergo Christus, sicut subsistentiam haberet divinam, haberet etiam humanam; qui error est Nestorij. Quomodo ergo dicitur, quod humanitas est sine propria subsistentia, si subsistentia formaliter est humanitas.

Instantia. Dices, hominis essentia est eius propria definitio: sed definitio solum continet naturam: ergo essentia hominis solum continet naturam: ergo etiam homo nihil est quam natura, v. g. Petrus nihil est quam compositum ex hac materia & hac forma.

Respondeo verum esse quod sola natura est de essentia hominis; subsistentia enim non est illi essentialis, cum ab eo etiam separaretur. Petrus nihil est quam compositum ex hac materia, & ex hac forma, si hac materia, & hac forma significet materiam & formam cum subsistentia; si autem significet solum materiam & formam sine subsistentia, Petrus est aliquid præter materiam & formam.

Non est sola negatio superaddita. Statuebam secundò, subsistentiam superaddere naturæ veram entitatem modalem realiter ab ea distinctam, non autem solum negationem communicabilitatis aptitudinalis aut actualis. Contra Scotum in 1. dist. 23. quæst. unica, & in 3. dist. 1. q. 1. art. 3. cui plures nunc ex Recentioribus adhærere, rati esse inutile tor modalitates multiplicare. Sed contra eos

Prima ratio ex mysterio Trinitatis. Ratio efficax primò ducebatur ex mysterio Trinitatis; nam divinæ personalitates, prout distinguuntur virtualiter ab essentia, & realiter inter se, sunt conceptus verè positivi superadditi essentiae, non autem sola essentia, prout connotat negationem: ergo etiam in creatis personalitas non est sola natura cum connotatione negationis. Consequentia est evidens, quia conceptus personalitatis est aliquid commune Deo & creaturis, sicut conceptus substantiæ communis est. Probatur antecedens. Si personalitas divina essentia

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A superadderet solummodo negationem, sequeretur divinæ personas non differre inter se nisi connotatione, ac negativè; atque ita illæ non essent inter se positiva entia distincta; non enim distinguerentur secundum id quod personalitas diceret in recto; nam illud sola esset essentia communis: distinguerentur ergo dumtaxat secundum id quod connotat personalitas in obliquo, quod vis solum esse personalitatem: ergo divina personæ negativè solum distinguerentur. Deinde personalitates divinæ, ut probabam tract. 1. dist. 6. de Trinitate, non solum realiter, sed etiam formaliter sunt processiones, & relationes, quas certum est non esse solum essentiam & negationem. Denique personalitas Patris habet aliquid positivum, quod non habet personalitas Filij, & Spiritus sancti: sed per te personalitas Filij dicit essentiam cum connotatione negationis: ergo personalitas Patris dicit aliquid positivum præter essentiam, & connotationem negationis.

B Secundò ratio præsertim ducebatur ex mysterio Incarnationis, ubi necesse est sanctissimam Christi humanitatem carere propria subsistentia humana, & subsistere per hypostasim divinam, cui est unita substantialiter. Certum videlicet est ex fide, quod Verbum divinum assumpsit humanitatem, & non assumpsit personalitatem: ergo certum est personalitatem esse aliquid separabile ab humanitate: non potest autem fieri quod illud separabile sit sola negatio unionis, alioqui totum illud reale, quod dicit personalitas creata, esset in Christi humanitate; sicut quando duæ guttæ aquæ unitæ sunt, tota realitas earum eodem modo est ac prius, etiamsi desinant esse totæ. Sequeretur etiam, quod Verbum non magis esset persona, quam humanitas; quam tamen constituit in ratione personæ, quia esse personam, est habere negationem unionis: Verbum unitum humanitati, non magis habet negationem unionis quam humanitas: ergo Verbum non magis est persona quam humanitas. Deinde si personalitas solum superadderet negationem, humanitas Christi aliter penderet à Verbo divino, quam à proprio supposito; si enim penderet à proprio supposito, penderet solum à negatione; pendens autem à Verbo divino, non perdet solum à negatione: ergo aliter pendet à Verbo, quam penderet à proprio supposito: hoc autem absurdum est; quia Verbum divinum facit humanitatem esse personam divinam, sicut propria personalitas faceret illam esse personam humanam.

C Obiciunt adversarij, esse superfluum modum illum subsistentiæ positivum, cum possit sufficienter explicari per solum negationem. Sed probationes, quas attuli, satis ostendunt eius necessitatem. Præcipua tamen difficultas peti videtur ex formali effectu modi huius superadditi, quem varè omnino explicant Authores, sed parum probabiliter. Volunt alij, proprium illius munus esse, ut naturam reddat independentem à subiecto; quod tamen sufficienter habere potest per creationem, per quam fit independentem à subiecto. Alij mantinent, effectum subsistentiæ proprium esse reddere naturam incommunicabilem alteri supposito. Sed hæc est petitio principij, quia quaeritur quid sit suppositum. Adde quod prius est naturam esse in se completam, quam illam esse incommunicabilem: ergo incommunicabilitas illa est aliquid posterius, quam subsistentia, sicut calor reddit subiectum in quo est

LLI incapax

Altera ratio, ex mysterio Incarnationis.

Quid obiciant adversarij.

Difficultas circa formalem effectum subsistentiæ.

incapax frigoris; sed ille tamen non est effectus formalis caloris; quia prius est subiectum esse calidum, quam esse incapax frigoris. Alij dicunt, proprium esse substantiæ, complere ultimum naturam, & illam terminare, adeo ut in se sola existat, neque alio indigeat sustentante. Verum hoc etiam est obsecrum, quia si natura completur per substantiam, dicendum est quam perfectio illi desit substantiæ, id est in quo sit incompleta; non enim completur si non sit incompleta; non dicitur autem hactenus quale sit complementum illud, quod accedit naturæ per substantiam, per quam dicitur compleri. Denique non solvunt difficultatem qui volunt naturam accedente substantia fieri aliquod totum; sic enim anima separata non esset subsistens, & tamen Christi anima in triduo mortis subsistebat in Verbo: & humanitas separata non egeret modo substantiæ, quod rejectum est; posset enim dici esse aliquod totum.

Qualis ille sit.

Statuebam igitur tertio, formalem effectum substantiæ proprium esse, quod sit habens naturam tanquam subiectum denominationis, & rectum omnium prædicatorum, quibus natura in concreto significatur. Quod eo loco fuscè traditum obiter, solum hic indico, non repeto.

Ratio igitur est, quia omne quod habet rationem formæ, necessariò habet subiectum aliquod à quo habeatur, & per quod fiat hoc. Si enim est forma, determinat necessariò aliud: ergo debet haberi ab eo, quod determinat. Subiectum autem aliud est inhaesionis, aliud denominationis. Primum dicitur illud, quod recipit aut sustentat formam: alterum est quod non vnitur formæ, recipiendo vel sustentando, sed subiiciendo se omnibus eius denominationibus, tanquam rectum omnium concretorum, quæ illam significant.

Natura substantialis habet rationem formæ.

Constat autem ex mysteriis, tum Trinitatis, tum Incarnationis, naturam substantialem seorsum sumptam esse quandam veluti formam suppositi, & actum quandam determinantem aliud à quo habeatur; propterea certum est, illam esse obliquum in omnibus concretis, in quibus illa semper dicitur haberi; substantia verò est habens naturam ut propriam quidditatem; est enim rectum in omnibus concretis, id est subiectum quod supponitur omnibus denominationibus, quibus natura significatur ut totum, & integrum concretum. Hoc videlicet naturæ deest si sumatur seorsum ab hypostasi, quod non habeatur, ac proinde significari non possit ut totum concretum; deest enim ipsi rectum, quamdiu abest hypostasis ipsam habens: hoc est esse subiectum denominationis: ergo totum munus, quod in composito metaphysico exercet substantia, est quod sit subiectum denominationis naturæ, id est rectum omnium denominationum, quæ in concreto illam significant. Sed hæc exposui fusiùs citato loco.

Subsistentiam esse modum.

Statuebam quartò, substantiam esse modum superadditum naturæ, non autem entitatem distinctam realiter: contra Caietanum, quem sequuntur Hurtadus & Arriaga.

Ratio est, quia per solam entitatem modalem sine maiori vlla realitate satis explicari potest mysterium totum Incarnationis, ad quod satis est quod substantia separabilis sit à natura. Deinde non est maior ratio, cur inhaerentia sit modus potius quam substantia; sicut enim sine accidente conservari non potest inhaerentia, & mo-

tus sine mobili; sic absque re subsistente conservari substantia non potest. Denique si non est modus, vel est substantia, vel accidens. Non primum, quia non est substantia completa, ut patet; nec incompleta, quia omnis substantia incompleta est materia vel forma. Nec est etiam accidens, quod esse non potest constitutum substantiæ.

Obicitur primò. Non videtur implicare aliquam naturam creatam, quæ sit identificata suæ substantiæ: ergo naturæ quæ nunc sunt, nullo egerent modo superaddito ut subsistant.

Respondeo probabiliter Suarezem disp. 34. scilicet 6. censere, quod omnis huiusmodi natura identificata suæ substantiæ implicat; sed verius tamen existimare Valentiam, quod nulla videtur repugnantia in existentia huiusmodi creaturæ, quæ sine dubio si existeret, nullo modo alioni posset à divina persona. Nunc autem quia ex assumptione humanitatis Christi Domini euidenter colligitur distinctio naturarum omnium existentium ab hypostasi, cum omnes assumi possint, atque adeo spoliari propria substantia, dicere tamen substantiam esse distinctam à naturis quibilibet existentibus; sed non tenemur dicere illam magis distinctam esse, quam modaliter.

Obicitur secundò. Sicut probatum est, substantiam esse aliquid superadditum naturæ creatæ, non autem esse dumtaxat negationem, quia divinæ hypostases non sunt solum negationes; ita dicere consequenter tenemur substantiam non esse solum entitatem modalem, quia divinæ personalitates non sunt modi tantum.

Respondeo negando hanc consequentiam; si enim divina personalitas esset aliquid positivum naturæ superadditum, creata verò hypostasis esset solum negatio, non posset dari conceptus unus substantiæ communis Deo & creaturis; entem enim & non enti nihil datur commune. Potest autem dari conceptus substantiæ communis Deo & creaturis, si positiva sit utraque substantia, quamvis creata hypostasis sit entitas modalis.

Obicitur tertio, Deus non potest supplere formalem effectum formæ, quia effectus ille formalis est aliquid incompletum; sed effectus substantiæ modalis non minus est aliquid incompletum: ergo ille non magis suppleri potest à Deo quam effectus formalis formæ. Deinde suppositum in composito metaphysico habet rationem materiæ; recipit enim naturam, id est subiectum denominationis: sed nullus modus est receptivus modificari: ergo substantia non est modus.

Respondeo effectum formalem formæ suppleri non posse sine imperfectione, quia esse formam, est esse partem entis per se, ac proinde incompletam. Modus autem substantiæ suppleri potest per aliquid completum, quia licet ille secundum rationem communem modi sit aliquid incompletum, non est tamen aliquid incompletum secundum rationem propriam substantiæ, quæ propterea potest suppleri per aliquid completum. Verum est, quod in composito metaphysico suppositum habet rationem materiæ, non quod verè recipiat naturam, sed quod concipiatur quasi eam recipere, & esse quasi basis totius esse substantialis. Addit denique Hurtadus, omnem modum esse determinationem rei ad aliquid, substantiam autem non esse determinationem naturæ ad aliquid, cum potius sit terminus

terminus ultimus naturæ: unde inferat subsistentiam non esse modum. Verum nihil concludit hoc argumentum, in quo primum negatur subsistentiam non esse determinationem naturæ ad aliquid, cum illam determinet ad existendum completè. Deinde falsò censet Hurtadus, modum necessariò esse illud omne, quod alterum determinat; manifestum enim est, quod omnis forma, tum substantialis, tum accidentalis, determinatio est formalis rei alicuius ad aliquid.

SECTIO III.

Quotuplex in quolibet supposito sit subsistentia.

DE supposito Angelico, cuius simplicissima natura est, dubitatio esse non potest; si enim in natura non potest vlla esse compositio, neque vlla esse potest etiam in supposito. Tota ergo controversia est de substantiis compositis ex materia, & forma; utrum vnica sit indiuisibilis subsistentia totum efficiens compositum, an verò duæ partiales; vna in materia, & altera in forma. Hoc enim quaeritur primum de composito humano, secundò de compositis purè materialibus.

§. I.

Utrum in composito humano vna sit simplex hypostasis.

Quadruplex dubitatio.

Ratio dubitandi primò est, quia si plures essent personalitates in homine, homo esset plures personæ partiales; personalitas enim est forma personæ: sed non potest Petrus dici plures personæ humanæ partiales: ergo non sunt in homine plures personalitates partiales.

Secundò subsistentia est forma vltimò terminans naturam, & reddens illam incommunicabilem alteri: sed solum compositum est incommunicabile; materia enim communicatur formæ, forma communicatur materiæ per vniionem: ergo solum compositum habet subsistentiam, non autem illius partes: ergo vnica est in toto composito subsistentia.

Tertiò proprius effectus subsistentiæ non est alius, nisi facere id quod afficit aliquid totum, siue hoc aliquid: solum compositum est aliquid totum, partes autem non sunt aliquid totum: ergo soli composito conuenit subsistentia, non autem illius partibus.

Quartò, si altera esset subsistentia in corpore, altera in anima, deberet etiam vtriusque vniio partialem habere subsistentiam; nam vniio etiam est aliquid verè substantiale: hoc autem non admittitur: ergo in toto composito humano vnica tantum subsistentia est.

Conclusio negans esse plures subsistentias. Dico primò, esse in composito humano subsistentias duas partiales, vnā in corpore, alterā in anima; nullo autem modo posse dici, quod vnica tantum sit subsistentia totum efficiens compositum. Ita docent Suarez, Valentia, Hurtadus, contra Molinam, Vasquez, Arriagam, Cunigam.

Probatio. Ratio est, quia implicat vt eadem entitas modalis afficiat intrinsecè duo modificata distincta, vt probabam agens 1. *Physic.* de vniione materiæ R. P. de Rhodæ curs. *Philosoph.*

A & formæ; altoqui per eandem actionem fierent plures effectus, per eundem motum mille mouerentur homines. Deinde illa subsistentia vnica, vel esset corporea, & sic afficere non posset animam immaterialem; vel esset spiritalis, & sic non posset afficere materiam corpoream: sed materia, & anima rationalis verè subsistunt: ergo habent duas subsistentias partiales distinctas. Probat materiam, & animam rationalem subsistere, quia creatio terminatur ad rem subsistentem: ergo cum materia & anima rationalis creentur, necessariò etiam subsistunt. Deinde res quæ ita est in se, vt à nullo sustentetur, est necessariò subsistens: creatio est productio rei, quæ à nullo sustentatur: ergo est productio rei subsistentis. Imò quælibet pars aquæ reuerà est subsistens per subsistentiam sibi propriam distinctam à subsistentia alterius partis: ergo esse subsistens potest conuenire partibus, & non toti composito; quod patet etiam in anima rationali, quæ à corpore separata veram habet subsistentiam, & tamen est incompletum. Denique Verbum Diuinum per duas vniiones distinctas vniuit sibi corpus & animam, quæ in morte Christi verè fuerunt separata inter se, & manserunt tamen vnita diuino Verbo: ergo corpus & anima etiam separata subsistunt. Imò post resurrectionem duæ illæ partes habentes vniionem, & illam seruantes, vnita sunt: ergo res subsistens potest vniiri.

C Ad primam respondeo nomen hypostasis & personæ non solere attribui nisi suppositis completis, seu partibus pro vt vnitis, sicut anima non dicitur semi-homo, quamvis sit pars hominis; quia nomen *homo*, significat aliquid totum; subsistentiam verò significare substantiam quamlibet etiam incompletam. Si ergo propriè loquamur, & secundum communem vsum, non sunt subsistentiæ plures in homine, nec plures personæ partiales: si autem personalitas sumatur pro subsistentia, sunt reuerà in homine duæ partiales personalitates, & duæ partiales personæ; sed impropria erit hæc loquutio.

Solutiones difficultatum.

D Ad secundam respondeo aliam esse incommunicabilitatem rei alicuius ad totum, aliam incommunicabilitatem ad suppositum alienum: subsistentia reddit incommunicabilem ad suppositum aliquod sustentans, non reddit incommunicabilem ad totum: nam duæ guttæ aquæ subsistunt, vt dixi: solum compositum est incommunicabile alteri vt toti; partes autem illius esse possunt incommunicabiles alteri vt supposito alieno.

Ad tertiam satis ex dictis constat, proprium effectum subsistentiæ non esse reddere aliquid totum, itavt sit incommunicabile composito, sed tantum supposito alieno. Satis enim est, quod subsistentia naturam, quam afficit, reddat concretam, habendo illam, tanquam rectum omnium denominationum, quibus illa significatur in concreto. Partes autem compositi reuerà concretæ sunt, non autem abstractæ; nam materia pars est hominis, non autem solius humanitatis.

Ad quartam respondeo nullam esse necessariam partialem subsistentiam in vniione corporis, & animæ, vt probabam contra Delugo in *tratt. de Incarnat.* non enim est propriè substantia, sed modus substantialis.

S. II.

Utrum in composito purè materiali una sit simplex hypostasis.

Fundamentum negatum.

Ratio dubitandi est, quia substantia est forma materialis vere ac proprie inhaerens materiae, tanquam subiecto inhaerentis; nugantur enim qui dicunt formam non inhaerere, sed adherere materiae; certum enim est, formam materialem ita sustentari, ut sine illo fulcro nequeat existere: ergo forma materialis non habet rationem propriam substantiae.

Forma materialis habet propriam substantiam. Prima probatio.

Dico secundo, formam purè materialem in composito physico habere propriam substantiam distinctam à substantia formae. Contra Suarezem, Hurtadum, & plures alios.

Ratio est, quia si forma materialis in composito physico propriam non haberet substantiam distinctam à substantia materiae, sequeretur composita physica purè materialia non esse supposita completa, quod absurdum est. Probat, quia suppositum integrum & completum debet habere substantiam integram & completam: sed si forma propriam non habeat substantiam, composita purè materialia non habent substantiam completam; sola enim in illis adest substantia materiae, quae incompleta est, ut patet ex corpore humano, cuius substantia eiusdem rationis est ac substantia cuiuscunque alterius materiae; & est tamen haec dubie incompleta: ergo substantia compositi purè materialis incompleta est, si forma non habet substantiam distinctam à substantia materiae.

Secunda.

Deinde concluditur etiam ex mysterio Incarnationis, formas materiales habere propriam substantiam; nam forma sanguinis Christi, cum non sit anima, est forma purè materialis: sed illa unita est diuino Verbo, & per illud subsistit, ut suppono ex dictis *tract. 7. Theologico*: ergo forma materialis unita est diuino Verbo. Atqui non aliter forma sanguinis diuino Verbo unita est, quam unita fuisset propriae substantiae creatae, si eam non impediret unio ad Verbum: ergo forma sanguinis in nobis, & forma quolibet materialis partialem habet substantiam.

Tertia.

Denique non apparet, quomodo forma materialis sit magis substantia, quam quantitas; quia non apparet, quomodo magis per se subsistat, si non habeat propriam substantiam.

Solutio rationis dubitandi.

Ad rationem dubitandi respondeo, distinguendo illam maiorem: substantia est ratio existendi per se opposita inhaerentiae in subiecto completo, concedo; inhaerentiae in subiecto incompleto, nego: quod enim inhaeret subiecto incompleto, inhaeret tanquam pars in comparte; ideoque nihil vetat illud per se subsistere.

Quaestio prima.

Quaeritur primo, utrum diuinitus conseruari aliqua natura possit sine omni substantia.

Negat Suarez; sed probabilius tamen est, posse, quia non apparet vlla ratio, quae probeat repugnare magis ut materia sit sine omni substantia, quam ut sit sine omni forma. Ostendit.

Asum autem est 1. *Physicorum*, materiam separari posse diuinitus ab omnibus formis.

Dices: Implicat ut quantitas terminata, sit etiam diuinitus sine omni termino: ergo implicat etiam ut natura substantialis sit sine omni substantia, quae terminus est naturae. Similiter implicat ut corpus aliquod sit absque omni vicatione: ergo & sine substantia.

Respondeo, terminum quantitatis, & vicationem ex veriori sententia, quam elegi 4. *Physicorum*, nihil esse distinctum & superadditum quantitati terminatae, aut corpori vicato; unde mirum non est, quod illa non possint separari, tum collectiue, tum terminatiue. Imò si vera esset sententia, quae ponit in quantitate puncta, per quae terminetur, facile dicerem, posse quantitatem diuinitus esse sine termino positivo; & si verum esset, vicationem distinguere à re vicata, nihil mihi videretur absurdi dicere, posse aliquod corpus esse sine omni vbi distincto per solam connotationem spatij, cui coexistit.

Quaeritur secundo, quam sit causa productiua substantiae, utrum generans illam producat, an verò illa producat per emanationem à natura eo modo, quo producuntur reliquae omnes proprietates.

Respondeo videri mihi probabilius contra Suarezem, substantiam non produci per emanationem ab ipsa natura, sed à solo generante. Ratio est, quia prius debet res esse in se completè constituta, quam operetur substantia verò pertinet ad complementum ipsius substantiae. Deinde sicut accidens non producit suam inhaerentiam, sed illa producit ab agente productiuo ipsius accidentis, quod sine dubio producit accidens in subiecto; sic substantia non producit suam substantiam, praeterquam cum agens faciat rem existentem cum modo sibi connaturali, id est existentem completè. Denique creatio terminatur connaturaliter ad rem substantem: ergo etiam ad substantiam. Quamvis nihil mihi sit dubium, quin possit diuinitus terminari creatio ad naturam sine substantia, cum creari possit accidens extra subiectum sine modo substantiae superaddito.

DQuaeritur tertio, quomodo verum sit vulgatum illud axioma, quod actiones sint suppositorum, de quo dixi fusè in *tract. de incarnatione*.

Respondeo breuiter, sensum illius esse, quod actiones omnes, licet ab vna saepe proveniant, parte suppositi, tribuuntur tamen & denominant communiter totum suppositum constitutum ex natura & personalitate; dicitur enim *homo videt, homo ambulat, intelligit*. Ratio autem communis illius vsus loquendi est, quia personalitas est vltimum complementum naturae: res autem debet esse completa priusquam operetur; non est autem completa, nisi quando est suppositum: ergo actiones propriae sunt suppositorum, etiam si personalitas nullo modo sit principium illarum operationum.

QUESTIO

QVÆSTIO III.

De diuisione entis in decem prædicamenta.

Diuisioni entis in substantiam & accidens suppar, & subalternata quodammodo est celeberrima diuisio in categoriis decem, in quibus veluti forulis & scriniis omnium entium digesta series vniuersam exhibet oculis creaturarum rerum varietatem. Dedi eam in Logica rudiori dumtaxat monocromate delineatam, quantum satis erat ad declarandos intellectui thesauros, & quibus operationes suas omnes sine periculo erroris efformaret. Nunc illam ut plenè tradam cum Aristotele, primò dicendum est in genere de diuisione illa entis in genera decem, quas categoriis appellant: secundò de tribus primis categoriis: tertio de relatione: quarto de sex ultimis categoriis. Consideratio autem illa prior categoriarum in genere integra erit, si dicatur quid sit categoria, quid ens categoricum, deinde quamnam entia poni debeant in categoria, postmodò quoduplex sit categoria.

SECTIO I.

Quid sit categoria, quid ens categoricum.

Certum est primò, nomen categoriæ significare propriè prædicationem, seu enunciationem; non quidem formaliter sumptam pro actu intellectus aliquid prædicantis, sed obiectiue pro ipsa re quæ prædicatur; ita ut idem sit *κατηγορία*, quod *κατηγορούμενα*, seu prædicatum, id est id quod de aliquibus dicitur; ideòque appellantur categoriæ vulgò prædicamenta.

Certum est secundò, rectè definiti categoriam, *Est series eorum quæ sunt sub aliquo summo genere*: id est, collectio prædicatorum superiorum & inferiorum à summo genere usque ad indiuidua. Voluit nimirum Philosophus, dum instituit categoriis, diuidere ipsum ens in decem veluti classes, in quibus omnia continerentur, saltem creata, quæ rationem entis participarent. Id ut posset assequi, decem genera constituit, quæ minùs latè paterent, quàm ipsum ens, & haberent singula sub se alia genera, species, & indiuidua. Idèò categoria est dispositio & series eorum quæ sunt sub aliquo summo genere, id est summu aliquod genus sub quo multa sunt prædicata communia, quorum vnum est sub alio, ut patebit ex dicendis de linea categorica. In quouis ergo prædicamento veluti materiale sunt res ipsæ, quæ prædicantur: formale autem est ipsa ordinatio in prædicata superiora, media, & infima, quæ habent eundem essendi, & prædicandi modum.

Difficultas verò esse potest, vtrum categoriæ assignatæ ab Aristotele sint simpliciter summa genera; sic enim statuunt Suarez, & Fonseca. Sed mihi tamen probabilius videtur cum Scoto, Vasque, Auerſa, decem illas categoriis, quas assignauit Aristoteles, non esse summa genera simpliciter, sed tantum secundum quid. Quia

R.P. de Rhodes curs. Philosoph.

A nomine generis, quod simpliciter summu esse dicitur, significatur genus illud, quod non est sub alio vilo genere vniuoco. Patebit autem ex dicendis, quod accidens vniuocè dici potest de nouem categoriis accidentalibus. Imò corporeum & spirituale conueniunt vniuocè, tum substantiæ, tum accidenti; potest enim corporeum de ambobus dici, & ab illis abstrahi, & eodem modo spirituale præscindi potest. Igitur decem categoriæ non sunt summa genera simpliciter, sed secundum quid tantum, quatenus sub illis singulis alia sunt vera genera.

Certum est tertio, duas rectè distingui lineas categoricas; altera vocatur recta linea, & est series prædicatorum substantialium à summo genere per genera intermedia descendens usque ad indiuidua, qualis ista est series: *Substantia, corpus, viuens, animal, homo, Socrates*. Altera vocatur linea transversa, seu lateralis; & sunt differentiæ oppositæ, per quas genera superiora diuiduntur, & constituuntur species, sicut: *Corporeum, incorporeum: animatum, inanimatum*; vnde fit ut tripliciter in prædicamento aliquid dicatur poni, directè, indirectè, reductiue. Directè poni, est poni per se, non ratione alterius; & esse in recta linea categorica: huiusmodi sunt omnia, quæ de indiuiduo prædicantur in quid. Indirectè poni est poni ad latus, & ratione alterius, ad cuius essentiam pertinet; sic enim ponuntur differentiæ omnes diuisiue generum. Reductiue ponuntur ea, quæ non sunt essentialia generibus, aut speciebus, sed cum illis tamen coniuncta sunt. Et hoc saltem modo nihil est quod non ponatur in categoria, ut mox patebit.

Dux lineæ categoricæ.

Tripliciter aliquid est in categoria.

SECTIO II.

Quenam ponantur in categoria.

Cum tribus, ut dixi, modis aliquid ponatur in categoria, de iis solum hic quaeritur, quæ directè ponuntur; quid nimirum exigatur ut res aliqua in directa ponatur linea categorica: Vbi primò difficultas est, quamnam entia creata sic collocentur: deinde, vtrum ens etiam increatum in ea debeat includi.

§. I.

Quenam entia creata directè ponantur in prædicamento.

Dico primò, in prædicamento sola poni entia realia; entia per se, vel per accidens ordinata; entia completa, & concreta metaphysica: entia rationis, aggregata per accidens, entia incompleta, & abstracta metaphysica, locum non habere in linea recta prædicamentali. Quatuor igitur sunt conditiones, ut vides, necessariae ad locandum ens in prædicamento.

Conditiones quatuor.

Prima est realitas, quia prædicamenta diuisiones sunt entis realis in plura genera; ens autem rationis pertinere non potest ad diuisiones entis realis: ergo nec ad prædicamenta. Imò categoria est aliquid commune vniuocum; patet autem, quod enti reali, & enti rationis nihil est commune vniuocum.

Realitas.

LLI ; Secunda

Ens per se.

Secunda conditio, ut sit ens per se, vel certè ens ordinatum per accidens. Ens per se dicitur illud, quod non habet nisi unam essentiam unius prædicamenti, ut *homo*. Ens per accidens illud est, quod coalescit ex pluribus in suo genere completis, ut aceruus lapidum: vel quod constat ex rebus diversorum prædicamentorum, ut homo albus constat ex substantia & qualitate. Rursus autem ens per accidens aliud est ordinatum per accidens, quod constat ex rebus habentibus aliquem ordinem inter se, ut scientia totalis; aliud aggregatum, quod constat ex rebus completis nullum habentibus inter se ordinem, vel ad aliquid unum, ut aceruus lapidum. Itaque aggregatum per accidens cum non sit propriè unum ens, sed simpliciter plura entia, non potest esse ratione sui, sed tantum ratione partium in categoria; alioqui esset infinitus numerus categoriarum, cum innumera fieri possint aggregata per accidens; sic enim navis, domus, exercitus, ciuitas diuersa essent prædicamenta. Ens autem per accidens ordinatum est reuerà unum, quales sunt habitus, species impressæ, & alia huiusmodi; idè sunt in prædicamento.

Instantia.

Instantis, domum, ciuitatem, nauim, exercitum, esse entia per accidens per se ordinata, cum habeant unam definitionem: sunt autem inter sex categorias aliqua sine dubio entia per accidens, constantia ex rebus diversorum prædicamentorum; habitus enim constat ex panno, & tali figura. Imò quantum, & quale sunt entia per accidens ab Aristotele numerata inter categorias.

Respondeo entia per accidens ordinata per accidens non poni ab Aristotele inter categorias, quia illa esse possunt innumera: sed entia dumtaxat per accidens per se ordinata locum habere in categoriis, nimirum ea quæ non ex sola voluntate hominum, sed ex sua natura ordinem habent. Domus autem, ciuitas, exercitus, per solam hominum voluntatem ordinata sunt; non autem habitus & species, etiam si scientiarum distinctio ab hominibus sit adinuenta. Nulla ex sex ultimis categoriis est ens per accidens, neque constant ex rebus diversorum prædicamentorum, quia non sunt prædicamenta nisi secundum id quod superaddunt aliis prædicamentis. Quantum & quale nego esse prædicamenta, sed quantitatem & qualitatem.

Ens completum.

Tertia conditio categoriarum est ut sint entia completa. Dicitur autem ens completum illud, quod non ordinatur ad constitutionem entis per se, vel certè de illo in quid prædicatur. Duo enim genera sunt entis completi: aliud simpliciter est completum, seu physicè, quod ad nullius entis per se constitutionem pertinet, ut *hic homo*, *hæc albedo*; nam etsi utrumque possit esse pars entis per accidens, neutrum tamen potest esse pars entis per se, id est unius essentia. Aliud est ens completum dumtaxat secundum quid, seu metaphysicè, quod prædicatur in questione *quid est*, de eo quod est ens completum, ut *animal*. Vbi aduerte, sola indiuidua esse entia simpliciter completa, quia non ordinantur ad constitutionem vllius entis per se, ad quam tamen alia qualibet entia ordinantur. Ens incompletum dicitur illud, quod ordinatur ad constitutionem alterius entis per se, vel de eo non prædicatur in quid: huiusmodi sunt partes compositi physici, materia & forma, partes integrales, differentia omnes diuisuæ generum, quæ non prædicantur in quid. Sola

igitur entia completa, vel simpliciter, vel secundum quid locum habent in categoriis; quia illa sola in recto, & in quid prædicantur de indiuiduis.

Instantis, videri omnino, quod differentia non sunt minus entia completa, quàm genus, quia æquè sunt tota potentialia, & prædicantur ut tota, cum abstrahantur abstractione vniuersali.

Respondeo necesse esse ad rationem entis completi, ut prædicetur in quid de inferioribus, alioqui etiam si abstrahatur abstractione vniuersali, non est tamen totum potentiale, nisi materialiter, & per accidens, quia est totum connotatiuum, quod dicit totum ut subiectum; atque adeo prædicatur ad modum accidentium; huiusmodi verò sunt differentia. At verò genus est totum potentiale formaliter & per se, quia est totum absolutum, quia prædicatur in quid, & non dicit totum per modum subiecti. Differentia ergo dicit totum, sed materialiter, & tanquam accidens; genus autem dicit illud formaliter, & per se, licet potentialiter & confusè.

Quarta conditio entis categorici est ut sit concretum, vel certè ut non sit abstractum metaphysicum, cuiusmodi sunt animalitas, coloreitas; quia scilicet in prædicamento substantia sola ponuntur concreta, animal v. g. non animalitas: nam abstracta substantialia simpliciter incompleta sunt, cum sint partes entis per se, totius nimirum substantialis, quod necessariò dicit essentiam & suppositum: abstracta non dicunt suppositum: ergo incompleta sunt, atque adeo non sunt categorica. Neque par est ratio de prædicabilibus, in quibus ponuntur abstracta substantialia; cum hæc v. g. prædicatio sit specifica, *Hæc animalitas est animalitas*. Dispar, inquam, ratio est, quia in prædicamentis quæcumque ponuntur, completa sunt, non quæcumque ponuntur in prædicabilibus.

In prædicamentis verò accidentalibus non ponuntur concreta, quæ sunt entia per accidens, ut dixi; neque abstracta metaphysica, sed sola abstracta physica: v. g. non ponitur coloreitas, sed color. Abstractum metaphysicum est forma, quæ præcisè in suo conceptu excludit omne contrahens, v. g. albedineitas. Abstractum physicum illud est, quo significatur forma abstrahens à subiecto, non tamen à differentiis specificis, quæ includit, ut sunt color, qualitas, quantitas; color enim licet nullum dicat subiectum, confusè tamen dicit colores omnes. Hæc abstracta non possunt esse nisi accidentia, neque sunt purè abstracta, cum significant formas contrahentes; neque purè concreta, cum auius quodammodo sint à subiectis; sed prædicari tamen possunt de inferioribus: dicitur enim, *Albedo est color*: quod non habent abstracta metaphysica; non enim dicitur, *Animalitas est humanitas*. Cum ergo abstracta physica completa sint, poni debent in categoria, non autem abstracta metaphysica.

Instantis. Ideo albedo est completa, quia constat ex genere & differentia, humanitas constat ex genere & differentia: ergo humanitas est ens completum. Deinde ens categoricum prædicari debet de indiuiduo directè, quod est prima substantia: abstracta accidentium non prædicantur de prima substantia, sed sola concreta: ergo sola concreta ponuntur in categoria, non autem abstracta.

Resp. albedinem non ideo tantum esse completam

tam, quia constat ex genere & differentia: sed quia licet ordinetur ad componendum ens per accidens, non ordinatur tamen ad componendum ens per se. Humanitas autem licet constet ex genere & differentia, incompleta tamen est, quia ordinatur ad componendum ens per se. Deinde nego ens categoricum prædicari necessarium debere de prima substantia, sed satis est quod ordinem dicat ad primam substantiam. Etiam si verum sit quod per modos prædicandi de prima substantia colligatur à posteriori numerus prædicamentorum.

§. II.

Verum ens increatum sit in prædicamento.

Sensus controversiæ huius inter Scholasticos scelestissima, iste solum esse potest, verum Deus sit sub genere aliquo uniuoco, quod prædicari possit in quid, tum de Deo, tum de creaturis: siue, quod idem est, verum Deus habeat genus & differentiam, ex quibus tanquam ex partibus metaphysicis componatur.

Triplex dubitandi ratio.

Ratio ergo dubitandi est primò, quia illud est verum genus commune Deo & creaturis, quod prædicari potest in quid de Deo, & de creaturis: ratio substantiæ, & ratio spiritus, huiusmodi sunt: ergo illa sunt genera communia Deo & creaturis.

Secundò substantia prædicamentalis non est aliquid uniuocum, sed analogum; nam corporeitas & spiritualitas cum sint formaliter aliquid substantiale, non autem accidentale, includunt rationem substantiæ, quæ proinde ab illis non abstrahit, neque uniuoca dici potest: ergo ut Deus sit in prædicamento, non requiritur uniuocatio.

Conclusio negativa.

Tertiò illa sunt uniuoca, quæ sunt omnino eadem in aliqua ratione significata per nomen: sed Deus & creatura sunt omnino idem in ratione substantiæ abstractæ: ergo ratio illa substantiæ communis est respectu Dei & creaturæ.

Dico secundò, Deum, & omnia quæ in Deo sunt, in nullo prorsus esse prædicamento, atque adeò nullum in eo esse proprium genus, nullam propriè dictam differentiam; sed solum & purissimam essentiam, in se solitariam, & ab omni creaturarum rerum societate omnino liberam. Ita docent cum S. Thoma 1. part. quæst. 3. art. 5. Theologi fecerunt omnes, quibus etiam præuere plurimi sancti Patres: v. g. expressissimè Augustinus lib. de cognitione vera vita, cap. 3. Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum, cap. 5. probans Deum esse ineffabilem, Cassiodorus in Psalm. 2. Anselm. in monologio, cap. 26. & alij mox citandi.

Infinitas.

Ratio enim primò est infinitas ipsa Dei: ens enim omne categoricum constat ex genere & differentia, quod est simpliciter infinitum: infinitas Dei non constat ex genere, & differentia: ergo illa non est ens categoricum. Probatur minor; si enim ens simpliciter infinitum constaret ex genere & differentia, vel solum genus esset infinitum essentialiter, vel differentia sola, vel utrumque, vel neutrum. Si genus est infinitum: ergo includit differentiam. Si differentia: ergo includit genus, quod absurdum est; infinitum enim includit omnem perfectionem. Si utrumque infinitum est: ergo se inuicem includunt. Si neutrum: ergo Deus non est infinitus essentialiter; ex finitis enim fieri non potest nisi finitum.

A Hanc autem rationem videtur indicare voluisse S. Maximus apud Cypariss. decade 10. cap. 8. Nihil est, inquit, eorum quæ sunt, non circumscriptionem; quoniam neque liberum à prædicamento: solus Deus est extra prædicamentum, & idcirco ab omni circumscriptione liber, utpote infinitè in infinitum celsior omni substantiâ, & mente, & ratione, & intelligentiâ. Et Cyillus lib. 1. de Trinitat. Omnino sub genere & differentia diuinitas non est.

Actualitas.

B Secunda ratio est actus puritas. In Deo nulla est potentia receptiua, etiam per rationem: sed omne genus, saltem per rationem recipit differentiam; genus enim est potentia, differentia verò est actus: ergo in Deo nullum est genus. Imò quidquid conuenit Deo, includit essentialiter esse actuale, aliqui esset in potentia ad esse: hoc non potest conuenire creaturæ potenti: ergo nihil commune potest esse, saltem uniuocè Deo & creaturis. Simile duci potest argumentum ex esse per essentiam, ratione cuius existentia est de intrinseco conceptu omnium quæ sunt in Deo; unde argumentor. Omnis ratio essentialis præscindens ab esse, non conuenit Deo: sed omne genus categoricum præscindit ab esse, aliqui non conuenit creaturis: ergo genus categoricum conuenire Deo non potest.

C Tertia ratio est summa vnitas Dei propria. Si Deus esset sub genere uniuoco categoriæ, natura eius esset vniuersalis, possetque de pluribus prædicari: consequens illud absurdum est; Deus enim est essentialiter vnum, & indiuiduum: ergo Deus non est sub categoria.

Vnitas Dei.

Quartò, substantia, quatenus communis est Deo & creaturis, non est uniuoca; nam ad uniuocationem, ut sæpe monui, requiritur ut perfectè abstrahatur ratio communis à differentiis: ratio autem substantiæ non potest abstrahi perfectè à differentia propria Dei, quæ includit essentialiter omnem perfectionem: ergo non est uniuoca Deo & creaturis.

Uniuocatio.

D Ad primam resp. Illud esse verum genus, quod in quid prædicari potest uniuocè de Deo & creaturis; si autem in quid prædicetur solum analogicè, non est verum genus categoricum, de quo loquimur. Ratio substantiæ, ratio spiritus, & alia omnia, quæ conuenire Deo possunt & creaturis, non sunt nisi analogicè communia.

Solutio difficultatum.

Ad secundam respondeo; corporeitatem & spiritualitatem, cum sint solum differentia incompleta, non esse in prædicamento substantiæ; quamuis enim substantia communis non sit analogicè, proptè abstrahit à substantia completa & incompleta; est tamen communis uniuocè, proptè significat substantiam completam, quæ sine dubio abstrahit ab omnibus differentiis.

E Ad tertiam sæpe dictum est in superioribus; rationem communem uniuocam esse debere omnino eandem in statu abstractionis, tum contractionis; non sufficere autem ut sit eadem in statu abstractionis, ut patet ex dictis de conceptu entis. Esto igitur ratio substantiæ, proptè est communis Deo & creaturis, esse potest eadem in statu abstractionis, sed in statu contractionis semper est diuersa, cum differentia Dei necessariò illam includat.

Deus igitur extra omnem est categoriam, & supra omne id quod creaturis conuenire potest, utpote in infinitum celsior omni substantiâ, & mente, & ratione, & intelligentiâ: prædicamenta

LLI 4 videlicet

videlicet classes sunt exitium: proprium autem mediastinorum est vocari ad censum: nescit Imperatorum nomen classiariorum tributa persolvere. Categoriae carceres sunt, quorum nec dilatarum angustia possunt, nec amplitudo imminui: sed infinitas contineri custodia non potest, nec termino ullo claudi. Summa genera sunt categoriae: omnino sub genere & differentia diuinitas non est, inquit nuper Cyrillus. Poterit enim eiusdem nobiscum generis esse Deus, qui consors esse non potuit seruitutis? Licuerit sane Romano quondam laudatori, Traianum Principem vnum vocare de multis. *Imperaturus omnibus*, inquit, *eligi debet ex omnibus*. At Principis Dei alia longè ratio est, quem vnum imperantem omnibus, summa vnitas vnum esse vetat ex omnibus, summa puritas vnum esse negat de pluribus, summa infinitas vnum facit esse sine omnibus. Concludo cum Theoriano in legatione: Deus vltimasubstantialis est, & supra omnem positus essentiam, & si quid his vltius est.

SECTIO III.

Quotuplex sit categoria.

Diuisionem entis in decem prædicamenta factum esse ingenij Aristotelici, multi asserunt cum Auerroe, alij Archytam Tarentinum primum autorem esse celeberrimi huius numeri volunt cum Iamblico. Amplexi deinceps sunt denarium illum, & suo pretiosum suffragio effecerunt omnes eruditi, etiam Catholici Doctores, Augustinus in suis categoriis, Damascenus in Dialectica, Isidorus, & plures alij.

Sed reuocarunt tamen distinctionem hanc ad examen, & longo iam senio confirmatam auctoritatem, septem peccatorum mortalium ream suo iudicio condemnarunt iuniores quidam Philosophi, partim fortasse attendentes quot Doctores, imò quot soles, suo illo austero, ne dicam præcipiti, rigore obsecrate niterentur. Ego maiori cum reuerentia, tot Doctorum hominum canos veneror, amplector doctrinam, prudentiam miror, & tria statuo: primum, an commodè diuiserint decem categorias: secundò, an ponere illi rigorosè potuerint plures quàm decem: tertio, an potuerint etiam ponere pauciores.

Ratio dubitandi.

Ratio enim dubitandi esse potest, quia sicut vnicum prædicamentum substantiæ, sic vnicum potuit esse prædicamentum omnium accidentium: vel certè sicut nouem prædicamenta sunt accidentium, sic plura excogitari poterunt prædicamenta substantiarum; erit enim substantia spiritalis, rationalis, sensitua, &c. Imò facilius & verior esse potuit diuisio entis in substantiam & accidens: est ergo vitiosa hæc diuisio, præsertim cum facile fuerit alia excogitare genera, in quæ accidens posset diuidi.

Commoda est diuisio.

Dico primum, commodè omnino ac rectè decem numerari prædicamenta, substantiam, quantitatem, qualitatem, relationem, ubi, quando, actionem, passionem, situm, esse, habere.

Ratio affertur ab Aristotele, quia tot constitui commodè possunt categoriæ, quot sunt modi vniuersi, & primum diuersi essendi & prædicandi de prima substantia: decem sunt illi modi; vel enim illi pertinent ad questionem *quid est*, & est substantia; vel ad questionem *quantum est*, & est quantitas; vel ad questionem *quale est*, & est

A qualitas; vel *quid respicit*, & est relatio; vel *quid agit*, & est actio; vel *quid patitur*, & est passio, vel *in quo loco est*, & est ubi; vel *quo tempore est*, & est quando; vel *quomodo situm est*, aut *quomodo vestitum*, & sunt situm esse, & habere: ergo comoda est diuisio in decem prædicamenta, cum per eam cognoscatur plenissime quid, quantum, quale, ad quid, quo loco, quo tempore, quid agat, quid recipiat, quo situ, quo habitu completum aliquod indiuiduum. Imò à priori hæc sit ratio, quia diuisio entis, si habuisset pauciora membra, fuisset obscurior; si habuisset plura, fuisset molestior.

B Dico secundò diuisionem hanc non ita esse rigorosam, ut plura quàm decem non potuerint poni prædicamenta.

Ratio est, quia cum pleraque prædicamenta accidentaliter denominationes tantum sint extrinsecæ, potuerunt alia plures excogitari, quæ pari iure novas constituerint categorias; esse amatum, esse cognitum, esse honoratum, esse Canonicum, esse Medicum, esse Doctorem, esse Regem, habere uxorem, & alia huiusmodi, quibus difficile inueniatur locus in decem prædicamentis; non enim sunt quantitates, aut qualitates, aut relationes, &c. Similiter esse liberum, esse bonum aut malum, esse dominum, esse seruum, loqui, dormire, vigilare: nulli ex enumeratis categoriis possunt tribui, neque sunt minùs complete denominationes quàm alia.

C Dico tertio, potuisse quoque in rigore pauciora poni prædicamenta, quàm decem.

Ratio est, quia substantia completa & accidens completum duo sunt genera vniuersa: ergo ens in illa duo diuidi potuit prædicamenta. Probatur antecedens. Illud vniuersum est, quod neque includit differentias contrahentes, nec in illis includitur: huiusmodi sunt substantia & accidens; cum enim differentia, tum substantia, tum accidentis incomplete sint, implicat ut contineantur in illis rationes complete, tum substantia, tum accidens: ergo potuerunt substantia & accidens esse duo tantum prædicamenta, non enim affert potest ratio, cur differentia substantiales sint incomplete in ratione substantia, non autem differentia accidentis.

D Instabis primum, si vniuersum est accidens completum, quia contineri non potest in suis differentis incomplete, similiter ens completum erit vniuersum, quia non potest contineri in differentis incomplete.

Resp. differentias entis esse completas in ratione communissima entis, quia cum ratio entis sit omnium prima & transcendens, immediate opposita non enti, non potest in ullo reperiri, quin tota reperiat; alioqui si esset aliquid, in quo non tota reperiretur, illud non esset omnino ens, sed esset partim ens, partim non ens. Hoc autem non reperitur in differentis substantia & accidentis, quæ sunt incomplete.

E Instabis secundò. Illud est completum in ratione substantia & accidentis, cui conuenit tota definitio conceptus, & tota definitio substantia & accidentis: sed tota definitio substantia conuenit differentis substantialibus; & tota definitio accidentis, conuenit differentis accidentalibus: ergo ille complete sunt.

Resp. negando totam Definitionem substantia complete, quæ scilicet ad compositionem alterius prædicatur in quid, conuenire differentis accidentis

accidentalibus; quibus tamen conuenit definitio substantiæ, prout præscinditur à completa & incompleta. Ex quibus ad totam rationem dubitandi nihil superesse videtur quod egeat resolutione.

QVÆSTIO IV.

De nouem categoriis absolutis.

Absolutas voco categorias omnes, præter relationem, etsi certum mihi sit, plures ex illis esse relatiua transcendentalia, quod non impedit, quin dici possint etiam absolutæ, ut distinguantur à relatione categorica, quæ tota respectiua est. De nouem ergo illis generibus categoricis pauca quædam duntaxat supersunt, quæ dicenda esse videantur post ea quæ de illis disputata sunt alibi.

SECTIO I.

De substantia categorica.

Non considero hîc propriam rationem substantiæ, quam nuper exposui quantum satis erat, prout differt ab accidente, dictaque substantia est, prout substat accidentibus, vel prout subsistit per se, idest prout exigit esse in se omnino completa & terminata. Proprietates eius enumerantur aliquæ à Philosopho, in quibus non est difficultas huius loci propria: non esse in subiecto inhaesionis completo, quæ proprietates non est, sed primus conceptus substantiæ: vniuocè ac essentialiter prædicari de primis substantiis, idest de indiuiduis, quod solius secundæ substantiæ, idest generum & specierum proprium est, ut patet: significare hoc aliquid, idest substantiam aliquam completam singularem, quod soli conuenit primæ substantiæ: non habere contrarium, quia substantia subiectum non habet; contraria verò dicuntur, quæ ab eodem subiecto se mutuo expellunt: non suscipere magis & minus, idest non intendi, nec remitti, quod disputatum est in Physica, tractatu 3, suscipere posse contraria, v.g. calorem & frigus successiue.

De substantia itaque solùm hîc disputo, prout est categoria, siue prout est summum genus, sub quo dispositæ sunt plures species vsque ad indiuiduum; & quæro primum, quid sit substantia illa, quæ in hac categoria est summum genus: secundò, quomodo illa diuidatur in primam & secundam substantiam; qualis diuisio illa sit, & quodnam in ea sit totum diuisum.

Ratio verò dubitandi est primò, quia quando definitur prima substantia, vel definitur aliquid commune, vel aliquid singulare. Si definitur aliquid commune: ergo non definitur prima substantia, quæ significat singulare; sed definitur secunda, quæ significat substantiam vniuersalem. Si definitur aliquid singulare: ergo illa definitio non est communis omnibus primis substantiis.

Secundò illa diuisio substantiæ in primam & secundam, non videtur esse adæquata, quia partes substantiæ, v.g. manus & caput, neque sunt in subiecto, neque dicuntur de subiecto; idè substantiæ sunt, non primæ, neque secundæ: ergo

A diuisio hæc non valet, neque Aristoteles rectè definiuit primam substantiam.

Tertio si bona est hæc diuisio substantiæ in singularem & vniuersalem; substantia quæ diuiditur in hæc duo membra, est substantia summum genus in hac categoria: hoc autem absurdum est, quia tunc vitiosa est diuisio, quando totum diuisum est vnum ex membris diuisionis; alioqui totum erit æquale suæ parti; sed in diuisione substantiæ prædicamentalis, & genericæ in primam & secundam, totum diuisum est vnum ex membris diuisionis, quia secundæ substantiæ sunt genera & species: totum autem quod diuiditur, est genus ad membra diuisionis: ergo totum quod diuiditur est vnum ex membris, in quæ diuiditur; sicque aliquid diuiditur in seipsum, & in aliud aliquid: quo nihil dici potest absurdius.

Dico primò, substantiam prædicamentalem, siue summum genus in categoria substantiæ, esse substantiam completam, & finitam essentialiter.

Summum genus huius categoriæ.

Ratio est, quia illa sola vniuocè prædicari potest de suis inferioribus; substantia verò, quæ præscinditur à completa & incompleta, ab infinita & finita, solùm analogicè communis est, ut satis probatum est questione prima: quod non impedit, quin Christus Dominus, quatenus homo, ponatur in categoria; non enim hinc sequitur, quod personalitas Verbi secundum se sit ens categoricum, sed tantum ratione humanæ naturæ, cui est vnita in vnitatem personæ. Vnde neque hinc sequitur, quod Deus, ut Deus, sit in prædicamento.

Dico secundò. Diuisio substantiæ in primam & secundam, idest in singularem & vniuersalem, non est diuisio generis in duas species, sed est diuisio subiecti in duo accidentia, quorum vnum est reale, alterum intentionale.

Diuisio substantiæ in primam & secundam.

Ratio est, quia tunc non est diuisio generis in species, sed subiecti solùm in accidentia, quando differentie membrorum diuidentium non sunt essentielles, sed accidentales & toti diuiso, & membris diuisis: sed singularitas & vniuersalitas, quæ constituunt substantiam primam & secundam, sunt accidentales substantiæ, quæ diuiditur, & substantiæ singulari ac vniuersali, quæ sunt membra diuidentia; natura enim secundum se nec est singularis, nec vniuersalis; singularitas enim, & vniuersalitas sunt extra conceptum naturæ: ergo diuisio substantiæ in primam & secundam est diuisio subiecti in duo accidentia, quorum alterum, nempe singularitas, est reale, quia conuenit naturæ per operationem intellectus; alterum, nempe vniuersalitas, est intentionale, quia conuenit illi per intellectum, etiam, ut probabam aliàs, sit etiam reale, sed extrinsecè ac denominatiue. Est igitur diuisio ista similis ferè isti alteri hominum, *Alij sunt albi, alij nigri*.

E Dico tertio. In hac diuisione totum diuisum non est substantia summum genus in hac categoria, sed est substantia completa, prout præscinditur ab existentia, vel ab actuali substantia.

Totum diuisum in hac diuisione.

Ratio est, quia substantia summum genus prædicatur essentialiter de suis inferioribus: substantia quæ diuiditur in primam & secundam, non prædicatur essentialiter, cum existere singulariter, aut vniuersaliter, accidentia sint substantiæ;

aut

ant etiam actu subsistere primario, aut secundo: ergo totum quod in ea membra diuiditur, non est substantia prædicamentalis, & generica.

Solutio prima.

Ad primam respondeo, quod quando definitur prima substantia, non definitur aliquid simpliciter singulare; sed aliquid commune secundum rationem communem singularitatis, non autem propterea hoc, vel illud singulare: sicut datur una definitio individui communis omnibus individuis.

Solutio secunda.

Ad secundam sæpè dictum est, quod sola substantia completa diuiditur in primam & secundam, ac proinde partes substantiæ completæ, cuiusmodi sunt caput, pes, digitus, non sunt primæ substantiæ.

Solutio tertia.

Ad tertiam respondeo, probatum esse, quod substantia summum genus in hac categoria non est totum quod diuiditur in primam & secundam substantiam: unde totum corrumpit argumentum, quod inferebat vitiosam esse diuisionem; quia totum quod diuiditur, est genus; & membrum in quod diuiditur, est genus, sicque pars erit æqualis toti. Hoc autem locum non habet posito quod hæc sit diuisio subiecti tantum in accidentia, quia secunda substantia, quæ membrum est diuisionis, significat substantiam vniuersalem, quæ sit genus aut species, id est, quæ prædicetur in quid & essentialiter de suis inferioribus: non autem significat substantiam vniuersalem, quæ prædicetur accidentaliter, & in quale de inferioribus, cuiusmodi est substantia quæ diuiditur in primam & secundam.

Quamquam etiam aliunde vitiosum esset argumentum, cuius ista est maior: Tunc vitiosa est diuisio, quando totum diuisum est vnum ex membris diuidentibus; simili enim argumento probaretur, quod vniuersale diuidi non potest in genus & speciem; si enim diuiditur, est genus, quod est vnum ex membris diuisionis. Respondebam enim in Logica, tunc diuisionem esse vitiosam, quando membrum diuidens est totum diuisum sub eadem formalitate; si autem sit idem sub diuersa formalitate, tunc vitiosam non esse diuisionem; nam vniuersale totum est diuisum, & sub altera est membrum diuidens. Idem dici posset de prima & secunda substantia, si diuisio illa esset generis in species.

SECTIO II.

De prædicamento quantitatis.

Quantitatem, rem in natura omnium oculis maximè aspectabilem, & tamen maximè reconditam, & inexplicabilem, tradidi 3. *Physicorum*: nunc categoricam coordinationem illius hic solum propono, & explico, quale sit genus in hac categoria, quanam eius species, quanam proprietates.

Prima dubitatio.

Ratio enim dubitandi primò est, quia Philosophus quantitatem diuidit in continuam & discretam, permanentem & successiuam: non apparet autem quomodo numerus, seu quantitas discreta, & tempus ac motus, seu quantitas continua, dici possunt quantitates, cum quantitas definiti debeat accidens extensiuum localiter impenetrabiliter.

Secunda dubitatio.

Secundò, non videtur etiam posse diuidi quantitatem in lineam, superficiem, & corpus; nam in

hac diuisione species se mutuo includunt; superficies enim est longitudo & latitudo: ergo includit lineam: & corpus est longitudo, latitudo, & profunditas: ergo includit lineam, & superficiem.

Dico primò. Quantitas prædicamentalis est sola quantitas continua, permanens; quantitas autem discreta, & quantitas successiuæ, non pertinent ad hanc categoriam.

Obserua multas solere afferri diuisiones quantitatis, primò enim diuiditur in quantitatem molis, & quantitatem virtutis. Quantitas molis est, per quam substantiæ sunt extensæ localiter, & habent æqualitatem aut inæqualitatem, magnitudinem aut paritatem. Quantitas virtutis significat gradum aliquem perfectionis aut essentia: sic enim meritò appellatur Deus magnus, non mole, sed virtute, eo quod sit omnis perfectio suæ vllò termino. Secundò diuiditur in continuam, & discretam. Continua est, cuius partes communi termino copulantur, ut partes alicuius corporis: discreta, cuius partes nullo copulantur termino communi, cuiusmodi sunt partes numeri aut orationis. Tertiò, quantitas continua diuiditur in permanentem, & successiuam. Permanens est cuius partes omnes sunt simul: successiuæ cuius partes esse non possunt simul, ut partes temporis & motus. Quartò, quantitas permanens diuiditur in lineam, superficiem & corpus. Linea est longitudo expers latitudinis & profunditatis: superficies est longitudo & latitudo expers profunditatis: corpus est longitudo, latitudo & profunditas. Dixi ergo summum genus in hac categoria esse solam quantitatem continuam, & permanentem; numerum autem & tempus ab ea excludi.

Ratio est, quia illa sola quantitas pertinet ad hanc categoriam, cui soli conuenit definitio propria quantitatis, quæ definitur accidens extensiuum substantiæ localiter, & impenetrabiliter: sola quantitas continua & permanens est huiusmodi accidens, non autem numerus & tempus, ut patet: ergo sola quantitas continua & permanens est summum genus huius categoriæ.

Dico secundò. Quantitas summum genus huius categoriæ bene diuiditur in lineam, superficiem & corpus, quæ licet materialiter se includant, non se includunt tamen formaliter.

Obserua primò, longitudinem quantitatis diuoluntate possè concipi solam sine latitudine ac profunditate. Primò ita ut illas neget: secundò ita ut illas non neget, sed cogitetur tantum illis non cogitatis, per abstractionem scilicet prædictam. Quando linea definitur longitudo sine latitudine ac profunditate, intelligitur longitudo propterea illas negat, non autem longitudo propterea ab illis abstrahitur. Eodem modo superficies negat profunditatem, quando dicitur longitudo & latitudo expers profunditatis; nam longitudo, quæ est in superficie, potest quidem abstrahi à latitudine, sed non potest illam negare: & latitudo, quæ est in corpore, abstrahi potest à profunditate, non autem illam negare.

Obserua secundò, speciem vnam quantitatis, v.g. lineam, possè considerari vel materialiter, vel formaliter. Tunc consideratur materialiter, quando consideratur secundum solam entitatem v.g. entitas ipsa, & longitudo lineæ includitur in superficie, sicut binarius est in ternario secundum

dum entitatem, hoc est materialiter. Tunc consideratur formaliter, quando consideratur secundum propriam rationem, v. g. linea formaliter sumpta est longitudo cum negatione latitudinis, sicut binarius sumptus formaliter est binarius cum negatione ternarij. Dixi ergo lineam materialiter sumptam inclusam esse in superficie, & corpore, quia superficies & corpus includunt longitudinem: sed nego includi formaliter, quia superficies & corpus non includunt negationem longitudinis. Idem dico de superficie.

Ratio asser-tionis. Ratio ergo conclusionis est, quia illæ sunt veræ species quantitatis, quæ veram participant rationem quantitatis, extensionem videlicet impenetrabilem, & quæ non se includunt formaliter, sed ad summum materialiter: linea, & superficies sunt huiusmodi: ergo illæ sunt veræ species huius categoriæ.

Proprietates quantitatis. Dico tertio. Proprietates quantitatis sunt, non suscipere magis & minus, non habere contrarium; æqualitas, aut inæqualitas, actualis impenetrabilitas, extensio localis actualis, diuisibilitas & aliæ huiusmodi.

Ratio est, quia illud non suscipit magis & minus, quod in eadem parte subiecti non potest plures habere partes: quantitas cum sit impenetrabilis, non potest plures habere partes in eadem parte subiecti: est ergo incapax intensiois aut remissionis. Deinde contrarietas est inter duo, quæ per propriam actionem se mutuo expellunt ab eodem subiecto: partes quantitatis, licet impossibilitatem habeant in eadem subiecti & loci parte, per veram tamen actionem non se mutuo expellunt, sed per impossibilitatem formalem, eodem modo quo se mutuo expellunt formæ substantiales.

Solutio prima dubit. Ad primam respondeo Aristotelem, quando quantitatem discretam, & successivam numeravit inter species quantitatis, ex sensu duntaxat vulgi loquutum esse, non autem ex suo, ut ostenderet illas reduciue pertinere posse ad hanc categoriam, quatenus aliquam habent similitudinem cum quantitate proprie dicta, propter diuisibilitatem, & extensionem.

Solutio secunda. Ad secundam satis dixi secundam conclusionem, quomodo materialiter istæ species se includant, idque in multis aliis diuisionibus locum habet, sic enim mentis operationes tres dicuntur esse, tamen si secunda operatio includat primam, & tertia primam & secundam; sed materialiter, non formaliter. Anima diuiditur in vegetatiuam, sensitivam, & rationalem: ubi patet quod sensitiva includit vegetatiuam, & rationalis vegetatiuam ac sensitivam; simili enim modo superficies includit lineam, corpus verò includit lineam & superficiem; quod non impedit quin illæ sint veræ species in hac categoria, quia non sunt species propterea materialiter, sed propterea sumptæ formaliter; id est linea est species quantitatis categoricæ, non propterea abstrahit à latitudine ac profunditate, sed propterea negat utramque. Si enim sumatur illa longitudo, quæ est in superficie, & cogitur sine latitudine, non erit prima species quantitatis, nisi explicite neget latitudinem. Idem dico de superficie, quæ inclusa est in corpore. Illa igitur longitudo sic præcisa est genus ipsum quantitatis, quod immediate diuiditur in longitudinem puram, quæ dicitur linea; & longitudinem non puram, quæ superficies est, &

A corpus. Nego autem quod quantitas summum genus possit abstrahi à latitudine; nam eo ipso quod dicitur extensionem, dicitur longitudinem, neque simili modo dici potest quod latitudo sit summum genus, ex quo soluitur difficile argumentum, quo dicitur longitudinem sic præcisam esse speciem quantitatis, cum non sit summum genus, magis quam latitudo; vix enim asserri potest ratio, cur dici non possit, quod latitudo præcisa non sit summum genus, æquæ ac latitudo; nisi quia latius patet, & magis est vniuersalis longitudo, quam latitudo; atque adeo est illa prior.

SECTIO III.

De prædicamento qualitatis.

Categoriam hanc ceteris difficiliorem esse merito asserit Augustinus in libro categoriarum; neque parua prudentiæ esse, qualitatem cum ceteris penè confusam, mentis viuacitate discernere. Sunt autem tria potissimum, quæ de illa quæri debere merito videantur: primo qualis sit eius definitio: secundò quænam proprietates: tertio quænam sit series categorica, seu diuisio eius in species.

Ratio autem dubitandi præcipua est primo circa eius propriam definitionem; vix enim inueniri potest definitio vlla, quæ naturam eius sic explicet, ut distinguat qualitatem ab omnibus aliis categoriis. Primo definiuit Aristoteles qualitatem, *Eam quæ dicimur esse quales*. Sed sanè non est notius, quid sit esse quale, quam quid sit qualitas. Secundò definit Suarez *dispositio, scilicet, i. n. 5. ut sit, Accidens absolutum per se primò institutum ad perficiendam, & ornandam intrinsecè substantiam, tum in existendo, tum in operando*. Sed hoc non videtur minùs convenire quantitati, quam figuræ, aut cuius alteri qualitati. Tertio definiunt alij qualitatem, *Accidens absolutum consequens formam*; quod totum quantitati convenit, quæ sequitur formam æquæ ac materiam, cum utramque pariter extendat. Quarto definit Hurtadus qualitatem, *Est accidens absolutum à quantitate distinctum*; quæ definitio licet vera sit, non explicat tamen essentiam qualitatis. Neque melius definit Arriaga qualitatem, *Accidens absolutum*; ubi supponit illam indistinctam esse à substantia, quod reiectum est aliàs.

D Secundo non videtur etiam qualitas diuidi posse in quatuor species, quas assignat huic summo generi Aristoteles: nam figura non debet vocari qualitas, quæ accidens est absolutum; figura verò est modus. Deinde si terminus quantitatis ponitur esse qualitas, similiter substantia, quæ terminus est substantiæ, numerari poterit inter species qualitatis; non enim minùs completa est, quam figura. Denique cum figura nihil sit distinctum à quantitate, multò erit commodius ponere illam in categoria quantitatis, quam qualitatis.

E Tertio, si quatuor illæ sint species qualitatis, necesse est ut illæ sint impermixtæ, ita ut id quod pertinet ad vnam speciem, ad alteram non pertineat, alioqui res eadem esse poterit in multiplici specie, quod implicat. Sed aliquæ qualitates possunt esse in multiplici specie; nam calor v. g. propterea actius, pertinet ad secundam speciem; & propterea perficit substantiam ignis in ordine ad esse, est

Prima dubitatio de ipsa definitione.

Secunda de figura.

est patibilis qualitas, & ad tertiam speciem re-
vocat.

Definitio
qualitatis.

Dico primò, rectè definiti qualitatem, *Est acci-
dens absolutum, ex se penetrabile, perficiens sub-
stantiam ad existendum vel operandum.*

Ratio est, quia ut rectè notat S. Thomas 1. 2.
quæst. 49. art. 2. qualitas significat id quod deter-
minat indifferentiam rei alicuius; & qualificare
est determinare id quod est indeterminatum; hoc
autem facit accidens illud quod nec est respo-
ctuum, nam sic esset relatio; nec impenetrabile,
nam sic esset quantitas, & perficit subiectum par-
tim in ordine ad existentiam, partim in ordine ad
operationem; quia sic ad nullam pertinet ex vl-
timis sex categoriis. Error & habitus malus di-
cuntur perficere subiectum in ordine ad operatio-
nem, etiam si magis propriè illud inficiant; quia
inclinant & disponunt ad facilè operandum, sal-
tem malè. Calor etiam si aquam non perficiat, qua-
litas tamen est, quia perficit saltem aliquod sub-
iectum, cui est connaturalis. Bona ergo est quali-
tatis definitio, quam attuli.

Eius pro-
prietates.

Dico secundò, proprietates qualitatis rectè tres
numerari; suscipere magis & minus, id est habere
plures vel pauciores sui partes in eadem parte
subiecti; habere contrarium; facere simile aut
dissimile. De prima proprietate dictum est in li-
bris de generatione: de secunda in Logica, ubi
exposui varia genera oppositionum: de tertia
constabit ex dicendis statim de categoria relatio-
nis; nam convenientia in ratione substantiæ sæ-
pius est identitas; in quantitate dicitur æquali-
tas; in qualitatibus magis propriè vocatur si-
militudo.

Eius divisio
in quatuor
species.

Dico tertio, qualitatem summum genus in
hac categoria rectè dividi in quatuor species, quæ
tamen essentialiter impermixtæ sunt, & specie
differant, non distinguuntur tamen necessariò
realiter.

Primam partem habet Philosophus, tum in
Logica, tum in Metaphysica, ubi quatuor tri-
buit species huic categoriæ, cui tamen haud du-
biè poterunt aliæ multæ attribui species. Sed
quadrupartita tamen hæc divisio commoda est,
& videtur esse adæquata, cum illis singulis vera
qualitatis ratio conveniat, & nulla sit qualitas
excogitabilis, quæ ad unam ex illis non referatur.
Prima species est habitus & dispositio. Nomen
habitus intelligitur qualitas difficilè mobilis à
subiecto, quæ dat facilitatem ad operandum: no-
mine dispositionis intelligitur habitus adhuc im-
perfectus. Secunda species est potentia & impo-
tentia. Nomen potentia significat qualitatem in-
natam, quæ tribuit subiecto simpliciter operari,
cum habitus det solum operari facilè. Impotentia
est potentia solum imperfecta, non autem caren-
tia potentia, quam constat appellari non posse
speciem qualitatis. Tertia vocatur patibilis quali-
tas, & passio. Patibilis qualitas illa est, quæ diu
durat in subiecto, ut illud perficiat in ordine ad
se, ut calor perficit ignem. Passio autem non du-
rat, qualis est rubedo orta ex verecundia. Quarta
est figura & forma. Nomen figura significat
quantitatem ut certo modo terminatam, ut figu-
ra circularis, aut quadrata. Forma est eadem figu-
ra, propterea affecta sensibili qualitate, ut pulchritu-
do. Patet ergo, quod habitus & dispositio deter-
minant substantiam ad facilè operandum; poten-
tia & impotentia determinant ad simpliciter ope-
randum; patibilis qualitas & passio perficiunt

A substantiam ut connaturaliter in seipsa existat; fi-
gura & forma perficiunt, ut existat connaturali-
ter, quatenus corporea est. Quatuor ergo illæ
sunt species quantitatis, quibus tota eius natura
convenit.

Scio posse opponi, habitus supernaturales, &
characterem sacramentalem esse veras qualitates,
quas tamen non facilè sit ad unam ex speciebus
illis reuocare: sed de hoc dixi satis in Theologia;
loquor enim duntaxat in hoc loco de qualitatibus
naturalibus, quas omnes contendo pertinere ad
unam ex enumeratis speciebus. Habitus autem
supernaturales, quos Aristoteles cognoscere nul-
quam potuit, pertinent partim ad primam, par-
tim ad secundam speciem. Character sacramen-
talis reuocatur etiam ad secundam speciem, qua-
tenus idoneum reddit subiectum ad quasdam ope-
rationes. De speciebus intentionalibus suo etiam
loco disputatum est.

Secunda pars, tamen si fateatur quatuor has
species differre formaliter & essentialiter inter se,
cum habeant diversas definitiones; negat tamen
contra suam illas ita inter se necessariò differre
realiter, ut qualitas eadem realis, quæ in una est
specie, non possit sub alio conceptu pertinere ad
aliam speciem; quia quædam sunt, quibus reuera
convenit definitio utriusque speciei, ut dixi de
calore, qui perficit ignem ad operandum, quæ-
nus actius est, & pertinet ad secundam speciem;
& perficit ad existendum, quatenus est proprietas
connaturaliter debita, pertinetque ad tertiam spe-
ciem. Patet autem, quod duo membra eiusdem
speciei accidentaliter solum differunt, quia non
differunt nisi secundum magis & minus, ut ex
dati singularum definitionibus facile colligi
potest.

Ad primam respondeo Aristotelem, quando
dixit qualitatem illam esse, quæ dicitur qualis,
& quorundam aliarum huiusmodi definitiones non raro
affert, supponere quod in communi loquendi usu
concretum est quodammodo notius abstracto,
vel certe illas esse magis explicationes quasdam,
quàm definitiones. Reliqua clara sunt ex data de-
finitione qualitatis, per quam distinguitur suffi-
cienter à qualibet alia categoria.

Ad secundam respondeo figuram esse veram
qualitatem, quia in ratione afficiendi, & perfi-
ciendi subiectum convenit cum aliis qualitatibus.
Quando autem appellatur accidens absolutum,
significatur quod non est relatum prædicamen-
tale: modus ergo esse potest qui transcendentaliter
refertur ad modificatum. Substantia non est dice-
nda in prædicamento, quia est ens incompletum,
cum sit complementum substantiæ. Terminus au-
tem quantitatis est ens completum in suo genere.
Cum ergo definitio qualitatis conveniat figuræ,
sitque completa, & distinguatur ab ipsa quanti-
tate, merito illa numeratur inter species qua-
litate.

Ad tertiam respondeo esse quidem impossibile,
ut duæ species infimæ sint indistinctæ realiter,
quia nihil potest habere multiplicem constitutio-
nem essentialem, quin sit multiplex. Sed hoc ve-
rum non est de speciebus subalternis; quia si sum-
ma genera non sunt necessariò realiter distincta,
ut patet in actione & passione, multò minus de-
beant esse distinctæ species subalternæ.

Addi poterant hæc sex ultimæ categoriæ, qui-
bus hoc est commune, quod sint entia relativa
secundum dici. Sed actio, passio, ubi, quando, quomodo

scitum esse, explicata sunt in libris Physicorum. Habere, denominatio est extrinseca à veste, quæ ambit, vel ornat corpus, de qua nihil video esse scitu dignum.

QVÆSTIO V.

De prædicamento relationis.

Relationum
miracula.

DE reliquis categoriis obiter tantum dixi, quia plenior earum tractatio alibi data erat. Relationes propriæ huius loci sunt, & illarum tota consideratio nullibi melius tradi potest. Relationes, inquam, arcanum naturæ miraculum, compedem innoxiam, catenam liberam, hostile fedus, extra se idem, plura vnum. Illas nec tenere potest creaturarum rerum natura, nec fugere; nec audet negare, nec potest aspicere. Est enim in relatione coniunctio duorum sine plurium nexu. Extranea sibi est, nec à se recedit, & in aliud tendit; vni se applicat, & plures consignat; alterum nominat, & seipsam explicat; nunquam melius sua, quam cum est extra se tota; nunquam verius ipsa, quam cum à se longius est digressa.

Totum esse
habet ad
aliud.

Peregrinatur intra se, immutata interit, illibata crescit, multiplicatur sine sumptu, alienis crementis auctior, nec intra se maior; sine termino suo tota, & tamen nulla; & mancipatio mutua, dum extremum vnum illius totum se alteri subiicit, & sui intus eodem tempore illud efficit: in naturarum affinitate nascitur, nec in earum varietate consumitur: oppositionem habet, dum facit similitudinem: sine sensu moritur, quia nascitur sine motu; & ubi desinit aspicere, statim cessat vivere; toties in vna re multiplex, quoties eam maiorem esse contigit, vel minorem. Thefauros videlicet relationum innumerabiles pauperrimus quisque possidet; acervos portat absque ullo pondere; diuitias habet, quas nemo solus habere potest; innocentes gazas, alienas, & tamen nostras.

Diuinæ re-
lationes.

Habet illas creatura quælibet, quia est ad aliud, neque tota esse potest sui iuris: ad alterum tota, quia nata ex alio. In Deum respectus ad creaturas cadere nullus potest, quia in seipso, & ad seipsum totus est, & seipso totum bonum suum est. Habet in sinu suo aspectum triplicem vnius sui, in se manentem, ad se digressum; nec vnum totum, nec totum trinum, multiplicem vnum, diuisionem indiuisam, trium in vno nexum, in seipso à se diuersum: substantiam sapius suam, & semel diuinam; sapius eandem, sed non multiplicem; sapius datam, & semper suam; in tribus relatiuis totam, ut non semel intuentium oculis alliceret; in tribus personis vnam, ut cognata sibi ipsa esset, quæ sibi soli par esse posset.

Relatio Dei
ad creatu-
ras.

Ad res à se factas imperium habere potest, sed non respectum; ad seipsum omnia refert, impotens referri; ordinem in omnibus facit, quem habere nescit, bona sua transfundere nititur in omnes, & intactus ab omnibus manere. Haberet enim oceanus ille totius pulchri Nilam aliquam decoris sui sibi aduentitiam? Haberet ille sine nomine omnino, aliquid nomen extra se natum? Et deberet aliquid creaturis infinitas, quod auferri posset, aut admitteret? Aternitas
R.P. de Rhodes curs. Philosoph.

A aliquid nouum, quo creatura prior fuisset? Tu nobis Deus maxime habes aliquid, quod sine nobis tuum esse non potest; qui nec ditior es, quod nos habeamus; nec potentior, quod facias; nec beator, quod respicias; qui nec minus potens esses, si nos fieri non possemus; nec minus sapiens, si cognosci non valeremus.

De hac igitur tam ignota, & tam mirabili categoria, ut plenè dispertem, totam controuersiam sex capitibus concludo. Primum sit relationum existentia, natura, proprietates. Secundum, proximum subiectum, seu fundamentum & distinctio eius à relatione. Tertium terminus. Quartum varia species relationum categoricarum.

B Quintum relationes non categoricae. Sextum subiectum remotum; perferam utrum sint in Deo relationes ad creaturas.

SECTIO I.

Relationum prædicamentaliū existentia,
natura, proprietates.

Certum est primò, ista potissimum vocabula Explicatio
in hac materia cognoscenda esse, *relatio*, *ratio*, *vocum*.

correlatio, *fundamentum*, *terminus*, *ratio fundandi*.

Relatio significat comparisonem vnius cum alio, & respectum; seu habitudinem vnius ad aliud; id est id quo vnum respicit aliud; quia referri significat comparare, seu dirigere vnum ad aliud.

C Paternitas v. g. dicitur relatio, quia est id quo pater respicit filium. Correlatio est mutus respectus vnius ad alterum; id est, relatio per quam aliquid refertur ad aliud, quod ad ipsum refertur; quia est id quo filius qui respicitur à patre, respicit patrem. Idem relatio alia dicitur esse mutua, quando ex parte extremi vtriusque reperitur relatio; sic enim pater respicit filium, & filius respicit patrem; alia est relatio non mutua, quando in vno tantum extremo est relatio realis; sic enim dicam Deum respici à creaturis, quas tamen ipse non respicit. Fundamentum est id quod est causa subiecto ut habeat relationem, ut in patre potentia generatiua est fundamentum paternitatis; in pariete albo, albedo est fundamentum similitudinis. Terminus est id quod ab alio respicitur. Ratio fundandi est conditio requisita ut exurgat relatio, ut in relatione paternitatis generatio dicitur ratio fundandi. Denique subiectum relationis est illud, quod sustentat relationem, siue relatum, aut correlatum: pater v. g. est subiectum paternitatis.

Certum est secundò, relationem diuidi in relationem realem, quæ scilicet fictitia non est; & relationem rationis, quæ fictitia est. Secundò, realem aliam vocari secundum esse, cuius esse est ad aliud; aliam secundum dici, cuius esse non est ad aliud, sed explicatur per ordinem ad aliud. Tertiò relationem secundum esse aliam vocari transcendentem, quæ in omnibus reperitur prædicamentis, & est, ut dicitur in sequentibus, ens partim absolutum, partim respectuum: aliam prædicamentalem, quæ in solo est prædicamento relationis, estque purus respectus, id est nihil aliud quam respectus. De huius ultimæ solius existentia, natura, proprietatibus nunc quæritur, de reliquis postea videro.

Triplex di-
uisio rela-
tionum.

S. I.

*Verum sint relationes aliqua predicamentales
verè reales.*

Aliqua sunt, inquit Philosophus in prædicamentis, quorum esse est ad aliquid se habere. Et 5. Metaph. Ea sunt ad aliquid, quæ id quod sunt, aliorum esse, aut ad aliquid aliquo modo dicuntur. Merito ergo controuerti potest, utrum huiusmodi respectus vnus ad aliud sit aliquod accidens reale, an verò fictitium duntaxat, & per intellectum.

Triplex dubitatio.

Ratio enim dubitandi primò est, quia implicat dari aliquod accidens reale, quod non possit habere esse in subiecto: relatio non potest habere esse in subiecto. Probatur. Illud, cuius totum esse est ad aliud se habere, seu quod non habet nisi esse ad, non potest habere vllum esse in: relatio habet totum esse ad: ergo relatio non habet vllum esse in.

Secundò, quod aduenit rei alicui sine vlla eius mutatione, non est aliquid reale: relatio aduenit rei sine vlla eius mutatione; cum enim de nouo sit Romæ paries albus, similis incipit ei esse paries existens Parisiis, immutatus omnino manens, vt patet: ergo relatio non est aliquid reale. Imò patet quod omnis comparatio fit per intellectum: relatio autem comparatio est: ergo illa non est nisi per intellectum.

Tertiò nullum est ens reale, quod non habeat causam, & quod non fiat per veram actionem: relatio nec habet causam, nec fit per vllam actionem, quia vt docet Philosophus 5. Physicorum, textu 10. ad relationem non est motus: ergo relatio non est ens reale.

Existencia relationum.

Dico primò, dari relationes categoricas, quæ sint verè reales, non autem fictæ, aut per solum existentes intellectum.

Ratio est primò, quia si nihil est in pariete albo, ratione cuius dicatur similis alteri parieti albo, poterit eodem iure dici similis parieti nigro: hoc autem nemo dixerit: ergo est aliquid in pariete albo, ratione cuius dici potest similis alteri parieti albo. Illud est quod vocatur relatio. Secundò etiam si nullus cogitet intellectus, Pater est verè Pater, & Filius est verè Filius. Vna quantitas maior est, vel minor, vel æqualis alteri quantitati. Vnum est alteri vicinum, aut ab eo distans: quæ omnia relativa sunt, cum habitudinem dicant ad aliud. Et sanè negari non potest esse in Deo veras relationes distinctiuas personarum diuinarum, quæ sunt omnino reales; Pater enim est verè Pater, & habitudinem dicit ad Filium: ergo etiam in creatis esse patrem & esse filium sunt relationes reales, & independentes ab intellectu.

Solutio primæ dubitatio.

Ad primam resp. negando quod relatio non habeat esse in subiecto; nam quando dicitur esse accidens, cuius totum esse est ad aliud, significatur illam esse accidens, cuius totum esse quod habet in subiecto, est ad aliud; seu cuius totum munus est subiectum illud, in quo est, perficere in ordine ad aliud. Vbi vides includi omnino esse in. Absolutè igitur maior illa neganda est: illud non habet esse in, quod habet totum esse ad. Nego, inquam, quia illud esse ad, est in subiecto.

Solutio secundæ.

Ad secundam respondeo distinguendo maio-

Arem: illud non est reale, quod de nouo rei alicui aduenit sine vlla eius mutatione; si de nouo adueniat secundum quod dicitur in recto, tum in obliquo, concedo; si adueniat rei tantum secundum id quod dicitur in obliquo, nego. Similitudo aduenit parieti albo iam existenti, non secundum id quod dicitur in recto, sed secundum illud duntaxat quod dicitur in obliquo, vt constabit ex sect. 2. Verum est quod omnis comparatio actualis est per intellectum; comparatio verò aptitudinalis, seu id quo posito intellectus comparare rationabiliter potest vnum cum altero, non est per intellectum, sed est reale. Relatio autem non est actualis comparatio, sed tantum aptitudinalis.

B Ad tertiam respondeo distinguendo maiorem: Solutio omne ens reale habet aliquam causam, & fit per veram actionem, si sit entitas ab aliis distincta, concedo; si fit duntaxat formaliter ab aliis distincta secundum illud duntaxat, quod dicitur in obliquo, nego. Relatio huiusmodi est, vt dixi. Vnde dici solet, formalitates non propriè producti, sed resultare tantum, quatenus producta entitate fundamenti, & termini statim est relatio.

S. II.

*Quenam sint essentia, & proprietates
relationis categoricæ.*

C Dest, quanam sit propria definitio relationis prædicamentalis, prout differt à quacunque alia relatione: deinde quid requiratur essentialiter, vt in aliquo subiecto noua exurgat relatio.

Ratio dubitandi primò est præsertim, quomodo terminus relationis sit illi essentialis, quia illud quod est essentialiter relationi, & veluti eius forma constitutiva, est intrinsecum relationi: terminus non est intrinsecus relationi, sed omnino extrinsecus: ergo terminus non potest esse relationi essentialis, nec forma eius constitutiva.

D Secundò terminus est omnino distinctus à fundamento relationis: ergo est omnino distinctus à relatione, quæ idem est cum fundamento.

Tertiò: relatio entitatem à solo habet fundamento: ergo ab illo habet essentiam, & specificationem.

Dico secundò, relationem rectè definiti accedens reale, cuius totum esse est ad aliud.

Ratio est, quia per hoc distinguitur relatio huiusmodi ab aliis omnibus relationibus, & ab omnibus entibus absolutis. Cum enim totum eius esse sit ad aliud, maxime differt ab entibus absolutis. Cum sit realis, differt à relationibus rationis. Cum eius esse respectum sit ad aliud, differt à relationibus secundum dici, quarum esse non est respectum, quamuis explicetur per respectum.

E Difficilius autem videtur dicere discrimen relationis categoricæ à relatione, quæ vocatur transcendentalis. Primò enim non placet explicatio Caietani, Fonseca, & Suarez, qui volunt relationis categoricæ proprium esse, vt terminum respiciat purè vt terminum, non exercendo circa illum munus vllum causalitatis; cum tamen relatio transcendentalis respiciat terminum vel vt causam, vel vt effectum. Hoc, inquam, videtur

videtur difficile, quia potentia respicit obiectum pure ut terminum, aequè ac pater respicit filium; quia utraque non est minus causa formalis extrinseca. Imò relationes omnes, quae in actione fundantur, sunt praedicamentales; & tamen respiciunt terminum ut causam, vel ut effectum. Secundò non placent ij, qui volunt relationem categoricam respicere terminum ut actu existentem, quod negant convenire relationi transcendentali: sed hoc est aperte falsum, quia nullus est modus, qui transcendentaliter non referatur ad modificatum, cuius tamen actuale existentiam requirit.

Verius itaque dicitur, relationem categoricam esse accedens subiecti proximi, quod denominat; relationem autem transcendentalem nunquam esse accedens talis subiecti, seu fundamenti: v. g. paternitas accidentaliter est homini; dependentia verò est illi essentialis. Hinc fit, ut paternitas sit relatio categorica; dependentia verò à Deo sit relatio transcendentalis. Fateor quidem relationem transcendentalem esse posse accidentalem subiecto remoto: cognitio v. g. accedens est hominis cognoscentis, sed nunquam est accidentaliter fundamentum, quod appellatur proximum subiectum; v. g. relatio ad obiectum cognitum est essentialis cognitioni, quae fundamentum est talis relationis. Similiter relationes transcendentales accidentium sunt accidentales subiectis accidentium, sed sunt essentialiter ipsis accidentibus.

Conclusio bimembris. Dico secundò, relationem categoricam necessariò & essentialiter includere fundamentum & terminum, sine quibus nec esse, nec intelligi potest; sed ita tamen ut dicat essentialiter & in recto ipsum fundamentum; terminum autem connotatiue solum & in obliquo.

Relatio exigit fundamentum & terminum. Prima pars facile colligitur ex definitione relationis, quam attuli: nam illa est accedens, cuius totum esse est respicere aliud; idest, cuius totus effectus formalis, quem confert subiecto, est dirigere, seu ordinare illud ad aliud. Vbi manifestè indicatur fundamentum ratione cuius aliquid refertur, & terminus ad quem refertur: relatio enim requirit causam aliquam proximam, ratione cuius existit in vno potius quam in altero; v. g. ut paries similis sit alteri parieti, debet esse aliqua causa, & fundamentum illius similitudinis, alioqui esset similis cuilibet alteri. Huiusmodi causa vocatur fundamentum relationis: ergo relatio exigit aliquod fundamentum. Sed & necessariò exigit terminum, quia est ad aliud, idest ad terminum, sine quo, ne diuinitus quidem intelligi potest, aut conservari: hoc enim vnicum discrimen est entis absoluti à respectivo, quòd illud perfectè significet sine alio extra se; respectuum autem præter seipsum, necessariò exigit etiam aliquid aliud à se.

Fundamentum, & terminus diuerso modo pertinent ad relationem Secunda pars asserit fundamentum & terminum, tamen pertinere ad essentiam relationis, non eodem tamen modo pertinere ad constitutionem essentiae illius: duobus videlicet modis fieri potest ut aliquid sit de essentia rei alicuius. Primò ita ut in recto sit ipsa entitas illius; secundò ita ut in obliquo connotetur ab eo, & respiciatur: v. g. illud quod est entitas visionis in recto, constitutum est, & essentialiter visioni; species nimirum expressa producta in oculo. Illud autem, quod connotatur extrinsecè à

R. P. de Rhodis curs. Philosoph.

A visione in obliquo, est essentialiter visioni; color nimirum qui terminat visionem, neque vilo modo est entitas ipsa visione. Nulla igitur relatio est, quae non dicat fundamentum & terminum; sed fundamentum est entitas ipsa relationis, ideo in recto illam constituit: terminus autem non potest dici entitas relationis, neque relatio dici potest esse terminus, sed connotatur tantum à subiecto relationis, & in obliquo illam ingreditur. Filius v. g. non est entitas paternitatis, sed id quod respicitur & connotatur à paternitate; ideo illa entitas est ipsa potentia generatiua patris, propterea tamen respicit filium.

B Ad primam respondeo terminum relationis esse quidem semper extrinsecum fundamento relationis; nihil enim refertur ad seipsum; sed esse tamen extrinsecum & essentialiter relationi; non tanquam entitatem & rectum relationis, sed tanquam obliquum & connotatum intrinsecum relationi, sed extrinsecum eius fundamento: quanquam in aliquo etiam sensu dici potest, terminum extrinsecum esse relationi, si per esse extrinsecum intelligatur id quod non est in recto, & entitatiue ipsa relatio.

Solutiones difficultatum.

C Ad secundam respondeo terminum necessariò esse distinctum à fundamento relationis, quae relatio distinguitur à fundamento secundum id quod illa in obliquo connotat, non secundum quod illam constituit in recto.

Ad tertiam pater ex dictis, quod relatio totam entitatem habet in fundamento, non absolute sumpto, sed propterea in obliquo connotat terminum.

Sequebantur proprietates relationis, in quibus levis est difficultas.

Proprietates relationis.

Prima est, quod posito fundamento & termino, ponitur necessariò relatio; non per veram actionem, sed per resultantiam, ut dixi; quia illis positis, ponitur totum id quod essentialiter exigit relatio, tum in recto, tum in obliquo: ergo illis positis, ponitur relatio.

D Secunda est, non suscipere magis & minus, nisi secundum sensum vulgi. Similitudo v. g. non suscipit in seipsa magis & minus, ita ut vna res sit alteri similior quam altera; quamuis dicatur vulgò, illa esse magis similis per maiorem aut minorem accessum ad perfectam similitudinem. Nam v. g. si album ut sex esset similis albo ut septem, quam album ut duo, deberet esse similis in numero graduum; nam essentia albedinis est eodem modo similis in utroque: sed album ut sex non est similis in numero graduum albo ut septem, quam album ut duo, quia eundem non habet gradum: ergo non est reuera similis, licet secundum sensum vulgi dicatur similis.

E Tertia proprietas est, quod relata sunt simul naturà & cognitione, ut patebit ex dicendis de termino relationis.

Quarta est habere contrarium, non ratione sui, sed ratione fundamenti: si enim fundamentum sit qualitas, tunc relatio habebit contrarium; si non sit qualitas, contrarium non habet.

SECTIO II.

De distinctione relationis à fundamento,
& termino.

Explicata generatim essentia relationis, quæ cit essentialiter fundamentum quod respicit aliud, & terminum, qui respicitur, præcipua totius huius materie difficultas est, utrum relatio illa, siue habitudo & ordo fundamenti ad terminum, sit aliqua entitas illis superaddita, & ab utroque distincta. Quia in controversia tripliciter Authores diuisi sunt. Primò volunt aliqui, relationem realiter distingui, aut saltem modaliter. Secundò alij negant, illam distingui etiam conceptu. Tertio alij statuunt, relationem distingui formaliter, & per rationem à fundamento; realiter autem ab ipso termino: quæ tria examinanda loco hoc sunt.

S. I.

Utrum relatio realiter distinguatur à
fundamento.

Prima dubitatio ex separabilitate.

Ratio dubitandi primò est, quia illa distinguuntur realiter, quæ possunt separari: relatio similitudinis, quam habet paries albus, ad alterum parietem album, potest ab illo separari; si enim destruitur alter ille paries, manebit albedo in vno, & non manebit similitudo: & antequam fiat secundus paries albus, albedo est in vno pariete, in quo non est similitudo. Item puer quatuor annorum est homo, & non est pater: ergo relatio separatur realiter à fundamento, & ab eo distinguitur. Imò interdum crescente fundamentum, relatio decrescit, & contrà; si enim duo sint parietes, vnus albus vt octo, alter albus vt quatuor, & à pariete albo vt octo tollantur quatuor gradus, decrescet albedo, & crescet similitudo: ergo albedo non est realiter similitudo.

Secunda ex effectu formali.

Secundò forma posita in subiecto communicat necessariò illi suum effectum formalem, v.g. implicat intelligi albedinem in pariete, & parietem non fieri album; effectus enim formalis non est aliud quàm forma in subiecto: sed si relatio identificatur cum fundamento, forma erit in subiecto sine suo effectu formali; nam in puero quatuor annorum erit tota forma paternitatis, quæ tamen puerum non denominabit patrem: ergo relatio non identificatur cum fundamento. Deinde quando illi homini, qui prius non erat pater, aduenit paternitas; vel aliquid reale illi aduenit, vel nihil. Si aliquid: ergo paternitas distinguitur ab illo fundamento. Si nihil: ergo relatio est nihil, quod nemo dixerit. Neque dicas, aduenire illi aliquid extrinsecum; nam relatio nullo modo prius erat, alioqui puer erat pater: relatio est aliquid intrinsecum: ergo adueniente relatione non aduenit tantum aliquid extrinsecum.

Tertia ex ratione accidentis.

Tertio: illud quod est accidens realiter, necessariò distinguitur realiter ab eo quod est substantia: relatio est verè ac propriè accidens, fundamentum autem sæpius est substantia; nam Petrus in ratione hominis est similis Paulo: ergo relatio distinguitur realiter à fundamento. Neque dicas, accidens metaphysicum non distingui necessariò à substantia. Sed contrà. Implicat aliquid causari & dependere realiter à seipso: sed accidens necessariò pender à substantia, cui inhæ-

Aret: ergo accidens necessariò distinguitur à substantia, sicque fictitium est omne accidens metaphysicum. Confirmatur, quia dependere est in aliqua re pendere ab alio: ergo dependentia realis est dependentia ab alio realiter diuerso. Vel ergo dependentia illa relationis à fundamento est ficta, & sic relatio non est accidens nisi fictum; vel est realis, & sic relatio realiter distinguitur à fundamento, quia nihil realiter pender à seipso.

Dico primò. Relatio nec realiter, nec modaliter distinguitur à fundamento, & termino. Ita censent Scotus & Nominales, alique plures relati à Suare, Vasque, Auerfa; imò expresse traditur ab Augustino lib. 5. ciuit. cap. 16. Anselmo in monologio, cap. 24. Damasceno & aliis. Contrariam sententiam communius docent Thomistæ, non autem S. Thomas, vt latè probat Hurtadus disp. 15. Metaphys. §. 8.

Ratio autem est primò, quia illa non distinguuntur realiter, quæ nulla vi possunt separari: relatio nulla vi potest separari à fundamento & termino; v.g. Petrus & Paulus nulla vi existere possunt sine similitudine in natura: duo parietes albi nulla vi existere possunt sine similitudine in qualitate: ergo relatio non est distincta realiter à fundamento & termino. Minor probatur. Illa sunt necessariò similia, quorum vnum se habet sicut aliud: si duo parietes sint albi, vnus necessariò se habet sicut alius: ergo si duo parietes sint albi, nulla vi effici potest vt vnus non sit sicut alius. Imò duæ quantitates bipalmes præcisè quacunque alia entitate per intellectum sunt realiter æquales, & implicat vt non sint æquales: Petrus & Paulus præcisè per intellectum entitate qualibet superaddita sunt inter se distincti, & similes in natura: ergo frustra est entitas qualibet alia superaddita.

Secundò: si relatio est distincta realiter à fundamento, necesse est vt infinitæ producantur entitates, quarum excogitabilis non est causa vlla productiua; quod probatur. Si enim producat hinc de nouo lilium, debet necessariò produci entitas nouæ relationis in omnibus albis, quæ sunt in India, & entitas dissimilitudinis in omnibus quæ non sunt alba, & non sunt lilia. Ad motum digiti vnus produceretur noua entitas realis distantie per totum mundum, & iuxta successionem mutabitur infinities hæc entitas. Tunc autem non est excogitabilis causa, quæ talem producat entitatem, & illa tamen si realis est, debet realem habere causam à qua producat realiter. Nascatur v.g. nullum toto in mundo, erit ens in quo non fiat aliqua noua productio. Quis autem dinumeret illos modos qui producantur in re qualibet? Cum enim nullum sit ens, quod mille modis non possit comparari ad alia per distinctionem, distantiam, similitudinem, dissimilitudinem, maius & minus; cerè nihil erit in quo singulis instantibus non producantur infinites infiniti modi.

ETertio sequitur dari processum infinitum, quia vna similitudo est similis alteri per veram similitudinem; si hæc est separabilis & distincta, iterum hæc per aliam & aliam similis erit in infinitum.

Ad primam respondeo ex nuper dictis, duo solum reperiri necessariò in qualibet relatione: vnum quod constituit illam in recto, alterum quod fundamētum respicit in obliquo. Certum est relationem separari posse à fundamento secundum id quod relatio connotat in obliquo; nego autem posse

posse separari secundum id quod illa connotat in recto. Quando vnicus est paries albus, habet relationem totam similitudinis secundum id totum quod constituit illam in recto, non secundum id quod connotat in obliquo. Quod additur, crescere aliquando relationem decrescente fundamento, & contrà, difficultatem non habet; quia dixi relationem non suscipere magis & minus, nisi secundum sensum vulgi; vnde totum corrumpit argumentum, quamuis solui etiam posset eadem adhibita distinctione recti & obliqui.

Instantia.

Instabis: vbi est aliqua denominatio intrinseca separabilis, ibi est forma intrinseca separabilis: denominatio relatiui adueniens albedini absoluta, est intrinseca & separabilis, vt patet: ergo est etiam forma intrinseca & separabilis. Deinde quando non est nisi vna albedo, illa nullo modo est respectiua, sed est ens simpliciter absolute; non enim potest vilo modo dici similis ei similitudo. Puer quoque quatuor annorum non est vilo modo, etiam inadæquatè, pater: ergo vt de nouo fit intrinsecè ac adæquatè pater, debet de nouo aduenire illi aliquid intrinsecum; quomodo enim fieri potest intrinsecè id quod prius intrinsecè non erat, si nihil ei adueniat intrinsecum. Denique quero de illo recto quod constituit rationem, vtrum sublato termino sit relatiuum inadæquatè; si enim est relatiuum: ergo puer denominari potest pater inadæquatè; si non est relatiuum: ergo illi aduenit de nouo esse relatiui.

Resp. distinguendo primam maiorem: vbi est denominatio intrinseca separabilis secundum id quod dicit in recto & in obliquo, ibi est forma separabilis, concedo: vbi est denominatio separabilis tantum secundum id quod dicit in obliquo, ibi est forma separabilis, nego. Sæpe autem dixi, sublato termino relationem tolli duntaxat secundum id quod connotat in obliquo.

Tota verò difficultas est, vtrum rectum illud relationis, siue fundamentum, sublato termino, quod est connotatum obliquum, maneat formaliter respectiuum, saltem inadæquatè. In eo enim tota est vis argumenti. Respondeo autem illud nullo modo esse actu respectiuum, sed tantum fundamentaliter; ita videlicet, vt ex parte ipsius nihil desit vt sit respectiuum, sed tantum terminus extrinsecus, quo posito sine mutatione vlla intrinseca erit actu respectiuum, cum antea non esset tale nisi potentia, ex defectu nimirum solius termini; eo enim accedente completur illa potentia, & fit actualiter respectiuum; semper enim dicendum, illud habere totum, quod est necessarium ex parte ipsius, vt sit respectiuum intrinsecè; sed illud tamen actu non est respectiuum ex defectu complementi extrinseci, quo sublato illud intrinsecum non est respectiuum.

Solutio secundæ dubitat.

Ad secundam respondeo formam aliam esse absolutam, aliam respectiuiam: absoluta est quæ denominat suum subiectum eo ipso quod illi inheret absque alio extrinsecò; effectus enim eius formalis non dicit nisi talem formam in subiecto, & non dicit aliquid extrinsecum; idè denominat subiectum eo ipso, quod est in subiecto. Respectiua illa est, quæ non denominat sola subiectum in quo est, nisi adsit aliquid extrinsecum, quod respiciat; quia scilicet effectus eius formalis est forma in subiecto prout respiciens aliud: vnde si sola sit, non est forma, nec confert vilo modo effectum formalem. Vnde ad argu-

R.P. de Rhodes curs. Philosophi.

A mentum: forma posita in subiecto communicat illi effectum suum formalem, si forma sit absoluta, quæ dicat tantum seipsam in subiecto, concedo; si forma sit respectiua, quæ non dicat tantum seipsam in subiecto, sed essentialiter dicat vnum in recto, & alterum in obliquo, nego. Huiusmodi autem relatio est, vt dixi. Vel etiam idem erit si dicas: Forma posita in subiecto secundum totum quod dicitur, tum in recto, tum in obliquo, communicat illi effectum formalem, concedo: forma posita in subiecto inadæquatè tantum secundum id quod dicit in recto, tribuit illi effectum formalem, nego. Rectum illud solitarie sumptum nullo modo est forma relatiua. Sicut quia binarius numerus essentialiter dicit duas vnitates, sublatâ vnâ, nullo modo manet formaliter binarius. Quando illi homini qui prius non erat pater, aduenit paternitas, nihil ei aduenit, quod sit de essentia paternitatis in recto; aduenit aliquid quod sit de essentia paternitatis in obliquo. Hoc autem intrinsecum est relationi paternitatis, licet extrinsecum sit Patri, vt sæpe dixi.

Instabis primò. Aduenit tunc tota relatio paternitatis adæquatè formaliter; nam illa prius nullo modo erat, etiam inadæquatè: relatio illa est aliquid intrinsecum fundamento: ergo aduenit aliquid intrinsecum fundamento, quod proinde realiter ab ipso distinguitur.

Prima instantia.

Resp. negando aduenire tunc relationem totam formaliter adæquatè, quia illa tunc non aduenit secundum id quod dicit in recto, sed secundum illud duntaxat, quod dicit in obliquo; illud tamen rectum non est relatio formaliter vilo modo, donec adueniat ei obliquum, quod non est relatio, alioqui esset rectum; sed connotatur à relatione. Relatio enim formaliter sumpta duo dicit, rectum & obliquum; vnum quod respicit, alterum quod respicitur. Posito recto antequam adueniat obliquum, nullo modo est relatio formaliter, quamuis sit relatio secundum id quod dicit in recto; neque tamen tota relatio sumpta formaliter aduenit, quia non aduenit secundum id quod dicit in recto. Sicut quando de nouo fit homo, cuius corpus antea erat, ille non erat prius formaliter, & tamen non fit adæquatè, quia non fit secundum materiam.

Instabis secundò. Id quod nunc est formaliter, cum prius nullo modo esset formaliter, nunc adæquatè fit formaliter: relatio paternitatis nunc est formaliter, cum antea nullo modo esset formaliter: ergo relatio paternitatis nunc adæquatè fit formaliter.

Secunda instantia.

Resp. distinguendo maiorem: id quod nunc est formaliter, cum prius nullo modo esset formaliter secundum id quod dicit formaliter, tum in recto, tum in obliquo, nunc fit adæquatè formaliter, concedo; cum prius nullo modo esset formaliter secundum illud solum quod connotat in obliquo, nego: id est, si nullo modo erat formaliter ex defectu solius obliqui, nego; ex defectu recti, & obliqui, concedo.

Ad tertiam resp. aliud esse accidens physicum, aliud metaphysicum: quidquid est extra rei essentiam, dicitur accidens; sed si realiter sit extra essentiam, est accidens physicum realiter ab ea distinctum; si autem per solum conceptum sit extra essentiam, accidens est metaphysicum, sola nimirum ratione distinctum à substantia, sicut esse risibile, admiratiuum, &c. accidentia sunt

Solutio tertiæ dubitat.

M M m 3 metā

metaphysica, quia non sunt de primo conceptu rei, neque tamen distinguuntur realiter à substantia, sed conceptu tantum. Huiusmodi accidens est relatio, quod non realiter, sed per solum conceptum pendet à substantia, cum non sit accidens nisi per conceptum. Nihil ergo pendere potest realiter à seipso, quamvis per conceptum pendere possit à seipso sub alia formalitate. Nam pendere realiter, est pendere ab alio realiter distincto: pendere autem per conceptum, est pendere ab alio distincto per conceptum. Illa dependentia relationis à fundamento nullo modo est ficta, sicut distinctio rationis non est ficta, quia est per intellectum cum fundamento in re; idem neque ficta dici debet, neque realis, nisi fundamentaliter: formaliter autem est per intellectum, cum fundamento in re. Similiter ergo nihil realiter inhaerere potest sibi ipsi, sed per conceptum cum fundamento in re, inhaerere sibi ipsi aliquid potest; quo modo accidens metaphysicum inhaeret, id est concipitur cum fundamento in re illi inhaerere.

Instantia.

Instabis: eodem modo ens diuiditur in substantiam & accidens, quo diuiditur in ens creatum & increatum: sed ens increatum & creatum necessario distinguuntur realiter per differentias essendi à se & ab alio: ergo substantia & accidens realiter inter se distinguuntur per differentias essendi in se, & in alio.

Resp. distinguendo maiorem: ens eodem modo diuiditur in substantiam, & accidens physicum, quo diuiditur in ens creatum & increatum, concedo; eodem modo diuiditur in substantiam & accidens metaphysicum, nego.

§. II.

Utrum relatio formaliter & per conceptum distinguatur à fundamento & termino.

Sententia negans.

Quia difficillimum est intelligere, quomodo aliqua res incipiat de nouo referri sine vlla sui mutatione, cum prius non referretur per solam mutationem alterius extremi; propterea Recentiores quidam Philosophi, ut hoc explicent, negant relationem esse vlllo modo distinctam, etiam per conceptum ab extremis, quæ referuntur; atque adeo negant illam esse formam aliquam respectuum, sed esse ipsam entitatem absolutam extremi vtriusque, & eorum puram coexistentiam: v.g. inquit, similitudo duorum parietum alborum non aliud est, etiam per rationem, quam hunc parietem esse album, & illum esse album: & dissimilitudo est, vnum parietem esse album, & alterum esse nigrum. Omnis autem ordo & respectus, qui præterea cogitatur, fictitius est, non autem aliquid reale ex parte obiecti.

Prima ratio dubitandi.

Ratio verò dubitandi est primò, quia vnum album incipiente altero albo, denominatur illi simile sine vlla mutatione per solam vtriusque coexistentiam: ergo similitudo non est aliquid distinctum ratione, à coexistentia vtriusque albi. Probatur antecedens: per illud vnum album est simile alteri, quo posito, sublati etiam per intellectum omnibus aliis, intelligitur esse simile, & implicat ut non intelligatur simile: sed posita coexistentia duorum alborum, præcis per intellectum omnibus aliis, intelliguntur illa esse similia: ergo sola coexistentia rerum absolutarum est formaliter relatio, etiam per conceptum. Confirmatur. Illa non distinguuntur formaliter,

A quorum vnum non potest concipi sine altero: sed implicat concipi fundamentum & terminum, quin intelligatur relatio; nam implicat concipi duos parietes albos, quin concipiantur similes; illa enim sunt similia formaliter, quorum vna est qualitas: ergo non distinguitur formaliter relatio à fundamento & termino. Imò Petrum & Paulum esse similes in natura humana, nihil aliud est nisi Petrum esse hominem, & Paulum esse hominem.

B Secundò: terminus vel est essentialis & intrinsecus relationi, vel est extrinsecus & accidentalis. Si est intrinsecus: ergo terminus est saltem inadæquatè ipsa relatio æquè ac fundamentum, & sic filius est inadæquatè pater. Imò falsa est allata definitio relationis, cuius totum esse est ad aliud; si enim est ad aliud, necessariò illud aliud est extrinsecum relationi: si autem terminus est extrinsecus relationi, sequitur posse aduenire alicui nouam denominationem intrinsecam sine mutatione vlla intrinseca; & relatio enim similitudinis est intrinseca fundamento, quæ illi aduenit sine noua forma intrinseca. Et confirmatur, quia ibi est tota forma intrinseca rei, ubi est tota res: sed ante aduentum termini, est in fundamento tota res & entitas intrinseca relationis: ergo est tota relatio.

C Tertiò, quotiescunque paries habet totum quod est intrinsecè ac formaliter necessarium ad rationem similitudinis, potest dici similis alteri: sed destructo altero pariete, paries albus habet totum quod est intrinsecè necessarium ad relationem similitudinis: ergo potest dici similis alteri.

Dico secundò, relationem non esse formaliter solam entitatem absolutam fundamenti, & termini; sed esse formaliter aliquid respectuum, ratione distinctum à fundamento & termino. Ita omninò dicere tenentur omnes qui cum Aristotele volunt dari categoriam relationis distinctam ab omnibus aliis categoriis; nam illam penitus negant omnes illi, qui volunt relationem formaliter esse duas entitates absolutas.

D Primò ergo conuincuntur illis omnibus argumentis, quibus probatum nuper est, dari relationes categoricas. Quia ens formaliter respectuum distinguitur conceptu ab ente formaliter absoluto: relatio ut sic est ens formaliter respectuum: ergo relatio ut sic distinguitur conceptu ab entitate absoluta fundamenti & termini. Patet enim quod si relatio non est ens formaliter respectuum, non constituit categoriam ab aliis distinctam.

E Deinde id quod non est essentialis rei, sed est posterius essentiali, distinguitur ratione ab essentiali; hoc enim est esse accidens metaphysicum: relatio categorica non est essentialis rei, alioquin non differret à transcendentali: ergo relatio categorica distinguitur à fundamento & termino, saltem ratione.

Præterea paternitas est vera relatio, alioquin Deus Pater non haberet relationem realem ad Filium: sed paternitas est aliquid respectuum ratione distinctum ab entitate absoluta fundamenti & termini: ergo relatio est aliquid respectuum ratione distinctum ab entitatibus absolutis extremorum. Imò si relatio non esset aliud quam entitas absoluta extremorum, & eorum coexistentia, sequeretur quod omnes homines essent sibi mutui Patres. A priori ergo ratio est, quia non dicimus duntaxat, Petrus est albus, & Paulus

est albus; sed, *Petrus est albus sicut Paulus est albus*: ergo similitudo non est formaliter albedo absoluta extremi utriusque.

Solutio prima dubit.

Ad primam respondeo negando, quod unum album fiat simile alteri albo per solam utriusque coexistentiam; sit enim simile per verum respectum realem distinctum ratione ab utriusque coexistentia. Ad probationem negatur illa minor: posita coexistentia duorum alborum, praecisus per intellectum omnibus aliis, illa intelliguntur esse similia. Negatur, inquam, quia etsi non sit necesse ut superaddatur illi coexistentia aliquid distinctum realiter, superaddi tamen debet aliquid distinctum ratione; nam esse simile, non est v.g. tantum duo aliqua esse alba, sed est unum esse album sicut aliud est album. Ad confirmationem eadem responsio est. Respondeo enim posse concipi duo aliqua esse alba, quin concipiantur esse similia, quia similia sunt ea quorum una est qualitas; sed possum concipere duo esse alba, quin concipiam unum habere qualitatem unam cum qualitate alterius, id est illas qualitates esse unam, id est inuicem convenire; non enim necessario concipio unum esse album sicut aliud.

Solutio secunda.

Ad secundam respondeo, terminum esse relationi essentiali in obliquo & connotatiue, ut dixi; posse autem in uno sensu dici esse intrinsecum relationi, in altero autem sensu posse dici extrinsecum. Intrinsecus dici potest, si significetur esse aliquid quod ingreditur aliquo modo intrinsecum & essentiali eius conceptum: extrinsecus vero dici poterit, si significetur, illum non esse in recto, & entitatiue ipsam relationem. Quidquid autem dicatur, parum interest; si enim dicatur intrinsecus tantum connotatiue ac in obliquo, non sequitur paternitatem esse inadaequate in Filio, cum relatio non sit in Filio, sed respiciat Patrem, atque adeo respiciat vere aliud, id est aliquid distinctum a fundamento, & ab ipsa etiam entitate relationis, quae adaequate est in eo quod dicitur in recto, licet sit in ordine ad obliquum.

Si autem dicatur, terminum extrinsecum esse relationi, quia connotatur ab ea, & est eius obliquum; non sequitur posse aduenire alicui denominationem pure intrinsecam sine mutatione intrinseca; relatio enim intrinseca est secundum id quod dicit in recto, extrinseca secundum id quod dicit in obliquo, quamvis utrumque sit illi essentiali, sed diuerso modo. Ad confirmationem saepe dictum est, ibi esse totam formam intrinsecam rei, ubi est tota res, tum secundum id quod dicit in recto & entitatiue, tum secundum id quod dicit in obliquo, & connotatiue.

Neque dicas, nihil esse magis intrinsecum rei, quam quod est de eius essentia, qui est intrinsecus eius conceptus; redit enim eadem distinctio: nihil est magis intrinsecum rei, quam quod est de illius essentia in recto & entitatiue, concedo; quod est de illius essentia in obliquo & connotatiue, nego.

Solutio tertia.

Ad tertiam patet ex modo dictis, negari primum posse minorem, quia terminus in obliquo dici potest intrinsecus relationi. Deinde negari etiam posse maiorem: quotiescumque paries habet totum quod formaliter & intrinsece necessarium est ut sit similis, potest dici similis; quia cum similitudo sit forma partim intrinseca, partim extrinseca, ut paries dicatur similis, necesse est ut adsit totum quod necessarium est, tum extrinsece, tum intrinsece ad similitudinem.

A Ex quo colligitur, quod tertium proposueram, relationem adaequate sumptam non distingui realiter etiam a termino; distingui autem secundum id quod illa dicit in recto, & entitatiue.

SECTIO III.

De fundamenta relationis categorica, & de ratione fundandi.

Exposui haecenus quidditatem relationis, nunc exponenda sunt sigillatim duo extrema, quae illam quasi construunt. Primum autem est fundamentum, seu causa proxima, cur in aliquo sit relatio; de quo vnica restat controuersia, quoniam videlicet illud sit, seu quanam res possit esse fundamentum relationis categoricae: ubi primum videndum est, utrum commodè fundamenta relationum, & relationes diuidantur in tria genera: secundò, quod est difficilius, utrum relatio possit esse fundamentum alterius relationis.

S. I.

Utrum fundamenta relationum, & relationes rectè diuidantur in tria genera.

Certum est primum, Aristotelem 5. *Metaphysico*. cap. 15. tria statuere genera eorum, quae sunt ad aliquid. Primum genus illud est, quod fundatur in vnitatis naturae, aut multitudine: secundum, quod fundatur in potentia actiua, vel passiva: tertium fundatur in mensura & mensurabili. Nomine vnitatis non intelligitur vnitas proprie dicta, sed similitudo tantum & conuenientia; nomine autem multitudinis significatur disconuenientia, quaecumque illa sit; patet enim, quod conuenientia, & disconuenientia possunt esse vel in natura, vel in extensione, vel in intensione graduum. Nomen potentiae actiuae causam significat, à qua effectus producitur: potentia passiva significat effectum productum; unde sub hoc genere continentur relationes omnes causae ad effectum, & effectus ad causam; deinde relationes omnes effectuum procedentium ab eadem causa; deinde illae quae fundantur in morali quadam actione, ut relationes serui ad dominum, aut coniugum inter se. Nomine mensurae illud intelligitur, per quod cognoscitur, & limitatur quantitas aut perfectio alterius: v.g. obiectum dicitur esse mensura potentiarum, quarum perfectio cognoscitur ex obiectis. Mensurabile appellatur id, cuius perfectio cognoscitur & limitatur per aliud, ut potentia cognoscitur per obiectum, cui necessarium commensuratur.

Tria genera relationum explicata.

E Certum est secundò, diuisionem hanc in tria genera fore optimam, si omnia illa membra diuisionis inter se distincta sint; si omnia participant veram definitionem relationis; & demum si praeter tria illa nullum sit excogitabile genus relationis praedicamentalis: quae tamen omnia video à quibusdam negari.

Defensio huius diuisionis.

Ratio enim dubitandi primum est, quia vnitas & multitudo relationes sunt, non autem fundamenta relationum: ergo relationes primae non fundantur in vnitatis, aut multitudine. Imò cum multitudo negatio sit, non potest dici esse fundamentum relationis positium.

Triplex dubitatio.

Secundò fundamentum relationis est necessario intrinsecum extremo quod refertur: actio, quae

MMm 4 fundat

fundat relationem secundi generis, est extrinseca ipsi agenti: ergo relationes secundi generis non fundantur in actione.

Tertiò relatio potentiae ad obiectum essentialis est, non autem categorica: ergo mensurabile non est fundamentum relationis. Imò si categoricae sunt relationes tertij generis, reuocantur ad secundum genus; nam ad illud secundum genus pertinent quaecumque dicunt ordinem ad potentiam agendi, & actionem: sed mensura & mensurabile dicunt huiusmodi ordinem, quia mensurabile significat potentiam quamlibet, vel habitum, cuiusmodi sunt intellectus, voluntas, scientia: mensura verò significat obiectum, quod attingi potest à potentia vel habitu: ergo frustra ponitur tertium istud genus relationum. Denique si mensurabile, seu potentia dicit ordinem ad obiectum, mensura quoque ordinem dicit ad mensurabile: negatur tamen à Philosopho, quod scibile relationem habeat ad scientiam.

Conclusio affirmatiua.

Dico primò, relationes optimè in tria genera diuidi, adeò vt reuerà sint categoricae relationes fundatae in vnitatem aut multitudinem, in potentiis actiuis aut passiuis, in mensura & mensurabili.

Relationes primi generis.

Primò enim, quod relationes fundatae in vnitatem aut pluralitate relationes sint categoricae, probatur, quia respectus realis, & non essentialis fundamento proximo, est relatio categorica: illa quae habent vnitatem aut multitudinem, habent respectum realem, & non essentialem; similitudo enim separabilis est ab illis quae similia inuicem sunt, vt patet: ergo relationes primi generis sunt categoricae.

Relationes secundi & tertij generis.

Secundò eadem ratio valet pro relationibus secundi generis, id est causarum ad effectus, & effectuum ad causas; patet enim illas separari destructo termino. Imò & valet eadem ratio pro mensura & mensurabili, quia limitari & cognosci obiectum quod actu existit, & actu percipitur, est respectus aliquis potentiae ad obiectum separabilis à potentia, adeoque relatio est praedicamentalis: ergo mensurabile fundamentum est relationis categoricae; differentia enim propria eius est cognosci & limitari per aliud.

Solutio primae dubit.

Ad primam respondeo nomine vnitatis fundamentalis, quam dixi fundamentum esse relationum primi generis, significari rem illam, quae talem habet vnitatem, non ipsam vnitatem, quae relatio est: v. g. natura Petri fundamentum est similitudinis, quam habet Petrus ad Paulum: similitudo autem relatio est. Verum est, quod multitudo & distinctio formaliter sumptae aliquam habent negationem, ratione cuius non fundant relationem; sumptae tamen materialiter positivae sunt, & fundant relationem dissimilitudinis, quae tamen dici potest relatio partim positiva & negativa; sicut multitudo partim est positiva, partim negativa.

Solutio secundae.

Ad secundam respondeo relationem secundi generis esse intrinsecam agenti, quia actio non est fundamentum illius, sed tantum ratio fundandi. Fundamentum enim relationum huiusmodi est ipsa entitas causae, prout est productiva talis effectus: potentia v. g. generatiua in homine fundamentum est paternitatis; generatio autem est ratio fundandi tantum, id est conditio ad fundandam relationem necessariò requisita: manet enim relatio etiam postquam actio praeterita est.

Solutio tertiae.

Dices, si actio praeterita sufficit ad relationem,

A sufficit etiam actio futura. Verum manifesta disparitas est, quia relatio exigit terminum existentem; non existit autem quando actio est tantum futura; existere potest tamen est praeterita.

Ad tertiam resp. relationem potentiae ad obiectum actu existens, & actu perceptum esse accidentalem, non transcendentalem. Cum enim obiectum possit non existere actu, respectus ad illud existens est sine dubio separabilis à potentia. Fateor tamen transcendentalem esse respectum potentiae ad obiectum sub ratione mensurae accidentalis, praescindendo ab eo quod actu existat & actu cognoscatur. Deinde nego relationes istas posse reuocari ad relationes tertij generis; quia vt sic non dicunt ordinem ad potentiam agendi, & actionem, etsi aliunde dicere possint istum ordinem. Consistit enim praecise genus istud relationis, quod perfectio vnus sit alterius perfectioni commensurata. Tamen verò potentia dicit ordinem ad obiectum, non habet tamen ordinem obiectum ad ipsam potentiam; quia potentiam mensurari per obiectum, est aliquid intrinsecum potentiae; obiectum autem esse mensuram potentiae, denominatio est extrinseca in obiecto. Vnde certum est, non omnem relationem categoricam esse mutuum.

S. II.

C *Verum possit vna relatio fundare aliam relationem.*

Sic breuiter propositis iis, quae possunt fundare relationem, grauis sequitur controuersia, vtum possit vna relatio esse fundamentum relationis alterius; v. g. vna similitudo esse fundamentum alterius similitudinis; quia sicut duae albedines sunt inter se similes, sic duae similitudines sunt similes inter se: neque dubitari potest, quin inter se similes sint duae paternitates.

D Ratio ergo dubitandi primò est, quia vitari non potest processus in infinitum, si vna relatio fundet aliam; si enim vna relatio fundet vnā aliam relationem, rursum ista fundabit aliam tertiam; est enim similis secundae, & tertia fundabit quartam; sicque vbicumque vna erit relatio, erunt infinitae reales relationes, quod omnino implicat, vt patet: non enim minus impossibilis est progressus infinitus in formalitatibus, quam in entitatibus realiter distinctis, vt saepe dixi.

Secundò, actio non potest fieri per aliam actionem: ergo neque relatio potest fundare aliam relationem. Probatur consequentia; id est actio non fit per aliam actionem, quia essentialiter est actio: quod autem essentialiter est tale, seipso est tale: sed relatio est essentialiter relatio; similitudo v. g. est essentialiter similitudo: ergo seipsa est relatio, non autem fundat aliam relationem.

E Tertiò si vna relatio fundat aliam relationem, erunt in diuinis plures relationes, quam quatuor, quod repugnat omnibus Theologis.

Dico secundò. Potest vna relatio fundare aliam relationem diuersae rationis; non potest fundare aliam relationem eiusdem rationis: v. g. paternitas fundare potest relationem similitudinis; similitudo autem non potest fundare relationem alteram similitudinis. Ita docent Theologi plures cum Scoto: refragantur alij etiam plures cum S. Thoma 1. parti. quæst. 42. art. 4. Relationem diuersam

diuersæ rationis voco eam, quæ terminum formalem habet diuersum, vt paternitas & similitudo; similitudo & dissimilitudo. Relationem eiusdem rationis eam dico, quæ terminum formalem habet eiusdem rationis, vt duæ similitudines.

Relatio fundat aliam diuersæ rationis.

Ratio ergo, cur relatio vna possit esse fundamentum relationis diuersæ rationis, est quia duæ paternitates non minùs similes sunt, quàm duæ albedines: sed duæ albedines relationem habent similitudinis: ergo illam etiam habent duæ paternitates; nam duæ albedines idèd sunt similes, quia participant eandem naturam: duæ autem paternitates haud dubiè participant eandem naturam & definitionem. Similiter relatio paternitatis, & relatio domini, non minùs sunt dissimiles, quàm albedo & nigredo: ergo non minùs habent relationem dissimilitudinis. Deinde quotiescumque multiplicantur termini formales, multiplicari debet relatio: sed hîc multiplicantur termini formales; terminus enim paternitatis est homo genitus; terminus autem formalis huius similitudinis est ipsa paternitas. Denique nullum sequitur ex absurdis, quæ opponebantur, quia non dabitur progressus in relationibus, vt patebit statim.

Non aliam eiusdem rationis.

Ratio autem, cur vna relatio non possit fundare aliam relationem eiusdem rationis, illa est, quæ afferebatur in ratione dubitandi. Primò infinitus progressus. Secundò, quod est essentialiter tale, seipso est tale; similitudo autem est seipsa similitudo. Tertiò, quando fit progressus ad aliquid eiusdem rationis, cum eo à quo incepit progressus, sistendum est in primo quo; si autem similitudo esset similis per aliam similitudinem, fieret progressus ad aliquid eiusdem rationis: ergo sistendum est in prima similitudine, quæ per seipsam similis est sine similitudine superaddita.

Solutio primæ dubit.

Ad primam patet ex dictis responsio; si enim vna relatio fundet aliam relationem eiusdem rationis; dabitur processus in infinitum; non dabitur autem si fundet relationem diuersæ rationis.

Instantia.

Instabis: vna similitudo est similis alteri similitudini: ergo refertur ad aliam similitudinem, & sic fundat aliam relationem similitudinis.

Respondeo, similitudinem esse seipsa similem alteri similitudini sine similitudine superaddita; quia essentialiter est similitudo, sicut actio seipsa fit, & per ipsam fit terminus: vno vnit duo extrema, & per seipsam vnitur.

Solutio secundæ.

Ad secundam respondeo actionem, vt dixi, non fieri per aliam actionem; quia essentialiter est actio. Distinguitur autem consequentia: ergo relatio vna non fundat aliam diuersæ rationis, nego; aliam eiusdem rationis, concedo. Relatio enim essentialiter est relatio eiusdem rationis, v.g. similitudo essentialiter est similitudo: sed relatio non est essentialiter relatio diuersæ rationis: paternitas v.g. non est essentialiter similitudo, & similitudo non est essentialiter dissimilitudo.

Instantia.

Instabis. Similitudo non est essentialiter similitudo similitudinis; nam certum est, quod à similitudine potest separari similitudo similitudinis: v.g. duo alba possunt esse inter se similia, quin eorum similitudo similitudinem habeat cum aliis duobus albis: ergo similitudo potest fundare aliam similitudinem: ergo vna relatio

A potest fundare aliam relationem eiusdem rationis.

Respondeo eiusdem rationis eam appellari, quæ habet eundem terminum formalem; v.g. duo alba sunt similia inter se, & hæ duæ similitudines sunt inter se similes, & quidem essentialiter, vt patet; implicat enim vt paries A, sit similis parieti B, quin paries B, sit similis parieti A. Relatio autem diuersæ rationis vocatur, quando termini formales multiplicantur, v.g. duo alba similitudinem habent inter se; quæ similitudo similis est similitudini, quam habent alia duo alba. Patet enim, quod tunc termini formales multiplicantur. Vade ad argumentum distingo maiorem. Similitudo non est essentialiter similitudo similitudinis, quando termini formales non multiplicantur, concedo; quando illi multiplicantur, nego. Vnde semper verum est, quod relatio non potest fundare aliam relationem eiusdem rationis, id est inter eosdem terminos formales; potest autem fundare aliam relationem diuersæ rationis, id est inter diuersos terminos formales; sic enim nullo modo sequitur progressus infinitus, sicut ille sequeretur in priore casu; quia reperiri non possunt infiniti termini formales diuersi: quoties enim illi multiplicabuntur, multiplicari poterit relatio; si autem non multiplicentur, relatio etiam non erit multiplex.

B

Ad tertiam respondeo, relationem vnā finitam in genere relationis posse fundare aliam relationem diuersæ rationis; si autem infinita fuerit relatio, non poterit illam fundare; quia relatio eo modo infinita includit virtualiter omnem alium respectum: vnde non sunt in Deo nisi quatuor relationes, in quibus continentur relationes similitudinis, distinctionis, oppositionis, &c. sed hoc spectat ad altiorē suggestum.

Solutio tertiæ.

SECTIO IV.

De termino relationis categoricæ.

D

Certum est primò, nullam esse relationem, quæ non essentialiter exigat terminum, quem extrinsecè connotet; quia totum esse relationis est ad aliquid: quod est, relationis totum officium esse respicere terminum.

Essentialis exigentia termini.

Certum est secundò, terminum esse relationi essentialē connotatiuē dumtaxat & extrinsecè, neque posse dici vllō modo partem relationis, sed connotatum dumtaxat illius essentialē; sicut calor, licet essentialiter connotetur à visione, non est tamen vllō modo pars visionis, sed terminus eius tantum, quia illud solum dici potest pars relationis, quod in recto est essentialē relationi; si autem connotatiuē tantum, & in obliquo sit essentialē, non potest dici eius pars, neque aliquid intrinsecum illi, sed connotatum eius extrinsecum. Neque dicas. Nihil magis est intrinsecum rei quàm eius essentia: si ergo terminus essentialis est relationi, est etiam intrinsecus relationi. Distinguo enim antecedens: Nihil est magis intrinsecum rei, quàm eius essentia, si sit aliquid in recto pertinet ad essentiam, concedo; si solum in obliquo, & connotatiuē pertineat ad essentiam, nego, vt satis probari potest ex allato exemplo visionis,

Terminus est essentialis in obliquo & connotatiuē.

E

visionis, cui extrinsecum est obiectum; quod ta-
men connotat essentialiter.

Relatio non est in termino. Certum est tertio, totam relationem, etiam formaliter sumptam, esse in fundamento tanquam in proximo & adequato subiecto, nullo autem modo esse in termino, alioqui filius denominaretur pater, quia tam esset subiectum paternitatis, quam pater; & relatio non respeceret extrinsecè terminum, sed in illo esset tanquam in subiecto. Relationis ergo formaliter sumptæ totale subiectum est fundamentum, non absolutè sumptum & solitariè, sed prout respeciens extrinsecè terminum; eadem enim entitas fundamenti ante positionem termini non est relatio formaliter; post positionem verò termini sine vlla mutatione intrinseca incipit esse relatio.

Terminus est extrinseca forma relationis. Certum est quarto, terminum esse formam extrinsecam relationis, quia sine illò fundamentum relationis, v. g. album, quod ut dixi est subiectum proximum similitudinis, & tota eius entitas intrinseca & in recto, non habet vllò modo relationem similitudinis, sed materialiter tantum est similitudo: posito autem extrinsecè termino, incipit entitas illa esse similitudo formaliter, eòdem antea similitudo tantum esset materialiter alicuius intrinseci, quod sit rectum similitudinis; sed defectu extrinseci connotati, quo posito rectum relationis sine mutatione vlla intrinseca incipit esse formaliter relatio.

Terminus non est tota relatio. Ex quo malè aliquis probaret primò, terminum esse totam relationem formaliter, quia eo sublato, fundamentum, ut dixi, non est vllò modo relatum formaliter: ergo terminus est tota relatio formaliter. Sicut quia paries sine albedine nullo modo est albus formaliter, albedo est formaliter tota ratio cur sit albus: nego enim consequentiam, quia fundamentum ante positionem termini non est formaliter relatum, sed eo posito incipit esse tale formaliter. Neque comparari debent inter se denominationes absolutæ, cuiusmodi est albedo; & denominationes respectivæ. Quia denominationes absolutæ sunt per se tales independentes ab vllò connotato; respectivæ autem essentialiter sunt ad aliud.

Relatio non est extrinseca fundamento. Secundò malè aliquis probaret, totam relationem esse aliquid extrinsecum fundamento: nam quando paternitas de novo aduenit homini priùs existenti, nihil intrinsecum ei aduenit, sed aduenit ei tota relatio formaliter: ergo tota relatio formaliter extrinseca est fundamento. Distinguo enim maiorem: totum quod aduenit realiter, est extrinsecum, concedo: totum quod aduenit formaliter, nego; est enim partim intrinsecum, partim extrinsecum: neque propterea necessaria est aliqua mutatio intrinseca, quia posito connotato extrinseco, illud intrinsecum, quod non erat formaliter relatio, incipit esse relatio formaliter.

Quibus positis circa terminum relationis, querendum superest primò, quomodo terminus specificet relationem, & tribuat illi unitatem numericam: secundò, utrum ille terminus sit aliquid absolutum, an verò aliquid respectivum.

S. I.

An, & quomodo terminus specificet relationem.

Ratio dubitandi primò est, quia relatio non specificatur à termino, si relationes speciei diuersæ habeant eundem terminum: sed relationes diuersæ speciei, similitudo v. g. & dissimilitudo, possunt eundem habere terminum; nam idem paries albus comparatus cum nigro, est dissimilis: ergo terminus non specificat relationem.

BSecundò relatio similitudinis inter duas albedines, non differt specie à relatione similitudinis inter duas nigredines: sed termini relationum illarum specie differunt: ergo relationes non habent suam speciem à termino.

Tertio: illud non specificat relationem, sine quo cognosci potest relatio: sed cognitione termini cognosci potest etiam distincte ipsa relatio; nam cognitā diuinā omnipotentia, v. g. non cognoscuntur necessariò creaturæ possibiles: ergo relatio non specificatur à termino.

CDico primò: terminus etiam formalis non specificat relationem intrinsecè, sed habitudo fundamenti ad terminum intrinsecè specificat relationem; terminus autem formalis extrinsecè specificat.

Sed antequam probetur assertio, nota quod terminus materialis relationis appellatur entitas ipsa termini: terminus formalis id secundum quod entitas illa terminat relationem. Specificare intrinsecè aliquid, est esse differentiam eius constitutivam: specificare extrinsecè, est terminare habitudinem, quæ differentia est constitutiva rei.

Ratio ergo assertionis est, quia illud quod est extrinsecum rei, non potest esse differentia constitutiva rei, nec specificare illam intrinsecè: terminus est extra relationem: ergo intrinsecè illam non specificat, sed ad summum extrinsecè, quia relationis in communi essentia est, dicere ordinem ad terminum in communi: ergo essentia talis relationis est dicere ordinem ad talem terminum: ergo terminus distinguit & constituit extrinsecè relationes. Deinde illud specificat aliquo modo relationem, quo mutato mutatur specificè relatio: sed mutato termino relationis, mutatur specificè relatio; si enim parietis albo compararetur paries albus, est similitudo; si paries niger, est dissimilitudo. Eodem etiam modo potentia omnes vitales, & non vitales extrinsecè specificantur ab obiectis, intrinsecè verò per ordinem ad obiecta.

EAd primam respondeo eundem terminum materiale posse terminare relationes diuersæ speciei, non autem eundem terminum formalem: nam album in quantum habet eandem essentiam cum alio albo, terminat relationem similitudinis, in quantum verò specie differt à nigro, terminat relationem dissimilitudinis.

Ad secundam respondeo relationem similitudinis albi ad album differre specie à relatione dissimilitudinis nigri ad nigrum; quia fundamentum & terminus sunt diuersi.

Neque dicas: sicut albedo in equo non differt specie ab albedine in homine; ita similitudo secundum albedinem, non differt specie à similitudine

sine secundum nigredinem. Nego enim paritatem, quia equus & homo qui sunt subiectum albedinis, non specificant albedinem: terminus autem specificat relationem, cuius est causa quasi formalis.

Solutio tertia. Ad tertiam distinguitur: sine cognitione termini formalis cognosci potest relatio, nego; sine cognitione termini materialis, concedo: v. g. terminus formalis relationis secundum dici, quam habet omnipotentia Dei ut sic ad creaturas possibiles, est creatura quilibet sub ratione possibilis, non autem haec & haec creatura. Potest ergo cognosci omnipotentia ut sic, siue propterea est potentia productiva omnium sine cognitione huius & huius creaturae; non potest cognosci sine cognitione creaturarum possibilium ut sic.

§. II.

An, & quomodo relatio sumat unitatem numericam à termino.

Id est, utrum multiplicato termino relationis, relatio etiam ipsa multiplicetur: v. g. utrum homo, qui plures habet filios, habeat etiam plures paternitates; an verò habeat vnam dumtaxat terminatam ad plures filios.

Prima dubit. Ratio autem dubitandi primò est, quia si multiplicatur relatio multiplicato termino, sequitur vnum hominem esse plures patres; qui enim plures habet paternitates, est plures patres: homo habens plures filios, plures habet paternitates: ergo ille est plures patres.

Secunda. Secundò accidentia plura eiusdem speciei nunquam esse possunt in eodem subiecto: multae relationes paternitatis accidentia sunt eiusdem speciei; ergo non possunt esse simul in eodem subiecto.

Tertia. Tertio, species hominum non habet nisi vnam relationem ad omnia individua: ergo pater non habet nisi vnam relationem ad omnes filios. Similiter omnipotentia Dei non habet infinitas relationes ad omnia possibilia, quae infinita sunt; sed habet dumtaxat vnam. Quis verò ignem vnum tot dicat habere relationes, quot sunt ignes possibiles, quos producere potest.

Conclusio affirmativa. Dico secundò. Relatio multiplicatur numericè, multiplicatis terminis non subordinatis: vnus pater v. g. plures respicit filios per plures paternitates: vnum album plura respicit alba per plures similitudines, &c. Quando verò termini sunt per se subordinati, tunc vna relatio respicit plures terminos, v. g. genus praedicatur de specie, & de indiuiduis mediante specie; ideo respicit speciem & indiuidua per vnicam relationem. Termini vocantur per se subordinati, quorum vnus respicitur mediante alio. Ita censent Scotus in 3. dist. 8. quaest. vnica, & Scotista omnes, eosque sequuti Fonseca 5. Metaphysic. cap. 15. quaest. 5. Suarez disp. 47. sect. 17. contrarium videtur sentire S. Thomas 3. p. q. 35. art. 5. quem sequitur tota Schola Thomistarum.

Probatio. Ratio tamen est, quia illa distinguuntur, quorum vnus potest esse sine alio: sed relatio patris ad filium primogenitum esse potest sine relatione ad filium secundogenitum, & contrà: ergo illae relationes differunt. Deinde non est maior ratio, cur posito primo filio exurgat relatio, non exurgat posito secundo filio; imò re-

Alatio patris ad primum filium adequatè terminatur ad primum filium, alioqui nunquam terminabitur, cum possint nasci plures semper, & plures filij: ergo relatio patris ad primum filium non potest terminari ad secundum filium. Denique quoties termini multiplicantur specie, relationes multiplicantur specie: ergo multiplicatis numero terminis, multiplicatur etiam numero relatio.

BAd primam respondeo, illum hominem, qui plures habet paternitates, non esse propterea plures patres, sed esse pluries patrem; quia ut multiplicetur aliquod concretum, debent multiplicari tum formae ipsae, tum ipsa etiam supposita; sic enim si plures essent albedines in vno pariete, non essent plura alba, sed idem paries erit saepius albus: sicut nec plura essent alba, si tres parietes eandem haberent albedinem, quia ut dici possit multiplex concretum, tum forma, tum suppositum debent multiplicari. Sicut etiam homo, qui plures habet Episcopatus non est plures Episcopi, sed pluries Episcopus; & qui pluribus indutus est vestibus, pluries est vestitus, non est plures vestitus.

CAd secundam distingo maiorem: plura accidentia solo numero distincta non possunt esse in eodem subiecto, si sint absoluta, concedo; si sint respectiva, nego: quia si absoluta sint, eundem habent omnia effectum formalem; si autem sint respectiva, diuersos habent effectus formales.

DAd tertiam respondeo negando consequentiam. Ratio disparitatis est, quia indiuiduum est pars potentialis speciei, ideo inadaquatè tantum terminat relationem speciei. At verò vnus filius est terminus adequatus illius relationis, quia pater ipsum respicit. Idem dico de omnipotentia diuina, quae cum terminetur ad possibile sub ratione possibilis, vnam habet relationem secundum dici ad omnia possibilia; quae singula termini sunt solum inadaquatè illius relationis. Similiter ignis productivus successivè infinitorum ignium, relationem transcendentalem ad eos non habet, nisi sub ratione confusa eorum, ut sunt possibiles; relationem autem categoricam non habet, nisi ad eos ignes quos producit actu, cum relatio categorica terminum exigit actu existentem.

§. III.

Qualis esse debeat terminus relationis categoricae.

Dico tertio: terminus relationis cuiuslibet categoricae debet necessariò esse realis, actu existens, & realiter distinctus à fundamento.

EPrimò, quod realis esse debeat ille terminus, ratio est, quia relatio specificatur à termino; ens autem reale specificari non potest ab ente rationis, & à nihilo: ergo solum ens reale potest esse terminus relationis. Imò relatio est ad aliud, id est ad ens, quod est verè aliquid. Neque dicas, relationem transcendentalem terminari posse ad ens rationis; cognitio enim saepe terminatur ad aliquid fictum; cognitio autem refertur transcendentaliter ad obiectum. Respondeo relationem etiam transcendentalem terminari ad ens reale. Cognitio enim transcendentaliter refertur ad obiectum primum, quod semper est ens

Solutio prima dubit.

Solutio secunda.

Solutio tertia.

Conclusio tripartita.

Realis esse debet terminus.

ens reale; non refertur transcendentaliter ad obiectum secundarium, quale dumtaxat est ens rationis. Dissimilitudo quæ est inter ens & non ens, non est nisi relatio rationis, cum non ens dissimile non sit realiter.

Debet esse actu existens.

Secundò, quod terminus esse debeat actu existens, admittitur communiter contra Gregorium. Ratio est, quia si relatio categorica terminaretur ad ens dumtaxat possibile, accidentaliter non esset, sed transcendentalis; nam similitudo albedinis cum albedine possibili, ita intrinseca est albedini, ut nulla vi sciungi ab ea possit. Imò puer quatuor annorum diceretur esse actu pater, & orphanus diceretur habere patrem, vidua maritum. Denique, ut nuper observabam, cum creatura possibile infinita sint, tot essent in qualibet re relationes reales, quot possunt esse creature.

Debet realiter distinguere à fundamento.

Tertiò, quod terminus relationis distinctus esse debeat realiter à fundamento, adeò ut nulla possit dari relatio eiusdem ad seipsum, tenent communiter Doctores cum S. Thoma 1. p. q. 42. art. 4. contra Scotum in 1. dist. 3. Ratio est, quia relatio est respectus ad aliud: sed esse aliud, est esse distinctum: ergo relatio semper est ad aliquid distinctum. Deinde ibi necessarium est distinctio, ubi est oppositio: sed ubi est relatio, ibi est oppositio: ergo ubi est relatio, ibi est etiam distinctio fundamenti & termini. Et hæc sola ratio est, cur in divinis admittenda necessarium sit distinctio inter personas, quia inter eas est relatio. Neque dicas, esse relationem dissimilitudinis inter animal & rationale hominis eiusdem; cum tamen inter ea non sit vlla distinctio. Respondeo enim negando quod inter ea sit relatio vlla realis, quæ componunt eundem hominem; non enim illa dici possunt specificè dissimilia, quæ constituunt eandem speciem, & vnum individuum diversè cognitum. Similiter etiam inter plures parietes qui haberent eandem albedinem, relatio non esset similitudinis, ex defectu distinctionis fundamenti à termino.

Status difficultatis.

Denique, si queratur, quænam res possit terminus esse relationis? Responderi debet, nihil esse, tum creatum, tum increatum, tum substantiam, tum accidens, quod terminare non possit relationem. Quæ omnia certissima sunt, & apud omnes indubitata. Verum hoc posito, præcipue dubitatur sub qua formali ratione relatio terminum respiciat; utrum scilicet terminus formalis vnius relationis sit mutua correlatio, an verò fundamentum illius correlationis: v. g. utrum paternitas formaliter respiciat entitatem hominis generati, an verò filiationem, de qua dicendum est accuratius.

§. IV.

Utrum relatio respiciat terminum ut absolutum, an verò ut relativum.

Prima dubit.

Ratio dubitandi primò est, quia relationes transcendentales terminum respiciunt ut relativum, non autem ut absolutum: ergo & prædicamentales. Probo antecedens. Materia prima respicit formam sub ratione actus à quo perficitur & completur: sed forma sub ratione actus est correlatio: ergo correlatio terminat relationem transcendentalem. Et hoc in divinis etiam relationibus locum habet, in quibus paternitas respicit filiationem ut sic.

A Secundò: si terminus relationis respiciatur ut absolutus, relatiua, v. g. paternitas & filiationis, non sunt simul natura, sed pater erit prius pater quam filius sit filius; quod probo. Posito fundamento & termino, ponitur necessariò relatio: sed fundamentum & terminus paternitatis prius ponuntur quam ponatur filiationis; nam homo generans, qui fundamentum est paternitatis, & filiationis; & homo genitus, qui terminus est paternitatis, præcedit etiam filiationem; prius enim est Petrus esse hominem, quam esse filium, cum esse hominem sit eius essentia; esse autem filium sit accidens metaphysicum: ergo paternitas est prior filiatione. Confirmatur, quia relatiua etiam non erunt simul natura, definitione, & cognitione; poterit enim vnum definiri, & cognosci sine alio.

B Tertiò relatiua ut sic opponuntur: sed absoluta non sunt opposita relatiuis ut sic: ergo relatio ut sic non respicit terminum ut absolutum.

Dico quartò. Nulla relatio categorica respicit terminum suum formaliter ut correlativum, sed respicit eum ut absolutum: v. g. terminus similitudinis inter duo alba non est similitudo, sed paries albus. Terminus filiationis non est filiationis, sed homo genitus: contra Caietanum, Fonseca, Albertinum.

C Observa duo considerari posse in termino relationis. Primum est, quod respiciatur à termino relationis: v. g. homo genitus respicitur à patre, saltem materialiter. Secundò, quod eadem illa entitas termini, quæ respicitur à fundamento, & est terminus, respiciat etiam fundamentum per aliam relationem distinctam, quæ dicitur correlatio, id est relatio termini ad suum fundamentum: v. g. homo genitus non solum respicitur à patre, sed etiam in recto respicit patrem per relationem filiationis, cuius est ipse filius. Quando fundamentum relationis duo hæc habet, quod sit terminus & fundamentum, id est quod respiciatur, & respiciatur, appellatur mutua relatio, id est in qua & fundamentum respicit terminum, & respicitur à termino. Quando autem terminus non refertur ad fundamentum, tunc relatio est non mutua: v. g. creatura refertur ad Deum, sed Deus non refertur ad creaturam: huiusmodi esse relationes tertij generis docet Philosophus nuper citatus. Cum igitur in illo termino, qui respicitur à fundamento, reperiuntur hæc duo, merito queritur, utrum ratio secundum quam terminus terminat relationem, sit illud primum, entitas videlicet termini; an verò secundum, id est correlatio, quam terminus habet ad fundamentum à quo respicitur. Secundum illud negat conclusio, quæ asserit posse quidem vnam relationem esse terminum alterius relationis, sed non correlativam.

E Ratio autem est primò, quia certum est quod primum in relationibus non mutuis relatio respicit entitatem absolutam: ergo in relationibus etiam mutuis. Antecedens patet, quia cum terminus relationis non mutua non sit respectivus, non potest respici nisi ut absolutus. Consequentia etiam evidens est, quia si per impossibile relatio mutua desineret esse mutua, maneret tamen relatio eodem modo.

Secundò, si relatio terminum non respiceret ut absolutum, relata non essent simul natura;

aurâ; quod repugnat Philosopho. Probo sequi. Terminus est prior relatione; nam relatio non ponitur, nisi posito fundamento, & termino: ergo si filiatio est terminus paternitatis, filiatio est prior paternitate, atque adeo filius prius est filius, quam pater sit pater.

Tertia ratio. Tertiò relatiuum explicatur per suum terminum, pater v.g. definitur per filium; sed non explicatur per correlationem: si enim per filiationem definitur, & filiatio per paternitatem, vitiosus esset circulus, in quo idem explicaretur per seipsum: ergo terminus relationis ut sic non est correlatio. Confirmatur. Album sub ea ratione respicit aliud album, quâ est illi simile: sed est simile illi quatenus albo: ergo refertur ad illud quatenus album, non quatenus simile.

Quarta ratio. Quartò, illud est terminus formalis relationis, quod est causa ut aliquid terminet relationem: sed entitas absoluta termini est causa cur aliquid terminet relationem, non autem correlatio: ergo terminus formalis non est correlatio. Probatur minor. Causa cur paries albus sit terminus similitudinis, est quia est albus: ergo, &c. Denique correlatio ut correlatio, non respicitur, sed respicit: sed terminus ut terminus, respicitur: ergo correlatio ut correlatio non est terminus.

Solutio primæ dubitat. Ad primam respondeo negando primam consequentiam; fateor enim relationes aliquas transcendentales respicere terminum ut respectum; sed nego id esse verum in prædicamentis. Ratio disparitatis est, quia terminus relationis transcendentalis mutua correlatiuus est essentialiter, ita ut entitas absoluta illius non possit abstrahi à ratione relatiua; idèque necesse omnino est, ut relatio illa respiciat correlationem, cum respicere nequeat illum terminum, quin respiciat illum ut correlatiuum. In relatione autem categorica, quæ planè accidentaliter est, terminus accidentaliter tantum est correlatiuus, idèque respici potest ut absolutus. De diuinis relationibus quod additur, solutum alibi est; ratio enim cur illæ non possint respicere terminum ut absolutum, est quia termini relationum diuinarum non distinguuntur à fundamento, nisi propterea sunt correlatiui, cum absoluta omnia prædicata inter relationes diuinas communia sint. Est autem necesse ut terminus relationis distinguatur à fundamento: ergo termini relationum diuinarum necessariò ut sic sunt correlatiui. Hoc autem in creatis relationibus locum non habet, quæ non sunt constitutivæ ac distinctivæ rerum creaturarum, quæ proinde respici possunt ut sunt absolutæ.

Instantia. Instabis: Si relationes illæ transcendentales, & diuinæ terminum respiciant ut est respectivus, sequetur quod una relatio explicabitur per seipsam, ut nuper opponebatur.

Respondeo posse in relatiuis essentialibus unam relationem explicari per aliam sine ullo absurdo, non posse in accidentalibus; quia relatiua essentialia sunt sibi mutuo causæ in diuerso genere causæ, sicque idem non explicatur per idem. Si autem relatiua accidentalia per se inuicem explicarentur, idem explicaretur per seipsum. In relationibus diuinis nego illud esse absurdum, propter illarum infinitatem.

Solutio secundæ dubitat. Ad secundam respondeo negando sequi quod relatiua non sunt simul naturâ. Ad probationem distinguo maiorem: Posito fundamento & termino ponitur relatio in eodem instanti naturæ, nego; in sequenti instanti naturæ, concedo: nam

R.P. de Rhodis curs. Philosoph.

A causa qualibet, ut patet, prior naturâ est, quam effectus: fundamentum autem & terminus causæ sunt relationis: ergo eorum positio prior est naturâ, quam relatio. In primo igitur instanti ponuntur fundamentum & terminus, tum paternitatis, tum filiationis; in posteriori ponuntur paternitas & filiatio, quæ propterea meritò dicuntur esse simul naturâ, quia id quod est fundamentum relationis, terminus est correlationis; & contrâ, quod est fundamentum correlationis, terminus est relationis: ergo non potest ex vna parte relatio exurgere, quin eodem instanti etiam naturæ correlatio exurgat. Ad confirmationem respondeo relatiua esse simul etiam cognitione: vel enim relatiua significant fundamentum & terminum, & ita simul sunt cognitione formaliter; non enim cognosci potest formaliter extremum vnum relationis, quin cognoscatur etiam alterum: vel relatiua significant relationem & correlationem, & sic simul sunt cognitione concomitanter, quatenus vna relatio cognosci non potest quin cognoscatur consequenter etiam correlatio; habent enim easdem causas. Definitione verò simul sunt, quia vna definitur per alteram sumptam materialiter, idèst per terminum, qui materialiter correlatiuus est, non formaliter.

C Ad tertiam respondeo, duplicem inter relatiua esse oppositionem. Prima est terminatiua inter relationem & eius terminum formalem; quæ in eo consistit, ut fundamentum & terminus necessariò distinguantur. Altera est oppositio relatiua inter relationem, & correlationem; quæ non in eo consistit, quod vna respiciat alteram ut terminum, sed quod respiciat illam ut correlationem, quam necessariò excludit ab eodem subiecto. Itaque ad argumentum distinguitur minor: relatiuum non est oppositum absoluto oppositione relatiua, concedo; terminatiua, nego.

Prima instantia. Instabis primò. Quatuor tantum sunt genera oppositorum; contraria, contradictoria, priuatiua, & relatiua: oppositio terminatiua non est contradictoria, non contraria, non priuatiua, non relatiua: ergo est relatiua; vel sunt genera quinque oppositorum.

D Respondeo oppositionem hanc terminatiuam non esse quidem propriè relatiuam, quæ intercedit inter relationem, & correlationem; sed renocari ad oppositionem relatiuam, quæ significat incompossibilitatem duorum, quorum vnum respicit alterum.

Secunda instantia. Instabis secundò: Quomodo ergo verum est quod ait Philosophus, quod si à seruo auferantur omnia, etiam quod homo est, adhuc tamen ad illum refertur dominus, & ille ad dominum; si enim hoc verum est, relatio respicit terminum ut respectiuum.

E Respondeo Aristotelem per esse serui, quod vult remanere, non intelligere solam seruitutem, sed esse seruum in concreto, quod includit tum fundamentum relationis seruitutis, tum seruitutem. Primum illud erit terminus relationis domini, non autem secundum.

SECTIO V.

Quenam sint variae species relationum.

Expositi hactenus solam ferè relationem prædicamentalem: nunc de relatione ago sumpta in tota sua latitudine, prout includit relationem categoricam, relationem transcendentalem, & relationem secundum dici. De singulis enim pauca quædam difficulta sunt; relatio enim rationis tota constabit ex relatione secundum dici.

§. I.

Quodnam sit summum genus relationis prædicamentalis, & quanam illius species.

Ratio dubitationis.

Ratio dubitandi reuerà difficilis est, quia omnino videtur, quod omnia relatiua non continentur sub unico summo genere; sic enim probatur. Illud quod est realiter distinctum à genere, non est sub genere: sed aliquod relatiuum est distinctum à relatiuo in communi: ergo aliquod relatiuum non continetur sub relatiuo in communi. Probo minorem. Relatiuum in communi necessariò est ad aliud à se distinctum, idest ad terminum: sed illud aliud est relatiuum: ergo aliquid relatiuum est distinctum à relatiuo in communi: ergo si datur genus generalissimum, quod refertur ad aliud, dabitur aliud etiam genus generalissimum termini ad quem aliud refertur.

Dico primò. Datur genus vnum generalissimum relationis prædicamentalis commune omnibus relatiuis, cuius conceptus est esse ad aliud.

Probatio.

Ratio est, quia omne prædicamentum, quodd vnum est, habere debet genus vnum generalissimum sibi proprium: relatio est vnum prædicamentum: ergo relatio vnum habet genus generalissimum. Deinde definitio hæc, *Accidens est cuius totum esse est ad aliud*, conuenit omnibus relatiuis: ille conceptus est summum genus huius categoriæ: ergo datur summum genus huius categoriæ.

Prima solutio rationis oppositæ.

Denique non obstat allata ratio dubitandi: Video negasse summum hoc genus Boetium, & Simplicium. Respondeo enim primò, supposito quod relatio terminum habeat absolutum, ut nuper probabam, distinguendo illam minorem. Datur aliquod relatiuum distinctum à relatiuo in communi; aliquod relatiuum formaliter ut sic, negatur minor; aliquod relatiuum prout est aliquid absolutum, materialiter autem est aliquid relatiuum, concedo. Terminus enim relationis in communi considerari potest vel formaliter ut est relatiuus, & sic non est terminus; vel prout est aliquid absolutum, & sic est terminus. Cum ergo terminus ut terminus non sit aliquid relatiuum, non potest constitui genus relationis distinctum à relatiuo in communi.

Secunda solutio.

Secundò, etiam posito quod relatio respiceret terminum prout respectiuium, nihil concluderet argumentum; posset enim negari absolutè illa minor: aliquod relatiuum est distinctum à relatiuo in communi. Ad cuius probationem distinguitur maior. Relatiuum in communi est ad aliud distinctum realiter à seipso, prout est relatiuum in communi collectiue sumptum, nego; ad aliquid quod sit distinctum à quolibet relatiuo in particulari, & distributiue sumptum, concedo. Terminus enim relationis in communi non distinguitur realiter,

A sed formaliter tantum à relatiuo in communi: sicut causa in communi non distinguitur realiter ab effectu in communi; multi enim effectus sunt etiam causæ. Cum ergo dicitur relatio in communi esse accidens, cuius totum esse est ad aliud, sensus est, cuius totum esse est ad aliud distinctum realiter in quocunque relatiuo particulari; non autem, cuius totum esse est ad aliud distinctum realiter à relatiuo in communi. Et hæc responsio malè impugnatur ab Hurtado & Aueris, ad quam postea recedit eorum solutio.

Instabis primò. Illud quod est aliquo modo distinctum realiter à relatiuo in communi, non continetur villo modo sub relatiuo in communi: sed terminus relationis in communi est aliquid relatiuum, saltem materialiter; & est distinctum à relatione in communi: ergo aliquod relatiuum non continetur sub relatione in communi.

Respondeo, terminum correlatiuum conceptiue se vel formaliter, ut est correctio; vel materialiter tantum, prout est entitas habens correlationem: si sumatur formaliter ut correlatiuus, continetur sub relatiuo in communi, nec ab eo distinguitur: si sumatur materialiter, non continetur sub relatione in communi, & ab ea distinguitur. In forma igitur distinguitur minor: aliquod relatiuum materialiter distinguitur à relatiuo in communi, & sub eo non continetur, concedo; aliquod relatiuum sumptum formaliter, nego: terminus enim relationis in communi materialiter tantum ut correlatiuus, distinguitur realiter à relatione in communi, non autem formaliter ut correlatiuus; facilius tamen iuxta secundam solutionem minor debet negari, quod scilicet aliquid relatiuum sit distinctum realiter à relatiuo in communi; quia relatio in communi est ad aliud non distinctum à se, sed distinctum à quolibet relatiuo in particulari.

Instabis secundò. Sequitur illum terminum realiter distingui, & non distingui à relatiuo in communi; nam distinguitur prout est terminus, & prout est correlatio, ille idem terminus non distinguitur.

Respondeo nullo modo absurdum esse, quod terminus relationis sub vna formalitate, nimirum quatenus est relatiuus materialiter, distinguitur à relatione; & sub altera formalitate non distinguitur, quatenus scilicet formaliter est correlatiuus.

Instabis tertio: Saltem non apparet, quare ratio terminandi relationem communem omnibus terminis relationum, non possit constituere vnum supremum genus distinctum à summo genere relationis; sic enim probari potest terminare relationem. Est aliquid commune omnibus terminis relationum, & ab illis præcisibile: illud non continetur sub genere relationis, cum sit ab eo distinctum, & absolutum: ergo illud constituit vnum genus peculiare, quod vocatur terminus.

Respondeo terminum relationis, cum sit absolutus, non contineri sub genere relationis in recto & directè, sed in obliquo & reductiue; nam cum relatio in communi debeat respicere aliud, necesse est ut terminus pertineat aliquo modo ad genus ipsum relationis.

Dico secundò. Relatio bene & adæquate distinguitur primò ratione fundamenti in relationes primæ, secundæ, & tertiæ generis: secundò in relationes æquiparantæ, & disparantæ: tertio in relationes mutuas & non mutuas: quartò, non malè diuidi potest in relationes

relationes intrinsecus & extrinsecus aduenientes, non tamen iuxta mentem Scoti, qui eam inuenit diuisionem.

Prima diuisio in primum, secundum, & tertium genus explicata manet *scilicet* 3.

Relatio-
nes equi-
parantia,
& disqui-
parantia.
Secundò ergo dixi, relationes alias dici equi-
parantia, alias disqu岸parantia. Primæ sunt illæ,
quæ habent adiunctas correlationes eiusdem ratio-
nis; vt relatio similitudinis inter duos parietes al-
bos est relatio equiparantia; continet enim duas
similitudines eiusdem rationis. Relatio disqu岸pa-
rantia illa est, quæ correlationes habet adiunctas
diuersi generis, vt paternitas, cui correspondet filia-
tio diuersa, vt vides, naturæ à paternitate.

Mutue &
non mutue.
Tertiò dixi, relationes alias esse mutuas, alias
non mutuas. Primæ habent adiunctas correlatio-
nes, secundæ verò non habent. Negant Auerſa &
alij non pauci, vllam esse posse relationem cate-
goricam non mutuat, quia volunt relationem
non esse aliud quàm coexistentiam fundamenti &
termini. Contra quos ratio est olim indicata, quia
relationes tertij generis mutue non sunt, cum
mensura non dicat vllam relationem ad mensura-
bile; relatio enim realis est aliquid intrinsecum
subiecto, & requirit fundamentum intrinsecum:
sed esse obiectum, & esse mensuram, est denomi-
natio purè extrinseca, nullum habens fundamen-
tum intrinsecum; cognosci enim est denominatio
extrinseca obiecto: ergo obiectum non habet re-
lationem ad potentiam. Creatura proptè existens,
ordinem categoricum dicit ad Deum, vt actu ope-
rantem; qui tamen non refertur ad creaturam. Ne-
que dicas primò: esse agens tam est denominatio
extrinseca, quàm esse obiectum; nam actio est in
passio: ergo si esse obiectum non est relatio, esse
agens non est relatio. Distinguo enim antecedens:
esse agens est denominatio extrinseca, si denomi-
natio agentis à sola petatur actione, esse agens est
denominatio extrinseca, concedo: si petatur à po-
tentia actiua causante actu, nego. Esse autem
obiectum, & mensuram semper est denominatio
extrinseca, quia nullum habet fundamentum in-
trinsecum; petitur enim tantum à cognitione ex-
trinseca. Neque dicas secundò: Cognitione extrinse-
ca est ratio tantum fundandi relationem obiecti ad
potentiam; fundamentum autem est entitas ipsa
obiecti: sicut ratio fundandi relationem agentis,
est actio; entitas autem agentis est fundamentum.
Nego enim hanc paritatem, quia effectus verè pro-
cedit ab entitate causæ, potentia verò non proce-
dit ab obiecto. Quod si dicas potentiam quidem
non procedere ab obiecto, sed cognitionem proce-
dere ab eo producente species. Respondebo ob-
iectum in ratione causæ habere relationem secundi
generis ad effectum; sed non ad potentiam sub
ratione mensuræ; quia vt sic non est nisi terminus,
quæ denominatio est purè extrinseca.

Intrinse-
cus & ex-
trinsecus
aduenien-
tes.
Quartò dixi, non malè à Scoti in 4. diff. 13.
q. 1. diuidi relationes in extrinsecus & intrinsecus
aduenientes. Vocat autem intrinsecus aduenientes
eas, quæ necessariò sequuntur, posito fundamen-
to & termino, cuiusmodi est similitudo inter duas
albedines, quæ non possunt esse, quin sint inter
se similes. Extrinsecus aduenientes vocat eas, quæ
non necessariò sequuntur posito fundamento &
termino: v. g. posita potentia & obiecto non ne-
cessariò ponitur relatio mensurabilis. In qua di-
uisione fateor multipliciter videri errare Scotum,
dum relationes extrinsecus aduenientes negat esse
in hac categoria, & alia pleraque de illis inuer-
tò committitur: ego vtrasque illas relationes
R. P. de Rhodæ curs. Philosoph.

A
admitti debere puto, & relationes intrinsecus ad-
uenientes appello eas, quæ positis fundamentis
& terminis necessariò ponuntur, non expectata
vllà ratione alia fundandi, qualis est similitudo,
& relationes aliarum primi generis. Relationes verò
extrinsecus aduenientes voco eas, quæ non resul-
tant posito fundamento & termino, donec ponat-
ur aliqua ratio fundandi distincta à fundamen-
to, quales sunt relationes omnes secundi & ter-
tij generis. Si autem per relationes extrinsecus ad-
uenientes intelligantur relationes secundum esse,
quæ posito fundamento, termino & ratione fun-
dandi non necessariò resultant, illæ sunt impossi-
biles, vt ex dictis patet; possunt verò solum sig-
nificare relationes secundum dici, quæ sunt entia
connotatiua, & denominationes solum extrin-
secæ; quod vnum arbitror fuisse ad mentem
Scoti.

S. II.

An, & quid sit relatio transcendentalis.

Certum est primò, relationem transcenden-
talem vocari eam relationem, quæ suo funda-
mento est essentialis; est enim entitas absoluta rei
alicuius essentialiter ab altera dependens: v. g.
relatio creaturæ ad Deum est transcendentalis, quia
est ipsa entitas creaturæ dependens à Deo essentiali-
ter. Relatio accidentis ad substantiam similiter
est transcendentalis, quia essentialiter, & intrin-
secè accidens respicit substantiam, cui debet in-
herere.

Certum est secundò, hinc sequi primò, vt re-
latio transcendentalis terminari possit ad termi-
num tantum possibilem; nam potentia visiva non
magis refertur ad colorem existentem, quàm ad
possibilem. Sequitur secundò, vt relatio transcen-
dentalis non sit aliquid simpliciter respectuum,
sed absolutum secundum quid, & secundum quid
respectuum, in quo scilicet neque ratio absoluti
præcindi possit à ratione respectui, nec contrà;
quia quod est essentialiter alicui, non potest ab eo
præcindi: sed respectus transcendentalis essentialis
est, vt dixi: ergo non potest præcindi à re illa,
quæ refertur.

Ratio ergo dubitandi est, quia videtur non
posse admitti relationes vllas transcendentales di-
stinctas à categoricis. Primò si creatura diceret or-
dinem essentialem ad Deum, qui cognosceret intuiti-
uè creaturas, ita & Deum; qui videret intuiti-
uè accidentis, videret etiam intuiti-
uè substantiam; qui videret intuiti-
uè causam, videret etiam omnes eius
effectus intuiti-
uè: & contrà, qui videret effectum
intuiti-
uè, cognosceret etiam eodem modo ipsius
causam. Quæ omnia falsa & absurda sunt. Proba-
tur sequela. Qui cognoscit essentiam aliquam in-
tuiti-
uè, cognoscit intuiti-
uè quæ sunt illi essentialia,
& identificata: relatio ad Deum est essentialis
creaturæ, relatio accidentis ad substantiam
essentialis est accidenti, &c. ergo qui cognoscit
intuiti-
uè creaturam, cognoscit relationem eius
essentialem, atque adeo cognoscet illius terminum
intuiti-
uè.

Secundò: si datur relatio transcendentalis, se-
quitur proprietates rei esse illius essentiam, & con-
ceptum primarium; quod probò. Essentia vt sic
significat radicem proprietatum: ergo si essentia est
relatum transcendentalis, includit essentialiter pro-
prietates, substantia includit essentialiter acciden-
tia, &c.

Quid sit
relatio
transcen-
dentalis.

Distinctio
duplex à
categori-
ca.

Prima du-
bitatio.

Secunda
dubitatio.

Tertia dubitatio.

Tertiò implicat ut relatiuum sit de essentia rei absolutæ, ut est absoluta, alioqui res illa propterea absoluta, esset respectiva: sed relatio transcendentalis est aliquid essentialis absoluto ut absolutum est: ergo relatio transcendentalis est impossibilis.

Quarta dubitatio.

Quartò omnis relatio supponit suum fundamentum, saltem ratione distinctum, & prius ipsa relatione: sed relatio transcendentalis nec supponit suum fundamentum, nec ab eo ratione distinguitur; si enim supponeret suum fundamentum, non esset illi essentialis: ergo non est relatio.

Conclusio affirmans.

Dico tertiò, præter relationes categoricas accidentales admittendæ necessariò etiam sunt relationes transcendentales, quæ sunt verè reales, non tantum secundum dici, sed etiam secundum esse. Ita docent Suarez, Valentia & alij contra Scotum & Vasquez; videturque inclinare S. Thomas, qui relationes transcendentales relationes appellat secundum dici.

Probatio.

Ratio est, quia forma & materia realem inter se relationem habent, cum una definiatur per aliam: creatura veram habet relationem ad Deum, accidens ad substantiam, unio ad unitum: illæ relationes sunt essentielles: ergo dantur relationes essentielles. Maior est certa, neque ab aduersariis negatur. Minor probatur. Tunc aliquid est essentialis rei, quando ne per conceptum quidem est ab ea separabile: sed ne per conceptum quidem separari potest à materia & forma ordo qui est inter illas; nec à creatura ordo quem habet ad Deum, &c. ergo ille ordo est essentialis. Deinde relatio transcendentalis & essentialis illa est, cuius entitas est impossibilis, si terminus est impossibilis: sed dantur multe huiusmodi entitates: ergo dantur relationes transcendentales. Probo minorem. Si lux esset impossibilis, visio etiam lucis esset impossibilis; si unibile esset impossibile, impossibile esset unio; si Deus non esset existens, nulla creatura esset possibilis, cum implicet creaturam existere independentem à causa prima; si repugnaret forma, repugnaret etiam potentia receptiua: ergo multe sunt entitates, quæ impossibiles prorsus essent, si termini quos respiciunt, essent impossibiles.

Solutio primæ dubitatio.

Ad primam respondeo primò quidem, eum qui cognoscit intuitiue creaturam, posse cognoscere intuitiue ordinem essentialem quem habet ad Deum, etiam si non cognoscat intuitiue Deum: sicut qui cognoscit intuitiue patrem & relationem eius ad filium, non cognoscit tamen intuitiue filium, sed abstractiue tantum. Qui enim cognoscit relationem intuitiue, cognoscit quidem necessariò terminum, sed non necessariò cognoscit illam intuitiue. Neque obstat quod terminus est essentialis relationi; cum enim non sit essentialis nisi extrinsecè & connotatiue, propterea qui cognoscit intuitiue relationem, cognoscit quidem intuitiue fundamentum, terminum autem non videt intuitiue. Idem dico de relatione accidentis ad substantiam, & aliis huiusmodi, quarum termini non cognoscuntur intuitiue, quantumvis ipsæ cognoscantur intuitiue: secundò respondeo ad illam maiorem: qui cognoscit aliquam essentiam intuitiue, cognoscit etiam ea quæ sunt illi essentialia, si cognoscat adæquatè, concedo; si cognoscat solum inadæquatè nego. Nam posse dari cognitionem intuitiuam inadæquatam, fusè probabam olim in Theologia; & sanè pater, quod sentiri & cognosci potest color & calor, quin cognoscatur ratio qualitatibus, quæ illis est identificata. Itaque cognitione inadæquata cognosci potest creatura, quin cognoscatur etiam relatio eius essentialis ad

A Deum. Vnde vides, peccare argumentum in duobus. Primò enim videri potest relatio creaturæ ad Deum, quin videatur Deus intuitiue. Secundò videri etiam potest creatura imperfectè, quin videatur relatio eius essentialis ad Deum.

Ad secundam respondeo, proprietates non esse in recto & intrinsecè, sed extrinsecè tantum & in obliquo ipsam rei essentiam, quæ propterea dicitur radix proprietatum. Ad probationem distinguo consequentiam: ergo si essentia est relatum transcendentalis, includit proprietates in obliquo, & connotatiue, concedo; intrinsecè & in recto, nego.

Instabis. Relatio ideo est essentialis, quia res non potest concipi sine sua relatione transcendentali: sed essentia rei non potest concipi sine proprietatibus, quarum dicitur esse radix: ergo proprietates sunt essentielles rei.

Respondeo distinguendo maiorem: ideo relatio est essentialis, quia res non potest concipi sine sua relatione intrinsecè & in recto concepta, concedo; sine sua relatione concepta connotatiue & in obliquo, nego.

Ad tertiam respondeo distinguendo maiorem: implicat ut relatiuum accidentale sit de essentia rei absolutæ ut sic, concedo; implicat ut relatiuum essentialis sit de essentia rei absolutæ ut sic, nego. Potest enim eadem res indiuisibilis esse absoluta, & tamen esse respectiua essentialiter; quia ut rectè notat Caietanus, non est contra rationem rei absolutæ, ut in sua essentiali ratione includat respectum aliquem; imò in creatis nihil ita est absolutum, ut in sua essentia non includat aliquem respectum, saltem ad Deum, à quo non potest non pendere essentialiter.

Instabis. Absolutum opponitur contradicitori respectiui: ergo necessariò illud excludit.

Respondeo distinguendo: absolutum opponitur contradicitori respectiui, quod est simpliciter respectiui, concedo; quod est respectiui tantum secundum quid, nego. Sicut enim dixi olim, analogæ esse partem eadem, partim diuersa; sic non est absurdum dicere quod aliquid sit partim absolutum, & partim respectiui.

Ad quartam respondeo verum quidem esse, quod relatio accidentalis supponit suum fundamentum ut aliquid prius, & ratione distinctum; sed nego dantur relationem istam transcendentalem, quæ fundamento suo est essentialis, supponere illud fundamentum, aut ratione ab illo distingu.

§. III.

An, & quid sit relatio secundum dici.

Certum est primò, relationem secundum dici cretè definiti, *Ens simpliciter absolutum, quod relatiuum tamen explicari nullo modo potest nisi per comparisonem ad aliud*: v.g. potentia Dei ens est simpliciter absolutum, quod tamen explicari non potest nisi per ordinem ad creaturas producibiles; scientia Dei per ordinem ad creaturas cognoscibiles.

Differunt ergo relationes secundum dici primò à relationibus transcendentalibus, & categoricis, quod istæ habeant esse respectiui præcisè in se sumptum; relatio verò secundum dici habet suum esse prorsus absolutum, quod tamen explicetur per relationem; id est, non habet esse respectiui secundum se sumptum, sed tantum esse respectiui, prout explicabile per definitionem. Secundò differunt relationes istæ à relationibus rationis, quod relatio rationis sit vera relatio secundum

Discrimen
a relatio-
ne ratio-
nis.

dum esse, eo quod per conceptum quasi reflexum concipiatur esse in aliquo, in quo tamen non est. Relatio verò secundum dici non est relatio secundum esse, vel realiter, vel per conceptum; non enim concipitur inesse alicui, sed per simplicem conceptum directum ens absolutum concipitur in ordine ad aliud. Relatio ergo rationis per conceptum affigitur rei absolutæ, quia concipitur reflexè inesse alicui: relatio autem secundum dici nulli subiecto affigitur, quia non reflexè concipitur inesse alicui: si enim relatio secundum dici attribuitur alicui subiecto, tunc incipiet esse relatio rationis.

Entia con-
notatiua.

Certum est secundò, quod ad relationes secundum dici reuocantur necessarìò denominationes omnes extrinsecæ, & entia connotatiua, qualia sunt bonitas & malitia, libertas, esse Regem, esse Doctorem, &c. Entia connotatiua differunt à respectibus secundum esse, quia respectiua secundum esse habent non solum nomen, sed etiam ipsum esse respectuum, siue realiter, siue per fictionem: connotatiua verò esse habent absolutum, sed explicantur tantum per relationem; nam connotare aliud, est non significare perfecte sine alio simul notato: vnde definitur connotatiuum, est entitas absoluta rei, quæ aliud importat sine quo non potest explicari: v. g. actum aliquem esse liberum non est entitas aliqua ipsi actui superaddita, nec est relatio, quia est aliquid extrinsecum actui; sed est ens connotatiuum, relatiuum secundum dici: est enim ipsemet actus prout connotat potentiam indifferentem ad agendum. Eodem modo vitalitas, moralitas, bonitas & malitia, cum sint extrinsecæ denominationes, non sunt entia respectiua secundum esse, sed connotatiua & relatiua secundum dici, quia nullum habent fundamentum extrinsecum talis respectus.

Prima di-
bitatio.

Ratio ergo dubitandi est, quia videtur nullam dari relationem secundum dici.

Primò quia quando res absoluta, v. g. Dei omnipotentia explicatur per respectum ad creaturas, vel illa definitio dicit verum, vel dicit falsum. Si dicit verum, igitur omnipotentia est aliquid respectuum secundum esse; quomodo enim illud esse, quod definitur, dici poterit respectuum. Si dicit falsum: ergo illa definitio non est bona: ergo illa relatio secundum dici vel nulla est, vel est relatio secundum esse.

Secunda.

Secundò illud esse quod definitur, non potest definiti per id quod non habet: sed esse omnipotentia v. g. non habet respectum: ergo non potest definiti per respectum.

Tertia.

Tertiò relatio secundum dici vel est ante operationem intellectus in rebus nemine cogitante, & sic est vera relatio secundum esse prædicamentalis, vel transcendentalis; vel est tantum per operationem intellectus, & sic est relatio rationis, cum à parte rei nihil sit nemine cogitante.

Conclusio
affirmati-
ua.

Dico quartò. Admittendæ necessarìò sunt relationes reales secundum dici, quæ non sunt relationes rationis, nec prædicamentales, aut transcendentales.

Probatio.

Ratio est, quia multa entia in se absoluta, quæ non possunt explicari nisi per respectum ad aliud: illa nec sunt relatiua realia secundum esse, nec relatiua rationis: ergo sunt relatiua secundum dici, id est nomine tenus. Maior est certa: nam Dei omnipotentia, Dei decretum, vt statim ostendam, sunt absoluta, & tamen explicari nullo modo possunt, vel concipi sine respectu ad creaturas. Dein- de omnia connotatiua, & denominationes extrin-

A sece sunt aliquid absolutum; quod tamen explicari nullo modo potest sine ordine ad aliquid extrinsecum. Minor ergo probatur primò, quod non sint relationes rationis. Illa non est relatio rationis, quæ nihil affigit rei, quod non sit in re: sed relatio secundum dici nihil rei affigit, quod non sit in re: ergo relatio secundum dici non est relatio rationis. Probatur minor. Relatio secundum dici nihil affigit rei quod non sit in re, si non cogitat vllum respectum inesse rei, sed tantum explicat vnā rem per aliam, nullum ei affigendo respectum: sed relatio secundum dici non cogitat vllum respectum inesse rei, sed tantum rem vnā explicat per aliam: ergo relatio secundum dici nihil affigit rei, quod non sit in re. Quod verò non sit relatio secundum esse, probatum est, quia relatum secundum dici est ens planè absolutum.

B Ad primam respondeo, quando res absoluta, v. g. omnipotentia, explicatur per respectum ad creaturas, illam distinctionem dicere verum, neque tamen omnipotentiam ita definitam esse respectiua secundum esse, sed tantum secundum dici; nam illud esse, quod definitur, non propterea debet esse respectuum, sed tantum illud esse explicatur quasi esset respectuum.

Solutio
primæ du-
bitationis.

C Ad secundam distingo minorem: sed esse illud relatiuum secundum dici non habet respectum secundum esse, concedo; secundum dici nego. Id est in se quidem non respicit, sed in se habet vt si explicetur quid sit, hoc habet vt explicetur per aliud: siue illud esse non est respectuum secundum se, sed est respectuum prout explicabile.

Solutio
secundæ.

Neque dicas primò: Ille respectus vel est in re ante definitionem, vel non est: si non est, malè per illum res definitur: si est, ergo res est in se respectiua.

Respondeo illum respectum esse in re ante definitionem, & explicationem; vnde sequitur tantum quod res in se respectiua sit secundum dici, non secundum esse.

Neque dicas. Secundò illud est respectuum secundum esse, cuius esse est respectuum: sed esse omnipotentia est respectuum: ergo omnipotentia est respectiua secundum esse.

D Respondeo distinguendo maiorem: illud est respectuum secundum esse, cuius esse est respectuum in seipso præcisè, concedo; cuius esse est respectuum prout explicabile ac definibile, nego. Esse omnipotentia non est respectuum nisi prout definibile.

Ad tertiam respondeo relationem secundum dici esse in rebus ante operationem intellectus, neque tamen esse relationem secundum esse; quia quamuis sit in re, non est tamen in re nisi secundum dici; id est, in re prout explicabili per definitionem. Neque dicas: quod habet esse in re, non est tantum secundum dici, sed secundum esse. Hoc enim nego, vt patet ex sæpius data definitione.

Solutio
tertiæ.

SECTIO VI.

De subiecto remoto relationis.

Certum est primò, subiectum relationis esse duplex, remotum & proximum. Remotum illud est, quod denominatur habere relationem, siue illud in quo est proximum fundamentum relationis. Proximum est fundamentum, siue proxima causa cur aliquid habeat relationem: v. g. paries habens albedinem est subiectum remotum similitudinis, albedo est subiectum proximum.

Subiectum
remotum
& proximum.

NNn 3

Certum

Creatura
quolibet
subiectum
est rela-
tionis.

Tota con-
trouersia
est de
Deo.

Certum est secundò, nullam esse rem creatam, modò realis sit, quæ non possit esse subiectum relationis, tum transcendentalis, tum categoricæ: ens autem rationis non potest habere relationem vllam realem intrinsecam, quamvis, vt alias dixi, habere possit denominationes extrinsecas reales, vt esse cognitum, &c.

Difficultas igitur solum est, vtrum Deus esse possit subiectum relationis alicuius realis transcendentalis, aut categoricæ ad creaturas, quæ ad ipsum essentialiter & intrinsecè secundum totum id quod sunt, referuntur. Dico ad creaturas; quia non est dubium, quin diuina vna persona relationem habeat realem ad aliam, per quam constituitur in esse personæ; quia per solas relationes natura illa summe vna & indiuisibilis, dilatatur in angustissimam Trinitatem, vt loquitur Cyrillus. Tota ergo controuersia est primò, vtrum Deus habeat ad creaturas relationem aliquam transcendentalem: secundò vtrum saltem habeat relationem aliquam categoricam.

§. I.

Vtrum Deus habeat relationes transcendentales ad creaturas.

Ratio du-
bitandi.

Ratio dubitandi est, quia Deus non potest esse, nec cogitari omnipotens, nisi creatura cognoscatur, & sint possibiles; omnipotentia enim dicit potentiam, & id respectu cuius est potentia: ergo Dei omnipotentia respectum habet transcendentalem ad creaturas possibiles. Idem argumentum fieri potest de scientia, præsertim possibilem, & de diuinis decretis. Probatur antecedens. Virtus actiua necessariò est alicuius possibilis actiua: sed omnipotentia est virtus actiua: ergo est actiua alicuius possibilis: ergo Deus nec est, nec cogitari potest omnipotens, si creatura non sint possibiles.

Secunda
dubitatio.

Secundò: qui nihil potest facere, non est omnipotens, nec intelligi potest esse omnipotens; qui nihil scit, non est omnisciens: sed si nihil sit possibile, Deus nihil poterit facere, neque scire: ergo si nihil sit possibile, Deus non erit omnipotens, & omnisciens.

Tertia du-
bitatio.

Tertiò: ideo potentia creata, v. g. intellectus, oculus, refertur essentialiter ad obiecta, quia illis sublati, illa nec erit, nec poterit concipi: sed Dei potentia productiua Petri nec erit, nec poterit concipi sublato Petro: scientia quæ Deus me videt loqui, non erit, nec poterit concipi, sublata meâ loquutione: ergo Dei omnipotentia & scientia transcendentaliter refertur ad creaturas.

Conclusio
negatiua.

Dico primò, Deus non habet relationes vllas transcendentales ad creaturas, sed relationes tantum secundum dici: v. g. Dei omnipotentia, scientia, libera decreta, licet explicentur per creaturas, non sunt tamen respectus transcendentales ad illas. Ita docent cum S. Thoma Thomistæ omnes, & Scotistæ cum Scoto. Suarez disp. 30. sect. 15. disp. 47. sect. 15. & 1. part. tract. 1. lib. 2. cap. 20. Valquez 1. part. disp. 104. cap. 6. Arrubal. disp. 99. cap. 2. Huradus disp. 2. sect. 5. contra Granadum 1. p. tract. 6. disput. 6. sect. 5. aliosque recentiores non paucos: contra quos.

Prima
probatio.

Ratio est, quia si Deus ratione suæ omnipotentia vel scientia haberet relationem transcendentalem ad creaturas, necesse esset vt si creatura quæpiam, v. g. musca, esset impossibilis, Deus etiam esset impossibilis: consequens illud admitti nullo modo debet: ergo nec debent admitti relationes

A transcendentales in omnipotentia & scientia Dei ad creaturas, per quas explicantur. Maiorem aduersarij admittunt, & probari manifestè potest. Quoties terminus relationis essentialis est impossibilis, relatio etiam essentialis est impossibilis: si lux esset impossibilis, visio etiam lucis esset impossibilis; nemo enim posset videre lucem, quæ nulla esse posset: si vnium esset impossibile, impossibilis etiam esset vnio; quod est per se notum: sed creatura, v. g. musca, esset terminus relationis transcendentalis ad muscam: ergo Deus erit impossibilis, posito quod musca sit impossibilis, si Deus habeat relationem transcendentalem ad creaturas.

B Sola ergo minor primi argumenti probari debet, quod videlicet dici non possit sine diuina iniuncta, quod posita impossibilitate vnus musca; Deus secundum totam suam entitatem intrinsecè, secundum totum pelagus essentia interminum, & secundum infinitatem immensam attributorum omnium erit simpliciter impossibilis. Hoc, inquam, probò primò, quia si posita impossibilitate musca Deus est impossibilis, Deus non est magis ens necessarium quam creatura: hoc nullo modo videtur verum: ergo Deus non erit impossibilis posito, &c. Præterea Deus manet possibilis & existens sublato eo, à quo Dei existentia, & possibilitas non dependent in suo esse: sed Dei possibilitas & existentia nullo modo dependent in suo esse à creatura vllius possibilitate: ergo licet impossibiles sint creaturae, Deus tamen manet possibilis & existens. Probatur maior. Tunc verè aliquid ab alio dependet, quando eo sublato, necessariò debet perire. Vltio v. g. pendet ab abiectione, quia eo sublato debet perire. Radius pendet à solè, &c. ergo si Deus debet perire sublata creatura, Deus reuerà pendet à creatura.

C Deinde quamvis creatura omnes sint impossibiles, Deus tamen manebit omnipotens: ergo Deus non erit impossibilis, etiam si nulla creatura sit possibilis. Probò antecedens. Omnipotentia est potentia faciendi ea quæ non repugnant: sed Deus haberet potentiam intrinsecam faciendi ea, quæ non repugnant, quamvis nulla creatura esset possibilis: ergo Deus esset intrinsecè omnipotens, quamvis nulla creatura esset possibilis. Probò minorem. Illa impotentia, quam haberet tunc Deus, non oriretur ex parte Dei, sed solum ex parte creaturae, quæ tunc in se repugnaret: ergo tunc Deus semper haberet potentiam faciendi ea, quæ non repugnarent.

D Confirmatur euidenter. Eodem modo scientia futurorum respicit futura, quo scientia possibilem, vel etiam omnipotentia respiciunt possibilia: sed etiam si peccatum Petri non esset etas futurum, scientia Dei esset eadem intrinsecè & entitatiuè: ergo si nulla creatura esset possibilis, scientia possibilem & omnipotentia eadem essent intrinsecè & entitatiuè.

E Ratio ergo à priori est, quia Deus in suo esse est omnino independens à creaturis: sed nulla res independens ab aliquo termino dicere potest ordinem essentialem ad illum terminum, cum ordo transcendentalis non sit aliud, quam essentialis dependentia vnus ab alio: ergo Deus non habet ordinem vllum transcendentalem ad creaturas.

Ad primam respondeo omnes Dei perfectiones quæ respiciunt res creatas, includere necessariò duo. Primum est intrinseca perfectio immanens, quæ identificatur cum essentia Dei, & est simpliciter

placiter necessaria, imò ipse Deus. Secundum est terminatio extrinseca, seu connotatio alicuius extrinseci; quæ connotatio in actibus & perfectionibus simpliciter necessariis, qualis est scientia possibilium, omnipotentia, est simpliciter necessaria; in actibus verò liberis, qualis est scientia futurorum & decreta libera, est contingens. Itaque omnipotentia considerari potest vel secundum perfectionem intrinsecam, quæ semper maneret, quamvis nulla creatura esset possibilis; vel secundum terminationem extrinsecam, quæ tunc non maneret. Hinc ad argumentum distingo primum antecedens: si creaturæ omnes sint impossibiles, Deus nec esse potest, nec cogitari potest esse omnipotens secundum totam entitatem & perfectionem intrinsecam omnipotentia; nego; secundum terminationem extrinsecam ad creaturas, concedo. Ad probationem distingo maiorem: virtus activa est alicuius possibilis activa, secundum entitatem & perfectionem intrinsecam, nego; secundum connotationem extrinsecam, concedo.

Prima instantia. Instabis primò. Illa terminatio extrinseca nec esse potest, nec cogitari, si creaturæ non sint possibiles: ergo illa terminatio extrinseca ut sic est ordo transcendentalis ad creaturas possibiles.

Respondeo illam terminationem extrinsecam secundum totam entitatem intrinsecam, quam dicit in recto, esse posse & cogitari, quamvis nulla creatura esset possibilis; non posse esse, nec cogitari secundum totum illud, quod dicit in obliquo & connotatiue.

Secunda instantia. Instabis secundò. Tunc aliquid pender ab alio, quando non esse si non esset aliud: sed terminatio extrinseca omnipotentia non esset formaliter, si nulla creatura esset possibilis: ergo illa terminatio pender à creaturis.

Respondeo distingo minorem: sed terminatio illa omnipotentia non esset formaliter secundum id totum quod dicit in recto & entitatiue, si multæ creaturæ essent possibiles, nego; non esset secundum id quod dicit in obliquo & connotatiue, concedo.

Tertia instantia. Instabis tertio: Omnipotentia Dei formaliter & adæquate sumpta, secundum perfectionem intrinsecam, & perfectionem extrinsecam est virtus ad omnia: sed illa virtus est ordo essentialis ad omnia: ergo Dei omnipotentia formaliter & adæquate sumpta est ordo essentialis ad creaturas.

Respondeo negando minorem; virtus enim ad omnia facienda, quando secundum totam suam perfectionem entitatiue est independens à termino, est quidem relatio secundum dici, non est autem relatio essentialis, quia quod refertur essentialiter, debet definire esse secundum perfectionem intrinsecam, sublato eo ad quod refertur: sæpe autem dixi, quod si nulla esset creatura, Dei omnipotentia secundum perfectionem intrinsecam esset eadem, non esset autem secundum solam extrinsecam terminationem.

Solutio secundæ dubitat. Ad secundam eadem responsio est: qui nihil potest facere, non est omnipotens, si ea impotentia oriatur ex defectu perfectionis intrinsecæ, id est ex parte ipsius potentia; concedo; si oriatur ex defectu rei possibilis, nego. Similiter qui nihil facit, non est omnisciens, si nihil faciat ex defectu perfectionis intrinsecæ, quam scientia dicit in recto, concedo; si ex defectu obiecti seibilis, nego; tunc enim habet perfectionem intrinsecam omniscientia, & omnipotentia; sed non habet connotationem extrinsecam.

Solutio. Ad tertiam respondeo, eo argumento probari

etiam, quod scientia Dei etiam libera transcendentaliter refertur ab obiecta; si enim ego non loquor, Deus non videt me loqui. Itaque magna disparitas est inter actus creatos, & actum increatum Dei, quod actus creatus non sit ens magis necessarium, quam obiectum ad quod terminatur; ideòque specificatur ab obiecto, & sic ab eo pender, ut obiecto sublato, auferatur etiam actus ipse secundum totam perfectionem, & entitatem intrinsecam, quam dicit in recto; actus autem diuinus & perfectio increata sit ens magis necessarium quam obiecta, quæ connotat; unde nec ab illis specificatur, nec ab illis dependet, sed tantum ad illa terminatur extrinsecè, adeò ut obiecto sublato maneat tota entitas & perfectio intrinseca illius actus, sola verò definat extrinseca connotatio. Unde fit ut in actu creato non sint illa duo, entitas intrinseca, & terminatio extrinseca; quæ tamen in diuino actu reperiuntur. Ideò ad argumentum respondeo distinguendo maiorem: ideò actus creatus refertur transcendentaliter ad obiectum, quia sine illo nec esse, nec concipi potest secundum perfectionem intrinsecam, quæ non est ens magis necessarium quam obiectum, à quo pender & specificatur, concedo; quia nec esse, nec concipi potest secundum solam terminationem extrinsecam, nego. Patet autem quid dicendum sit ad minorem.

§. II.

Utrum sint in Deo relationes predicamentales ad creaturas.

Ratio dubitandi est primò, quia esse dissimilem, esse perfectiorem creaturis, esse dominum, esse causam actualem, sunt relationes primi & secundi generis verè categoricæ: illæ propriæ sunt in Deo: ergo sunt in Deo relationes categoricæ.

Secundò: Deum esse dissimilem creaturis, esse perfectiorem, esse causam actualem, non est sola denominatio extrinseca, sed aliquid intrinsecum ipsi Deo, alioqui similiter illæ in creaturis essent denominationes extrinsecæ: sed illæ non sunt denominationes absolutæ in suo esse: ergo sunt respectiue in suo esse. Probatur minor. Esse dissimilem, esse perfectiorem, sunt ad aliud in quocunque subiecto sint, non ad se; nemo enim sibi dissimilis est, nec se ipso perfectior: ergo sunt relatiue in suo esse.

Tertio: ideò in creatis esse simile vel dissimile sunt relatiue secundum esse, quia nec esse, nec concipi possunt nisi concepto alio: sed etiam in Deo non potest esse, vel concipi dissimilitudo nisi concepto alio: ergo est denominatio relatiua secundum esse.

Dico secundò. Nullæ sunt in Deo relationes categoricæ, aut quasi categoricæ ad creaturas. Ita docent Authores ferè omnes citati nuper pro relationibus essentialibus: contra Okamum & Scholam totam Nominalium, quos sequuntur Aueria q. 25. sect. 5. Hurtadus disp. 15. sect. 2.

Ratio autem prima & fundamentalis est, quia Deus cum purissimus actus sit, quo nullus potest purior excogitari, nullius accidentis etiam metaphysici capax est. Unde argumentor. Actus purissimus, quo nullus purior potest excogitari, qualis est Deus, nullum habet, neque potest habere accidens etiam metaphysicum: si habeat relationem aliquam categoricam ad creaturas, habebit accidentia metaphysica: ergo Deus nullas habet relationes

tertiæ dubitat.

Prima dubitatio.

Secunda dubitatio.

Tertia dubitatio.

Conclusio negativa.

Prima ratio ex ratione actus puri.

lationes categoricas. Probatur maior. Actus, quo nullus purior cogitari potest, est necessarium totum suum esse; id est nihil in se habet, quod non sit eius essentia: sed si haberet accidens aliquod metaphysicum, haberet aliquid quod non esset ipsius essentia: ergo non habet ullum accidens metaphysicum.

Secunda ratio ex ratione primi entis. Secundum: relatio quælibet categorica supponit terminum suum ut priorem: sed nihil est in Deo, quod supponat creaturas, tanquam aliquid prius; alioqui Deus non esset secundum se totum omnium primum, & maxime necessarium: ergo nulla relatio categorica est in Deo.

Tertia ratio ex Dei æternitate immutabili. Tertio: si est in Deo relatio aliqua categorica, necesse est ut illa non sit æterna, sed ut in tempore illa incipiat esse in Deo; relatio enim categorica non habet terminum nisi actu existentem; non est autem ab æterno ulla creatura existens: sed implicat ut in Deo incipiat esse aliquid intrinsecum, quod prius non erat: ergo nulla relatio categorica est in Deo. Probatur minor.

Primum implicat esse aliquid in Deo, quod non sit ens à se: sed relationes reales de nouo aduenientes non essent entia à se; quod enim est à se, necessarium est æternum; nam probatur æternitas Dei per aseitatem: ergo non possunt ullæ relationes incipere de nouo esse in Deo. Deinde quod aduenit substantiæ iam completæ & ultimè terminatæ, est verum accidens: relatio hæc temporanea adueniret substantiæ Dei completæ, atque ultimè terminatæ: ergo illa esset verum accidens. Denique nihil aduenire potest intrinsecum substantiæ, quod illa non haberet prius sine intrinseca mutatione illius substantiæ: ista relatio in tempore adueniens esset aliquid intrinsecum Deo; relatio enim non est denominatio solum extrinseca, in

quo, ut dixi, differt à connotatione aut relatione secundum dici: ergo Deus verè mutatur, si relationem aliquam habet de nouo.

Ad primam respondeo distinguendo maiorem: esse dissimilem, perfectiorem, &c. sunt relationes categoricæ primi & secundi generis in subiecto, quod est capax accidentis, & perfectibili per aliud, concedo; in subiecto incapaci accidentis, & seipso summè perfecti, nego; in huiusmodi enim subiecto illæ non sunt relationes nisi secundum dici.

Ad secundam & tertiam eadem recurrit distinctio; nam esse similem, esse causam actualement, in actu puro, & incapaci accidentis, puræ sunt denominationes extrinsecæ, aut relationes secundum dici: in subiecto capaci accidentium & potentiali sunt veræ relationes secundum esse.

Instabis. Deus non est perfectior & dissimilis creaturis per solam dictionem nostram, sed per aliquod esse: non est dissimilis per aliquod absolutum, sed per aliquod relatiuum: ergo est similis per aliquod relatiuum secundum esse.

Respondeo distinguendo minorem: Deus est dissimilis creaturis per aliquod relatiuum Deo intrinsecum, nego; Deo extrinsecum, concedo. Deus enim habet has denominationes non ab aliqua denominatione sibi intrinseca, sed à relatione, quæ est in creaturis: sicut partes denominatur visus à visione, quæ est in oculo. Deinde dici potest dissimilis per aliquod intrinsecum absolutum secundum esse, relatiuum secundum dici. Deus enim denominatur dissimilis per intrinsecum absolutum, & per relationem creaturæ; unde denominatio hæc, quatenus relatiua, extrinseca est Deo, adæquate verò sumpta, partim est intrinseca, partim extrinseca.

Et hac sufficiant ad maiorem Dei gloriam.